
IMPACT STRATEGIC

Nr.4-5

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE SECURITATE

- **CONSILIUL EDITORIAL:**

General maior dr. Sorin IOAN
General de brigadă dr. Teodor FRUNZETI
Generalde brigadă dr. Visarion NEAGOE
Dr. Constantin MOȘTOFLEI președinte executiv
Dr. Francisc TOBĂ
Colonel dr. Alexandru LEORDEAN

- **COLEGIUL DE REDACTIE:**

Dr. Vladimir ZODIAN
Cristian BAHNAREANU
Mihai DINU
Alina MACOVEI
Alexandra SARCINSCHI
Mirela IRIMIA

- **REFERENȚI ȘTIINȚIFICI :**

Prof. univ. colonel dr. Dumitru IACOB
Colonel dr. Ion COȘCODARU

Publicație editată cu sprijinul :

- ASOCIAȚIEI DE EDUCAȚIE CIVICĂ ȘI SINDICALĂ – președinte de onoare ing. Liviu LUCA, președinte UFS – « ATLAS »
- FSJT ROMÂNIA
- ARGROM INTERNATIONAL – Iosif ARMAȘ
- ROMAGRO CEREAL – Cornel PURCĂREA

Atelierele Tipografice Daragiu – DGE, Editura DELIANA,
București – ROMÂNIA
ISBN:

ARGUMENT

- *NATO – România - 2002*

ARMATA ROMÂNIEI – 2002

- *Politica de apărare și eforturile României în vederea aderării la NATO*
dr. George Cristian **Maior**,
Secretar de stat, șef al Departamentului Politică de Apărare
și Integrare Euro-Atlantică / p. 8.
- *Reforma militară premisă esențială a integrării României în NATO*
general dr. Mihail **Popescu**,
Șeful Statului Major General / p. 22

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

- *România și structurile euroatlantice la începutul mileniului III*
Șerban Petru **Mihăilescu**,
Ministru pentru Coordonarea Secretariatului General
al Guvernului României / p. 48
- *Nici o deosebire între batalioanele SUA și cel românesc*
general-maior dr. Sorin **Ioan**,
Șeful Direcției Operații și Instrucție din Statul Major General / p. 55
- *„Alianțe” și alianțe*
prof. univ. dr. Ioan **Scurtu**,
Consilier de stat la Președinția României,
director al Institutului de Istorie ”Nicolae Iorga” / p.57
- *Am fost mișcați de sprijinul care ni s-a acordat, aici, în România*
Interviu cu doamna Kiki **Munshi**, istoric,
Public Affairs Officer,
Ambasada SUA de la București (până în septembrie 2002)

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

- *Globalizare, regionalizare și stat*
general de brigadă **Gheorghe Nicolaescu**
- *Lumea globală în căutarea unui nou echilibru. O scurtă evaluare*
prof. univ. dr. Dumitru **Iacob**
- *Reflecții asupra statelor slabe și a altor surse de (in)stabilitate internațională*
Enver **Hasani**,
Universitatea din Priștina
- *România și posibile mutații geopolitice post-Praga*
prof. univ. colonel dr. Constantin **Hlihor**
- *Proiecții diferite ale viitorului zonei care influențează România*
colonel (r.) dr. Grigore **Alexandrescu**
- *Islamul în geopolitica Orientului Apropiat și Mijlociu*
Vasile **Simileanu**

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

- *Securitatea prin cooperare – soluție pentru consolidarea stabilității regionale*
general de brigadă dr. Teodor **Frunzeti**,
Elena Dana **Marcu**
- *Aspecte militare ale integrării europene*
prof. univ. general de brigadă dr. Nicolae **Uscoi**
- *Valori și interese europene – fundamente ale securității colective*
prof. univ. general de brigadă dr. Constantin **Onișor**
- *Raportul dintre securitatea națională, securitatea colectivă și interesele naționale ale României*
colonel Octavian **Dumitrescu**
- *Securitatea socială – componentă a securității naționale*
ing. Liviu **Luca**, prim-președinte CNSLR – „Frăția”,
președinte UFS – „Atlas”
- *Reforma în structurile de ordine publică – alinierea la standardele europene*
comisar șef, Iulian **Lică**,
Ministerul de Interne
- *Efecte posibile ale manipulării comportamentale asupra securității naționale*
dr. Petre **Duțu**
- *OSCE și mediul european de securitate*
Interviu acordat de domnul Răzvan **Rotundu**,
analist în Ministerul Afacerilor Externe

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

- *Către o nouă paradigmă a războiului*
dr. Constantin **Moștoflei**
- *Războaiele începutului de mileniu*
colonel dr. Ion **Coșcodaru**
- *Strategia unei noi revoluții (RMA)*
general de brigadă (r.) dr. Gheorghe **Văduva**
- *Considerații privind unele riscuri și vulnerabilități ale societății informaționale și de cunoaștere*
colonel dr. Mircea **Andrașiu**
- *Întrebuințarea armamentului neletal în războiul antiterorist și în operații de menținere a păcii*
colonel Emil **Străinu**

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

- *Noi aliați, securitatea și stabilitatea Europei Centrale (Republica Cehă, Polonia și Ungaria)*
Alexandra **Sarcinschi**
- *Perspective ale securității europene după redefinirea relațiilor NATO – Rusia*
dr. Nicolae **Dolghin**

SUMAR

- *NATO – problemele păcii, stabilității și securității în Europa de Sud-Est*

Cristian Băhnăreanu

- *Identitatea Europeană de Apărarea și Securitate*

maior Cornel Cucu,
Irina Paula Cucu

- *Rolul religiei în stabilitatea Mării Negre*

Mihai Dinu

- *Focare de criză în spațiul Orientului Apropiat și Mijlociu – 2002*

Alina Macovei

PUNCTE DE VEDERE

- *Opinii asupra locului și rolului Forțelor Navale ale României în noile strategii de securitate europene și euroatlantice*

prof. univ. căpitan comandor dr. Dorin Mara

- *Mijloacele de foc antiblindate din perspectiva integrării în structurile euroatlantice*

maior Mihai Șomordolea

- *Dreptul de "ingerință armată cu caracter umanitar"*

prof. univ. colonel dr. Ion Dragoman

- *O nouă gestionare a resurselor de securitate: Autoritatea Națională a Resurselor de Securitate*

dr. Francisc Tobă,

președinte – director general „ROMAERO” S.A.

EVENIMENT STRATEGIC

- *Dosar IRAK*

Redacția

- *Cecenia în spațiul de securitate al Caucazului*

Redacția

AGENDA NATO

- *Semnificația „Momentului Praga – 2002” pentru România*

dr. Vladimir Zodian

- *„Praga 2002 – Provocări și schimbări pentru Alianța Nord-Atlantică”. Conferința internațională organizată de NATO și Centrul Transatlantic al Fundației Germane „George C. Marshall” din SUA, Bruxelles, 3 octombrie 2002*

Redacția

NOTE DE LECTURĂ

- *Revoluția în Domeniul Militar – trecut, prezent și viitor*

- *Activități ale Centrului de Studii Strategice de Securitate - 2002*

A.S. – C.B.

CONTENTS

ARGUMENT

- *NATO – Romania – 2002*

ROMANIA’S ARMED FORCES - 2002

- *Defence Policy and Romania’s Efforts to Join NATO*, Ph. D. George Cristian **Maier**, Secretary of State, the Chief of the Department for Defence Policy and Euro-Atlantic Integration
- *Military Reform, a Essential Premise for Romania’s Integration into NATO*, General, Ph. D. Mihail **Popescu**, the Chief of the General Staff

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

- *Romania and Euro-Atlantic Framework at the Beginning of the 3rd Millennium*, Şerban Petru **Mihăilescu**, Minister for Coordination of the Romanian Government’s General Secretariate
- *There are no differences between the Romanian Battalion and the American Battalion*, Major-General, Ph. D. Sorin **Ioan**, the Chief of the Department for Operations and Training, the General Staff
- *“Alliances” and Alliances*, Professor, Ph. D. Ioan **Scurtu**, the State Adviser for the Romanian Presidency, the Director of the Institute of History “Nicolae Iorga”
- *We Were Deeply Moved by the Romanian Support*, Interview with Mrs. Kiki **Munshi**, Historian, Public Affairs Officer, US Embassy in Bucharest (until September, 2002)

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE’S TRAJECTORY

- *Globalization, Regionalization and State*, Brigadier-General Gheorghe **Nicolaescu**
- *The Global World is Searching for a New Balance. A Brief Valuation*, Professor, Ph. D. Dumitru **Iacob**
- *Considerations on Weak States and Others Sources of International (In)Stability*, Enver **Hasani**, Pristina University
- *Romania and Possible Post-Prague Geopolitical Mutations*, Professor, Colonel, Ph. D. Constantin **Hlihor**
- *Varied Projections on the Future of the Zone that Has Influence upon Romania*, Colonel (ret.), Ph. D. Grigore **Alexandrescu**
- *The Islam and the Geopolitic of Near and Middle East*, Vasile Simileanu

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

- *Security through Cooperation – A Solution for Strengthening the Regional Stability*, Brigadier-General, Ph. D. Teodor **Frunzeti** and Elena Dana **Marcu**

CONTENT

- *Military Aspects of the European Integration Process*, Professor, Brigadier-General, Ph. D. Nicolae **Uscoi**
- *European Values and Interests – Basis for Collective Security*, Professor, Brigadier-General, Ph. D. Constantin **Onișor**
- *The Relation between National Security, Collective Security and Romania’s National Interests*, Colonel Octavian **Dumitrescu**
- *Social Security – A Constituent of the National Security*, Eng. Liviu **Luca**, the Prime-Vicepresident of “CNSLR-Frăția”, the President of “UFS-Atlas”
- *The Reform of the Public Order Structures – Aligning to European Standards*, Chief Commissioner, Iulian **Lică**, Ministry of Internal Affairs
- *Possible Effects of the Behavioral Manipulation over National Security*, Ph. D. Petre **Duțu**
- *OSCE and European Security Environment*, Interview with Mr. Răzvan **Rotundu**, Analyst for the Ministry of Foreign Affairs

THE INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

- *Towards a New Paradigm of Warfare?*, Ph. D. Constantin **Moștoflei**
- *The Wars at the Beginning of the Millennium*, Colonel, Ph. D. Ion **Coșcodaru**
- *The Strategy of a New Revolution (RMA)*, Brigadier-General (ret.), Ph. D. Gheorghe **Văduva**
- *Considerations Regarding Some Risks and Vulnerabilities of the Informational and Knowledge Society*, Colonel, Ph. D. Mircea **Andrașiu**
- *The Use of Non-Lethal Armament in Fighting Against Terrorism and in Peace Support Operations*, Colonel Emil **Străinu**

ANALYSES. SYNTHESSES. ASSESSMENTS

- *The New Allies, the Security and the Stability of Central Europe (Czech Republic, Poland and Hungary)*, Alexandra **Sarcinschi**
- *Prospects of the European Security after the Redefinition of the Relationship between NATO and Russia*, Ph. D. Nicolae **Dolghin**
- *NATO – The Matters of Peace, Stability and Security in Southeastern Europe*, Cristian **Băhnăreanu**
- *European Defence and Security Identity*, Major Cornel **Cucu** and Irina Paula **Cucu**
- *The Role of Religion in Black Sea Area Stability*, Mihai **Dinu**
- *Crisis Centers in Near and Middle East*, Alina **Macovei**

CONTENT

OPINIONS

- *Opinions Regarding the Role of the Romanian Navy in the New European and Euroatlantic Strategies*, Professor, Captain (Navy), Ph. D. Dorin Mara
- *Anti-Armoured Missiles and the Integration in Euro-Atlantic Structures*, Major Mihai Șomordolea
- *The Right to “Humanitarian Armed Encroachment”*, Professor, Colonel, Ph. D. Ion Dragoman
- *A New Management of the Security Resources: The National Authority over Security Resources*, Ph. D. Francisc Tobă, the President – General Manager “ROMAERO” S.A.

STRATEGIC EVENT

- *IRAQ File*, The Editorial Staff
- *Chechny in the Caucasus’ Security Environment*, The Editorial Staff

NATO AGENDA

- *The Meaning of the “Moment Prague 2002” for Romania*, Ph. D. Vladimir Zodian
- *“Prague 2002 – Challenges and Changes for the North-Atlantic Organization”. International Conference Organized by NATO and Transatlantic Center of the German Foundation “George C. Marshall” in USA, Bruxelles, 3rd of October, 2002*, The Editorial Staff

REVIEWS

- *The Revolution in Military Affairs – Past, Present and Future*, A.S. and C.B.
- *The Activity of the Center for Strategic Studies of Security*

NATO - ROMÂNIA - 2002

Europa - întreaga planetă, în general – parcurge o etapă de remodelare a ordinii internaționale și a conținutului societății. Lumea bipolară a apus de prin 1989-1990, fiind înlocuită cu întâietatea politico-tehnologică și militară a SUA, într-un cadru de coagulare economico-administrativă a Europei, de ascensiune a Chinei și de restructurare și re poziționare a Rusiei. Globalizarea și revoluțiile tehnologică, informațională, biologică împing societatea spre reorganizări ce pun în discuție structurile tradiționale, rolul statului, fizionomia familiei etc.

Pe lângă mai vechile riscuri și amenințări, legate de lupta pentru influență pe arena mondială, iau amploare cele din categoria terorismului internațional, crimei organizate transfrontaliere, proliferării armelor de nimicire în masă. În acest context, securitatea și stabilitatea internațională devin vitale pentru progresul democrației, drepturilor omului și cooperării între națiuni.

Plasată la intersecția Europei Centrale, de Est și de Sud-Est, în vecinătatea Mediteranei de Est, Orientului Apropiat și Caucazului, România ocupă o poziție geopolitică și geostrategică de excepție. Este un argument deosebit de important al integrării sale în NATO și UE. Alte argumente se întemeiază pe potențialul economic, uman și civilizațional al țării, pe tradițiile culturale și politice tolerante și democratice ale românilor. Spre deosebire de alte popoare din spațiile Răsăritului Europei, românii au favorizat contactele și sintezele civilizaționale, au oferit sprijin mișcărilor de eliberare și renaștere națională, ca și marilor curente civilizaționale occidentale; sunt argumente peremptorii pentru includerea României în comunitatea democrațiilor avansate dintre Atlantic și Urali.

Demersurile insistente de aderare la NATO din anii '90, reprezintă tot atâtea argumente de consecvență în orientarea politică a statului român. Dacă până în anul 2000, România și-a concentrat atenția asupra îndeplinirii condițiilor politice necesare aderării la NATO, în anii 2001-2002 s-a ajuns la accelerarea reformei militare; în același timp, s-a redimensionat participarea la Pfp, premisă esențială în procesul de aderare la NATO. România și-a afirmat, de asemenea, solidaritatea de alianță cu NATO, în cursul proceselor de gestionare a crizelor și în cadrul acțiunilor de pace și stabilizare și ,mai ales, în efortul împotriva terorismului internațional. Alături de alte state candidate la NATO, România s-a antrenat în combaterea terorismului internațional, remarcându-se cu precădere, prin mobilizarea, prin eforturi proprii, a unor forțe armate destinate acțiunilor din Afghanistan, în compunerea Coaliției internaționale creată de SUA. Concomitent, Bucureștiul a susținut consecvent obiectivele luptei antiteroriste și prin participarea la elaborarea declarațiilor „Grupului de la Vilnius”, la reuniunea de la București, din decembrie 2001, la Conferința pentru Securitate în Europa – Munchen, februarie 2002, sau Reykjavik, mai 2002. Oficialitățile NATO și administrația de la Washington au apreciat în mod elogios angajamentul politico-militar al României în Afghanistan, precum și aportul la stabilitatea regională în Balcani și bazinul Mării Negre. **„România este un candidat serios pentru aderarea la NATO – sublinia, de curând,**

Nicholas Burns, ambasadorul SUA la NATO – și a făcut progrese importante în ultima vreme”.

Reforma militară a concurat, la rândul ei, la edificarea unui instrument național modern de apărare și a unei forțe de securitate în Europa de Est și de Sud-Est. Prin colaborarea cu Bulgaria, Turcia și Grecia, România contribuie la consolidarea „flancului sudic” al NATO, într-un spațiu dominat de intensificarea riscurilor și amenințărilor asimetrice. Prin „relațiile corecte cu R. Moldova, Ucraina, Ungaria și Serbia, Bucureștiul favorizează destinderea și cooperarea la „frontierele estice” ale NATO și UE. În Marea Neagră și Caucaz, România depune eforturi în vederea stabilității internaționale și adâncirii cooperării regionale. În Balcani, România se manifestă ca factor de stabilitate, atât prin relațiile amicale cu toate statele regiunii, cât și prin participările notabile cu forțe de pace în fostul spațiu iugoslav.

Realitățile prezentului confirmă faptul că în anii din urmă – pe fundalul derulării proceselor de edificare a unei Europe de Sud – Est pașnice și prospere, de lărgire a NATO și al luptei împotriva terorismului internațional – România s-a manifestat ca „furnizor” de securitate în Balcani, Europa de Est și bazinul Mării Negre; este o concluzie evidențiată la nivelul conducerilor politico-militare de la Washington și Bruxelles.

În același timp, apropierea de NATO și UE a fost percepută la București și ca un complex proces de implementare a unor valori moderne de sorginte occidentală. Astfel, în anii 1990-2002, structura economico-socială a țării a cunoscut prefaceri remarcabile: s-a consolidat regimul politic democratic, s-a generalizat proprietatea privată, s-au garantat și respectat drepturile și libertățile democratice, drepturile omului, drepturile minorităților etc. Conducerea politică a statului a fixat orientările euroatlantice ca repere fundamentale ale modernizării naționale; procesele de aliniere la NATO și UE au fost corelate, prevalând abordarea realistă a agendelor de lucru și priorităților în raport cu posibilitățile reale ale țării. Aderarea la NATO, trebuie să inaugureze etapa hotărâtoare a integrării politico-militare și instituțional-economice a României în Europa Unită.

*

* *

Aderarea la NATO se detașează deci, ca o autentică politică a interesul național. După decenii de izolare și totalitarism, - printr-o justă apreciere a demersurilor României, în planurile politic, militar și economic etc. – Summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie 2002 poate să repună țara noastră în drepturile sale depline europene și euroatlantice. S-ar câștiga printr-o astfel de decizie o întărire a Alianței și s-ar obține un considerabil spor de securitate internațională, absolut necesar în condițiile noilor riscuri și amenințări specifice începutului de mileniu și luptei împotriva terorismului, la scară globală.

Politica de apărare și eforturile României în vederea aderării la NATO

**George Cristian MAIOR,
Secretar de stat și Șef al
Departamentului pentru Politică
de Apărare și Integrare Euro-
Atlantică**

I. POLITICA DE APĂRARE

În cursul ultimului deceniu amenințările militare clasice la adresa securității europene s-au diminuat semnificativ, înregistrându-se însă o creștere a fenomenelor de criză de joasă intensitate, precum și o diversificare a riscurilor nemilitare și neconvenționale cu un potențial distructiv major, așa cum au demonstrat atentatele de la 11 septembrie.

Vechea concepție a politicii de apărare a României, direcționată împotriva amenințărilor clasice, a fost transformată pe baza unei noi abordări a rolului Armatei României, trecând de la apărarea teritorială la un cadru mai larg de dezvoltare, respectiv protejarea și promovarea intereselor naționale în afara granițelor. Această etapă a marcat începutul implicării României în misiuni de sprijin a păcii, de la participarea în Războiul din Golf - în februarie 1991 - și misiunile din Somalia și Angola, continuând cu implicarea în operațiunile din Balcani și recent, în misiunea de asistență de securitate din Afghanistan. După 11 septembrie, armata României s-a implicat direct în combaterea terorismului, prin participarea la operațiuni efective de luptă în cadrul Enduring Freedom.

În prezent, România înregistrează o schimbare structurală în domeniul apărării față de politicile anterioare, trecând la definirea rolului forțelor militare ca armată de securitate și de apărare, depășind cadrul clasic al strictei apărări teritoriale, pentru a dezvolta aspecte ale diplomației apărării și angajării în forme multinaționale de intervenție sau stabilizare regională, ca modalități de asigurare a intereselor naționale proprii. Această abordare marchează începutul unei transformări generale în interiorul sistemului militar românesc, scopul acesteia fiind acela de a adapta structurile și misiunile sale la evoluțiile mediului de securitate, precum și de a aduce completările necesare mecanismului național de management al crizelor și contribuției forțelor pe plan internațional.

Tragicele evenimente din 11 septembrie nu au făcut decât să confirme, o dată în plus, necesitatea schimbării, deoarece concepte precum războiul sau agresiunea armată au dobândit noi semnificații și dimensiuni, greu de imaginat cu ani în urmă.

Revizuirea în decembrie 2001 a Strategiei de Securitate a României a încorporat necesitatea contracarării riscurilor neconvenționale prin coordonarea acțiunilor în domenii precum diplomația, informațiile, ordinea și siguranța publică, apărarea națională. Pe baza prevederilor strategiei, reforma militară a fost continuată și accelerată pentru crearea capacităților necesare ca Armata României să-și îndeplinească misiunea fundamentală de apărare a teritoriului național și să contribuie în mod direct la apărarea colectivă, combaterea

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

terorismului, managementul crizelor la nivel regional și global și gestionarea urgențelor civile.

Obiectivele politicii de apărare

În vederea promovării intereselor și obiectivelor naționale în domeniul apărării, politica de apărare a României va fi orientată pentru:

1. Integrarea în structurile militare euro-atlantice și europene;
2. Reforma organismului militar pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;
3. Întărirea controlului civil și democratic asupra forțelor armate și a mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile și valorile democrației constituționale;
4. Consolidarea statutului României de furnizor de securitate, prin menținerea și îmbunătățirea contribuției noastre la stabilitatea regională.

În mod concret, cele patru obiective ale politicii de apărare sunt interdependente. Astfel, îndeplinirea cerințelor de interoperabilitate cu NATO presupune în același timp implementarea reformei militare, precum și consolidarea controlului civil asupra forțelor armate. De asemenea, contribuția la securitatea regională se realizează prin asigurarea stabilității în zonă, protejarea României și prin demonstrarea abilității țării noastre de a acționa ca membru *de facto* al NATO, înainte de a deveni parte a Alianței Nord-Atlantice.

România înțelege să-și asigure propria securitate prin integrarea eforturilor sale în activitățile structurilor europene și euro-atlantice susținând principiul indivizibilității securității acestora. Politica de apărare a României, având ca bază obiectivul strategic de integrare deplină în organizațiile de securitate europene și euro-atlantice, se realizează prin întărirea relațiilor cu țările occidentale și consolidarea cooperării bilaterale și multilaterale cu țările din aria sa geografică.

II. EFORTURILE ROMÂNIEI ÎN VEDEREA ADERĂRII LA NATO

În actualul mediu de securitate, premisele fundamentale ale politicii de apărare trebuie adaptate la tipologia riscurilor și crizelor prin încorporarea unor misiuni noi ale forțelor armate și definirea parametrilor de adaptare a organismului militar la acestea.

Aderarea la NATO presupune asumarea unui rol suplimentar în această direcție, precum și creșterea capacităților puse la dispoziție pentru misiunile Alianței, atât de sprijin al păcii, cât și de apărare colectivă. Operațiunile conduse de NATO nu mai au o delimitare geografică strictă, putând fi desfășurate în orice parte a globului, atâta vreme cât este afectat un interes major de securitate al unui stat aliat. De aceea, politica de apărare a României, orientată spre asumarea responsabilităților de membru, presupune un accent sporit pe dezvoltarea capacităților de desfășurare în teatru a forțelor, a elementelor de susținere și dislocare a acestora, în contextul redefinirii rolului forțelor armate.

Reformă și contribuție

Într-o relație optimă cu eforturile substanțiale la nivelul societății românești de consacrare ca partener viabil în cursa aderării la NATO, reforma forțelor armate se

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

circumscrie unui sistem temar de principii: responsabilitate, contribuție și credibilitate. Summit-ul NATO din noiembrie poate reprezenta pentru România un nou început de drum prin faptul că diferența dintre statutul de stat-candidat și cel de stat-invitat se va materializa în asumarea unor noi responsabilități și dezvoltarea unor noi procese.

Reforma a dobândit în ansamblul societății românești statutul de politică națională, iar realizările de până în prezent în procesul de restructurare al forțelor armate succed conștientizării faptului că acest proces nu constituie doar o condiție *sine qua non* a aderării la NATO, dar și un aspect major al reformei instituționale și structurale interne, destinată conturării unui sistem de securitate viabil, capabil să răspundă riscurilor unui mediu de securitate în transformare.

Acțiunile prioritare ale reformei militare s-au concentrat în 2002 pe următoarele domenii: restructurarea și operaționalizarea forțelor; pregătirea personalului și a unităților pentru sporirea gradului de interoperabilitate cu structurile NATO; participarea la activități PfP, operațiuni în sprijinul păcii (PSO) și în cadrul formațiunilor multinaționale; îmbunătățirea managementului și a structurii personalului din armată; învățământul militar; planificarea apărării; managementul spațiului aerian; sistemul de comunicații și informatică; logistică și infrastructură.

Redefinirea armatei de la o forță masivă de luptă, specifică perioadei Războiului Rece, la una de dimensiuni reduse, cu capacitate de performanță sporită pentru noile misiuni, pornește de la premisa că trebuie să existe capacitatea de a opera atât pe teritoriul național, cât și în cadrul misiunilor care pot reveni României în calitate de viitor membru NATO și care au dobândit, în prezent, o dimensiune globală.

Elaborarea concepției noii structuri de forțe este în acord cu transformările pe care le parcurg inclusiv armatele statelor membre ale Alianței, în urma evenimentelor din 11 septembrie 2001 și care au în vedere crearea de capacități pentru contracararea riscurilor la adresa securității, implicit a celor neconvenționale. Noua structură de forțe va fi organizată pe două niveluri operaționale - Forțe Active și Forțe Teritoriale, cu o cifră autorizată de personal de 90.000 de oameni (75.000 de militari și 15.000 civili), cu un nivel de profesionalizare de 90% pentru componenta activă.

Punerea la dispoziția Alianței a unui considerabil pachet de forțe atât pentru operațiuni în sprijinul păcii, cât și pentru participarea la misiuni de apărare colectivă, constituie unul dintre cele mai importante argumente ale țării noastre din punct de vedere al capacităților reale militare și al valorii adăugate pe care o țară aspirantă o poate aduce Alianței. România analizează posibilitățile de specializare a forțelor, cu rol semnificativ pentru noul NATO, care se vor adăuga proiecției curente a contribuției militare la operațiunile aliate, în cadrul reformei de ansamblu a organismului militar.

De asemenea, în vederea pregătirii pentru aderare, se acordă o atenție deosebită dezvoltării capacităților pentru Sprijinul Națiunii Gazdă prin punerea la dispoziția Alianței a unor elemente de infrastructură, cât și prin capacitatea de a primi și antrena forțe NATO pe teritoriul României. Pentru asigurarea de capacități de desfășurare strategică, cerință căreia Alianța îi acordă o mare importanță în condițiile implicării partenerilor în operațiunii în

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

sprijinul păcii, România a încheiat acorduri cu companii civile atât pentru asigurarea transportului aerian, cât și a celui maritim strategic.

În asigurarea interoperabilității operaționale și tehnice, demersurile României pentru asigurarea integrării spațiului aerian românesc în cel al NATO se concentrează pe conectarea viitoare a Centrului Operațional de Suveranitate Aeriană (ASOC) la Sistemul Integrat Extins de Apărare Aeriană al NATO (*NATINEADS*).

Creșterea calitativă a sistemului de management al resurselor umane a avut loc odată cu implementarea unui nou model similar celor aplicate în state membre NATO. În anul 2001 a intrat în vigoare Ghidului Carierei Militare, asigurând un sistem de promovare a cadrelor pe baza experienței, competenței și performanței, pe baza principiilor transparenței și șanselor egale, precum și dezvoltarea unei structuri echilibrate de personal.

Creșterea compatibilității lingvistice și operaționale se realizează prin cursuri de pregătire a personalului în domeniul limbii engleze și prin asimilarea standardelor și procedurilor NATO de operare. Pregătirea se face atât în țară (prin cele 16 centre de învățare a limbii engleze - în care se pregătesc în medie 1000 de persoane anual - și în cadrul Centrului de Pregătire PFP de la București), cât și în cadrul școlilor NATO sau în instituții din țări membre NATO.

În ecuația costuri - beneficii, o corelare eficientă a obiectivelor cu resursele necesare s-a realizat prin implementarea unui sistem de management al resurselor de apărare, pe baza sistemului SUA adaptat realităților și cerințelor Armatei Române. Noul sistem de bugetare bazat pe programe permite o mai mare flexibilitate, precum și o capacitate de evaluare constantă a raportului cost-beneficii, față de sistemul de planificare bazat pe capitole și articole bugetare.

În conformitate cu angajamentul Guvernului, alocația bugetară de 2,38% din PIB acordată apărării anul acesta, va fi menținută până în anul 2005. Această evoluție a bugetului va permite o planificare riguroasă a resurselor pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.

Valoare adăugată în mediul regional și global

România este pe deplin conștientă că integrarea presupune atât beneficii, cât și responsabilități. Ca țară de flanc pentru NATO, România și-a dezvoltat contribuția la managementul crizelor și securizarea frontierelor în condițiile extinderii spectrului riscurilor neconvenționale.

Preluarea președinției comitetelor de conducere ale Ministerialei Apărării din Sud Estul Europei (SEDM) și Brigăzii Multinaționale din Sud Estul Europei (SEEBRIG) a fost definită de România ca bază a sprijinirii unei implicări mult mai active și proeminente în gestionarea crizelor din regiune. Președinția română a SEDM a inițiat crearea unui nou grup de lucru intitulat *”Sprijinul forțelor armate în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă, securizării frontierelor și luptei împotriva terorismului”*.

Astăzi, mai mult decât niciodată, flancul sudic al NATO capătă o nouă importanță în raport cu conceptele de lărgire și schimbare, iar politica regională a României de stabilizare a regiunilor proxime dobândește o nouă dimensiune, aceea de translată a mecanismelor de cooperare către alte regiuni. Succesul proceselor de cooperare din sud-estul

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Europei demonstrează faptul că această zonă este astăzi suficient de matură pentru a deveni ea însăși furnizor de expertiză în domeniul securității.

Utilizarea potențialului Mării Negre în combaterea riscurilor neconvenționale va constitui în cadrul noului sistem de relații al Alianței o oportunitate majoră de avansare a ariei de stabilitate și securitate spre Caucaz și, mai departe, spre Asia Centrală.

Participarea directă la operațiunile în sprijinul păcii, având la bază o implicare vizibilă, s-a dovedit a fi esențială în pregătirea forțelor noastre. Triada conceptuală a Summitului de la Praga „Noi Capabilități - Noi Alianți - Noi Relații” consacră în prim plan capacitatea de a participa la asigurarea securității alături de NATO, ca un criteriu important în selecționarea aspiranților în vederea invitării pentru aderare. Într-un mediu internațional interdependent, România dorește să fie parte a răspunsului global la noile riscuri și a probat această opțiune politică prin participarea la operațiuni în cadrul SFOR, KFOR și, mai recent, în cadrul Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate (FIAS) și a Operațiunii Enduring Freedom.

Depășind dimensiunea cantitativă a contribuției noastre la operațiunile din Balcani, România a exersat anul acesta un nou mod de implicare, prin diversificare calitativă. Astfel, contribuția la KFOR și SFOR a fost suplimentată până la 344 de militari (222 militari în KFOR și 122 militari în SFOR). Începând cu luna decembrie 2001 au fost introduse în cadrul KFOR încă două companii de infanterie, iar din luna martie 2002, în cadrul Misiunii Națiunilor Unite în Kosovo (UNMIK) acționează la Pristina-Kosovo, un contingent românesc de 115 jandarmi. Suplimentar, batalionul de infanterie din Rezerva Strategică SFOR/KFOR este pregătit pentru a fi dislocat, în scopul asigurării rotației trupelor NATO în Kosovo.

Pentru România, participarea la lupta împotriva terorismului reprezintă un obiectiv strategic, pomind de la premisa că securitatea națională a României este direct afectată de menținerea unor focare de tensiune și instabilitate, generând o gamă diversă de riscuri neconvenționale.

Ca o continuare a angajamentului nostru în lupta împotriva terorismului, contingentului de 48 militari participant în cadrul Forței Internaționale pentru Asistență și Securitate (FIAS) i s-au adăugat 9 ofițeri de stat major în comandamentul forței, iar în cadrul operațiunii Enduring Freedom, începând cu luna iulie 2002, participăm cu un batalion de infanterie de 405 militari și 6 ofițeri de stat major și legătură. Contingentul participant la Enduring Freedom a intrat la începutul lunii septembrie în misiuni efective de luptă, primele în care se angajează practic Armata României după cel de-al doilea război mondial.

Astfel, contribuția Forțelor Armate la operațiuni multinaționale și la inițiative de cooperare dobândește o simbolistică politică deosebită, dovedind faptul că România este în primul rând un producător de securitate și un contributor la promovarea valorilor, principiilor și intereselor comunității transatlantice în plan regional și global.

Romania's defence policy and endeavors towards NATO membership

George Cristian **MAIOR**,
State's Secretary and Chief of the
Defence Policy and Euroatlantic
Integration Department

I. DEFENCE POLICY

The decrease in probability of a military threat to overall European security has been offset during the last decade by an increase in low intensity crises and diversity of non-military and non-conventional risks, as proved by 9/11 events.

In this respect, old concepts of threat-oriented defence policy have had to be transformed to a new approach in which the role of the Romanian military has changed from classical territorial defence to the protection and promotion of Romania's national interests abroad. This phase marked the beginning of Romanian involvement in peace support missions from the Gulf War participation in February 1991 to Somalia, Angola until the participation in Balkan PSOs, and the latest participation in the security assistance mission in Afghanistan. After 9/11, Romanian Armed Forces directly involved in the fight against terrorism, by taking part in effective combat missions within Operation Enduring Freedom.

At present, Romania experiences a major shift from the classical framework of territorial defence passing to a security and defence armed force, developing new elements of defence diplomacy and engagement in multinational intervention or regional stabilization, as means to ensure national interests. This approach marks the beginning of the general transformation of the Romanian military system, aiming at adapting its structures and missions to the evolution of the new security environment, as well as at completing the national mechanism of crisis management and force contribution to international missions.

The tragic events of 11 September have once again proved the necessity of change, since the concept of war and aggression has gained new meanings and dimensions, hard to imagine some years ago.

The review of the Romania's Security Strategy in December 2001 was based on the necessity to counter unconventional risks, by coordinating actions in the field of diplomacy, information-sharing, public order and safety, national defence. Based upon the strategy provisions, the military reform was continued and accelerated by developing necessary capabilities for the Romanian Armed Forces to perform their mission of national defence, and to contribute to collective defence, counter terrorism, crisis management and civil emergencies.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Defence policy objectives

In order to promote the national interests, the Romania's defence policy will be oriented towards:

1. Integration in North-Atlantic Alliance and European military structures;
2. Accomplishment of the military system reform in order to acquire a credible, modern and efficient defence capacity;
3. Substantiation of the civilian and democratic control over the armed forces and the subsequent mechanisms, according to the constitutional democracy's principles and values.
4. Consolidation of Romania's status of security provider, through maintaining and improving our contribution to the regional stability;

Concretely, these four objectives are, of course, interrelated. NATO requirements cannot be fulfilled without implementing the military reform or strengthening the civilian control. Moreover, our contribution to regional security is directed both towards providing stability in our area and promoting national security, and towards demonstrating our ability to act as a de facto NATO member before becoming part to the Atlantic Alliance Treaty.

Romania believes that it must ensure its own security by integrating its efforts in those of the European and Euro-Atlantic structures, fully supporting the principle of indivisibility of continental security. It shapes its defence policy according to the strategic goal of full integration in European and Euro-Atlantic security organizations, by deepening and widening its

relations with Western democracies and by increasing bilateral and multilateral co-operation with the countries in its geographical proximity.

II. ROMANIA'S ENDEAVOURS TOWARDS NATO MEMBERSHIP

Under the current security environment, the fundamental premises of defence policy should be adapted to the types of risks and crises, by incorporating new missions for the AF.

NATO membership supposes assuming additional tasks, as well as increasing the number of capabilities made available for NATO's missions, both peace support and collective defence operations. NATO-led operations are not any more restricted by space and will be deployed in any part of the Globe as long as a major security interest of an ally is affected. Thus, Romania's defence policy, oriented towards assumption of responsibilities as a member, focuses on developing capabilities to be deployed in the theatre, with support elements, in the context of redefining the role of the armed forces.

Reform and contribution

In the most propitious relation with the substantial endeavours at the level of the Romanian society towards our recognition as a viable partner in the race of joining NATO, the armed forces' reform is part of a ternary system of principles: responsibility, contribution and credibility. The Prague Summit in November can represent for Romania a new beginning, by undertaking that the difference between the status of an aspirant state and that of an invited state will actually result in assuming new responsibilities and developing new processes.

At the Romanian society level, the reform gained the status of national policy, and the up to date achievements in the armed forces' restructuring follow the assumed idea that this process is not only a sine qua non condition of joining NATO, but also an essential element of domestic institutional and structural reform meant to outline a viable security system, able to respond the risks of an evolving security environment.

The priority actions of the military reform have focused in 2002 on the following areas: force restructuring and operationalization, personnel and units training to increase the level of interoperability with NATO structures (compatibility with NATO); participation in PfP, PSOs and in multinational formations, continuous improvement of personnel management; military education; defence planning; air space management; communication and informatics system; logistics and infrastructure.

Redefining the armed forces, shifting from the concept specific to the Cold War period of a massive army to that of leaner armed forces, with an improved performance capacity to fulfil new missions starts from the premise that we must focus on the capacity to operate both in the national territory and within the missions to be performed as a future NATO member and that acquired a global dimension at present.

The new force structure concept is also considering the transformations the armies of the Alliance's member states undergo, following the 9/11 events and that aim at creating capabilities to deter security risks, including the non-conventional ones.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

The new force structure will be organized on two operational tiers – Active Forces and Territorial Forces, with an overall strength of 90.000 personnel (75.000 military and 15.000 civilians), and a level of professionalization of 90% for the active component.

The considerable package of forces put at the disposal of the Alliance both for the peace support operations and collective defence missions stands for one of the most important arguments of our country regarding the real military capabilities and, implicitly, of the added value an aspirant country represent for the Alliance. Within the framework of the broad-spectrum military reform, Romania is analysing the possibilities to specialise its armed forces, with a significant role for the new NATO, and that will fill out the current military projection for allied operations.

Also, within the framework of our preparation for integration, we pay particular attention to the development of capacities for Host Nation Support, by making available to the Alliance infrastructure elements, and by the capacity to host and train NATO forces on Romania's territory. In order to ensure capabilities of strategic deployment, essential requirement addressed by the Alliance to the partners involved in peace support operations, Romania concluded agreements with civil companies for air and maritime strategic transportation.

To achieve operational and technical interoperability, Romania's efforts focus on integrating the Romanian air space in that of NATO, by connecting ASOC to NATINEADS in the near future.

The qualitative improvement of the human resources management system was simultaneous with the implementation of a new model following the NATO member states' pattern. In 2001, the Military Career Guide was put into practice, providing for a cadres promotion system according to their experience, competence, and performance, based on the principles of transparency and equal chances, as well as the development of a balanced personnel structure.

Increasing operational and linguistic compatibility is achieved by English language courses and by assimilation of NATO operation standards and procedures. The personnel are trained both within the country (in the 16 English language teaching centres – where an average of 1000 persons are taught English every year – and within the PfP Training Centre Bucharest), as well as abroad, within NATO schools or NATO member states' institutions.

In the equation costs-benefits, an efficient correlation of objectives and necessary resources was achieved by implementing a defence resources management system, following the US model that was adjusted to the realities and necessities of the Romanian Armed Forces. The new programme-based budgeting system allows for a wider flexibility, as well as for the capacity to constantly assess the costs-benefits ratio, as compared to the previous planning system based on budgetary chapters and articles.

According to the Government's commitment, the 2,38% of GDP allotted for defence will be maintained at least at the same level until 2005. This budget evolution will allow for an accurate resources planning and meeting the assumed objectives.

Added value at regional and international level

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Romania is fully aware that the integration supposes both benefits and responsibilities. Our affirmation as a central actor in the re-defining of a stable sub-regional environment certifies the responsibility assumed by Romania in managing the complex issues in South-eastern Europe.

The chairmanship of the Coordination Committees of South-eastern Europe Defence Ministerial (SEDM) and of the South-eastern Europe Brigade (SEEBRIG) was defined by Romania as a basis for the more active support to managing the crises in the area. Romanian chairmanship of SEDM launched the setting up of a working group named "Military support to WMD non-proliferation, border security and counter terrorism".

Today, more than ever, the southern flank of NATO is attached a paramount importance in the context of enlargement and change, and Romania's regional policy to stabilise adjacent regions reaches a new dimension of conveying cooperation patterns to other regions. The success of the cooperation processes in South-Eastern Europe proves that this area is today mature enough to become a supplier of security expertise.

Exploiting the Black Sea potential in fighting the unconventional risks will constitute, in the framework of new relations within the Alliance, a major opportunity to advance an area of security and stability towards Caucasus, and farther, towards Central Asia.

Direct participation in peacekeeping operations, underlain by a visible involvement, proved to be essential for our forces' preparation. The conceptual triad of the Prague Summit „*New Capabilities - New Allies - New Relations*” brings forward the capacity to participate in ensuring security alongside NATO, as an important criterion for vetting aspirants to join the Alliance. In an interdependent international environment, Romania wants to be part of the integrated global response to the new risks and has experimented this political option by taking part in operations within SFOR, KFOR and, more recently, at the global level, in the International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan and the Operation Enduring Freedom.

Over passing the quantitative dimension of our contribution to Balkan operations, this year Romania has practised a new way of involvement by qualitative diversification. Thus, the contribution to KFOR and SFOR was supplemented up to 344 military (222 military in KFOR and 122 military in SFOR). Starting December 2001, within KFOR, 2 infantry companies were added, and in March 2002, within United Nations Mission in Kosovo (UNMIK), a Romanian contingent of 115 gendarmes act in Pristina-Kosovo. In addition, the infantry battalion of the strategic reserve for SFOR/KFOR is ready to be deployed, to ensure the rotation of troops in Kosovo.

For Romania, the participation in the fight against terrorism stands for a strategic objective, starting from the premise that national security is directly affected by the maintenance of tension and instability flash points, engendering a series of unconventional risks.

As a continuation of our commitment to join the fight against terrorism, the 48 military contingent taking part in ISAF was augmented with 9 staff officers within ISAF

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

HQ. Within the Operation Enduring Freedom, starting July 2002, we are contributing an infantry battalion (405 military) and 6 staff and liaison officers. Starting September, the Romanian contingent alongside American troops became involved in combat missions for the first time since WW II. Thus, Romanian Armed Forces participation in multinational operations and cooperation initiatives demonstrates that Romania is first of all a security producer and a contributor to promoting values, principles and interests of the transatlantic community at the regional and global level

Reforma militară - premisă esențială a integrării României în NATO

**General dr.
Mihail POPESCU,
Șeful Statului Major
General**

România parcurge astăzi o etapă decisivă a istoriei sale recente: accelerarea modernizării statului și a societății, și integrarea în structurile euro-atlantice și europene, pilonul internațional al comunității democrațiilor avansate. Aderarea la NATO s-ar putea să fie hotărâtă la Summit-ul de la Praga din noiembrie 2002; integrarea în UE se conturează spre 2007.

În contextul acestor mutații profunde, se derulează **reforma sistemului militar** declanșată imediat după decembrie 1989, dar diversificată și intensificată semnificativ, în 2002-2002. Înnoirea sistemului militar – alături de alte măsuri și inițiative politice, diplomatice și, economico-sociale etc. – vizează ca România să-și consolideze poziția de furnizor de securitate regională și nu pe cea de consumator de securitate. În același timp, reforma sprijină opțiunea fermă a țării noastre de a deveni țară membră NATO în cel mai scurt timp. Considerăm că România poate avea o contribuție remarcabilă în structura militară a Alianței, sporind, totodată, substanțial capacitatea acesteia de a promova pacea și stabilitatea în Europa de Est și Sud-Est.

În momentul de față, factorii responsabili apreciază că nu se conturează pericole militare organizate la adresa României. Totuși, persistă o serie de amenințări comune și riscuri pentru stabilitatea din regiunea noastră. Ca urmare, pentru România, unul din principalele obiective de apărare este acela de a crea *o armată credibilă, flexibilă și modernă, capabilă să acționeze eficient ca forța militară a NATO, să împiedice sau să înfrângă o agresiune împotriva României sau a aliaților săi*, consolidând poziția României ca furnizor de securitate regională. Sub acest unghi, conducerea țării și-a propus să amplifice efortul în direcția reformei în Armată, realizându-se multe de la investirea acesteia. Realizările sunt remarcabile, dar ele nu au fost posibile fără considerabile frământări și suferințe, fiind încă multe lucruri de înfăptuit în domenii precum: structura de forțe („*Forța 2003*”), perfecționarea ei („*Forța Obiectiv 2007*”), managementul resurselor financiare, interoperabilitatea și sporirea aportului la operațiile PFP sub comandă NATO etc.

1. REALIZĂRI

O importanță deosebită în adâncirea și intensificarea **reformei militare** a avut obiectivele fixate prin Planul Anual pentru Aderare și Membership Action Plan, fixate de comun acord cu experții și factorii de conducere NATO.

Ciclul III MAP s-a concentrat pe 9 domenii prioritare: restructurarea și operaționalizarea forțelor; compatibilitatea cu NATO; participarea la activități PfP, operațiuni PfP conduse de NATO și în cadrul structurilor militare internaționale; managementul resurselor umane; reforma sistemului militar de învățământ; planificarea apărării; managementul spațiului aerian; sisteme de comunicații și informații (CIS); logistică și infrastructură.

Din 1989, efectivele autorizate ale Armatei României au fost diminuate de la 850000 la 230000, cu circa 73%, cea mai mare reducere realizându-se din forța de rezervă; numărul autorizat – prin tratatele la care România este parte – de personal activ și civil s-a redus de la 319000 la 140000, circa 56%. În următorul an, vom continua să ne aliniem forța activă autorizată în concordanță cu planificarea Programului „*Forța 2003*”. Această restructurare urmărește să creeze o structură de personal de tip piramidal, raportul dintre ofițeri și subofițeri fiind de 1,0 la 2,4. Pe parcursul acestei etape, s-a desființat sau au fost reorganizate 120 unități de tip batalion, iar alte 200 vor fi desființate sau reorganizate înainte de sfârșitul anului 2003.

Pentru a forma un corp de subofițeri profesioniști necesar implementării Programului „*Forța 2003*”, o atenție specială a fost acordată instruirii acestora. Cu ajutorul Corpului Infanteriei Marine americane, numărul studenților care urmează cursurile Centrului de Instruire a subofițerilor a crescut. În plus, modelul acestui Centrul de Instruire a fost inclus în programa de învățământ a tuturor instituțiilor de pregătire a militarilor pe bază de contract; pregătirea se realizează în conformitate cu standardele NATO (până acum s-au pregătit 2800 militare pe bază de contract). Pe de altă parte, de curând s-a introdus și Ghidul Carierei Militare. Componentele cheie ale Ghidului se referă la durate diferite pentru cariera militară (carriere obișnuite și de scurtă durată), căile directe și indirecte pentru cariera militară și pregătirea profesională. Ghidul Carierei condiționează promovarea ofițerilor, subofițerilor și maiștrilor militari de instruire și studii, precum și de experiență și de potențial.

În același timp, se are în vedere, în perspectivă imediată, o dimensionare realistă a efectivelor, în raport cu resursele disponibile: 75000 militari și 15000 civili.

O preocupare constantă – amplificată îndeosebi după Summit-ul NATO de la Washington, din 1999 – a constituit-o creșterea a interoperabilității cu NATO. În Ciclul III MAP s-au implementat 15 PGS-s (în total s-au implementat 32, din cele 84 PGS-s asumate) și s-au obținut progrese în: modernizarea managementului spațiului aerian; conectarea la sistemul integrat antiaerian al NATO; logistica și capacitatea de susținere în spațiu; creșterea capacității operaționale pentru operațiuni PfP conduse de NATO; misiuni de apărare colectivă; cunoașterea limbii engleze etc.

Am continuat să acordăm prioritate procurării de echipamente pentru 4C, CIS și în vederea introducerii sistemului de comunicații STAR. Deși sistemul nu va fi finalizat până în 2007, putem realiza deja legăturile între nodurile critice cum ar fi Centrul Național de Comandă Militară, statele majore ale categoriilor de forțe, ASOC, principalele baze aeriene și structurile de apărare antiaeriană. Programul STAR mai cuprinde și aparatură radio cu salt de frecvență pentru unitățile noastre tactice.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Aproximativ 80% din forțele aeriene, 70% din cele navale și un număr substanțial de unități ale forțelor terestre destinate pentru operațiuni sub comanda NATO au sisteme de comunicații compatibile cu NATO. Fiecare din cele 4 batalioane nominalizate pentru operațiuni PfP au astfel de echipamente, în proporție de 70%, iar celelalte între 10-30%. De asemenea, au fost operaționalizate o bază aeriană și un divizion de nave purtătoare; operaționalizarea a înregistrat progrese la o brigadă de vânători de munte. Recent, a fost inaugurat Centrul de Instruire prin Simulare ce va concura la creșterea interoperabilității forțelor prin instruirea la standardele NATO.

România și-a sporit contribuția la susținerea operațiilor PfP după 11 septembrie 2001 (cu 112% numai pentru Balcani, unde sunt dislocați 344 militari). În Afghanistan, în lupta împotriva terorismului internațional, România a angajat: 57 militari și un aparat C130 „Hercules” în cadrul ISAF, un batalion de infanterie în cadrul operației *Enduring Freedom* și ofițeri detașați la comandamentul Coalitiei Internaționale Antiteroriste.

Programul de cunoaștere a limbii engleze a înregistrat progrese notabile; înființarea a 12 centre secundare; 4 400 ofițeri cunoscători de engleză și 1000 subofițeri. Concomitent, cadrele pregătite în statele NATO au fost repartizate în funcții corespunzătoare. S-a îmbunătățit, totodată, programa de învățământ, axată pe doctrinele NATO.

Noua noastră doctrină logistică pune accent pe forțele care participă la operațiuni NATO iar larga noastră participare la operațiuni în afara țării ne-a ajutat să cristalizăm conceptul de Element Național de Sprijin. Acest concept e format dintr-o celulă centrală de coordonare (NSE) și din capacitățile adaptate funcțional, cum ar fi mijloacele de transport, capacitățile de întreținere, serviciile de campanie, sprijinul medical etc. Conform noului concept de management logistic, elementele brigăzilor logistice modulare vor adapta NSE la misiune, durată și arie de acțiune. În plus, am realizat progrese semnificative în perfecționarea capacității noastre de dislocare. Am realizat înțelegeri cu compania TAROM pentru sprijin aerian la transport, iar cu Compania Națională de Transport, pentru asigurarea transportului pe mare. În procesul de aderare la Alianță, se acordă o atenție specială **sprijinului națiunii gazdă**. Partea română a elaborat Catalogul Capabilităților pentru Sprijinul Națiunii Gazdă (HNS). Am identificat 4 aeroporturi pentru sprijinirea operațiunilor aeriene, 2 porturi cu excelente servicii portuare și de sprijin naval pentru susținerea operațiunilor navale și o serie de facilități ce pot fi puse la dispoziția forțelor NATO. România dispune și de o serie de facilități de pregătire a personalului la standarde NATO între care Centrul Regional de Pregătire PfP (până la nivel brigadă și cursuri CJTF), Centrul Regional pentru Managementul Resurselor de Apărare etc. Concomitent, va fi finalizată infrastructura Comandamentului SEEBRIG.

După 11 septembrie s-a dezvoltat în ritm susținut capabilitățile destinate luptei antiteroriste. Astfel, „*Forța Obiectiv 2007*” va cuprinde *structuri speciale*. Structurile de luptă dislocate deja în afară au fost, la rândul lor, special instruite. Se depun eforturi în direcția sistemului integrat de război electronic tactic și a asigurării echipamentelor Celulei de Coordonare a Războiului Electronic și a capabilităților NBC.

Succesele incontestabile obținute în adâncirea reformei militare se datorează, atât efortului deosebit și constant al Armatei, cât și preocupării factorilor de conducere politică (Parlament, Președinție, Guvern, Ministerul Apărării Naționale) de a asigura, în limitele resurselor existente, un cadru performant de activitate. Nu putem, în aceeași ordine de idei, să nu subliniem și atașamentul

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

opinii publice, al națiunii față de imperativele NATO. Deopotrivă, **reforma militară** și apropierea Armatei de standardele NATO au beneficiat de contextul favorabil al Parteneriatului Strategic cu SUA, precum și de sprijinul direct și foarte competent al oficialităților și experților din statele Aliate, în primul rând al celor din SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Olanda și Spania. O contribuție remarcabilă au avut structurile centrale NATO, în particular cele care îndrumă, asistă și evaluează aplicarea MAP. Cooperarea, în cadrul PfP și a grupului statelor candidate NATO, a permis evidențierea locului și rolului sistemului nostru militar în structurile de securitate europene și euro-atlantice.

2. PROGRAMUL „FORȚA 2003”

Programul „Forța 2003” răspunde direct misiunilor militare identificate în Strategia de Securitate Națională și priorităților stabilite de guvern:

- dezvoltarea unei forțe capabile să apere teritoriul național și, în caz de criză, să o rezolve în condiții favorabile interesului național al României;
- dezvoltarea unor structuri eficiente de comandă și control capabile să realizeze rapid trecerea de la o situație de pace la una de război;
- dezvoltarea unui set echilibrat de forțe (active, teritoriale și de rezervă) care, în funcție de situație, să poată reacționa rapid împotriva amenințărilor;
- stabilirea unui sistem de mobilizare care, în cazul unor crize naționale, să poată genera rapid forțele;
- dezvoltarea capacității de a realiza forțe operative comune pentru operațiuni terestre, aeriene și maritime.
- NMS prevede o reacție graduală și flexibilă la orice amenințare la adresa securității, folosind supravegherea și avertizarea timpurie pentru a preveni surprinderea și a controla extinderea crizelor și situațiilor conflictuale: **forțele active cu capacitate de luptă ridicată** (The Readiness Forces – HRF), au posibilitatea de a îndeplini întreaga gamă a misiunilor (full-spectrum) cu o viteză de reacție de la 7 la 30 de zile și cu o încadrare de minimum 80%; **forțele teritoriale cu nivel de reacție redus** (The Forces with Low Readiness – FLR) trebuie să întărească primul nivel și să asigure rotirea forțelor, în operația răspuns la crize, cu încadrare de 30-70% și cu ridicarea capacității de luptă în 90 de zile. În vederea materializării acestei transformări de forțe, au fost sau vor fi desființate 186 unități, și mari unități, transformate, 162 și reorganizate structural, 270.

Programul „Forța 2003” este conceput având *brigada* ca bază pentru elementul de manevră a forțelor terestre; 9 brigăzi active de luptă și de sprijin reprezintă capacitatea imediată de reacție, iar 14 brigăzi teritoriale de luptă și brigăzi de sprijin de luptă susțin unitățile active. Trei brigăzi logistice vor asigura sprijinul specific. Două comandamente teritoriale de corp de armată, vor include 9 brigăzi de luptă și 5 brigăzi de sprijin de luptă.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Forțele Aeriene concentrează toate avioanele cu aripi fixe și elicopterele. Totodată, mai dețin și mijloace de apărare antiaeriană organice. Restructurarea s-a concentrat pe eliminarea avioanelor vechi și mai puțin performante, modernizând avioanele MIG-21 cu a patra generație de carlingă. De asemenea, s-a creat și o escadrilă de elicoptere de atac IAR 330 SOCA. Centrul de Operațiuni al Forțelor Aeriene pentru Asigurarea Suveranității (ASOC) și-a realizat capacitatea operațională inițială. Și Forțele Aeriene se structurează pe unități și mari unități cu grad ridicat și scăzut de operativitate

Forțele Navale au cunoscut o reducere semnificativă în ultimii 10 ani, ca urmare a numărului mare de nave care au ajuns la termenul de casare. Strategia curentă a forțelor maritime constă în introducerea unui număr de nave în unitățile teritoriale, la un nivel redus de operativitate. Achizițiile viitoare se vor concentra pe modernizarea navelor maritime de suprafață și a capacităților celor de mine – anti-mine și ASW, sporind treptat numărul de fregate pentru a crește capacitatea de asigurare a securității Mării Negre.

Implementarea **Forței 2003** este în linii generale realizată. Adâncirea reformei militare și apropierea de conținut de standardele NATO impun, însă, o serie de îmbunătățiri referitoare la: managementul spațiului aerian; sprijinul națiunii-gază; instruirea personalului; lupta împotriva terorismului și dezvoltarea capabilităților de luptă antiteroristă și a capabilităților de apărare NBC; interoperabilitatea cu NATO; restructurarea și operaționalizarea forțelor; managementul resurselor umane; logistica și capacitatea de susținere a forțelor în teatru; participarea la operațiunile Pfp, conduse de NATO și în cadrul formațiunilor multinaționale etc.

Eforturi sporite vor viza finalizarea integrării spațiului nostru aerian în spațiul aerian al NATO (implementarea ASOC, negocierea Memorandumului de Înțelegere pentru conectarea ASOC – România la NATINEADS etc.); în acest cadru, se va impune un nou Concept de Apărare Antiaeriană a Forțelor Terestre, parte a Conceptului de Apărare Antiaeriană Integrată. Concomitent, România va continua să-și remodeleze capabilitățile pentru sprijinirea forțelor NATO pe teritoriul național (implementarea finală a Conceptului HNS și dezvoltarea lui în format ADAMS), modernizarea unor poligoane de tragere și a unui centru de instrucție PSO.

De o atenție specială se va bucura personalul din unitățile nominalizate pentru operațiuni Pfp conduse de NATO, pentru misiuni de apărare colectivă și, eventual, pentru încadrarea de funcții în comandamentele multinaționale și NATO. Sunt deja elaborate normele de selecție, evaluare și pregătire a personalului destinat structurilor NATO, în eventualitatea invitării țării noastre la Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002. Pe mai departe, pregătirea subofițerilor – „*coloana vertebrală*” a armatei – va figura printre prioritățile S.M.G. și M.Ap.N., ca și remodelarea învățământului militar.

Transformările induse în dinamica fenomenului militar contemporan la cumpăna secolelor XX-XXI, ne impun să elaborăm concepții de acțiune și să structurăm componente militare de luptă împotriva terorismului; dezvoltarea unor astfel de capabilități se va realiza prin adaptarea celor existente și prin introducerea de noi elemente doctrinare și de luptă. La fel, vom îmbunătăți doctrina de apărare NBC, inclusiv, prin crearea unui „*sistem NBC de supraveghere și avertizare timpurie*”, și a unui „*sistem NBC de avertizare și raportare*” al Armatei.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Creșterea interoperabilității cu NATO rămâne, în continuare, un obiectiv esențial al reformei militare (numai în 2003 se vor implementa 8 PG). În ordinea urgenței, interoperabilitatea va spori în cadrul forțelor nominalizate pentru operații PfP conduse de NATO, a celor destinate apărării colective și a celor care participă la inițiativele de cooperare militară regională (dotare cu stații radio tip NATO, capacități de comunicare prin satelit).

Mai multe unități vor fi operaționalizate cât mai repede cu putință. În egală măsură, logistica se va reorganiza structural pentru încadrarea în teatru și utilizarea Sistemului Aliat de Dislocare și Mișcare (până la sfârșitul anului 2003). Pe plan mai larg, Armata - la solicitarea factorilor de decizie - își va consolida prezența activă în operațiunile PfP conduse de NATO, existând resurse pentru sporirea numărului de personal (de la 900, la 1.200). Deopotrivă, oferta noastră va rămâne semnificativă pentru SEEBRIG, BLACKSEAFOR, SHIRBRIG, Batalionul Multinațional de Geniu și Batalionul Româno-Ungar de Menținere a Păcii.

Deși, etapa decisivă a modernizării echipamentului va fi inaugurată după 2003, se estimează ca necesare, o serie de înnoiri imediate în vederea creșterii interoperabilității tehnice, în domeniile: managementului spațiului aerian; apărării antiaeriene; C4I; al forțelor terestre (sisteme de apărare antiaeriană „*Oerlikon*” și „*Gepard*”, mașina de luptă a Infanteriei, tancul românesc, rachetele „*Magic*” aer-aer, avionul de cercetare fără pilot etc.).

Astfel, decizia Summit-ului de la Praga, din noiembrie 2002, va găsi Armata română angajată ferm în procesul reformei militare, cu scopul de a răspunde prompt cerințelor de securitate națională și de a participa, alături de NATO, la managementul crizelor și la ampla luptă împotriva terorismului internațional.

3. PLANUL FORȚA OBIECTIV 2007”

Nu putem spune că Programul „*Forța 2003*” este exact structura de forțe care să garanteze concomitent securitatea României și obligațiile internaționale de securitate asumate. El oferă, însă, o bază de pornire valoroasă pentru reducerea efectivelor militare și elementul de care avem nevoie pentru a începe construirea unei forțe operaționale mai eficiente. Pe măsură ce am început să aplicăm această structură de forțe, ne-am dat seama că nivelul prevăzut pentru resursele financiare nu ne va permite să aducem toate perfecționările necesare sau să asigurăm calitatea acestei forțe pe termen scurt spre mediu. De aceea, am început un nou studiu al forței pentru a reevalua atât mediul de securitate cât și nevoile noastre militare. Tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001 au subliniat mai accentuat necesitatea evaluării mediului de securitate și inițierea de măsuri care să ducă la o forță militară astfel structurată și echipată încât să fie capabilă să facă față unor amenințări diverse care acum încep să se prefigureze.

Decizia structurii „*Forței Obiectiv 2007*” nu este dependentă direct de o posibilă invitare la NATO, în toamna anului 2002, însă aderarea la NATO va permite o mai mare flexibilitate în proiectarea forței și va accelera procesele de reformă. „*Forța Obiectiv 2007*” pe care ne-o permitem urmează să fie substanțial mai mică, în ansamblu, decât Programul „*Forța 2003*”.

Noua structură de forțe va încerca să pună în acord forțele și resursele financiare. Ea va fi organizată pe Forțe Active și Forțe Teritoriale. Se va accentua operaționalizarea forțelor de vânători de munte și logistică, de parașutiști, aviație, artilerie, marină, infanterie etc.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Managementul și politica de personal vor urmări atingerea standardelor NATO, prin: perfecționarea sistemului Carierei Militare pe baze profesionale, reforma sistemului de recrutare, îmbunătățirea sistemului de instruire și a carierei profesionale pentru subofițeri etc.

În domeniul remodelării forțelor, **Forța Obiectiv** preconizează și o reducere considerabilă a structurilor centrale care vor viza: unitățile de transmisiuni, logistica și elementele administrative de sprijin care nu mai sunt necesare, instalațiile, depozitele și bazele de antrenament redundante și infrastructura extinsă care sprijină, de regulă, sistemul nostru de învățământ militar. În *forțele terestre*, avem în vedere reducerea ori eliminarea uneia sau a mai multor brigăzi grele în favoarea creșterii forțelor ușoare; *în aviație*, reducerea sau eliminarea unităților, bazelor de instruire redundante și a altor elemente de infrastructură; *în marină*, reducerea capacității (brown water capability), a numărului de comandamente și escadrile și o parte din infrastructura logistică.

Principalele capacități pe care sperăm să le dezvoltăm sau să le perfecționăm vor fi:

- organizarea amplă: C4I, modernizarea logisticii, independența la dislocare și unitățile de operațiuni speciale.
- **Forțe Terestre:** antitanc, precizie și letalitate sporită la muniția de tanc și artilerie, creșterea ponderii forțelor ușoare, mobilitate sporită și capacități PSO.
- **Aviație:** apărare antiaeriană integrată (ASOC, radar, rachete și avioane de luptă).
- **Forțe Navale:** ASW și MCM, apărarea cu rachete cu baza la sol și protecția Dunării.

Forța Obiectiv va avea drept caracteristici operaționale: desfășurare rapidă și mobilitate; forțe capabile să opereze întrunit și integrat; eficiența angajamentului militar; susținere logistică; supraviețuirea și protecția forțelor; asigurarea informațiilor necesare în cadrul operațiilor. Forța Obiectiv se va restructura tot pe brigăzi.

Forțele Active vor fi alcătuite din structuri din toate categoriile de forțe ale armatei (încadrare 80-100% și numai cu militari profesioniști). Forțele Active vor asigura capacitatea imediată de apărare a țării, participarea la managementul crizelor, la operații în sprijinul păcii. Forțele Speciale aparțin Forțelor Active.

Forțele Teritoriale vor cuprinde structuri din toate categoriile de forțe ale armatei, încadrate cu militari profesioniști (5-70% față de necesarul de război) și asigurate 100% cu echipamente majore. Ele vor fi responsabile de generarea capacităților și forțelor necesare augmentării Forțelor Active în situații de criză și de război.

Capacitatea de reacție va atinge la Forțele Active, 7-30 zile, iar la Forțele Teritoriale, 90-360 zile. Forțele armate vor participa la: misiuni de apărare colectivă și/sau operații în sprijinul păcii, vizându-se desfășurarea simultană și susținerea în teatrul de luptă a echivalentului a două batalioane (pe o perioadă de 6 luni) și a unei „brigăzi plus”. Forțele Speciale vor dispune de capacități de susținere în teatru pentru un pluton.

*

* *

Toate realizările de până acum, ca și proiectele pe care le avem în vedere, se bazează pe o analiză temeinică a mediului de securitate și a mutațiilor strategice care s-au produs în acești ani,

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

precum și pe noua concepție de securitate națională și apărare relevantă în strategia de securitate națională.

Pe baza acestui document și a opțiunii naționale pentru integrare în NATO și în UE, Ministerul Apărării Naționale și Statul Major General au trecut la elaborarea proiectului Strategiei militare a României și a celorlalte documente de conducere strategică. Structurile preconizate – Comandamentul Strategic Național, Comandamentul Operațiilor Întrunite, COAS, CON – ca și proiectele doctrinelor pentru operații întrunite, pentru planificarea operațiilor întrunite, pentru forțele speciale și pentru pregătirea forțelor armate, cele ale categoriilor de forțe ale armatei în documente de planificare și evaluare a pregătirii unităților și structurilor armatei sunt o expresie a unității în concepție și în execuție, jalonând clar noul semn al gândirii și practicii militare românești.

Summit-ul de la Praga va constitui, fără îndoială, un moment de bilanț pe drumul României spre NATO, pe traiectoria încadrării sale în comunitatea democrațiilor avansate. Alături de alte instituții ale statului, Armata înțelege să contribuie masiv la demersul național de integrare și modernizare, în principal, prin implementarea unei reforme militare de profunzime. Pe baza ei, România va câștiga un plus de securitate și, totodată, se va manifesta și mai pregnant pe arena internațională ca un factor autentic de securitate și stabilitate, ca un partener activ în procesul edificării noii arhitecturi europene de securitate.

The military reform – an essential prerequisite of *Romania's integration into NATO*

General Ph. D

Mihail **POPESCU**,
Chief of The General Staff

Romania is passing through a decisive phase of its recent history: acceleration of its state and society modernization and also the integration in the European and Euro-Atlantic structures, the international pillar of the advanced democratic community. NATO accession may be decided in November, at the Summit in Prague. The integration in the European Union comes into view in 2007.

The reform of our military system, started right after December 1989, diversified and intensified significantly in 2001-2002 is taking place in this context of profound transformations. The renewed military system - together with other measures and political, diplomatic, economic and social initiatives – has in view to strengthen Romania's position of security provider. At the same time, the reform supports our firm wish to become a NATO member in the shortest time. We consider that Romania can bring a remarkable contribution to the military structure of the Alliance, increasing substantially its strength to promote peace and stability in the Eastern and South-Eastern Europe.

It is considered at present that there are no military threats against Romania. However, there are some common risks and threats against the stability of our region. Thus, one of Romania's major defense goals is to create a credible, flexible and modern armed force, able to act efficiently with NATO's military force, to deter or defeat an aggression against or its allies, consolidating Romania's position of regional security provider.

The leadership of our country aimed at amplifying the reform of the armed forces, and many achievements have been reached since the investment of the new leadership team of the Ministry of National Defense. There are remarkable achievements and they could not have been done without considerable turmoil and hardship. There are still things to be done such as Program Force 2003, Objective Force 2007, financial resources management, interoperability or increased contribution to NATO-led PfP operations.

1. ACHIEVEMENTS

The objectives stated in ANP and MAP have been extremely important for the deepening and amplifying of the reform. They have been established together with NATO experts and leadership representatives.

The third cycle of MAP focused on 9 priority areas: restructuring and operational forces; NATO compatibility; participation in PfP activities, NATO-led PfP operations, human resources management, reform of the educational military system, air-space management, communication and information system; logistics and infrastructure.

Since 1989 the authorization of the Romanian Armed Forces have been downsized by 75%, from 850,000 to 230,000. The largest reduction comes from reserve. The authorized strength of the active and civilian personnel – established by the treaties Romania is a part of – has been reduced by 56% from 319,000 to 140,000. Next year we will further align our authorizations according to Program Force 2003 planning. That restructuring has in view to create a pyramidal structure of personnel, with an officer/NCO ration of 1 to 2,4. During this stage of reform, 120 battalion-type units were disbanded or reorganized. Other 200 will be disestablished or reorganized before the end of the next year.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

In order to have an NCO professional corps necessary to implement the Program Force 2003, special attention has been paid to the NCO training. With the help of the US Marine Corps, the number of students attending the NCO training center has been increased. Moreover, the model of this training center was included in the curricula of all training institutions dedicated to enlisted soldiers. The training is done according to NATO standards (2800 enlisted soldiers have been trained by now). On the other hand, The Military career Guide has been recently implemented. Its key components refer to the length of military career, direct and indirect way to join the military career, and professional training. It also comprises conditions for the rank promotion of officers, NCOs or warrant officers such as: level of education, attended courses, experience and potential.

At the same time, a realistic tailoring of forces is planned, according to the available resources: 75,000 military and 15,000 civilians. A constant goal, especially after Washington Summit, as been the increased interoperability with NATO. Thus, in the third MAP cycle 15 PGs were implemented (32 of the 84 assumed). Progress has been also achieved in air space management, NATINADS connection, logistics and self-sustainability, increased operational capabilities for NATO-led PfP operations, collective defense missions, English language. We have kept granting priority to C4, CIS and STAR equipment acquisitions. Although the STAR system will not be finalized before 2007, we can already connect critical hubs as the Military Command National center, the service headquarters, ASOC, the main air bases and air defense structures. The STAR program also comprises frequency leap radios for our tactical units. Also, 80% of our air force, 70% of naval forces and a substantial number of land forces units designated for NATO-led operations have NATO compatible communication systems. Each of the four battalions nominated for PfP operation has such equipment, covering 70% of their needs. For the rest of the battalions the percent is between 10 and 30. Also, an air base and a ship squadron were made operational. The process is ongoing for a mountain troop brigade. The simulation center has been recently inaugurated and will increase the interoperability of forces providing training at NATO standards.

Romania has increased its contribution to Pfp operations after the 11th of September, with 122% in the Balkans, where 344 military have been deployed. In Afghanistan, Romania engaged in the war against the terrorism 57 military and 1 C 130 in ISAF, an infantry battalion in Enduring Freedom and officers of the International Coalition Headquarters.

The English Language training is also successful. Twelve centers were set up. At present, 4,400 officers and 1,000 NCOs have good knowledge of English language. At the same time, the military trained in NATO countries have been assigned proper positions. Curriculum was also improved and is oriented on NATO doctrine. Our new logistic structure focuses on the forces that take part in NATO operations; our large participation in missions abroad helped us to figure out the National Support Element concept. It comprises a national coordination cell and adjusted capabilities such as means of transport, maintenance capabilities, and campaign services, medical support. According to the new logistic management system, the elements of the modular logistic brigades will adapt the national support elements to the missions, its length and action area. We have also improved our deployment capabilities. We signed agreements with TAROM Air Company and National Transport Company for transport on sea. Great emphasis is placed in the accession process, to Host Nation Support. We drafted the Host Nation Support Catalogue of Capabilities. At the same time, we have identified 4 airports for air operation support, 2 ports with excellent harbor facilities, naval support facilities for naval operations and many other that may be available to NATO forces. Romania has also institutions for NATO standards personnel training: The Pfp Regional Training Center, which provides brigade and CJTF courses and the Defense resources Management Center. The SEEBRIG HQs infrastructure will be done consistently. After September 11th, antiterrorism capabilities have been developed rapidly. Thus, Objective Force 2007 will comprise special structures. The combat structures deployed outside Romania have also benefited of special training. Efforts are done for tactical integrated warfare system and to provide the necessary equipment for Electronic Warfare Coordination Cell and the NBC defense capabilities. The positive success of our military reform is due to the tremendous effort of the armed forces and the implication of the political leadership (Parliament, Presidency, Government, and Ministry of National Defence) in providing a performing framework although the resources were limited. It is also necessary to underline the support of the public opinion, of the Romanian nation for the imperative NATO accession. Both the military reform and the close NATO standards level of the armed forces enjoyed the favorable context of the Strategic Partnership with USA and also the professional and direct support of the representatives and experts of the allied states, mainly from USA, United Kingdom,

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Germany, France, Italy, the Netherlands and Spain. NATO central structures have brought a remarkable contribution in this regard, particularly those that guide, assist and evaluate MAP implementation. PfP cooperation and the relationship with other applicant states emphasized the role of our military system in the European and Euro-Atlantic security structures.

2. PROGRAM FORCE 2003

Program Force 2003 complies with the military missions identified in the National Security Strategy and the priorities established by the Government:

- *To develop a force able to defend the national territory and to solve a possible crisis in favor of the national interest of Romania*
- *To develop efficient command and control structures able to turn rapidly from peace to war*
- *To develop a balanced force package (active, territorial and reserve) to react rapidly against the possible threats*
- *To establish a mobilization system able to generate forces in case of national crises*
- *To develop joint operational forces for land, air and maritime operations.*

The National Military Strategy anticipates a flexible and gradual reaction against any security threat, using early warning and surveillance to prevent surprise and expansion of crises and conflicts.

The active forces have a readiness of 7 to 30 days and the minimum percent of the manned personnel is 80. The territorial forces have a low readiness and have to strengthen the first level and to provide force rotation, as response to crises. Their personnel is between 30 and 70% and the readiness is of 90 days. To achieve this force structure, 186 large unit and units were or will be disbanded, 162 will be transformed and 270 will be reorganized.

For the Land Forces, the Program Force 2003 establishes the brigade as maneuver element. Nine combat and support brigades form the immediate reaction capability, and 14 combat territorial brigades and combat support brigades uphold the active units. Three logistic brigades will provide specific support. Two army corps territorial commands will have nine combat brigades and five combat support brigades.

The Air Force concentrates all fix and rotary wing aircraft. They also comprise the organic air defense means. The restructuring of the air force focused on eliminating old aircraft, modernizing MIG 21. Also an IAR 330 SOCAT helicopter squadron was created. The Air Space Operational Center (ASOC) has achieved its initial operational capability. The Air Force is also structured into units and large units with high and low operational level.

The Naval Forces were significantly downsized in the last 10 years, because a large number of ships reached the end life cycle. The current strategy of the naval forces is to put a number of ships in territorial units, with low readiness level. Future acquisitions will focus on modernizing maritime ships, ASW increasing gradually the number of frigates necessary for the security of the Black Sea.

Implementation of Program Force 2003 is almost ready. But the deepening of our military reform which brings us closer to NATO standards requires the improvement of air space management, host nation support, personnel training, antiterrorism war and also the development antiterrorism and defensive NBC capabilities. It also has in view NATO interoperability, restructuring and operational forces, human resources management, and logistics and force sustainability in the theatre, participation in NATO-led PfP operations and in multinational formation.

Efforts will be done to integrate our air space (ASOC implementation, MOU for NATINEADS connection). In this context, a new air defense concept for the land forces is required, and it will be a part of the Integrated Air Defence concept. At the same time, Romania will continue to re-shape its capabilities to support NATO forces on our territory (final implementation of host nation support concept and its development into ADAMS format). Also, a PSO training center and some fire ranges will be modernized.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

Special attention will be paid to the personnel of the units nominated for NATO-led PFP operations, collective defense and positions in NATO multinational headquarters. Selection, evaluation and training criteria for personnel designated to work in NATO structures are already elaborated, having in view a possible invitation at the Summit in Prague in November. One of the priorities of the General Staff and the Ministry of National Defence will be the NCO training and the military education.

The transformation of the current military phenomena at the brink of the 20th century made us elaborate new concept of actions and structure the antiterrorism combat elements. The development of such capabilities will be done by the adjustment of the current capabilities and implementation new combat and doctrinal elements. The NBC defense doctrine will be improved also by creating an early warning and surveillance NBC system and a warning and report NBC system.

Increased NATO interoperability is still an essential objective of the military reform (8 PGs will be implemented in 2003). According to the priorities, interoperability will increase for the forces nominated for NATO-led Pfp operations, collective defense and regional military cooperation initiatives. They will have NATO radio stations and satellite communication equipment.

The process of operational forces will also be increased. Logistics will be also organized to use ADAMS by the end of 2003. At the request of decisional factor, the armed forces will consolidate its presence in NATO-led Pfp operations, with possibilities to increase the number of personnel, from 900 to 1,200. Our offer for SEEBRIG, BLACKSEAFOR, SHIRBRIG, Engineering Multinational Battalion, and the Romanian-Hungarian PK Battalion will be significant.

Although the equipment modernization will start after 2003, there is still a need for updated equipment in order to increase the technical interoperability in fields such as air space management, air defense, C4I and Land Forces: "Oerlikon" air defence system, the Romanian tank, "Magic air-to air missiles, unmanned aircraft).

The decision of the summit in Prague will find the Romanian Armed Forces deeply engaged in the military reform process, in order to respond to our national security requirements and to participate, together with NATO, in crisis management and in the war against the terrorism.

3. OBJECTIVE FORCE 2007

We can not say that Program Force 2003 is exactly the force structure to guarantee both Romania's security and the international commitments we have assumed. But it is a foundation to reduce the military strength and constitutes the element we need to start building a more operational and efficient force. As we have started applying this force structure, we realized that the level of the financial resources allocated for it would not allow us to do the necessary improvement or to provide the proper quality on short and medium term. That is why we have started to review both the security environment and our military needs. The tragic events of the 11th of September accentuated the need to evaluate the security environment and to initiate measures necessary for a military force able to face the different threats that have started occurring.

The decision to build the Objective Force 2007 does not depend on a possible NATO invitation, but NATO accession will allow us a greater flexibility to project the force and will accelerate the reform process. The Objective Force 2007, which is the force we can afford, is smaller than Program Force 2003.

The future force structure will try to balance the forces with the financial resources. It will comprise active forces and territorial forces. Emphasis will be placed on operational mountain troops, logistic, paratroopers, aviation, artillery, navy, and infantry.

Human resources management will have in view to reach the NATO standards by improving our Military Career Guide, reforming the recruitment and training systems and the NCO professional career.

ARMATA ROMÂNIEI - 2002

A considerable reduction of the central structures will be done by eliminating unnecessary signal, logistics and administrative support units by eliminating redundant installations, depots and training facilities, reorganizing our military education system and reducing the size of its current infrastructure. At the Land Forces we shall have in view to reduce or eliminate one or more heavy brigades and to increase the number of light brigades. At the Air Force we plan to eliminate the redundant training bases and other infrastructure elements. As for the naval forces, we will reduce the brown water capability, the number of headquarters and squadrons and a part of logistic infrastructure.

We hope to develop and improve the following capabilities:

- *C4I, modern logistic, independent deployment and special operations;*
- *Land Forces: anti-tank capabilities, precision and increased lethal effect for artillery and tank ammunition, increased light forces, mobility and PSO capabilities;*
- *Air Force: integrated air defense (ASOC, radar, missiles and combat aircraft);*
- *Naval Forces: ASW and MCM, ground missile defense and protection of Danube.*

The Objective Force will have the following operational features: rapid deployment and mobility; joint and integrated operational capability; efficient force engagement; logistic sustainability; force surveillance and protection, necessary operational information. The objective force will also be based on brigades.

The Active Forces will comprise structures from all the services, the minimum percent of professionals is 80 and will have high readiness. They will take part in crisis management and peace support operations, comprising also special forces.

The Territorial Forces, will comprise structures from all the services, the minimum percent of professionals is between 5 and 70 of the needs at war and will have the basic equipment provided 100%. They will generate the forces necessary to augment the active forces in crises and at war.

The readiness is between 7 and 30 days for the active forces and between 90 and 360 days for the territorial forces. The armed forces will take part in collective defense missions and/or peace support operations, aiming at simultaneous deployment and sustaining two battalions and a plus brigade in the theatre for six months. The special forces will be able to sustain in the theatre one platoon.

All what we have achieved by now and our future projects are based on a sound analyze of the security environment and the strategic changes that have occurred recently. The new concept of national defense and security underlined in our National Security Strategy is also relevant.

Based on the document mentioned above and the national option to join NATO and EU, the Ministry of National Defence and the General Staff started to draft the Military Strategy of Romania and the other documents for our strategic command. The respective structures – the National Strategic Command, the Joint Operation Command, COAS CON and the draft doctrines for joint operations, joint operational planning, special forces and armed forces training express a unitary concept and execution, marking clearly the new beginning of the Romanian military practice.

The Summit in Prague will be, without any doubts a moment of survey on Romania's way to NATO, on its path towards its accession in the family of advanced democracies. Together with other institutions of our state, the Armed Forces understand to bring a sound contribution to the national integration and modernization approach, by implementing a deep military reform. This way, Romania will gain more security and will be more and more present in the international arena as a real factor of security and stability, as an active partner of the new European security architecture.

România și structurile euroatlantice

la începutul mileniului III

Șerban Petru MIHĂILESCU
Ministru pentru Coordonarea
Secretariatului General al Guvernului României

Europa - și lumea modernă în ansamblul ei – traversează astăzi o epocă de renaștere a structurilor ordinii internaționale, de însemnătate vitală pentru destinele civilizației; între elementele definitorii ale intervalului de la cumpăna secolelor XX-XXI pot fi amintite: consolidarea și extinderea proceselor de integrare economică, politică și militară; cristalizarea unei comunități autentice de securitate în Europa și America de Nord, cu organizații internaționale de prevenire și gestionare a crizelor; amplificarea tendințelor de globalizare; dar și persistența unor riscuri, amenințări și pericole: terorismul internațional, proliferarea armamentelor și tehnologiilor de distrugere în masă, a criminalității transfrontaliere, conflictele interetnice și interconfesionale etc. Problemele dezvoltării și securității capătă astfel noi conținuturi și dimensiuni, concomitent cu derularea revoluțiilor științifică, tehnologică, militară, precum și cu ascensiunea incontestabilă a SUA, a comunității internaționale democratice în arena mondială.

1. Imperativele integrării României în structurile euroatlantice

Extinderea NATO și UE în centrul, estul și sud-estul Europei și-a pus pregnant amprenta asupra proceselor de modernizare de după încetarea Războiului Rece. În principiu, statele NATO și UE au abordat în anii '90, în mod coordonat, procesele extinderii ambelor structuri euroatlantice și europene. La fel, tematica prevenirii conflictelor și gestionării crizelor s-a bucurat de o abordare corelată de UE și NATO. Astfel, Consiliul European de la Köln (1999) a subliniat faptul că UE este decisă să acționeze alături de NATO. Consiliul European de la Helsinki (decembrie 1999) a

hotărât intensificarea măsurilor pentru crearea Forței Europene de Reacție Rapidă și a stabilit misiuni pentru statele membre UE din afara NATO, în eventualitatea executării unor acțiuni de pace. NATO și UE s-au solidarizat, la 11 septembrie 2001, cu SUA și au aderat la principalele obiective ale luptei împotriva terorismului internațional; Conferința interministerială NATO-UE de la Bruxelles, din 6 decembrie 2001 a subliniat, la rândul ei, necesitatea unor eforturi comune în vederea creării Forței europene de Reacție Rapidă. În mod firesc, România și-a corelat proiectele de înnoire cu principalele trenduri europene și euroatlantice.

Situată la „*intersecția*” Europei Centrale, de Est și de Sud-Est, România ocupă o poziție geopolitică și geostrategică importantă. Mărimea și potențialul său material și uman, dispunerea pe axa Dunării, pe litoralul de vest al Mării Negre și pe singura direcție terestră de „*pătrundere*” din Ucraina și Federația Rusă spre Balcani, România poate îndeplini roluri internaționale „*complexe*” (favorizarea sau blocarea fluxurilor de produse, oameni și idei între estul și sud-estul Europei, între centrul Europei, Orientul Apropiat, Mijlocii și Caucaz). În plus, în etapa actuală – ca și în alte momente ale istoriei moderne – România joacă un rol dinamic la „*fruntariile răsăritene*” ale Occidentului democratic, în vecinătatea unor spații tensionate sau până de curând dominate de crize și conflicte. Sunt motive temeinice pentru ca factorii naționali de decizie să elaboreze și să pună în practică o concepție complexă și flexibilă de dezvoltare, inclusiv, în domeniul securității naționale.

Întemeiată pe considerații geopolitice, de tradiție istorică și solidaritate civilizațională, opțiunea euroatlantică a României este pe

deplin fundamentată din punct de vedere politic, economic și strategic. România aparține familiei europene și împărtășește întreg setul comun de valori care definesc această civilizație. Aderarea României la NATO și integrarea în UE este reciproc benefică pentru România și pentru noua arhitectură de securitate și prosperitate euroatlantică. În ceea ce privește România, aceasta ar însemna recunoașterea și întărirea democrației, precum și îmbunătățirea nivelului economic. În ceea ce privește NATO și UE, procesul de extindere va determina securizarea spațiului de securitate euroatlantic și posibilitatea de a da noi dimensiuni comunității statelor democratice, promotoare ale drepturilor omului, economiei de piață liberă, stabilității și securității internaționale etc.

În acest cadru, **Programul de guvernare al Guvernului României**, condus de primul-ministru Adrian Năstase, stabilește drept "*obiectiv fundamental*" al politicii externe: accelerarea demersurilor pentru integrarea în Uniunea Europeană și NATO. Cele două procese sunt considerate, la București, drept inseparabile. Pe termen scurt, politica externă a României urmărește obținerea invitației de a adera la NATO, la reuniunea NATO de la Praga, din noiembrie 2002. Ca urmare, executivul a regândit și reformulat sistemul reformelor necesare pentru admiterea în Alianță. Pe de altă parte, România își propune depășirea distanței ce o separă de statele central-europene în cadrul negocierilor de aderare la UE. Guvernul vizează drept termen final pentru integrare în Uniune anul 2007. De asemenea, guvernul român insistă ca statele UE să stabilească un calendar pentru desfășurarea negocierilor. O componentă deosebită a **Programului** prevede exercitarea "*ireproșabilă*", a președinției OSCE. În același timp, România își exprimă voința de a-și îndeplini ireproșabil delegațiile regionale în Balcani.

Un aport remarcabil la îndeplinirea obiectivelor Programului de guvernare îl are Ministerul Apărării Naționale, cu toate structurile sale specifice. Reforma armatei, alinierea la standardele NATO de planificare și conducere a Apărării, misiunile PfP, misiunile de pace etc., toate evidențiază contribuția solidă a Ministerului Apărării Naționale la modernizarea sistemului securității naționale și la integrarea României în NATO și UE, din poziția de "*generator*" regional de securitate și stabilitate internațională.

Strategia de securitate națională este un alt document reprezentativ, prin care factorii de decizie din România

direcționează în sens democratic și de integrare euroatlantică edificarea unui autentic stat de drept în România.

Strategia de securitate națională înscrie ca obiective indispensabile următoarele: păstrarea independenței, suveranității, unității și integrității teritoriale a statului român, în condițiile specifice ale aderării la NATO și integrării în UE; garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice de funcționare a societății românești, prin asigurarea libertăților democratice ale cetățenilor, a drepturilor și îndatoririlor constituționale, egalității șanselor, perfecționarea sistemului politic și dezvoltarea modalităților de realizare a solidarității sociale; aprofundarea reformei în Justiție, întărirea autorității instituțiilor statului; consolidarea mecanismelor de respectare și aplicare a legii; relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei și a șomajului, perfecționarea mecanismelor economiei de piață și a disciplinei financiare, modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice și garantare a siguranței cetățeanului; optimizarea și îmbunătățirea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului și a crimei organizate; acțiuni diplomatice și o politică externă creativă, dinamică și pragmatică, bazată pe respectarea tratatelor și acordurilor internaționale la care România este parte, a obiectivelor și principiilor Cartei ONU.

Mutațiile profunde – economice, sociale, politice – înregistrate în societatea românească după 1989, intensificate considerabil în anii din urmă, atestă angajarea României pe coordonatele democrației, reformei economice, societății deschise, statului de drept. Aceste schimbări de structură – cărora li se adaugă un larg suport popular – reprezintă un **fundament obiectiv solid** pentru politica și strategia națională de integrare în structurile euroatlantice, etape hotărâtoare ale redimensionării poziției internaționale a României în epoca post-Război Rece și la început de nou mileniu.

2. Aderarea la Alianța Nord-Atlantică

Revoluția din decembrie 1989 și evenimentele europene din anii 1990-1991 au creat condiții favorabile remodelării politicii externe desfășurate de statul român. Dacă în ultima perioadă a Războiului Rece, regimul dictatorial de la București a izolat treptat țara, atât de Occident cât și de statele socialiste, după 1989, România s-a orientat spre o absolut necesară încadrare în procesele europene predominante: transformarea democratică a societății și statului;

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

restructurarea și întărirea securității pe continent (prin stabilirea de relații de bună-vecinătate și cooperare între state, măsuri de reducere a forțelor armate și armamentelor și amplificarea rolului OSCE).

Succese majore s-au înregistrat în racordarea fermă a țării la principalele procese de integrare euroatlantice și la procesele din cadrul OSCE. În noiembrie 1990, reprezentanții României au semnat Carta de la Paris pentru o Nouă Europă și Tratatul cu privire la Forțele Convenționale din Europa (CFE). Din 1993, România face parte din Consiliul Europei și are statut de asociat la UE. În același timp, tratatele cu Bulgaria (1992), Croația (1994), Iugoslavia (1996), Ungaria (1996), Ucraina (1997), Moldova (2000), Cehia (1994), Slovacia (1993), Albania (1994), Grecia (1991), Turcia (1991) au contribuit la stabilirea de relații de bună-vecinătate și cooperare în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est.

La 20 decembrie 1991, România a devenit membră a Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (NACC), anterior, chiar imediat după tentativa de lovitură de stat de la Moscova (19 august 1991), Adrian Năstase, ministru de Externe, a vizitat sediul NATO din Bruxelles, reitărând atașamentul Guvernului de la București față de Occident (21 august 1991). În ziua de 15 septembrie 1993, Ion Iliescu, președintele României a solicitat oficial aderarea la NATO. La 26 ianuarie 1994, România a fost prima țară din Europa de Est care a aderat la Parteneriatul de Pace. Un **Program Individual de Partnership** s-a negociat cu NATO și perfectat în septembrie 1994. În țară, principalele partide și forțe politice au decis să-și ralieze acțiunile pe o platformă comună de aderare la NATO și de integrare în UE (Declarația de la Snagov, din 1994); **Programul Individual (IPP)** avea o valabilitate de doi ani și implica “*reviste*” (evaluări) anuale din partea NATO. Între 1994-2001, România s-a angajat în 2900 de activități PfP, incluzând: controlul democratic asupra forțelor armate; reorganizarea forțelor armate în raport cu criteriile PfP și NATO, operaționalizarea unor unități militare destinate pentru PSO/sub conducere NATO; reorganizarea învățământului militar; introducerea sistemului de planificare la standardele NATO etc. Din 1995, armata a fost inclusă în procesul Planning and Revision of the Partnership for Peace (PARP) de planificare, evaluare, antrenament, interoperabilitate, transfer de cunoștințe și proceduri NATO. Ciclul I PARP s-a derulat între anii 1995-1997, incluzând 18 din cele 19 obiective propuse de Alianță. Ciclul II PARP s-a extins din 1997-1999 în 2000, cu 44 obiective de interoperabilitate și a vizat selecționarea și pregătirea unor unități și

elemente de infrastructură destinate pentru operații de pace. În 1999, s-au implementat 10 obiective de Initial Partnership Goal (IPG), cu intenția de a completa obiectivele de interoperabilitate. Cel de-al treilea PARP este rezervat perioadei 2001-2006, România asumându-și 84 de obiective (PGS) de interoperabilitate, din 88 propuse de NATO (25 PGS s-au realizat până la sfârșitul anului 2001).

Aderarea la politica și structurile NATO a întrunit, în mod constant, în România un larg sprijin la nivelul clasei politice și în ansamblul opiniei publice. Declarația de la Snagov, din 1994, a marcat un asemenea moment de consens național, ca și Apelul Parlamentului din iunie 1996 adresat statelor Alianței sau Carta Albă NATO – România, elaborată de Guvern în 1997.

Summit-ul de la Madrid, din 1997, s-a soldat, după cum se cunoaște, cu adoptarea unor hotărâri decisive pentru NATO, Cehia, Ungaria și Polonia au primit invitația oficială de aderare la NATO. Alianța a recunoscut progresele României și Slovaciei și a decis includerea lor și a altor aspirante în sistemul Enhance PfP (PfP+) și în EAPC (Consiliul Parteneriatului Euroatlantic, înlocuitorul fostului NACC). EAPC și-a asumat ca responsabilități: securitatea în Europa de Sud-Est, gestionarea crizelor, combaterea proliferării WMD (armelor de nimicire în masă), lupta împotriva terorismului internațional, apărarea și planificarea bugetelor, controlul civil democratic asupra forțelor armate, educații și training. Din 1997, s-a instalat Misiunea Română la NATO (șeful ei are rang de ambasador) ca și grupul de militari din cadrul Partnership Staff Elements, aparținând NATO HQs.

Concomitent, România s-a implicat constant, în mod concret, în procesele de securitate europeană și euroatlantică. Pe lângă participarea la operații de pace sub conducerea NATO (SFOR, KFOR), România s-a angajat și în dezvoltarea cooperării regionale, planificarea urgențelor civile, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor (SEEI – NATO South-East Europe Initiative, cu SEEGROUP și SEECAP, South East Europe Security Cooperation Steering Group, South-East Europe Common Assessment Paper on Regional Security Cooperation Steering Group, South-East Defence Ministers Reunions – SEEDM, cu SEEDM Coordination Committee și PMSC – Political Military Steering Multinational Peace Force in South-East Europe – PMSC/MPFSEE etc.).

O altă direcție fundamentală a politicii externe a României vizează participarea la procesul OSCE (organizația cooperează

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

frecvent cu NATO). Această organizație are cea mai largă cuprindere în spațiul euroatlantic, rolul său concentrându-se pe crearea unui cadru de dialog și cooperare, necesar consolidării societății democratice, respectării drepturilor omului, drepturilor minorităților, în vederea prevenirii conflictelor și gestionării crizelor, OSCE răspunde și de măsurile de securitate și de încredere, de controlul forțelor armate și armamentelor, de aplicarea Tratatului „*Cer Deschis*” etc. România s-a implicat în Balcani, în susținerea eforturilor OSCE în Kosovo, Sandjak, Voivodina, Bosnia și Herțegovina, Albania, FRI a Macedoniei. În noiembrie 1999, România a luat parte la Summit-ul OSCE de la Ankara, finalizat cu semnarea **Cartei pentru Securitatea Europeană**, care a precizat cu mai multă tărie, rolul organizației în prevenirea și rezolvarea conflictelor și refacerea societăților și țărilor afectate de războaie și conflicte.

Din 2001, România a deținut președinția OSCE, prin Mircea Geoană și a Adunării Parlamentare a OSCE, prin Adrian Severin. Sub conducerea președinției române, OSCE a îndeplinit rolul de mediator (alături de NATO și UE) al Acordurilor de la Ohrid, din 13 august 2001. De asemenea, OSCE a asistat procesele electorale democratice din Albania, Bosnia Herțegovina, Muntenegru, Kosovo și Macedonia (2000-2002). În martie 2001, o misiune OSCE s-a instalat în Serbia în vederea consolidării dezvoltării democratice a țării. După 11 septembrie, OSCE a lansat (la 21 septembrie) un **Plan de combatere a terorismului** (cu participarea ministrului român de Externe), adoptat, în fapt, la Summit-ul OSCE de la București, din 3-4 decembrie 2001 (încheiat și cu semnarea unei **Declarații** împotriva terorismului internațional).

Până în anul 2000, statul român a acordat o atenție deosebită îndeplinirii condițiilor politice necesare aderării la NATO, în paralel, s-au depus eforturi și pe linia demarării și accelerării reformei militare. Dintre obiectivele realizate, se pot enumera: asigurarea cadrului politic democratic în interior, a respectării drepturilor și libertăților omului; introducerea și dezvoltarea economiei de piață; garantarea proprietății private și crearea unui mediu eficient de afaceri; reglementarea raporturilor cu statele vecine pe temelii ale respectului reciproc; ale documentelor juridice internaționale și europene; adoptarea de măsuri de reducere a forțelor armate și armamentelor și de promovare a relațiilor de bună-vecinătate în Europa; pregătirea legislației și instituțiilor naționale pentru apropierea de standardele NATO și UE. Un demers insistent

a vizat: instaurarea unui autentic control civil democratic asupra Armatei; elaborarea și introducerea legislației moderne privind securitatea națională, planificarea și bugetarea puterii armate, doctrina și strategia militară, participarea armatei la susținerea administrației publice în cazuri de criză și urgență, organizarea Armatei, statutul cadrelor militare și aparatului civil, serviciul militar. Criteriile politice, juridice, economice fixate de NATO se suprapun, în mare măsură, peste cele promovate de UE.

Candidată la aderarea la NATO, cu prilejul Summit-ului de la Madrid, din 1997, România și-a reafirmat voința de includere în Alianță și în anii care au urmat: **Parteneriatul Strategic** cu SUA a avut un rol deosebit în reforma militară, în apropierea României de standardele NATO și în afirmarea poziției țării noastre pe plan internațional. Summit-ul NATO de la Washington, din 1999, a adus mai multă claritate și coerență în procesul de aderare, în primul rând prin introducerea MAP, sistem în care România s-a încadrat cu promptitudine. Aplicarea MAP a intrat într-o etapă decisivă în anii 2001-2002 și a impus accelerarea reformei militare; concomitent s-a amplificat participarea la PFP, condiție de reușită în procesul de aderare la NATO. Pe plan mai larg, România și-a afirmat solidaritatea de alianță cu NATO, atât în cursul proceselor de gestionare a crizelor, cât și în cadrul acelorora de pace și stabilizare dar și în lupta împotriva terorismului internațional, angajată energic după atacurile teroriste împotriva SUA din 11 septembrie 2001. Membră a „*Grupului de la Vilnius*” al statelor candidate la aderarea la NATO, țara noastră și-a manifestat, cu diferite prilejuri, susținerea consecventă a obiectivelor antiteroriste ale NATO, UE și OSCE (declarațiile „*Grupului de la Vilnius*”, la reuniunea de la București, din decembrie 2001, de la Conferința pentru Securitate în Europa – München, februarie 2002, sau Reykjavik, mai 2002). Din toamna anului 2001, România este inclusă în Coaliția Internațională împotriva Terorismului, desfășurând preponderent, prin forțe proprii, - cu susținere SUA - efective de luptă în Afghanistan. Oficialitățile de la Washington au apreciat în mod deosebit angajamentul politico-militar al României în lupta împotriva terorismului, în Afghanistan, și contribuția la stabilitatea regională, îndeosebi în Balcani. „*România este un candidat serios pentru aderarea la NATO* – sublinia, de curând, Nicholas Burns, ambasadorul SUA la NATO – și a făcut progrese importante în ultima vreme”.

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Demarată anterior, reforma militară a căpătat un nou conținut și dimensiuni mai ample, după 1999. Ministerul Apărării Naționale a decis concentrarea eforturilor pe direcții prioritare pentru a accelera procesul de reformă al Armatei. Aceste obiective pe termen scurt ale domeniului militar au inclus: managementul carierei militare; reconversia personalului; sistemul integrat de planificare; ASOC (Sistemul de Supraveghere a Spațiului Aerian); sistemul de bugetare robust; STAR (Sistemul de Transmisii al Armatei României); participarea la PfP; învățarea limbii engleze; pregătirea subofițerilor; restructurarea forțelor; unități pentru misiuni și exerciții NATO/PfP; concepția privind achizițiile și strategia coerentă în domeniul înzestrării. Restructurarea Armatei este o necesitate și noi nu o motivăm numai prin intrarea în NATO. **Obiectivul ei constă în transformarea instituției militare române dintr-o forță de apărare într-una de securitate și cooperare care să poată contribui la stabilizarea părții de sud-est a Europei, la sprijinirea eforturilor internaționale antiteroriste, de pace și stabilitate.**

Instrumentul principal pentru integrare este MAP. Participarea noastră la MAP asigură finalizarea procesului de restructurare a organismului militar și construirea unei armate la nivelul standardelor occidentale de calitate și eficiență. Măsurile susținute s-au adoptat în vederea adaptării sistemului doctrinar la cerințele deosebite ale mediului de securitate, înnoirea sistemului de instrucție și a celui de pregătire a personalului; remodelarea sistemului de învățământ; creșterea nivelului de interoperabilitate și a capacității operaționale a unităților, într-o primă ordine a celor nominalizate pentru operații PfP conduse de NATO. Statele NATO au oferit asistență, pe multiple planuri, în scopul apropierei Armatei României de standardele Alianței, Parteneriatului Strategic cu Statele Unite, parteneriatele cu Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, legăturile strânse cu Grecia, Turcia, Olanda, Belgia, Spania etc. contribuind substanțial la susținerea reformei militare. De asemenea, consilierii militari au oferit expertiză și consultanță. Un câștig important au reprezentat și exercițiile NATO/PfP (221 în exterior și 51 în țară, pentru anul 2002). Cadre din România s-au pregătit, în SUA, Franța, Germania, Italia, Canada, Turcia etc.

Armata României dispune astăzi de „comenzi” realiste și clare în **Planul de Implementare a Obiectivelor de Parteneriat (2001-2006)**. Dintre aceste obiective vizate, se remarcă: antrenarea ofițerilor de stat major în acord cu procedurile NATO; antrenarea

personalului militar și civil pentru lucru în structurile integrate NATO/PfP; managementul situațiilor tactice și operative în activitatea de stat major, proceduri de lucru cu organele guvernamentale și neguvernamentale, elemente de comandă – control; reguli specifice de angajare; doctrina NATO etc.

În spiritul noului Concept Strategic NATO (1999), adaptat la realități, s-a insistat asupra **dimensiunii operaționale a cooperării militare internaționale** a țării noastre. În vederea operațiunilor PSO, conduse de NATO, România va furniza forțe special pregătite. În momentul de față, România contribuie la: KFOR din Kosovo, SFOR din Bosnia Herțegovina, Rezerva Strategică KFOR/SFOR, misiunile ONU din Congo, Etiopia, Eritreea, Kuwait, Kosovo, FRI a Macedoniei (OSCE), Georgia (OSCE) și Kosovo (OSCE). În componența ISAF, din Afghanistan, se află: efective de poliție militară, infanterie mecanizată, aviație de transport, protecție NBC. Pe lângă acestea, o importanță particulară o au aporturile românești la: Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE), Brigada Multinațională de Acțiune Rapidă Stand-by pentru Operațiuni ONU (SHIRBRIG), Batalionul mixt româno-ungar și BLACKSEAFOR.

În anii din urmă – în contextul derulării proceselor de edificare a unei Europe de Sud-Est pașnice și prospere, de largire a NATO și al luptei împotriva terorismului internațional – a sporit însemnătatea României ca „furnizor” de securitate în Balcani, Europa de Est și bazinul Mării Negre. Este o realitate consemnată, inclusiv, de experții occidentali (Centrul nord-american pentru Strategie și Studii Internaționale, publicații de profil, precum și „*Financial Times*” etc.). Inițiativa României și Turciei de consolidare a „flancului” sudic al NATO, prin aderarea „în tandem” a României și Bulgariei la Alianță și amplificarea cooperării între România, Bulgaria, Grecia și Turcia, deschid perspective favorabile stabilității balcanice, în bazinul Mării Negre și Caucaz.

O tendință de acest gen este încurajată explicit de Statele Unite, prin demersurile de susținere a activităților PfP, cu aportul Croației, FRI a Macedoniei, Georgiei și, fără îndoială, al Ucrainei. Un „flanc” sudic al NATO în curs de întregire, va completa sistemul de securitate oferit de Alianță ca suport al noii arhitecturi de pace în Europa și ar furniza sprijin de securitate pentru Orientul Apropiat și Mijlociu și Caucaz.

Fără îndoială, un proiect atât de vast și complex – centrat pe contracararea amenințărilor de tip terorist, sau pericolelor ce

decurg din tensiuni și crize și din proliferarea armelor de distrugere în masă – presupune participarea și cooperarea dintre NATO, ONU, UE, Federația Rusă, statele riverane Mării Negre etc. În orice formulă va evolua arhitectura de securitate în Europa de Sud-Est, România va trebui luată în calcul ca un “pilon” indispensabil.

3. Integrarea în Uniunea Europeană

Extinderea UE – o altă tendință internațională fundamentală pentru viitorul României – a început practic înainte de 1989 (1972 – Danemarca, Irlanda, Marea Britanie, 1981 – Grecia, 1985 – Spania și Portugalia), în 1994 s-au alăturat UE, Austria, Finlanda și Suedia; ca și în cazul NATO, lărgirea UE se desfășoară concomitent cu “*reforma internă*” a Uniunii. Între 1989-1993, UE și-a definit concepția cu privire la extinderea în statele fostului “*bloc sovietic*”. Reuniunea Consiliului European de la Copenhaga din 1993, a fixat, în mare, principiile extinderii: crearea Conferinței Europene (1998) cu participarea UE și a statelor candidate marca lansarea oficială a procesului de aderare (1998); primele negocieri de aderare au demarat cu Ungaria, Cehia, Cipru, Estonia, Polonia și Slovenia (1998). Consiliul European de la Amsterdam (1997) și Tratatul de la Amsterdam au adăugat (pe lângă o piață comună și o monedă unică) realizarea unui spațiu comunitar unificat din punct de vedere juridic și Politica Comună de Securitate și Afaceri Externe. Consiliul European de la Helsinki (1999) a hotărât să invite în UE: Letonia, Lituania, Slovacia, România, Bulgaria și Malta; Turcia a primit statut special de candidat. În anul 2000 au început negocierile de aderare cu România.

Fără îndoială, Uniunea Europeană va cunoaște în viitorul apropiat un proces de extindere; concomitent cu consolidarea unei uniuni politice. Forțele care furnizează dinamicele acestui proces politic privesc întărirea cooperării economice în cadrul Europei, într-o asemenea măsură încât să faciliteze integrarea politică. Această tendință este reflectată în decizia de a forma Uniunea Economică și Monetară, de a elimina monedele naționale și granițele interne. Acest proces de integrare tinde să înlocuiască politicile coordonate cu acțiuni comune nu doar în sfera economică, ci și în cele care privesc politica externă, securitatea și apărarea.

“*Uniunea Europeană tinde să devină un model complex de dualitate între integrare și păstrarea identităților într-o altă concepție decât principiul “melting pot”-ului care a stat la baza SUA – evidenția Adrian Năstase, prim-ministrul României. - Acest model ar trebui să constituie răspunsul logic la întrebarea “Ce fel*

de Uniune lărgită dorim în următorul deceniu”. O Uniune Europeană care **protejează stabilitate** (de exemplu, în Balcanii Occidentali), **prosperitate** (de exemplu, în republicile din fosta Uniune Sovietică) și care **promovează toleranța culturală și religioasă** (lumea musulmană) în vecinătatea ei imediată și chiar dincolo de aceasta, devine din ce în ce mai interesantă ca model pentru aceste zone”.

Spațiul Uniunii Europene este al democrației și al drepturilor omului, al prosperității sociale și al progresului social. Uniunea Europeană este și un spațiu al solidarității economice, căruia instituirea monedei unice i-a adus o prețioasă stabilitate. Această coerență socială stă la baza unei solidarități sociale deosebite. Europa este un continent al științei și inovației, al cercetării și al dreptului comun. De asemenea, spațiul european este unul al diversității culturale, cu valori și principii comune.

Dificultățile în conturarea convingătoare a unor termeni conceptuali ai construcției politice curente și viitoare nu ar trebui subestimate. Aceasta va fi definiția politico-instituțională a uneia dintre cele mai importante instituții contemporane, stabilind (sau încercând să stabilească) competențe sau reguli de comportament prin definiții atente și creând astfel o rețea de legături care va menține Europa unită. Extinderea Uniunii în 2004-2005 va găsi România în faza finală a procesului de aderare prin care noile dezvoltări la nivelul Uniunii vor afecta comportamentul politic și economic intern al României. Participarea la dezbaterile privind viitorul Europei este esențială nu numai din perspectiva necesității proiectării rolului României în viitoarea Europă și a sincronizării cu Europa, dar și a consolidării Europei ca spațiu al diversității culturale și ca identitate caracterizată prin pluralism politic și solidaritate.

Interesele României trebuie armonizate cu cele ale viitoarei Europe, aflate într-o mișcare accelerată, atât din punct de vedere instituțional, cât și politico-social: astfel, rolul nostru într-o Europă viitoare nu trebuie cuantificat doar în numărul de voturi care poate fi folosit în procesul de luare a deciziilor pentru identificarea posibilelor puncte de compromis, ci și în aportul și suflul dinamic pe care România este capabilă să le ofere construcției identității europene.

Reuniunea Consiliului European de la Nisa a demonstrat necesitatea stabilirii de către Uniunea Europeană a unei balanțe între eficiență, capacitatea de acțiune în timp real, legitimitate democratică și diviziunea muncii la nivel național, regional și

european. Dar pentru a delimita puterile la nivel european (probabil printr-un act cu valoare instituțională), prioritară este abordarea procesului de luare a deciziilor (voturi, proceduri). Delimitarea competențelor între Uniunea Europeană și statele membre va reflecta principiul subsidiarității (ceea ce înseamnă revizuirea reglementărilor prezente și specificarea rolului Uniunii, statelor, regiunilor și parlamentelor naționale). Conturarea mai clară a principiului subsidiarității va avea un impact cert atât asupra noilor state membre cât și asupra celor aflați pe lista de așteptare. Consecințele comprehensive ale implementării acestui principiu se vor contura mai clar în viitor, efectele sale prezente putând fi remarcate pentru moment în politicile sectoriale (la nivel național, politica ocupării forței de muncă, agricultură și fonduri structurale).

Modelul european conturat ar trebui să delimiteze clar competențele comunitare și cele naționale, fără a aduce prejudicii structurilor naționale. De asemenea, sunt necesare definiții și proceduri clare de transferare a unei competențe de nivel național la nivelul comunitar. În această privință, problematica politicilor sociale și de ocupare a forței de muncă oferă un foarte bun exemplu de trecere de la național înspre comunitar. Progresul continuu în conturarea competențelor ar reduce confuzia în ceea ce privește mecanismele de funcționare ale Uniunii.

Se constată în prezent o rebalansare a structurii instituționale a UE de luare a deciziilor. Fosta axă Comisie – Consiliu, cu un Parlament European redus la rolul de consultare a fost înlocuită, în punctele esențiale ale planului legislativ, cu o relație triangulară Comisie – Consiliu – Parlament, ca rezultat al modificărilor aduse de Actul Unic European, Tratatul de la Maastricht și Tratatul de la Amsterdam. Tratatul de la Nisa a reprezentat un compromis în interesele tuturor statelor membre și a inclus soluții care garantează și consolidează eficiența acțiunilor Comunităților Europene și a Uniunii Europene și întărirea dinamicilor procesului de integrare într-o Europă confruntată cu noile competiții ale secolului XXI.

Într-o Uniune în care pozițiile naționale sunt tot mai bine definite, rolul Comisiei ca arbitru și mediator al unor acorduri de compromis poate fi mult întărit. O creștere a numărului de membri și a diversității de opinii nu afectează în mod necesar eficiența Comisiei, inițiativa legislativă exclusivă a Comisiei în toate ariile politicii comunitare (pilonul I), o transparență mai mare a Consiliului în politici și obiective și puterea de codecizie a

Parlamentului European pot conlucra în vederea identificării unor politici și interese comune care să fie translatate în beneficiul UE.

România se pronunță în favoarea transformării Uniunii Europene într-un actor în care identitatea națională este prezervată, interesele naționale sunt armonizate cu Uniunea, iar solidaritatea transnațională și toleranța culturală și religioasă sunt respectate, având drept rezultat crearea unei societăți europene. Accentuând necesitatea continuării procesului de extindere spre Est, în vederea asigurării unei stabilități pe termen lung cel puțin în plan european, România consideră necesară și continuarea procesului de operaționalizare a Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA). Consolidarea cooperării în pilierii I și II nu înseamnă însă că rolul statului național în formularea politicilor UE în plan internațional trebuie ignorat. Pe măsură ce Uniunea va cuprinde noi membri, folosirea instrumentului flexibilității va deveni tot mai probabilă.

România sprijină cooperarea susținută, vizualizând-o ca modalitate clară de revigorare a conexiunilor între statele europene (membre și candidate) și de nivelare economică în interiorul Uniunii. Există pericolul ca valorile de integrare să împiedice procesul necesar de cooperare regională intensă, care ar reprezenta pe termen lung fundamentul dezvoltării economice și stabilizării regionale. Așa cum s-a decis la Nisa, extinderea UE va avea drept rezultat o nouă dimensiune pentru aranjamentele de cooperare susținută. E necesar ca solidaritatea să fie promovată nu doar în interiorul unei Uniuni Europene extinse, dar și în plan global. Această Uniune extinsă va cuprinde, pe lângă valori culturale comune și nivel economic și securitate pentru cetățenii săi, nu doar în interiorul granițelor sale, ci și în afara sa. În acest sens, România va prelua responsabilități importante în ceea ce privește lupta împotriva migrației ilegale, traficului de droguri, vânzărilor ilegale de arme și alte forme de crimă organizată internațională.

*

* *

România dorește să adere nu atât la un “spațiu geografic” cât la un “spațiu de valori comune”, - democrația, primatul legii și respectul pentru drepturile omului, măsurate prin criterii și standarde asemănătoare. NATO și UE sunt practic pilonii civilizației democratice și ai dezvoltării spațiului euroatlantic, în condiții de securitate și stabilitate.

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Pentru România și pentru alte state din categoria ei, ambele organizații reprezintă șanse vitale de modernizare și afirmare a identității naționale, **în concert internațional**. Viitoarea Uniune Europeană și “*noul NATO*” vor contura o construcție identitară mai aproape de cetățenii Europei, non-discriminatorie și incluzivă. Aceasta înseamnă implementarea unei structuri de libertate, securitate și justiție al tuturor europenilor. Totodată, România dorește să adere la o Uniune activă și cu

vizibilitate crescută în plan internațional, care proiectează stabilitate, prosperitate și toleranță culturală și religioasă în sistemul global.

Convingerea noastră este că, alături și împreună de NATO, UE va concura în mod esențial la edificarea unei arhitecturi de securitate în spațiul euroatlantic, deschisă spre mileniul III, mileniu ce se dorește a fi al înaltei tehnologii, cooperării, progresului și umanismului.

Romania and the Euro Atlantic structures at the beginning of the Third Milenium

Europe and the modern world crosses an era today, for rehabilitation of the international security structures, having an important meaning for the civilization future: among the defintory elements of the period from the edge of the 20th and 21st century, we can name the consolidation and extension of the economic, politic and military integration, the crystallization of an authentic community of security in Europe and North America and international organizations of prevention and crisis administration, the increase of the globalization, but the persistency of risks, threats and danger also: like the international terrorism, munitions traffic and masses destroying technology, crimes, interethnic conflicts and so on.

The development and security problems earn this way meanings and essence in the same time as the going of the scientific, technologic and military revolutions, as well as the real ascent of SUA, of the international democratic community on the world wide arena.

1. The Romanian Constitutive Imperatives For The Euro Atlantic Structures

The extensions of NATO and EU in the Center, East and South-East of Europe emphasize the modernization processes after the ending of the Cold War. The NATO and UE members approached in the 90's, step by step, the extension process of both structures Euro Atlantic's and Europeans. In the same way, the conflicts preventing idea and crisis administration had an approach related to UE and NATO. In this context, Romania correlated the renew projects with the prime European and Euro Atlantic trends.

Romania located at the crossing of Central, East and South East Europe has important politic and strategic geographical position. The dimension and material and human potential, the disposal on the Danube Axis, on the Western shore of Black Sea and the one and only pedestrian possibility to enter the Ukraine and Russia to (Balkan), Romania can satisfy international complex demands (to promote or to stop merchandising, people and ideas through the East and South East of Europe, The Central Europe, Near East and Middle East and Caucaz). Plus, in this today stage –

like in other moments from the modern history – Romania has a dynamic part in "the eastern gates" of Democratic West, near some strained areas or dominated by crisis and conflicts. These are a few important reasons for the national administrative forces to create and apply a complex and flexible plan for development, including the national security area.

Based on political geographical considerations of historical past and solidarity, the Euro Atlantic option for Romania is completely founded from the political, economic and strategic point of view. Romania belongs to the European family and shares the whole common set of values that define this civilization. The Romanian endorse to NATO and the integration to UE is a mutually advantage for Romania and the new security and prosperity Euro Atlantic architecture. Regarding Romania, this would mean the recognition and reinforcement of democracy and economical level bettering. Regarding NATO and UE, the extension process will ascertain the safety of Euro Atlantic security space and the possibility to bring new dimensions for democratic states community that are promoting the human rights, free market economy, stability international security and so on.

2. The endorse to NATO

The revolution from Danube 1989 and the European events between 1990-1991 created optimistic conditions to mould the foreign Romanian policy. If in the last period of the Cold War, the dictatorship from Bucharest isolated the country far from the West and the socialist states step by step, right after 1989, Romania headed to an absolutely necessary framing for the European leading process, the democratic change of society and nation, the resize and the security continental nations, cutting down the army forces and munitions and to amplify the OSCE importance.

At 26th January 1994, Romania was the first contry from Eastern Europe to adhere to The Peace Partnership. An Individual Partnership Program negotiated with NATO and signed in September 1994. Inside, the major parties and political forces decided to follow the same NATO and EU endorsement structures: (The Snagov Declaration 1994); IPP was valid for two years and

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

involved in 2900 PfP programs including: the democratic checking of army forces; resizing the army forces according to PfP and NATO demands, integrating some military units for PSO under NATO leadership, to resize military education; introducing the NATO planning, evaluation practice, knowledge transfer and NATO procedures. The first PARP cycle ruled through 1995-1997, including 18 out of 19 peace objectives demanded by the Alliance. The second PARP cycle is reserved for 2001-2006, when Romania shoulder 84 PGS objectives out of 88 demanded by NATO (25 PGS made till the end of 2001).

The endorsement to NATO policy and structures brought together constantly in Romania an important support of the political level and on the entire public opinion. The Declaration from Snagov in 1994, scored such a moment like the Parliament Appel addressed to the Alliance members, from June 1996, EAPC assumed responsibilities such as: South-Eastern European security, crisis administration, battle against WMD; battle against international terrorism, to protect and plan the budgets, the social democratic control of army forces; education and training. The Romanian NATO Mission installed since 1997 as well as the military groups from Partnership Staff Elements that belong to NATO HQs.

In the meantime, Romania was constantly involved in the European and Euro Atlantic security process. Besides the involvement into the peace strategies under the NATO leadership (SFOR, KFOR). Romania promised to participate to develop the regional cooperation, to plan civil emergencies, to prevent conflicts and to administrate crisis (SEEI-NATO South East Europe Common Assesments Paper on egiional Security Coordination Committee and PMSC - Political Military Security Committee, Multinational Peace Force in South-East Europe – PMSC/MPFSEE so on).

Till the year 2000, Romania gave a special care and consideration to fulfil the policy conditions to endorse NATO; concomitant, efforts were made on the start and acceleration of the military reform.

The Washington officials appreciated especially the military - political engagement of Romania in fighting against terrorism; in Afghanistan and the regional stability contribution in Balkans. „Romania is a very serious candidate to adhere NATO – said Nicholas Burns, The USA Ambassador to NATO – and made important progresses in the last period”.

Today, The Romanian Army has realistic and clear „demands” in The Implementation Plan of The Partnership Objectives (2001-2006). We can name objectives like the senior officers training according to NATO standards, the military and civil personnel training for working inside NATO/PfP structures, the management of tactic and operative schemes at the highest army level, working procedures for international regulation and so on.

In past years – in the going processes of eification of a peaceful and prosper South East Europe context, of enlarging NATO and battle against international terrorism – upgraded the meaning for Romania as a security “army contractor” in Balkan, Eastern Europe and The Black Sea Area. It’s a sure thing, agreed by the western experts too (The North American Center for Strategy and International Studies, reviews like for example „The Financial Times”). The Romanian and Turkey initiative to consolidate the south part of NATO, through the adherence in the same time of both Romania and Bulgaria to the Alliance and the increase of cooperation between Romania, Bulgaria, Greece and Turkey, introduces favorable perspectives to Balkans stability, in the Black Sea Area and Caucasus. An intention of that kind is encouraged by USA that appreciates the PfP activities, sustained by Croatia, Macedonian Rep., Georgia and without any doubt, Ukraine. A south part of NATO in the round off process will complete the security system offered by Alliance, as a base for the new peace architecture in Europe and it would supply security support for Middle East and Caucasus. Nu doubt that such a vast and complex project - centered on the attacking back the terrorist threats, or the dangers out of crisis and tensions and aut of masses destruction munitions traffic – implies the cooeration of NATO, UNO, EU, Black Sea neighbors and so on. Romania has to be considered as an important piece of the puzzle in the South East Europe, no matter in wich direction is the peace architecture heading.

The Romanian interests have to be harmonized with the future Europe’s once, that present in an accelerated mouvement, regarding the institutional point of view, as well as the social-politic one; so, our role in a future Europe shouldn’t be measured just in vote numbers, that can be used in the decisional process for the indentification of possible compromise points, but in dynamic breath and share that Romania is capable to offer for the construction of a European identity.

Romania is for the favor of transformation of EU into an sector in wich the national identity is preserved, the national interests are harmonized wih the Union, and the transnational solidarity and cultural and religious tolerance are respected, having as a result an European society. Considering the necessity of the extension to East process, regarding the assurance of a long term stability at least from a European point of view, Romania considers that also the process of expeditiousness of PESA (The European Defence and Security Policy). The build of cooperation in first and third pillars does not mean that the nation role in phrasing the EU policies on members, the use of the flexibility instrument will become more probable.

Romania supports the sustained cooperation, visualized as a real way to fresh up the European stately connections (members and candidates both) and as an economic lining inside the Union.

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

The threat of the endorsement waves to stop the necessary process of intense regional cooperation, which could be on a long term the foundation for the economic development and new dimension for the sustained cooperation arrangements. It is necessary that the solidarity to be promoted not just inside of an extended European Union, but in a global way too. This extended Union will have, with common cultural values and economic level and security and all, not just inside borders, but abroad too. In this way, Romania will take over important responsibilities regarding the battle against illegal migration, drug traffic, illegal army and another international organized crime forms.

Romania truly wants to adhere not just to a „*geographical space*”, but to a „*common values space*” as well – democracy, respect of law and human rights, measured by twins

criteria's and standards. NATO and EU are practically the democratic civilization and Euro Atlantic space development pillars, on security and stability conditions.

For Romania and other nations same as its own, both NATO and EU, represent vital chances for modernization and affirmation of national identity. The future European Union and „*the new NATO*” will line an identifying construction closer to European citizens, with no discriminations and inclusions.

This means the implementation of a freedom structure, security and law of all Europeans. As well, Romania wants to adhere to an active Union with a clear tolerance in the global system. Our belief is that with NATO, EU will compete essentially to edifying a new millenium, a millenium of high technology, cooperation, progress and humanity.

"Nici o deosebire între batalioanele SUA și cel românesc"

general maior dr. Sorin IOAN
șeful Direcției Operații și Instrucție din Statul Major General

Imediat după evenimentele dramatice de la 11 septembrie 2001, a urmat decizia autorităților politice naționale privind angajarea ROMÂNIEI în războiul global împotriva terorismului alături de Statele Unite ale Americii și de coaliția internațională. Această alăturare firească pentru apărarea valorilor lumii democratice avea în vedere punerea la dispoziție a spațiului aerian, maritim și terestru național, dar și participarea cu forțe, în limita posibilităților, la cerere.

În urma acestei decizii, Statul Major General a analizat forțele operaționalizate, disponibile, în măsură să participe la misiune, în funcție de specificul acesteia. Astfel, a fost formulată o ofertă românească adresată SUA, care includea subunități foarte bine pregătite, în măsură să îndeplinească o serie de misiuni cu un caracter special, de independență, în diferite zone geografice, într-un spațiu terestru complex, în condițiile existenței în permanență a riscurilor și amenințărilor unor forțe ostile.

În luna decembrie 2001, odată cu constituirea Comandamentului Forței Internaționale de Asistență de Securitate (ISAF), sub comanda Marii Britanii, a fost făcută prima solicitare României și a fost negociată participarea cu o parte a pachetului de forțe oferit.

Așa cum se știe, s-a aprobat participarea **cu un pluton de poliție militară**, format din douăzeci și cinci de militari, **cu un avion Hercules C-130**, împreună cu echipajul format din douăzeci de militari-personal navigant și tehnic de deservire, și **cu trei ofițeri de legătură**.

Ulterior, numărul militarilor a fost suplimentat cu **șase ofițeri de stat major**, care își desfășoară activitatea pe lângă comandamentul forței și în cadrul comandamentului brigăzii multinaționale

În luna februarie 2002, aceste forțe au fost desfășurate în teatrul de operații în cadrul Misiunii FINGAL și desfășoară și în prezent misiuni specifice, care constau în controlul comunicațiilor și a traficului rutier, monitorizarea criminalității, investigarea accidentelor de circulație, asistență umanitară, în cadrul programelor ce se desfășoară în zonă, și transporturi de materiale.

După preluarea comenzii ISAF de către Turcia, România își menține angajamentele luate inițial, cu deosebirea că, începând cu 1 noiembrie 2002, aeronava Hercules C-130 a fost retrasă din baza aeriană de la KARACHI, PAKISTAN și va opera din țară.

În luna aprilie 2002, s-a primit oficial cererea de la **Comandamentul Central al Forțelor Armate ale S.U.A. (USCENTCOM)** pentru a pune la dispoziție un batalion de infanterie în cadrul Operației "ENDURING FREEDOM". După obținerea deciziei politice (*Hotărârea Parlamentului României nr. 15, din 30 aprilie 2002*), la 11 mai, cu aprobarea Comitetului Întrunit al Șefilor Statelor Majore al Departamentului Apărării Statelor Unite ale Americii, împreună cu USCENTCOM, s-a declanșat întocmirea planului de desfășurare în teatru a batalionului de infanterie.

La nivelul Statului Major General și a Statului Major al Forțelor Terestre s-a făcut o analiză a tuturor forțelor disponibile și angajate în activități conduse de NATO și a celor din inițiativele regionale și de apărare colectivă.

S-a avut în vedere experiența în diferite teatre, participarea la aplicații și exerciții multinaționale. Astfel, Batalionul 26 Infanterie "Neagoe Basarab" (un modul de 405 militari) a fost desemnat pentru această misiune, unitate care devenise disponibilă, după ce a fost înlocuită din rezerva strategică SFOR/KFOR de către Batalionul 2 Infanterie "Călugăreni".

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Din acest moment s-a trecut la intensificarea programului de pregătire.

Pe baza rezultatelor celor două recunoașteri făcute în teatrul de operații, la BAGRAM și KANDAHAR, la care au participat și comandantul unității și șefi de module de tip S, a fost adaptat planul inițial de instruire prin introducerea unor noi exerciții și aplicații tactice cu un conținut apropiat de specificul misiunilor ce urmau să fie executate, (trageri din elicopter, pregătirea psihologică individuală și de grup, privind condițiile specifice de stres ale misiunii), și s-au acordat o atenție deosebită creșterii gradului de coeziune și de încredere în cadrul subunităților și unității.

A fost intensificată pregătirea ofițerilor de stat major în perfecționarea deprinderilor de lucru cu procedurile NATO de planificare și conducere a misiunilor.

Structura organizatorică adoptată a urmărit creșterea mobilității și a gradului de flexibilitate, sporirea măsurilor de asigurare a comunicațiilor, prin achiziționarea unor sisteme moderne compatibile și care să asigure integrarea în gamele de frecvențe puse la dispoziție de partenerul american. Totodată, logistica unității a fost revăzută în sensul renunțării la transportul din țară a materialelor care pot fi procurate în teatru, prin sistemul logistic al Comandamentului Forței.

Pe timpul pregătirii, batalionul a fost inspectat de comisii ale Statului Major General, departamentelor, Statului Major al Forțelor Terestre și a fost vizitat de președintele României și de ministrul Apărării Naționale.

Simultan cu pregătirea efectivelor batalionului, au fost planificate transportul și desfășurarea în teatru a militarilor și tehnicii. Întreaga tehnică și echipamentul, necesare pentru misiune, au fost transportate pe mare, cu mijloace proprii, până în portul DOHA din QATAR de unde au fost preluate și transportate pe calea aerului, până în teatrul de operații, la KANDAHAR, de către partea americană.

Activitățile au fost coordonate de echipe formate din ofițeri români, atât la DOHA, cât și în teatru, realizându-se joncțiunea efectivelor și a tehnicii în timpul stabilit de Comandantul Forței.

Totodată, au fost introduși în teatrul de operații un număr de 4 ofițeri de stat major care încadrează diferite funcții în CJTF-180 Afganisan și 2 ofițeri de legătură, numărul militarilor participanți la misiune crescând la 411.

Pe măsură ce se derula planul de transport aerian al efectivelor, militarii prezenți în teatru au participat la activități comune de pregătire a unor misiuni reale, împreună cu ofițeri canadieni și americani. Concomitent cu acomodarea la condițiile de tabără, ofițerii de stat major au fost introduși în birourile omologilor lor din statul major american și au executat recunoașteri în comun a perimetrului bazei.

În ziua de 21 iulie, s-a efectuat transferul de autoritate și batalionul a primit Ordinul de operații de la comandantul Forței.

Integrarea militarilor noștri s-a produs în trei etape, stabilite de comun acord cu statul major al brigăzii americane. Într-o primă etapă, aceștia au participat la misiuni utilizând tehnica americană, pentru a avea o imagine clară asupra procedurilor utilizate pentru fiecare tip de acțiune.

În a doua etapă s-a efectuat integrarea tehnicii cu echipaje românești alături de cele americane, iar în etapa a treia, militarii batalionului au preluat independent executarea misiunilor în teren.

În final, ca urmare a creșterii pregătirii de specialitate și a însușirii procedurilor de operare de stat major, de executare a misiunilor și de menținere a stării de vigilență, în scopul prevenirii atacurilor prin surprindere sau ambuscadelor, militarii noștri au preluat în totalitate misiunile, inclusiv cele de luptă, conform planificării stabilită prin ordinul de operații.

În principiu, misiunile au constat în: paza permanentă a perimetrului bazei de la KANDAHAR, patrulare într-o zonă de responsabilitate, intervenții pentru asigurarea operațiunilor de descărcare a carburantului sau la poarta de asistență umanitară a bazei.

Concomitent cu pregătirea și executarea misiunilor de luptă, pe baza planului batalionului s-au executat antrenamente de stat major, exerciții tactice cu trageri de luptă cu subunitățile, în poligonul amenajat în apropierea bazei, precum și activități de refacere și recreere.

Începând cu luna septembrie, gradul de dificultate și de risc al misiunilor a crescut. Militarii au participat la acțiuni de recunoașteri în zone la distanțe mari, de locul de dislocare permanentă, de cercetare și scotocire.

Incidentele apărute cu prilejul acestor misiuni, mediatizate de mass-media se înscriu în termenii generali ai unui teatru de război, fapt subliniat și de oficialitățile statului român, care au apreciat că militarii români execută pentru prima dată după cel de-al

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

doilea război mondial misiuni de luptă, cu caracteristici diferite de experiența participării la misiuni de menținere a păcii, acumulate în ultimii zece ani.

Până în prezent, după trei luni de activitate în teatru, batalionul a executat 132 de misiuni pe timp de zi și 112 pe timp de noapte, cu o participare de 13390 zile/om și 698 ieșiri autovehicule.

Sistemul de informare, privind activitățile batalionului, s-a desfășurat permanent, și permite cunoașterea atât a misiunilor executate sau de perspectivă, a stării moralului, de sănătate, disciplinare, cât și a nevoilor materiale, strict necesare executării misiunii.

De asemenea, din inițiativa șefului Statului Major General, la nivelul Ministerului Apărării Naționale a fost creat prin ordin al ministrului Grupul de inițiativă pentru legătura cu familiile militarilor care execută misiuni în afara teritoriului național. Acesta are drept scop principal să armonizeze relațiile interumane, astfel încât să se diminueze efectele morale ale militarilor datorită depărtării de cei apropiați sufletește.

Vizitele de documentare executate în teatrul de operații de către delegații militare, personalități din viața politică a țării, jurnaliști și membri ai unor formații de muzică au avut efecte pozitive asupra moralului militarilor și au permis un fructuos schimb de experiență care este în permanență valorificat în activitățile de pregătire a unităților din țară.

Demnă de subliniat este excelenta cooperare cu militarii americani, atât cu cei din USCENTCOM, dar mai ales cu cei din teatru. Așa cum s-a mai menționat, aceștia au arătat o mare disponibilitate și spirit camaraderesc, concretizat prin rezultatele unor misiuni executate în comun

În toate împrejurările, atât militarii, cât și oficialii americani au subliniat profesionalismul militarilor noștri, gradul ridicat de disciplină și relațiile de lucru bazate pe limbaj comun sub aspectul procedurilor de stat major. Din acest punct de vedere nu se percepe *"nici o deosebire între batalioanele SUA și cel românesc"*.

În mod deosebit a fost apreciată ultima misiune de luptă desfășurată zi și noapte, în perioada 21-24.10 2002, la aproximativ 150 km. depărtare de bază, pentru cercetarea unui raion neexplorat și asigurarea condițiilor pentru identificarea și cercetarea peșterilor și adăposturilor din acest perimetru.

Planificarea, organizarea și desfășurarea

misiunii au fost executate cu profesionalism, încheindu-se cu succes.

Două aspecte principale trebuie remarcate în loc de concluzii :

- pentru prima dată asupra unui teritoriu se desfășoară concomitent, trei operații distincte: de securitate, în capitală și împrejurimi (FINGAL), de luptă împotriva elementelor teroriste (ENDURING FREEDOM) și umanitare, România fiind angajată în toate cele trei operații.
- această misiune, desfășurată la distanță mare de spațiul imediat de interes național, a probat capacitățile naționale de desfășurare a unor forțe, combinat: terestru, pe mare și pe calea aerului.

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

“There is no difference between US Battalions and Romanian one”

*Maj. gen. Sorin IOAN, Ph.D.
Chief of Operations and Training Directorate - Romanian General Staff*

Immediately after the dramatic events of 9/11, 2001, the national political authorities decided to involve Romania in the global war against terrorism along with the US and the International Coalition.

This natural affiliation to the defense of world democratic values took into consideration both the availability of Romania's national air space, maritime and land territory as well as the participation with forces, according to our current capabilities, when required.

Following this decision, Romanian General Staff analyzed the available operational forces capable to participate in missions depending on their nature.

Thus, an offer to US has been shaped out, including well-trained sub-units capable to fulfill a spectrum of special self-sufficiency tasks within geographic areas in a complex ground space, under the permanent threat of hostile actions.

In December 2001, along with the establishment of International Security Force HQ under Great Britain. Command, Romania received the first request of forces and negotiated the participation with a section of its force package previously made available. As already known, Romania agreed to participate with a military police platoon consisting of 25 personnel, a C-130 aircraft of 25 crew-pilots, maintenance personnel and 3 liaison officers.

Later on, the number of Romanian military personnel has been augmented with 6 staff officers carrying out tasks both at Force HQ and Multinational Brigade HQ.

In February 2002, those forces have been deployed within the FINGAL Theatre of Operations and currently fulfilling specific missions/tasks consisting of communication and traffic control, monitoring crimes, investigating traffic accidents, humanitarian relief, throughout the current programs in the area, and equipment transportation.

After Turkey's taking over of the ISAF command, Romania kept its initial engagement of forces, but excepting the C-130 deployed at the airbase in Karachi, Pakistan, withdrew beginning with November 1, 2002. Under these circumstances, the aircraft will operate from its home base.

In April 2002, an official request was addressed by the US Central Command (USCENTCOM) for an infantry battalion to participate in “*ENDURING FREEDOM*” Operation. Following the political decision (Resolution. 15 of the Romanian Parliament, April 30, 2002), on May 11 the development of an Infantry Battalion deployment plan has been initiated, with the approval Joint Chief of Staff Committee and USCENTCOM.

Romanian General Staff and Romanian Land Forces Staff have analyzed all available forces involved in NATO-led operations and those of regional initiatives for collective defense. Previous experience from different theatres of operations, participation in multinational exercises played an important role in the decision making process. Therefore, 26 Infantry Battalion “*Neagoe Basarab*” (a module of 405 personnel) has been assigned for that mission after its replacement in SFOR/KFOR strategic reserve by with 2 Infantry Battalion “*Calugarenii*”.

From that moment on, an intensive training program has been accomplished. The initial training plan has been adjusted by introducing new tactical exercises according to mission's specific tasks, such as: helicopter firings, individual and common psychological training, in order to overpass missions stressful conditions. A special attention has been paid to increasing the level of cohesion and mutual trust within the unit. Staff officers training has been intensified in order to improve their skills in NATO planning and command procedures.

The Battalion structure has been adjusted in order to increase its mobility and flexibility, to enhance communication security measures by procurement of modern compatible systems ensuring integration with frequency ranges made available by US party.

At the same time, the unites logistic support has been improved by quitting airlifting of equipment already available in theatre and suppliable by the logistic system of the Force Command.

During the training program, the battalion has been assessed by a different evaluation teams from the Romanian General Staff, MOD departments, Romanian Army Staff and was visited by the President of Romania and the Minister of National Defense.

Transportation and deployment of military personnel and equipment have been planned simultaneously with the battalion training. All needed equipment has been shipped out, by own means, to DOHA Harbor in Qatar and later airlifted with American support to the theatre of operation in Kandahar.

At the same time, 4 staff officers manning different positions in CJTF-180 Afghanistan and 2 liaison officers have been deployed in theatre, increasing the military contribution to 411.

Along with the development of the personnel airlifting plan, those military already in theatre participated in common mission specific, together with Canadian and US officers. While getting familiar to camp conditions, Romanian staff officers have been presented similar US staff offices and carried common reconnaissance activities around the base.

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

On 21st July, 2002 the transfer of authority has been made and the battalion received the Operation Order issued by the Force Commander.

The integration of our military personnel took place in three stages established in common agreement with the US Brigade Staff. First stage, our military participated in missions using US equipment, in order to have a clear understanding of the procedures for each kind of action.

Second stage, the integration of that equipment with the Romanian teams has been accomplished along with US teams, and third stage, our military personnel took over, independently, the responsibility of carrying out missions in the field.

Finally, as a result of the increased special training and assimilation of the operating procedures, missions execution and maintaining a high alert status, in order to preempt attacks by surprise and ambushes, our military personnel entirely took over the mission, including combat missions, in accordance with the plan developed as part of the operation order.

In principle, the missions included 24 hours surveillance of the Kandahar base area, patrolling in the AOR, operations in

support of POL delivery or humanitarian assistance provided at the Base gate.

While preparing and carrying out their combat missions, on battalion plan basis, Romanian military fulfilled staff and tactical exercises, live firings at the firing range in the vicinity of the base, rest and welfare activities, based on the Battalion Plan.

Beginning September, mission's hardship and risk level have increased. Military personnel participated in reconnaissance activities covering areas located far from the deployment site, surveillance and searching.

The incidents occurred during those missions, also reported by the Media, proved to be similar with those of war theatre, aspect highlighted by the Romanian officials as being the first ones of that nature, involving our military after WW II, completely different from our lessons learned in the past 10 years of participation in PK Operations.

So far, after three months of experience in theatre, the battalion carried out 132 day-time missions and 112 night-time missions, totaling 13,390 days person and 698 vehicles movements.

„Alianțe” și alianțe

**prof. univ. dr. Ioan SCURTU,
Consilier de stat la Președinția României,
director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”**

Acum, în preajma Summit-ului NATO de la Praga, este poate util să evocăm unele momente și evenimente istorice privind alianțele militare, pentru a constata cât de mult s-au schimbat lumea și statutul internațional al țării noastre.

1877 – o alianță sui generis. După Unirea Principatelor în 1859 și aducerea pe tron a principelui Carol (1866), principalul obiectiv al clasei politice românești (și al poporului român în ansamblul său) a devenit cucerirea independenței de stat. Deoarece forțele militare ale României erau prea mici pentru a avea succes într-o confruntare cu Imperiul Otoman, se impunea alianța cu un stat puternic.

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Având în vedere rivalitatea turco-rusă din ultimul secol, guvernanții români au mizat pe o alianță cu țarismul. Încheierea unei asemenea alianțe s-a dovedit extrem de dificilă, deoarece liderii de la Sankt Petersburg apreciau că armata rusă putea înfrânge fără dificultate trupele otomane, astfel că nu considerau utilă o Convenție de colaborare militară cu România, deoarece aceasta ar fi însemnat și asumarea unor angajamente. De aceea, la 4/16 aprilie 1877, s-a semnat doar o Convenție prin care România asigura libera trecere pe teritoriul său a trupelor rusești care urmau să lupte împotriva Imperiului Otoman.

La 9 mai 1877, Parlamentul a proclamat Independența de Stat a României, care era gata să consfințească acest act pe câmpul de luptă. În ziua de 26 mai, domnitorul Carol I a avut o discuție cu țarul Aleksandr al II-lea, la Ploiești, arătându-și disponibilitatea de a participa efectiv la război. Dar țarul a evitat să dea un răspuns, ceea ce însemna, în fond, un refuz.

Evoluția evenimentelor militare din sudul Dunării aveau să schimbe atitudinea Rusiei. După eșecul repetat al trupelor rusești de a cucerii Plevna, marele duce Nicolae a adresat, la 19 și 30 iulie, telegrame sperate domnitorului Carol în care-i solicita intervenția armatei române, deoarece „*turcii ne nimicesc*”. În fața acestei noi situații, Carol I s-a deplasat la sud de Dunăre, la Gorni-Studev, unde a avut o discuție cu țarul și cu marele duce Nicolae, în ziua de 16 august. La întrebarea marelui duce, dacă domnitorul avea intenția să comande personal armata română, Carol a răspuns „*se înțelege de la sine*”. Marele duce a opinat că aceasta ar produce multe greutăți, deoarece domnitorul român nu ar putea fi pus sub comanda unui general rus. „*Fără îndoială că nu*” a răspuns Carol, „*însă zece generali ruși ar putea fi puși sub ordinele mele!*” Și astfel, țarul a încredințat domnitorului român comanda trupelor ruse de la Plevna.

Nu a existat un tratat, sau un acord scris, colaborarea militară realizându-se pe baza înțelegerii verbale dintre cei doi suverani. Cooperarea a decurs în condiții bune, iar Plevna avea să fie cucerită după lupte grele și un lung asediu.

La 1 iunie 1878, Congresul de la Berlin consfințește Independența de Stat a României. Acest act reprezenta și o recunoaștere a contribuției armatei române la înfrângerea Imperiului Otoman.

1916 - o alianță îndelung negociată. Izbucnirea primului război mondial, în iulie 1914, a ridicat în fața guvernanților problema angajării armatei române în lupta pentru eliberarea fraților aflați sub dominație străină. O decizie nu era ușor de luat, deoarece în ambele tabere aflate în conflict se găseau teritorii românești: Basarabia fusese anexată de Rusia (care făcea parte din Antantă), iar Transilvania și Bucovina erau integrate Imperiului Austro-Ungar (aparținând Puterilor Centrale). Până la urmă, a învins „*instinctul național*”, cum aprecia Take Ionescu, adică decizia de a lupta pentru eliberarea Transilvaniei și Bucovinei. Guvernul condus de Ion I. C. Brătianu a negociat zile și nopți în șir condițiile în care România avea să intre în război. S-a ajuns astfel la semnarea Convenției politice și a Convenției militare din 4 august 1916 cu Antanta (Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia). Documentul prevedea limpede că statele semnatare recunoșteau dreptul României de a-și asuma teritoriile din Austro-Ungaria locuite de români și de angajare ca în tratatul de pace, de la sfârșitul războiului, să confirme această realitate. Pe baza acestui angajament al Antantei, România se obligă să intre în război împotriva Austro-Ungariei.

Într-adevăr, la 14 august 1916, armata română a luat cu asalt trecătorile Carpaților, începând acțiunea de eliberare a Transilvaniei. Dincolo de avatarurile operațiilor militare, este limpede că România a avut o contribuție însemnată la victoria Antantei.

Alături de hotărârile de Unire din 1918 – adoptate la Chișinău (27 martie), Cernăuți (28 noiembrie) și Alba Iulia (1 decembrie) – România s-a prezentat la Conferința păcii de la Paris cu un argument indubitabil: uriașa jertfă adusă de ostașii români în lupta alături de Antantă, împotriva Puterilor Centrale. Ele au cântărit greu în adoptarea deciziilor prin care tratatele de pace consfințeau Unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România.

Cele două exemple demonstrează și astăzi, faptul că alianțele militare sunt rezultatul unei realități istorice, în care statutul politico-juridic al statului, contextul internațional și capacitatea conducătorilor de a promova interesul național joacă un rol decisiv. O alianță militară nu este doar o declarație de intenție, o opțiune politică, ci ea implică și o acțiune practică, o angajare efectivă în lupta pentru realizarea anumitor obiective, care variază de la o etapă istorică la alta.

Am fost mișcați de sprijinul care ni s-a acordat aici, în România

**Interviu acordat de doamna Kiki MUNSHI, istoric,
Public Affairs Officer, Ambasada SUA de la București (până în septembrie 2002)**

Red. – Întreaga lume a fost șocată de atacul terorist din SUA, din 11 septembrie 2001. Cum arată America astăzi, la aproape un an de la tragicul eveniment?

- Există un mod în care nenorocirile aduc la suprafață tot ceea ce este mai bun în oameni, cel puțin, în SUA. Nenorocirea îi face să se solidarizeze, încercând să se confrunte împreună cu problemele. Cred că americanii se pricep foarte bine la asta. Evident că această stare nu este menținută pentru totdeauna, dar e un semn al faptului că există și alte lucruri, în afara banilor, care sunt importante. Este important să fii patriot, să îți aperi țara. Cred că 11 septembrie a schimbat viața majorității americanilor. Cred că mulți americani nu erau conștienți că și noi putem fi o parte a lumii în care poate lovi terorismul. Până acum, până la 11 septembrie, scăpasem de asemenea lovituri. Dar după aceea zi, toată lumea a știut. Ne-am schimbat prioritățile și evident, politica externă. Încă o dată, mulți au aflat că terorismul este o amenințare reală.

Red. – Cum au reacționat americanii în fața valului de simpatie internațională provocat de tragicele evenimente din 11 septembrie 2001?

- Cred că au fost mișcați de sprijinul care ni s-a acordat aici, în România. Eram aici când oamenii au venit și au semnat în cartea expusă la Ambasadă, atunci când au venit condoleanțele și un asemenea sprijin a fost impresionant. Așa că am fost recunoscători.

Red. – Puteți să definiți într-un registru academic, prioritățile de securitate ale SUA?

- Cred că scopul nostru primar este să avem o lume pașnică în care creșterile economice să asigure nevoile fiecăruia, fără a aduce atingeri mediului. Însă acest lucru e ușor de spus, dar foarte greu de realizat. Sunt atât de multe probleme, oamenii vor foarte multe iar mediul este foarte fragil. Și noi avem dezacorduri chiar cu aliații noștri asupra modului de realizare a ceea ce ar trebui să se întâmple mai departe. Schimbarea politică majoră care a avut loc, a fost 11 septembrie. Anterior, după căderea comunismului, în întreaga lume acționa un inamic neprecizat al democrației. Acest lucru poate fi perturbator. Dereglează întregul mod de desfășurare al politicii noastre externe. Terorismul vine să umple acest gol, deși nu este totuși un inamic foarte clar. Cred că se poate totuși lupta cu această problemă. Vom încerca.

Am devenit de asemenea din ce în ce mai conștienți că există și alte amenințări la adresa întregii umanități care nu au fost luate în calcul, de obicei, în politica externă. Apa e pe cale să devină o astfel de problemă majoră în viitor. Nivelul poluării la fel. Dacă am găsi rezolvări, ar fi ușor. Adevărata problemă este că nu avem încă rezolvări. În economie, tipul economiei de piață a SUA a fost un adevărat succes. De ce? Nu știm. Cum am menținut acest succes? Priviți ce se întâmplă acum pe piețele de capital. Cred în solidarizarea lumii și sentimentul meu este că aceasta este orientarea principală a lumii: **să ne putem solidariza și să găsim soluții, care nu sunt ușor de identificat.**

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Red. – Am dori să vă referiți și la modul în care SUA privesc, după 1990-1992, partea de Sud-Est a Europei. Nu urmărim în mod special un punct de vedere oficial.

- Pentru mine, principalul subiect legat de Sud-Estul Europei, după 1992 este acela că fosta Iugoslavie nu a reușit să-și rezolve tensiunile etnice. Un loc unde tensiunile etnice ar fi putut deveni o adevărată problemă, în România, acestea s-au rezolvat foarte bine. Au existat diferențe enorme între cele două situații, cu avantaj pentru România. Pe de altă parte, istoria Balcanilor a fost continuată într-un mod nefericit în Iugoslavia, fără modificări semnificative față de trecut. Îmi amintesc că am cumpărat o carte de istorie americană publicată în 1928. Iar acum câțiva ani am citit un paragraf despre Peninsula Balcanică și despre problemele etnice din zonă. Problemele erau aproape identice, deși nu se refereau la anul 1996, anul în care citeam cartea. De fapt, este o problemă veche a secolului XIV. Sunt istoric, deci privesc lucrurile în termeni istorici. Poate părea prea multă istorie, dar această istorie e recentă pentru că în 1990, existau încă oameni care își aminteau ceea ce le-au făcut unii rudelor lor în 1945 și viceversa. Deci în 1990, existau încă nemulțumiri care izbucneau.

Red. – Credeți că SUA au avut o rețineră în a se implica în problema Balcanilor? Poate fi socotită aceasta o cauză a surprinderii Occidentului de către tumura luată de criza Iugoslaviei? Credeți că SUA nu cunoșteau exact problema sau nu aveau un proiect pentru Balcani? Sau nu considerau că este responsabilitatea lor să facă un proiect pentru Balcani?

- Pot face doar presupuneri. Am fost în Africa și India timp de opt ani, din 1992, dar îmi amintesc că atunci când am fost în Grecia am întâlnit un vestit profesor, expert în securitate. El a susținut o conferință în '89 sau în primăvara lui '90, despre ceea ce se poate întâmpla în estul european și i-am adresat o întrebare despre situația din Balcani, acolo unde nu există guverne centrale, care să mențină sub control tensiunile etnice, lucru care ar putea genera mari probleme. Am fost ridiculizată.

Red. – Deci problemele Europei de Sud-Est, inclusiv ale României, sunt problemele tuturor țărilor cu o dezvoltare neconvingătoare. Puteți enumera elemente comune ale acestor situații și care ar fi diferențele între, să spunem, India, Pakistan și Balcani.

- Nu, nu sunt numai problemele țărilor în curs de dezvoltare, ci ale tuturor țărilor. Și problema fundamentală este cum să realizați o bună repartiție a resurselor și a influenței politice între diferitele etnii sau grupuri etnice, dar această problemă, nu se va rezolva în întregime. Sperăm însă în rezolvarea ei, aceasta fiind o altă problemă; și anume; cum își vor păstra aceste grupuri etnice identitatea, fără a se afla pe picior de război cu alte grupuri etnice. Este foarte dificil. Vedeți, în SUA, s-a pierdut identitatea majorității grupurilor etnice pentru că este o țară nouă. Acest lucru nu s-a întâmplat, însă în Europa.

În orice caz, divergențele între țări există, pentru că fiecare are strategii diferite de rezolvare a acestor probleme. Priviți Elveția, care a făcut-o foarte bine, Belgia și India, unde situația a fost bună din când în când. Și nu numai că țările au strategii diferite, dar caracteristicile relațiilor, diferă de la o țară la alta. Aceste caracteristici dau diferențele în planul întregului tablou. Cum păstrăm drepturile minorităților într-un loc unde există democrație, unde majoritatea este cea care conduce?

Red. – Știu că ați petrecut aproape 10 ani în România și mai știu că sunteți și un fin observator al vieții sociale și economice. Puteți să ne împărtășiți din impresiile dumneavoastră formate în acești ani?

- După cum știți, acești 10 ani au fost împărțiți în două perioade. O parte, în anii '80 sub Ceaușescu, și cealaltă între 2000-2002. Am observat o diferență enormă între România acestor două perioade. Știu că există încă dificultăți pentru mulți oameni dar din punct de vedere economic, este o realitate faptul că oamenii o duc mai bine. Știu că nu au ceea ce vor, dar acesta este nivelul de trai. Au nevoie de mai mult. Este normal. Dar în '80, starea de sărăcie era mult mai profundă. Îmi amintesc că atunci se gătea la miezul nopții pentru că nu erau gaze în timpul zilei, cât de frig era iarna, și de întunericul din oraș. Dar nu numai atât, religia de exemplu. Nimeni nu mai stă să se gândească în ziua de azi dacă e sigur sau periculos să te duci la biserică. Știți că aici era o problemă – să vorbim liber ca acum. Acesta este un alt lucru pozitiv: absența stării de frică. Toată lumea se teme înainte, și țin minte că, mergând pe străzile Bucureștiului, nu era zgomot pentru că nimeni nu dorea să vorbească cu voce îndejuns de tare pentru a nu fie auziți (ascultați) de altcineva. Niciodată nu auzeai oameni râzând în public în anii '80. Am dreptate? Și acum oamenii râd!

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Red. – Există și oameni pentru care tranziția are o dimensiune dureroasă.

- Este adevărat. Destulă lume crede că înainte era mai bine. Dar ceea ce au pierdut a fost o anumită stare de siguranță și sărăcia. Știti că vedeți ceva în magazin, îl puteați cumpăra pentru că nu era nimic altceva de cumpărat. Dacă vedeai o coadă, te așezai, pentru că știai că vei cumpăra ceva. Se pierdea deci timp. Astăzi toți își schimbă slujbele, sau nu au o slujbă, ceea ce e o altă problemă. În trecut, toți aveau o slujbă, nimeni nu se spetea muncind, aveau mult timp liber, dar nu existau distracții. Cred că oamenilor le lipsește acest lucru. Nu au găsit încă cel mai bun mod de viață. Nici în SUA, nici aici. Ce este cu adevărat important? Să muncești de două ori mai mult pentru a-ți cumpăra o barcă cu motor pentru plimbări pe lac, sau să nu muncești atât de mult pentru a avea mai mult timp pe care să-l petreci cu copiii. Greu de spus.

Există și lucruri care încă nu stau așa bine... Unul: mulți oameni nu cunosc diferența între profitul cinstit și corupție. Alt lucru pe care l-am aflat este că deși poți avea un profit cinstit în urma unei tranzacții, oamenii gândesc că a fost obținut pe căi necinstite. Dacă vrei să faci bani, de exemplu: *Dacă mă duc la țară și cumpăr legume pentru a le aduce la oraș, scoțând un profit bun, poate că nu e tocmai un lucru „drăguț”*. Dar dacă îl tratez cu onestitate, dacă nu forțez agricultorii să mi-l vândă la un preț mai mic, dacă investesc timp și bani, dacă prietenii mei nu se duc în altă parte pentru că am produse mai bune decât în orice parte, de ce nu? Ar fi deci această inadaptare, această lipsă de educație în ceea ce este bun și bine. Alt lucru este că nu există destui oameni care să se miște în direcția unei schimbări de mentalitate cum ar fi aceea că *„cineva trebuie să mă ajute”*. Îl voi ajuta, într-adevăr, dar e frustrant pentru că românii sunt, inteligenți, capabili să muncească din greu, pot realiza multe lucruri, dar nu au învățat încă modul de a-și folosi inteligența și energia pentru a-și rezolva problemele.

Red. – Care credeți că ar fi locul și rolul unei prese libere în societatea democratică.

- Cred că, înainte de orice, ziaristii au un rol deosebit de important în democrație. Este important să ai o presă liberă (atât cât e posibil); o presă liberă care să spună ceea ce e nevoie de spus. O presă responsabilă în care oamenii să aibă încredere. Ce înseamnă acest lucru? Cine să atragă atenția oamenilor asupra problemelor? O presă liberă trebuie să placă. Avem o vorbă în SUA: *„un bun ziarist trebuie să liniștească conflictele și să conflictualizeze liniștea”*. Ei spun: încearcă să faci bine pentru cei ce nu reușesc și încearcă să-i faci pe cei ce fac rău să se simtă inconfortabil. Cred, de fapt, că presa din România este mai bună decât cred oamenii. Am văzut și mai rele. Un bun ziarist trebuie să se plaseze cât mai aproape de adevăr și să scrie despre el.

Red. – Ce am putea face, totuși, pentru a ne apropia, pentru a ne cunoaște mai bine, pentru a avea mai multe interese comune?

- Cred că turismul este o bază excelentă de plecare pentru o cunoaștere reciprocă pentru că aveți o mulțime de oameni care au îndrăgit România și doresc să revină. Este o țară frumoasă. Dar nu un turism cu hoteluri pretențioase, ci un turism în adevărata Românie, viața de la țară. Cultura românească are de asemenea multe de oferit: opera, arta, muzica, o istorie interesantă, monumente frumoase.

În domeniul investițiilor americane trebuie să vă clarificați modul de acțiune. Când oamenii care vor să investească nu știu sigur ceea ce au de făcut pentru a investi, nu pot obține aprobările necesare, nu pot acționa într-un mediu normal de afaceri, vor spune *„sunt prea multe încurcături, există și alte țări în lume unde pot investi”*.

Red. – Vă mulțumim pentru timpul acordat. Sperăm că ne vom revedea cât de curând și sănătoși!

- La primăvară!

Globalizare, regionalizare și stat

general de brigadă
Gheorghe NICOLAESCU

1. Considerații generale asupra geopoliticii

Geopolitica este astăzi la modă. Termenul a fost creat și folosit de către politologul suedez RUDOLPH KJELLEN, la începutul secolului XX pentru a indica analiza particulară a politicii (în mod special a politicii naționale) în funcție de acțiunea unor factori spațiali, cum ar fi morfologia spațiului și climei, relațiile de interdependență ale entităților definite din punct de vedere teritorial etc. Geopolitica a cunoscut un succes culminant în perioada interbelică, fapt care a inspirat un puternic curent de gândire în Germania.

Tezele dezvoltate în jurul lui KARL HAUSHOFFER și al revistei „*Geographische Zeitschrift*” erau atât de naționaliste și găseau atâtea justificări expansionismului german, încât majoritatea geografilor din restul lumii, le-au primit cu mare reticență. După ce ororile nazismului, inspirat de rasism și intoleranță au fost aduse la cunoștința opiniei publice internaționale după încheierea celui de-al doilea război mondial, geopolitica a fost „pusă la stălpul infamiei” și repudiată de către clasa intelectuală, care o consideră direct răspunzătoare de teoretizarea doctrinei politice naziste și a cortegiului de crime împotriva umanității pe care aceasta le-a generat. Termenul nu a mai fost utilizat

în Europa Occidentală și în statele est-europene decât pentru a evoca un episod nefast al istoriei ideologiilor moderne.

În SUA și în America de Sud, unde amenințarea nazismului era mai îndepărtată, noțiunea nu a fost repudiată cu aceeași inflexibilitate ca în Europa. Totuși, și aici (în SUA), audiența cercetărilor rămâne restrânsă și aceasta datorită faptului că „hibernarea” geopoliticii avea cauze mult mai profunde decât o simplă respingere generată de resentimente.

Începând cu mijlocul anilor '70, curentul se schimbă. În legătură cu această „mutație”, YVES LACOSTE spunea: „*începând cu anii '80 și mai ales după sfârșitul Războiului Rece, cuvântul geopolitică cunoaște un succes în creștere, practic, în toate statele existente și mai ales în mass-media, atunci când jurnaliștii încearcă să explice rivalitățile teritoriale care se multiplică, inclusiv în Europa, și să dea socoteală referitor la reacțiile opiniei (publice)*”.

Lacoste reține că redescoperirea termenului de geopolitică de către gândirea politică europeană s-ar fi produs în anul 1978, odată cu invazia Cambodgiei de către Vietnam și cu atacarea Vietnamului de către China,

care contraziceau dogma privind imposibilitatea războiului între două state socialiste.

Geopolitica a fost restabilită în drepturile ei mai ales de către gândirea liberală democratică de pe continent, datorită unei recunoașteri deschise de către factorii politici a caracterului ideologic al „*cruciadei pentru libertate și democrație*” pe care occidentalii, și în primul rând SUA, le-au conferit celor două războaie mondiale.

În afară de aceasta, repunerea în drepturi depline a conceptului și termenului de *geopolitică* favoriza prioritatea acordată altor dimensiuni esențiale ale politicii, cum ar fi *justiția socială și democrația* și reintra, deci, în sfera intereselor națiunilor europene. În esență, reparația termenului de geopolitică se datorează următorilor factori principali:

- ◆ Sfârșitul ideologiei lumii bipolare;
- ◆ Substituirea ordinii mondiale, stabilită la Ialta, cu „*dezordinea națiunilor*”;
- ◆ Dificultățile în „*instaurarea ordinii mondiale*”;
- ◆ O mai mare autonomie a puterilor mijlocii, derivată din fragmentarea sistemului internațional;

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

- ◆ Influențele globalismului și interdependențelor economiei și societății informațiilor;
- ◆ Apariția noilor actori internaționali, cum ar fi țările din sud-estul Asiei;
- ◆ Fundamentalismul, religiile, societățile multinaționale;
- ◆ Unificarea Germaniei și repercusiunile asupra echilibrului european și mondial;
- ◆ Modificarea suferită de către principalii actori de pe scena internațională erodați, pe de o parte de instituțiile supra-naționale, de localisme, regionalisme și tribalism, iar pe de altă parte de puternice forțe transnaționale, cum sunt cele economice, financiare, cibernetice, cu efecte conjuncte care au transformat, inclusiv, conceptul de *suveranitate*.

Astăzi, geopolitica nu tinde să descrie în mod static distribuția geografică a puterii politice și strategice sau economice numai pentru a prevedea posibile evoluții „naturale”.

Geopolitica urmărește interese și obiective ale unui subiect politic particular, în relație cu nivelul său de putere și libertate de acțiune, în interacțiune cu alți actori; în afară de aceasta, ea încearcă să definească politicile și strategiile de urmat. Dezideratele geopoliticii pot fi realizate în două feluri: unul, deterministic (normativ) și unul probabilistic (euristic – care duce prin întrebări la descoperirea unor adevăruri noi).

Ipotezele geopolitice nu sunt nici neutre, nici obiective. Ele depind de modalitatea de asumare a bazei conceptuale care poate defini „*metapoliticile*”, adică acele sisteme de valori care inspiră evaluarea propriilor interese, ale mediului, ale destinului propriu și ale sistemului internațional. În elaborarea oricărei ipoteze

geopolitice se disting totdeauna trei momente importante: **analiza** cât mai obiectivă posibil, a marilor tendințe ale mediului; **definirea** în mod necesar subiectivă a intereselor; **verificarea obiectivelor și politici** în termeni, fie de posibilități de realizare, fie de costuri și beneficii.

Factorul geografic este, în mod constant prezent, ca oportunitate și ca element de condiționare, ca factor de putere, dar și posibilă vulnerabilitate, ca teatru dar și context general în care se desfășoară acțiunea. Opțiunile vor depinde, însă, și de alți factori, cum ar fi ideologia, religia, tehnologia disponibilă, cultura, gradul de consens și de legitimare internă și internațională ș.a. – toți urmând a fi încorporați în acțiunea de elaborare a **ipotezelor și scenariilor** geopolitice complexe. Evaluările geopolitice au devenit astfel mult mai complicate decât erau, de exemplu, în perioada „*lumii bipolare*”; nu mai există în prezent doar state și actori, ci și alte forțe care în prezent pot augmenta sau eroda autoritatea acestora din exterior sau din interior. Pe de altă parte, nici o analiză sau o prognoză geopolitică consistentă nu pot face abstracție de geostrategie.

2. Teorii geopolitice asupra globalizării și „noii ordini mondiale”

Sfârșitul războiului rece a lăsat o singură „*putere globală*”: Statele Unite, unică posesoare a unor capacități militare, economice, tehnologice și instituționale necesare îndeplinirii funcției de regulator al echilibrului internațional. Totuși, se impune observația că – spre deosebire de anii 1945-1949 – SUA nu mai dețin superioritatea absolută în domeniul economic și financiar, fiind concurate de Japonia, Uniunea Europeană, de „*tigri asiatici*” etc. SUA

rămân în continuare: cea mai puternică democrație a lumii; centrul relațiilor internaționale, economice, financiare, diplomatice; cea mai avansată putere tehnologică și, indiscutabil, singura „*hiperputere*” militară. În egală măsură, SUA au „*jocul cel mai activ pe arena mondială în sensul susținerii proceselor de globalizare și extindere a frontierelor democrației*”, respectare a drepturilor omului, combatere a criminalității transfrontaliere, traficului de droguri și produse nucleare, a armelor de nimicire în masă etc.

Dezmembrarea URSS, dizolvarea Tratatului de la Varșovia și lărgirea NATO au modificat echilibrul de forțe în spațiul euroatlantic și au oferit perspective pentru remodelarea în sens pozitiv a arhitecturii de securitate. Concomitent, un nou echilibru s-a realizat în Extremul Orient și Asia de Sud-Est, prin ascensiunea Chinei și a ASEAN-ului și racordarea lor la circuitele economiei mondiale. Asia Centrală, Orientul Apropiat și Mijlociu și Asia de Sud rămân încă deficitare din punct de vedere al „*stării de securitate*”, fapt exprimat și prin nesfârșitele conflicte interstatale, interetnice, interconfesionale, pe fundalul cărora se derulează și competițiile marilor actori pentru controlul principalelor resurse energetice ale Planetei.

În literatura de specialitate s-a acordat o atenție particulară transformărilor în curs de pe arena mondială și reacției marilor actori internaționali. A. Toffler de pildă, consideră că factorul economic, - **globalizarea economică** – a impus direcția evenimentelor politice, afectând atât URSS-ul, cât și SUA, în etapa finală a războiului rece, dar mai ales statele cu economii slabe, închise, tradiționale și cu sisteme social-politice anchilozate „*în proiect*”. O excepție

remarcabilă este R. P. Chineză, lansată pe traieectoria modernizării accelerate prin folosirea avantajelor oferite de mondializarea economică, de către o elită politică pragmatică. Alți specialiști, precum, S. Huntington, apreciază că lumea a început deja să se structureze în mari *grupuri civilizaționale*, aflate în concurență, dispută și „*ciocnire*”. Z. Brzezinski, la rândul lui, socotește că actorii statali, în primul rând SUA, pot modifica cursul politicii internaționale printr-o pragmatică aplicare a analizelor și prognozelor geopolitice. În acest context, destrămarea URSS ar ridica semne de întrebare, mai ales, în legătură cu repartiția puterii în Eurasia, cu accent pe Caucaz și Asia Centrală; în ambele spații, Moscova singură nu mai poate gestiona problematica mediului regional de securitate, din varii motive.

Și la Washington, o dată cu sfârșitul conflictului bipolar și cu dezintegrarea URSS, s-a modificat concepția geopolitică globală a intereselor americane. Percepțiile americane au fost stimulate de succesele economice ale Japoniei și Germaniei și de agresivitatea crescândă demonstrată de aceste două state în plan comercial. În esență, interesele geopolitice permanente ale SUA pot fi apreciate, până la limită, similare cu cele afișate de Londra prin „*Pax Britannica*”, în secolul XIX: să preîntâmpine cristalizarea unei puteri politico-militare concurente, care să ocupe locul fostei URSS; concurența economică să fie reglementată de circuitele economiei mondializate; avansul tehnologic considerabil al SUA trebuie să fie menținut printr-o politică coerentă la nivel guvernamental și non-guvernamental etc.

La Moscova, factorii de decizie se concentrează asupra problematicii conso-

lidării federației, modernizării societății și economiei și relansării formulilor de cooperare în cadrul CSI, în relațiile cu SUA, UE, NATO, China, India, Japonia, lumea arabă. F. Rusă, chiar dacă nu mai este o „*superputere*”, rămâne a doua putere politico-militară a lumii, și tinde să gestioneze „*vecinătatea sa apropiată*”. Cu toate acestea, spațiul de securitate al „*vecinătății apropiate*” este martor al unor procese și tendințe care ocolesc sau „*sfidează*” opțiunile prioritare ale Moscovei: lărgirea „*robusta NATO*” de la Baltica la Marea Neagră; cooperarea Georgia, Azerbaidjan, Turcia, SUA în Caucaz; antrenarea Asiei Centrale și Extremului Orient în circuitul economiei mondiale; sporirea ponderii Chinei în Extremul Orient etc. Poziția geopolitică „*centrală*” a Federației Ruse, în blocul continental euro-asiatic, nu mai reprezintă neapărat un avantaj pentru Moscova, în condițiile dispariției „*lumii bipolare*” și ale intensificării fenomenelor separatist, terorist și fundamentalismului religios la frontierele sale. Calcule geopolitice simple, de care s-a folosit și Z. Brzezinski, indică faptul că în asemenea situații, **puterea continentală centrală**, presată pe „*flancuri*” de „*actori*” dinamici, trebuie să-și revizuiască politica de priorități în direcția apropierii **de puterea maritimă** dominantă. De altfel, și H. Kissinger –făcând voit abstracție de trendurile mondializării – imaginea recent un joc al echilibrului de putere, la care să participe, în conformitate cu schemele secolului XIX: SUA, UE, Federația Rusă, China, Japonia și India în caz că ar reuși să-și dezvolte puterea economică și să-și mențină stabilitatea internă. Astfel, s-ar realiza un „*concert mondial*” de puteri în echilibrul dinamic, care ar fi putut activa mecanisme internaționale similare celor care

au menținut stabilitatea în Europa după pacea de la Viena din 1815. Din păcate, vechile scenarii de „*concert al marilor puteri*” s-au încheiat cu două războaie mondiale...

3. Panregiuni, macroregiuni și state

Globalizarea economică, revoluția tehnologică și informațională au creat – alături de alte procese sociale, politice și culturale – un cadru modificat de acțiune pentru actorii statali. Blocurile integratoare de tip rigid din anii războiului rece s-au demodat; Tratatul de la Varșovia s-a dizolvat. Concomitent, NATO evoluează spre consolidarea angajamentelor de securitate colectivă, dezvoltarea instrumentelor de gestionare a crizelor și contracarării noilor amenințări internaționale. NATO devine, practic, structura de securitate politico-militară a comunității statelor democratice avansate, la care s-au raportat, în diferite modalități, și F. Rusă, Ucraina, state din bazinul Mării Mediterane, Caucaz și Asia Centrală. În NATO, ca și în UE, coexistă și cooperează națiuni, reprezentând arii culturale diverse și zone civilizaționale diferite (catolică, protestantă, ortodoxă, islamică, occidentală, est-central europeană, balcanică, nord-americană etc.). Alte blocuri politico-militare și-au pierdut relevanța, fiind înlocuite de structuri integrate economico-politice, de alianțe economico-politice, acorduri comerciale, alianțe antiteroriste, acorduri de securitate mutuală (în CSI) etc.

La nivel mondial, cele două regiuni geostrategice rigide specifice războiului rece și confruntării bipolare au tendința să devină panregiuni, termenul, reluat de S. B. Cohen, servește mai ales raționalizării și legitimării rolului transregional al statelor „*catalizatoare*”, care acționează ca „*poli de agregare*”

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

pentru statele limitrofe, pentru a desfășura la o scară mai amplă, mai economică și mai eficace, acele funcții pe care statul național nu mai este în măsură să le satisfacă complet, în circumstanțele integrării economice. Actualele panregiuni reprezintă și o reacție contra pericolelor unui internaționalism nediferențiar și omogenizant, oferind perspective pentru menținerea unor identități culturale determinate. Între panregiuni, pot fi înscrise: Europa Unită, NAFTA (North America Free Trade Association), între SUA, Canada și Mexic, și ceva mai recent Chile; Zona Pacificului, a cărei natură trebuie definită în continuare; ASEAN etc. Panregiunile nu trebuie confundate cu macroregiunile. Primele rezultă din fuziunea diferitelor unități statale. Celelalte au rezultat din dezintegrarea transfrontalieră a statelor existente în prezent.

Conceptul de panregiune explică demersul asociativ al statelor naționale prin care se vizează realizarea „*economiei de scală*”, competitivă în actualul stadiu de dezvoltare tehnologică. De asemenea, conceptul de panregiune servește pentru realizarea proiectelor privind constituirea macroregiunilor care obțin o autonomie administrativă tot mai mare în contextul statelor naționale, mai ales în cazul regiunilor, transfrontaliere care tind să depășească frontierele existente, fără proceduri traumatizante cauzate de modificarea formală a granițelor. Atât panregiunile cât și macroregiunile se bazează pe conceptele de complementaritate funcțională, nu doar în domeniul economic, ci și în cel strategic, cultural etc.

Ele pot fi valorificate doar prin prezența unui pol de atracție sau de statul „*catalizator*”.

O astfel de abordare funcțională ar putea fi în contradicție cu exigențele politice, mai ales, dacă se vizează crearea unor structuri ierarhice, cu un centru, constituit din regiunile cele mai bogate și mai dezvoltate și o periferie tot mai marginalizată.

Statul-națiune (unitate teritorială, etnică, administrativă, politică, militară, economică, culturală) traversează o perioadă de transformări: pe de o parte, a sporit numărul statelor națiune în Balcani, Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală, pe de altă parte, s-au accentuat fenomenele de separatism și tendințele de regionalizare. Sunt geopoliticieni care apreciază că întărirea statelor-națiune poate da naștere unor noi explozii de naționalism radical-distructiv. În mod sigur este un risc care pare a fi oprit de forța legăturilor tot mai puternice și a interdependențelor statelor; oricum, statul-națiune este de preferat anarhiei generalizate, în care tribalismele și conflictele locale se contrapun globalizării și interdependențelor, din domeniul economic.

În același timp, după 1989-1990 a devenit clar că un stat-națiune totalitar nu mai poate fi acceptat de comunitatea internațională. Conceptul de stat-națiune ca entitate bloc este în curs de substituie cu conceptul de stat – pur și simplu. Integrarea economică cere reguli noi care să furnizeze un cadru național unei concurențe „*leale*”. Bineînțeles, totul se detașează în limite determinate. Suveranitatea devine, cu alte cuvinte relativă. Rezultă ca un stat nu se va putea sustrage de sub efectele globalizării piețelor printr-o politică autarhică, pentru că și-ar semna falimentul economic. Nu va

putea, de asemenea, nici să evite regulile legislației economice internaționale pentru că ar putea risca represalii, mai ales, când nici

nu ar dispune de instrumente militare puternice. Ar putea doar să „*bareze*” aceste reguli, încercând să mențină propriile încălări ale acestora sub pragul de reacție al altor state, ceea ce ar determina tot un fiasco economic până la urmă (vezi exemplul Cubei și mai recent al Libiei, Irakului etc.).

Ar putea să încerce să modifice astfel de reguli, salvagardând propriile interese, prin acorduri bilaterale, multi-naționale sau globale, proceduri care solicită o capacitate foarte mare în domeniul negocierilor internaționale. Și poate, în sfârșit, să creeze condițiile unor investiții masive și orientate spre domenii cum sunt educația, serviciile și infrastructura.

Problema fundamentală cu care se confruntă orice stat rămâne deci, identificarea unui nou echilibru între competitivitatea internațională și prezervarea coeziunii naționale, între exigențele noi geoeconomice și cele ale geopoliticii și geostrategiei tradiționale.

Regiunile bogate au deja un răspuns. Întreprinderile lor deja sunt în curs de desnaționalizare; regiunile sărace sunt expuse riscurilor separatismului economic și etnoreligios, prin care anumite zone se integrează economiei mondiale în detrimentul întregului politico-administrativ. Pentru evitarea dezagregării statelor și a balcanizării unor întinse spații geopolitice, se pare că unica soluție este aceea de substituie a conceptului de stat – înțeles ca un „*tot suveran*” – cu acela de stat înțeles ca loc de concentrare a rețelelor și raporturilor de influență.

Statul de azi nu mai este în măsură să gestioneze tendințele de dezagregare și de balcanizare prin mijloace și măsuri militare, legislative și de relații externe. El trebuie să

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

ofere condiții favorabile noului tip de economie și de societate.

Așa cum nașterea statului modern a fost influențată de exigențele geostrategice, posibilitățile sale de supraviețuire sunt astăzi determinate de capacitățile sale de a se adapta la exigențele și mecanismele geoeconomice, chiar dacă nu va fi în măsură să le domine în întregime.

Noua conjunctură ar putea fi asemănătoare celei denumite de JOSEPH S. NYE–“STATE COOPTATIVE”, („*Cooptative States*”). Acestea își sporesc resursele aflate la dispoziția lor prin intermediul unor consorții bancare puternice, întreprinderi internaționale ș.a.m.d.

*

* *

Statul ajunge astfel un mediator

între presiunile determinate de competiție, care sunt mai „*internaționalizate*” și cele sociale, rămase în interior. Problema se pune în modul în care toți ajungem să beneficiem de avantajele evidente ale mondializării. Obținerea unor soluții avantajoase tuturor popoarelor și populațiilor impune multă globalizare. Este, în același timp, necesară o abordare globală etică a problemelor mediului, a relațiilor de muncă, a politicii valutare etc.

Cu alte cuvinte nu frânarea globalizării ci implementarea ei etică poate duce la efecte pozitive.

De fapt, aceasta este provocarea; mai exact, o impune în rezolvarea unei ecuații cu trei necunoscute: **comerț liber,**

cunoaștere și democrație. Adică, liberalizarea continuă a comerțului mondial, a tuturor piețelor, mai mult ajutor din partea Occidentului bogat, mai mult comerț și mai multă cooperare pentru dezvoltare și în sfârșit, democrația și respectarea drepturilor omului, pentru evitarea războaielor și pentru facilitarea comerțului și a bunăstării. Este adevărat că globalizarea, ștergerea frontierei, poate, bineînțeles, să decadă într-un „*egoism fără frontieră*”.

Tratarea simplistă și sentimentală a lucrurilor nu aduce, însă, nici un beneficiu. Chiar dacă prima reuniune G-8 dedicată problemei n-a reușit inițierea unei globalizări „*etice*”, este totuși un semnal pozitiv, iar Europa ar trebui să înceapă cu ea însăși, prin implementarea unei regionalizări „*etice*”.

The new geopolitics concepts: regionalization and globalization. Their influence on nation

general brigade

Gheorghe NICOLAESCU

Geopolitics is fashionable today. The study is about a scientific approach that has in view to cause a turning to geopolitics. Talking about geopolitics, going deeply into the theory of knowledge, the methodologies and the themes, more or less aware, there is actually a strong desire to face the defiance, the uncertainty and the changes that take place nowadays. In other words, there is given a try to define the national interests within the context of an international system, which suffered profound mutations, as well as the politics necessary to achieve a world less uncertain and more competitive in terms of politics, economy, strategy and technology.

The first chapter is a review of the evolution that the term "geopolitics" have had and analyses the re-emergence of this concept in the political speech. There are briefly presented the geopolitical schools and their main representatives, such as the Swedish political expert RUDOLPH KJELLÉN, COHEN and SPYKMAN, FRIEDERICH LIST and JOSEPH S. NYE, SAMUEL HUNTINGTON.

The second chapter tries a systematization of the geopolitical concepts and a definition of this term.

The third chapter approaches the direct relations between geopolitics and the political geography, both terms being quite new. Trying to individualize some aspects, there is laid emphasis on the fact that the political geography regards the politics in terms of its framework and parameters being already set, while geopolitics regards the politics of future. Giving this notion, geopolitics covers historical, economic and cultural dimensions, so on and so forth.

The fourth chapter is a study about the importance and the utility of the geopolitics. Within the context, there are analyzed the determinist shades (German Geopolitical School) or the shade of denying the geopolitical determinism (KJELLÉN and RATZEL).

In the fifth chapter, there is approached the evolution of geopolitics after the Cold War, in terms of *balkanization* and *globalization*. There is stressed the importance of the geopolitical theories on both the globalization and the new world order, as well as the geopolitical theories so-called "double" that played an important role in analyzing the phenomena regarding the *multipluralism* and the re-emergence of the *pan-regions*.

Geopolitics is an effective way of introspection regarding the major changes that shook the world after the Cold War.

The greatest difficulty that geopolitics faces is the speeding of the mutations proportional to the political responsibility. Nowadays, the capacity of having an influence on the global system is gradually diminished, including the activity carried out by the transnational forces, phenomena that reduced the cohesion of the states of the nation. Nevertheless, it is necessary a new definition on the relations between states and society, or, to put it differently, a new way of partnership between states and non-government entities. The *tribalism*, the regional conflicts and the terrorist phenomena are the result of the negative accumulations in terms of the politics carried out by the states.

The economic integration, a new system of guarantees concerning security, the eradication of the terrorist phenomena and others stand for the desiderata that can be accomplished by the effort of some unilateral politics. The positions and the concepts related to *anti-globalization* have proved that there are not yet favorable solutions for this approach as far as all the countries are concerned. The paradox of globalization is that this one is viable only if it is accomplished thoroughly. *Globalization* implies that the half-measures will always stand for dissatisfaction and protesting attitudes.

LUMEA GLOBALĂ ÎN CĂUTAREA NOULUI ECHILIBRU

- O scurtă evaluare -

prof. univ. colonel dr. Dumitru IACOB

Evaluarea proceselor și a acțiunea transfrontalieră; acțiune Noul război, ca „război epistemic”, este tendințelor care au drept „miez” segmentul 11 nonconvențională de extremă violență; „război al valorilor”. Dincolo de septembrie 2001 este departe de a se fi impactul public și efectele emoționale dimensiunea sa militară explicită, care încheiat. Evident o posibilă evaluare trebuie maxime). rămâne vizibilă, terorismul poate fi înfrânt

să se sprijine pe detectarea unor „vectori” cu b) Pot fi avute în vedere, de asemenea, prin ofensivă și reconstrucție valorică a lumii. acumulare în anii din urmă și cu dezvoltare procesele și efectele rezistenței la tendința b) Extrem de importante rămân probabilă în anii ce vin. globalizării (sub justificarea conservării evoluțiile în cadrul Alianței Nord-Atlantice;

1. De ce se întâmplă ceea ce se „lumilor locale”). Problema este de natură NATO se naște, în condițiile Războiului **întâmplă?** geoculturală. Soluția poate rezulta din Rece, ca *alianță militaro-politică* și articularea unui nou echilibru, multipolar și evoluează în post-Războiul Rece, ca *structură politico-militară*; fapt este că, în câteva răspunsuri posibile la această întrebare multicultural. Promovarea soluției revine războiul împotriva terorismului, NATO tinde extrem de complexă sunt: proceselor de *geocomunicare*. să devină o *alianță politică* (cum s-a spus,

a) În perioada post-Războiului Rece, **2. Ce ar urma să se întâmple?** „cu dinți”). În această perspectivă, importante lumea suportă efectele suspendării *cleștelui* Scrutarea evoluțiilor posibile, devin: prioritatea opțiunilor și a solidarității bipolar; abandonând vechiul echilibru firește extrem de dificilă, ar trebui să aibă în politică; selectivitatea formulilor de (geopolitic și geostrategic), planeta se vedere: cooperare militară; imaginea structurilor îndreaptă, tendențial, către un nou echilibru, a) Evoluțiile în ceea ce privește *logica* militare cu geometrie variabilă; nuanța drumul către noul echilibru este turbulent și *războiului*; războiul clasic (convențional și „unilateralismului” american.

cuprinde zone de turbulență ridicată (precum neconvențional) țintește, în chip natural, spre Evident, *evoluțiile tipologice* ale zona Orientului Mijlociu); în asemenea zone, înfrângerea adversarului prin nimicire; în Alianței Nord-Atlantice sunt semnificative în devin extrem de vizibili vectorii zonali care „noul război” nimicirea adversarului este o contextul *evoluțiilor geostrategice* (prioritatea flancului sudic al Alianței, ca acționează turbulent pentru promovarea unor țintă derivată și parțială; de fapt, asistăm la evoluțiilor *geopolitice* („prioritatea flancului sudic al Alianței, ca „soluții” zonale (locale) la problemele *schimbarea presupozțiilor epistemice ale* (prioritatea flancului sudic al Alianței, ca cronicizate ale spațiului respectiv; un războiului, la schimbarea sistemului de vector militar anti-terorist și ca vector asemenea vector este constituit prin referință; de fapt, în timpul Războiului Rece, geoeconomic al protejării rutelor de transport al energiei) și al *evoluțiilor geopolitice* (într-o *instrumentalizarea terorismului* ca „soluție „statele comuniste” n-au fost învinse prin lume a „riscurilor globale” se impun *globală*” (caracteristicile acestuia fiind: „război direct”, ci prin „schimbarea lumii”.

„răspunsuri globale”, NATO afirmându-se recentă, (Clubul metafizic. O istorie a răscruce, românii nu au decât șansa deja drept nucleu al sistemului securității **ideilor în America**, New York, 2001) lucidității, a *inteligenței naționale*. De partea globale).

3. Poate fi imaginat răspunsul de durată lungă al SUA?

Răspunsul imediat al SUA este vizibil. Întemeiat pe „moralitatea BINELUP”, SUA angajează lupta împotriva RĂULUI, strategie construită prin convergența unor vectori precum: lupta armată împotriva terorismului; relații bune între marile puteri; încurajarea societăților libere și deschise.

Răspunsul pe termen lung al Americii este, firește, greu de estimat. O sugestie fertilă poate veni chiar din istoria

frământată și semnificativă a acestei uriașe și fabuloase țări. Luis Menand, într-o carte

reconstituie schimbările intervenite în viața noastră sunt:

Americii după războiul civil, ca urmare a schimbării *presupozițiilor intelectuale* care stau la baza gândirii faptelor de viață. În anii frământați de la granița secolelor al XIX-lea și al XX-lea, intelectualii și oamenii Americii au înțeles că prin clamarea „*certitudinii*” se ajunge la violență, iar adevărul are natură socială, rezultând din *interacțiunea socială* a oamenilor. De fapt, acestea sunt valorile cheie ale pragmatismului (ca filosofie și stil de viață).

4. Percepții și opțiuni românești

Într-o lume aflată în cumpănă, la

lucidității, a *inteligenței naționale*. De partea globale).

a) vocația istorică a interacțiunii, „*cultura alterității*”, înțelepciunea practică a științei că în istorie „*depindem de noi*”, dar hotărâtor, „*depindem de ceilalți*”;

b) din acest „*depindem de ceilalți*” decurge și priceperea conlucrării militare (cu „*ceilalți*”, pentru o cauză care este percepută drept națională).

c) flancul sudic al NATO a devenit și va fi crucial în lupta împotriva terorismului și în noua structură globală de securitate. România este o țară aflată geostrategic în flancul sudic al Alianței. În acest context, opțiunea României pentru integrarea euro-atlantică este oportună și realistă.

Reflecții asupra statelor slabe și a altor surse de (in)stabilitate internațională

Enver HASANI,
UNIVERSITATEA DIN PRIȘTINA

Conceptul de stabilitate internațională este probabil unul din cele mai des folosite în discursul relațiilor internaționale, în special în ceea ce privește problema autodeterminării după sfârșitul Războiului Rece. Principiul integrității teritoriale a statelor, interpretarea restrictivă a autodeterminării după Războiul Rece au fost justificate de recurgerea la valorile internaționale (ale păcii) și la stabilitatea ordinii internaționale. Oricum, acest concept care face subiectul discuției noastre, nu este relaționat doar problemelor ce privesc autodeterminarea, fiind mult mai complex în conținut decât apare la prima vedere. Conceptul de „stabilitate internațională” nu trebuie văzut doar ca rezultat al propriilor interese și puteri, al politicilor promovate de către state în relațiile reciproce. În era interdependenței și globalizării pe care o trăim azi, alte principii și valori, norme și instituții influențează relațiile reciproce dintre state indiferent de cât de confuze ar putea fi aceste principii, valori, norme și instituții. Există însă și alte surse de (in)stabilitate conform acelor care văd statul și ca actor.

Vom răspunde aici la două întrebări generale:

- 1) Ce este stabilitatea internațională?
- 2) Care sunt sursele de (in)stabilitate internațională?

În literatura relațiilor internaționale, nu se delimitează clar o definiție a conceptului de stabilitate internațională. Definiția este extrasă din analize și observații făcute de cercetători ai fenomenului asupra: naturii sistemului internațional (bipolaritate vs. multipolaritate); mijloacelor sau instituțiilor desemnate pentru a administra relațiile de putere în interiorul sistemului internațional (balanța puterii, hegemonia, securitatea colectivă, guvernarea mondială, susținerea și impunerea păcii, războiul, dreptul internațional și diplomația); și, în cele din urmă, analizelor și observațiilor privind natura actorilor internaționali în speță, statele democratice vs. nedemocratice.

1. Atunci când, totuși, este definit conceptul de „stabilitate internațională” se surprind, în esență, principalele caracteristici atât ale sistemului internațional, cât și ale componentelor sale. În ambele situații, definiția conceptului se axează pe unitatea statului-actor, rațional în acțiunile sale, excluzând astfel entitățile actori non-statali din conceptualizare.

Acești actori non-statali, cum ar fi grupurile naționale sau religioase și organizațiile teroriste ar putea fi, la fel de bine, cuprinse în definiția conceptului.

Dintre definițiile ce se axează pe statul-actor, acelea oferite de Karl Deutsch și J. David Singer, pot fi remarcate drept cele

mai importante. Ambele definiții iau în considerare sistemul global individual, statele ce îl compun. Din punct de vedere sistemic, acești doi autori definesc stabilitatea drept „probabilitate ca sistemul să-și păstreze toate caracteristicile esențiale; ca nici o națiune să nu devină dominantă; ca majoritatea membrilor sistemului să continue a supraviețui, și ca nici un război la scară mare să nu poată izbucni”¹. Și, din perspectiva mai limitată a actorilor individuali, stabilitatea ar fi „posibilitatea de a-și continua politica de independență și integritate teritorială fără probabilitatea de a se angaja într-un război pentru supraviețuire”². Această definiție a stabilității internaționale nu ia încă în calcul entitățile non-statale, ale căror acțiuni nu sunt considerate ca potențială sursă de instabilitate internațională. După sfârșitul Războiului Rece, aceste entități non-statale s-au dovedit a fi o uriașă sursă de instabilitate, nu doar pentru relațiile interstatale, dar și pentru relațiile ce se dezvoltă în interiorul statelor suverane. Acești factori non-statali au fost până la urmă, una din cauzele majore ce au dus la colapsul fostelor federații comuniste (URSS, Iugoslavia, Cehoslovacia).

Revendicările etnice pentru autonomie acutizate de ridicarea naționalismului în epoca post Război Rece amenințau și continuă să amenințe stabilitatea regională, acest lucru fiind acceptat atât de

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

adeptii teoriei liberale cât și de cei ai teoriei realiste privind relațiile internaționale³. Cazul fostei Iugoslavii⁴ este o metaforă pentru noul sistem internațional, sistem care e din ce în ce mai anarhic decât oricând în istoria recentă. Asta nu înseamnă că în perioada Războiului Rece sistemul nu a fost anarhic; era relativ stabil, dar mecanismul care menținea această stare a relațiilor internaționale era controlat de cele două superputeri, care își asumau un rol disciplinator în interiorul sferelor de influență proprii. Colapsul acestui sistem a făcut să apară o nouă logică a anarhiei, axată nu doar pe relațiile interstatale, ci și în dinamica internă a statelor suverane. Odată cu desființarea Pactului de la Varșovia, rolul de securitate al NATO s-a schimbat, fiind acceptat formal, în lumina noilor schimbări din structura sistemului internațional. Astfel, la întâlnirea de la Roma din 1991, șefii de stat și de guvern ai Alianței au adoptat ceea ce s-a numit „*noul concept strategic*”⁵. Pericolul cu care se confrunta și până atunci Alianța, nu mai exista, dar „*puteau apare instabilități din probleme economice, sociale și politice, inclusiv rivalitățile etnice și disputele teritoriale, cu care se confruntă multe din țările Europei Centrale și de Est*”.

2. Analizii s-au aplecat cu atenție asupra mijloacelor și instituțiilor menite să administreze puterea în politica internațională. Acestea sunt clasificate în concordanță cu importanța lor. În general, ele sunt legate de concepte ca: balanța a puterii, guvernare mondială, menținere și impunere a păcii, hegemonie, război, drept internațional și diplomație. Dintre toate, balanța puterii ocupă un rol important în analizele specialiștilor, cât și în relațiile interstatale. Din acest motiv atenția noastră va fi cu precădere îndreptată asupra acesteia.

Balanța de putere sau echilibrarea puterii este rezultatul final al activității unui stat ce acționează ca actor individual (unitar) într-un mediu anarhic. Deși există diferențe între opiniile diverșilor analiști în privința

efectelor comportamentului statelor pentru echilibrarea puterii, cum ar fi cele în legătură cu posibilitatea de a coopera în condiții de anarhie, cei mai mulți autori sunt de acord asupra faptului că echilibrarea puterii are loc (se formează) sistematic.

Așa cum am văzut, cea de-a 2-a parte a definiției stabilității internaționale pune accentul pe stat. Din această perspectivă, se presupune că stabilitatea există atunci când statele au continuitate în conservarea independenței politice și a integrității teritoriale fără a fi nevoie de a proceda la lupta de supraviețuire.

În această definiție pe care o putem eticheta drept „*clasică*”, sunt oare acoperite toate formele de stabilitate – nu doar cele prezente dar și cele din perioada Războiului Rece? În încercarea de a găsi un răspuns acestei întrebări, specialiștii în relații internaționale și-au concentrat atenția asupra dinamicii interne a statelor și a componentelor lor sociale, politice și economice. Acest raționament, prezent și în epoca Războiului Rece, a adus o mulțime de dovezi și abordări teoretice foarte folositoare, cunoscute drept „*teoria păcii democratice*”⁶.

Principala premisă a viziunii liberale asupra stabilității internaționale este că democrațiile sunt înclinate spre război dar nu ajung la război una împotriva celeilalte? În relațiile reciproce, statele democrate observă și externalizează normele democratice, regulile, procedurile și instituțiile care, în schimb, previn blocajele în logica echilibrului de putere și a dilemei securității. Logica anarhiei și consecințele ei, sunt de părere autorii, rămâne valabilă numai în rândul statelor nedemocratice și autoritare, care sunt în unele cazuri considerate în „*cercurile concentrice exterioare*” sau „*periferia*” societății internaționale; „*Teoria păcii democratice*” nu este încă aplicabilă doar relațiilor inter-state.

În cadrul școlii liberale există și un alt curent ce se axează pe relațiile din

interiorul statelor. Kelvi Hulsty, spunea că: „*opinia că problema războiului (conflictului) este, în principal, o problemă de relații între state*”, este serios pusă la îndoială.

Această opinie a mai fost pusă în discuție în lucrările de specialitate, în studii privind fenomenul formării statului în cazul națiunilor ce s-au format în urma proceselor de decolonizare. Aceste state nu au dus o luptă de supraviețuire într-o societate anarhică de state pentru a-și securiza și conserva nou câștigata independență și integritate teritorială, acestea fiind mai degrabă garantate și conservate de către aceeași societatea „*anarhică*”. Acest lucru a fost făcut prin norme de egalitate suverană a statelor, frontiere teritoriale fixe și așa numita „*statalitate juridică*”.

Regimul internațional dat de aceste norme s-a dovedit a fi foarte stabil pe termen lung, favorizând independența politică și integritatea teritorială a acestor state, însă în detrimentul dezvoltării politice și economice și a coeziunii sociale a acestor țări. Legitimitatea elitei conducătoare ce și-a asumat sarcina formării statului după decolonizare a derivat nu din voința celor guvernați, ci din normele ce privesc egalitatea statelor, granițele teritoriale fixe și statalitatea juridică.

Analizarea formării statului, atât în teorie cât și în practică, în fostele colonii și impactul ei asupra stabilității internaționale a fost extinsă către noile state apărute după colapsul federațiilor comuniste care au ajuns la anarhie și violență, împilându-și și propriii cetățeni și amenințându-și vecinii prin valurile de refugiați, instabilitate politică și conflicte aleatorii.

Acest al doilea val de state eșuate (state în colaps sau state slabe) a căror existență se sprijinea pe prezența stabilității juridice în scena internațională, a produs instabilitate în sistem (într-un caz cauzând chiar serioase discuții în rândul marilor puteri ale sistemului internațional: campania aeriană

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

din Kosovo din martie – iunie 1999). Acest tip de state este asociat cu resurgența naționalismului etnic și cu violența pe care aceasta o produce.

Naționalismul etnic, ca forță ce divide și destabilizează relațiile internaționale, a fost tratat cu o atenție egală cu cea acordată sistemului statal însuși. De fapt, cei ce au studiat conflictele etnice ca sursă de instabilitate internațională au făcut o paralelă între comportamentul grupurilor etnice și cel al statelor.

Berry R. Posen este unul dintre cei care a ajuns la această concluzie. El afirmă că grupurile etnice (religioase sau culturale) intră în competiție între ele, adunând mai multă putere decât era necesară pentru a-și asigura securitatea și astfel încep să amenințe alte grupuri. Esența, cheia acestui argument este că grupările etnice (religioase sau

culturale) se comportă, după prăbușirea structurilor statale anterioare, în aceeași manieră în care o fac statele suverane în condiții de anarhie.

În mod opus celor întâmplare în cazul valului anterior de state slabe, de această dată, rolul și angajamentul (militar și non-militar) din partea comunității internaționale pentru a păstra independența politică și integritatea teritorială a noilor membrii acceptați este de departe mai hotărât și mult mai eficient decât în trecut.

Ca semn al rolului și angajamentului asumat, comunitatea internațională a promovat noi norme și proceduri în ceea ce privește democrația, domnia legii, respectul pentru drepturile omului și minorităților. Un nou înțeles, calitativ, a fost adăugat integrității teritoriale a statelor ce s-au format din fostele federații comuniste.

În unele cazuri, Balcanii de exemplu, această nouă interpretare a fost impusă prin folosirea forței, uriașe amplasamente militare, dar și economice și alte tipuri de asistență din partea comunității internaționale.

Acest lucru a fost realizat pentru a transmite înțelesul deplin al noului concept de integritate teritorială, care ar trebui considerat în strânsă legătură cu infrastructura internă, politică și economică, a acestor noi țări. În acest scop, au fost inițiate noi mecanisme instituționale și programe, cum ar fi Pactul de Stabilitate pentru Sud-Estul Europei. Aceasta înseamnă că însușirea „păcii democratice” - care presupune că statele liberale și democratice sunt generatoare de pace și stabilitate în sistem - câștigă greutate și se dovedește a fi corectă, cel puțin pentru Europa.

NOTE:

¹ Karl W. Deutsch and J. David Singer, „*Multipolar Power Systems and International Stability*”. *World Politics*, vol. 16 Issue 3, pp. 390-406 at 390-391.

² Vezi, for example, Stephen Van Evera, „*Primed for Peace: Europe after the Cold War*”, *International Security* Vol. 15 Issue 3 (Winter 1990/91) pp. 7-57.

³ Vezi, for example, John J. Mearsheimer, „*Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War*”, *International Security* Vol. 15 Issue 1 (Summer 1990), pp. 5-56.

⁴ A thorough analysis of the Yugoslav case in the above sense can be found in Richard H. Ullman, „*The Wars in Yugoslavia and the International System after the Cold War*”. În Richard H. Ullman (ed.), *The World and Yugoslavia's Wars* (New York: Council on Foreign Relations, 1998), Chapter 2.

⁵ See, *North Atlantic Treaty Organization, NATO Handbook* (Brussels: NATO Office of Information and Press, 1993), appendix II, the Alliance's Strategic Concept Agreed by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Rome on 7th and 8th November 1991.

⁶ More on this debate, see, Karl Deutsch and J. David Singer, *Multipolar Power Systems and International Stability*, pp. 390-406; Hans Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 4th ed. (New York: Alfred A. Knopf, 1966); Richard Rosecrance, „Bipolarity, Multipolarity and the Future”, *Journal of Conflict Resolution*. 10 (September 1966), pp. 314-327; Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (Addison, Wesley).

In some cases, as in the Balkans, this new interpretation was brought to the foreground by the use of force, huge military deployments as well as economic and other assistance on the part of the international community. This was done in order to render meaningful the new concept of territorial integrity that should be seen in close connection with the internal political and economic infrastructure of these new countries. For this purpose, new institutional mechanisms and programs, such as the Stability Pact for South-Eastern Europe, were set up. This means that the assumption of the „democratic peace” that liberal and democratic states are producers of peace and stability in the system is gaining weight and proving to be correct, in Europe at least.

România și posibile mutații geopolitice post-Praga

**prof. univ. colonel dr.
Constantin HLIHOR**

Arhitectura de securitate la nivelul continentului european va suferi cu certitudine mutații de esență prin hotărârile ce vor fi luate la Summit-ul de la Praga în contextul în care, după evenimentele din 11 septembrie 2001, au apărut elemente de esență în ceea ce privește viziunea de ansamblu asupra securității globale și în ceea ce privește redistribuirea sarcinilor între actorii care și-au asumat responsabilitatea gestionării securității post-Război Rece.

O problemă care continuă să fie majoră pentru români de aproape un deceniu este aceea a poziționării în această nouă arhitectură de securitate prin integrare în structurile NATO și UE.

Este cunoscut că până în prezent, între dorința românilor – de la elitele politice fie în opoziție sau la guvernare – și până la opinia publică, de a fi în interiorul acestor structuri și realitatea geopolitică a existat o prăpastie care a fost umplută când cu entuziasm de nedescris cum a fost cazul campaniei mediatice înainte de Summit-ul de la Madrid, când cu resemnare, disperare, sindromul „*frontierei părăsite*” care este prezent în istoria românilor întotdeauna.

Sigur că această realitate a fost rezultatul evoluțiilor geopolitice și jocurilor de interes pe anumite spații pe care România, ca potențial de putere nu avea cum să le influențeze; pe de altă parte, trebuie să considerăm aceste eșecuri ale neintegrării și efecte ale unor strategii pe care noi le-am perceput „*excelente*” dar care au avut un mic defect - nu au fost văzute la fel de bune de cei care au decis extinderea NATO și UE.

Considerăm că aceste strategii au avut un surplus de imagine și un deficit de diagnoză și prognoză.

În această schiță de analiză, lipsesc toate informațiile necesare pentru a ne pronunța de pe acum, dacă România va fi sau nu primită, curentul de opinie fiind favorabil admiterii.

Prin urmare, vom încerca să jucăm 2 variante – România în NATO și România în afara NATO. Fundalul scenariului pornește de la viziunea asupra spațiului eurasiatic și a intereselor americane pe această „*tablă de șah*” aparținând lui Z. Brzezinski, analist important în teoria relațiilor internaționale. În esență, specialistul american consideră că SUA are interesul să controleze această mare tablă de șah. Credem că analistul american are dreptate, dacă luăm în calcul că, în ultimii ani, Golful Persic se va muta în zona caucaziano-caspică.

Z. Brzezinski avansează o supoziție: pentru a controla marea tablă de șah trebuie controlați 2 pivoți geopolitici – Turcia și Ucraina. Problema primului pivot geopolitic poate fi rezolvată și evoluțiile politice din această țară nu ridică probleme. Problemele încep să apară cu cel de-al doilea pivot geopolitic.

Indiscutabil rolul principal în articularea arhitecturii de securitate îi va reveni pentru mult timp de acum încolo SUA și aliaților săi apropiați, dar nu excludem și alte parteneriate strategice pe obiective de scurtă sau lungă durată – NATO-Rusia. Menționăm că SUA, fiind unica putere prin întindere și forță economico-militară și tehnologică, vor căuta să se impună în sistemul de securitate mondial. Moravcsik, Brzezinski și alți analiști, sunt de părere că acum SUA sunt arbitrul Eurasiei, nici o chestiune majoră eurasică neputând fi soluționată fără participarea lor sau împotriva intereselor acestora.

Andrew Moravcsik, profesor la Centrul Harvard pentru Studii Europene argumentează acest lucru în „*The Independent*” prin puterea militară în condițiile în care decalajul pe linia tehnologiei militare între Aliați există și se adâncește, iar sumele cheltuite în domeniul cercetării militare sunt de cinci ori mai mari decât toată Europa.

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Z. Brzezinski și alți geopoliticieni Alianței și a unei libertăți de acțiune în Rusia, Turcia, Iranul, Ucraina și bineînțeles au dreptate în ceea ce privește rolul SUA, noi considerăm că SUA au nevoie de punți de legătură – o punte ar fi conturarea pivotului geopolitic (Turcia) prin integrarea Bulgariei și României și cuplarea acestui spațiu cu Slovenia și Ungaria. A doua continuare de linie, ar fi integrarea spațiului baltic în prelungirea Poloniei, și astfel, se ocolește cel de-al doilea pivot geopolitic – Ucraina – pentru controlul Eurasiei.

În această situație, România are șanse foarte mari în ocuparea locului pe care îl dorește în structurile de securitate euroatlantice.

Totuși, revenind la spațiul Balcani, constatăm că prin pierderea Ucrainei, Rusia și-ar limita drastic poziția sa dominantă în Marea Neagră și totodată ar pierde un pivot geopolitic foarte valoros. Prăbușirea URSS a modificat substanțial granițele Rusiei, iar sfera influenței sale geopolitice s-a restrâns considerabil. În noua conjunctură internațională, Ucraina a devenit nu numai pivot dar și catalizator geopolitic. Șansa Rusiei este să încheie un parteneriat special cu actorul capabil să-și impună supremația în marea tablă de șah. În această ipoteză, spațiul românesc nu ar mai avea importanță deosebită în prelungirea pivotului Turcia, actorul dominant în zonă putând să-și dezvolte parteneriate specifice cu alți actori din zonă.

Într-un articol consacrat extinderii NATO și apărut în mai 2002, în cotidianul „The New York Times”, se avansează ideea că președintele Rusiei, Vladimir Putin pare să se fi decis să nu facă prea mare caz de admiterea țărilor baltice în NATO, în schimbul unei relații bune cu Statele Unite, a dobândirii unei influențe mai mari în cadrul

Alianței și a unei libertăți de acțiune în Cecenia, Ucraina, Moldova și Georgia. În acest caz, liderul de la Kremlin ar reacționa ca și în situația raporturilor de putere din zona Mării Caspice. În spațiul respectiv – penetrat de investitori străini și remodelat prin apariția de noi state independente – Rusia a fost nevoită să-și caute parteneriate strategice.

Pragmatismul și flexibilitatea conducerii de la Moscova sunt remarcate și de Ted Gallen Carpenter, analist politic american, vicepreședinte pentru studii de politică externă și de apărare la Institutul Cato din Washington : *„Putin a socotit că nu poate face de fapt nimic pentru a împiedica extinderea NATO și, decât să creeze o criză în relațiile țării sale cu Statele Unite și cu celelalte puteri NATO, a încercat, și într-o anumită măsură a și obținut, o mai mare înțelegere din partea Statelor Unite față de problemele pe care le are la granițele Federației Ruse și mai ales în Cecenia”*.

Interesant este faptul că liderul de la Kremlin încearcă să folosească politica de balans întărind relațiile bune și cu Statele Unite și cu Occidentul, dar și cu Iranul și China. Rămâne de văzut dacă și lui Vladimir Putin norocul istoric îi va surâde ca lui Stalin prin politica de balans. Pomind de la această logică, același analist politic american și-a exprimat opinia vis a vis de extinderea NATO, afirmând că abordarea extinderii va fi una în grup: ori România și Bulgaria vor fi primite în Alianță, ori nici una. Varianta izolării României prin admiterea Bulgariei nu este veridică ținând cont de faptul că acum, șansele celor două țări sunt mai bune ca niciodată.

Referitor la Caucaz, Z. Brzezinski, apreciază că actuala competiție în spațiul „Balcanilor Eurasiatice” implică direct

Rusia, Turcia, Iranul, Ucraina și bineînțeles SUA. Se observă o colaborare a Ucrainei cu Turcia în scopul slăbirii influenței Rusiei în Marea Neagră și sprijinul în direcționarea fluxului petrolier din Asia Centrală spre terminalele turce, dar și cu Georgia, sprijinind-o în a deveni ruta spre vest a exporturilor petroliere ale azerilor. Această geometrie îi permite Americii nu numai realizarea intereselor economice crescânde, dar și accesul nelimitat în această zonă până „ieri” închisă.

Z. Brzezinski crede că pluralismul politic va deveni o realitate durabilă numai când o rețea de conducte de petrol și de căi de transport va lega regiunea direct de cele mai importante centre economice via Marea Mediterană, Marea Neagră, Marea Arabiei.

Ținând cont de aceste considerente geostrategice, intrarea României în tandem cu Bulgaria în NATO ar însemna întărirea unor pivoți geostrategici importanți (Ucraina și Turcia).

Dacă s-ar lua în calcul această ipoteză, România ar putea să valorifice infrastructura traseelor energetice pe teritoriul național dinspre zona caspico-caucaziană înspre Occident. În favoarea acestei ipoteze este și poziția României în ceea ce privește cooperarea regională. Prin ceea ce a făcut până acum, a demonstrat că este un pol de stabilitate în regiune.

Din această perspectivă, putem afirma că România constituie un punct vital al legăturii cu zona Balcanilor și Mediteranei, participând la principalele inițiative regionale și subregionale. Activitățile desfășurate de țara noastră în cursul anului trecut, în calitate de președinte în exercițiu al OSCE, al Comitetului Mixt CEFTA, precum și în cadrul Pactului de Stabilitate sau în

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

cooperarea statelor din Europa de Sud-Est măsură ce cresc disputele cu aliații pe NATO), să le acorde sprijin. Sunt mulți cei sunt o dovadă de netăgăduit a acestui fapt. marginea războiului antiterorist, Washin-

În analizele sale privind integrarea, gtonul își îndreaptă atenția către porturile și României și Bulgariei este de o sunt evidențiați parametrii transformării aeroporturile din sud-estul Europei care ar importanță primordială pentru menținerea NATO dintr-o instituție de apărare colectivă putea fi folosite ca baze pentru forțele stabilității în regiune, ceea ce este adevărat, într-una de securitate prin cooperare. Iată de americane. având în vedere recentele războaie din

ce credem că nu este lipsit de interes că la Variante optimiste în ceea ce Balcani. **Toate semnalele pe care le reuniunea de la București – „Primăvara primește România în NATO. Ce ar noilor aliați”, s-a făcut auzită și opinia alimentate și de evoluțiile posibile. De însemna aceasta în plan geostrategic, cum potrivit căreia „NATO este deja o instituție exemplu, interesul ca NATO să-și întărească ne-ar afecta o astfel de decizie – sunt politică” motiv pentru care între criteriile flancul sudic este subliniat și într-un întrebări la care ar trebui să reflectăm. aderării, pregătirea militară și-a cam pierdut comentariu apărut în cotidianul britanic „The În această nefericită situație, ne mai din valoare. Guardian”, în care se afirmă că după 11 poate rămâne valorificarea parteneriatului**

La fel de importante, dacă nu chiar septembrie 2001 extremitatea de est a strategic cu America – SOFA; totodată, se mai importante, sunt acum democrația Europei a devenit importantă strategic pentru poate dezvolta și o colaborare mai intensă cu funcțională, economia de piață, absența lumea Occidentală. De menționat că în SUA în gestionarea intereselor în „tabla de conflictelor cu vecinii și respectul față de această situație, România este prezentată în șah”, fără o implicare egală a NATO. Totuși, minorități. tandem cu Bulgaria, ceea ce susține ipoteza trebuie să remarcăm faptul că inițiativele de

La o analiză chiar și sumară privind noastră referitoare la întărirea pivotului acest gen sunt drastic limitate de capacitatea factorul militar sau politic observăm că Turcia și prelungirea acestuia prin spațiul României de a se „mișca” și a-și promova această opinie este singulară. La o analiză româno-bulgar pentru a se conecta cu spațiul interesele în noua arhitectură de securitate, dedicată României și Bulgariei, văzute „ca maghiar. Mai mult decât atât, România și fără acordul (formal, tacit, deschis, implicat) al UE, F. Ruse și SUA). *aliatale SUA*”, Agenția americană de presă Bulgaria, scrie „The Guardian”, au convins ASSOCIATED PRESS comentează că, pe Grecia și Turcia (singura țară musulmană din

Romania and Possible Post-Prague Geopolitical Mutation

The optimistic assumptions regarding the Romanian integration into NATO are also feed by the possible developments of present situation. For example, the NATO's interest in strengthening the Southern flank in underlined in a commentary of the British daily "The Guardian"; there is affirmed the fact that Eastern part of Europe had became very important for Western world after the events on 11th of September 2001. Romania and Bulgaria are presented together – this is the proof for our assumption regarding the strengthening of the Turkish pivot and its extension to the Magyar space through Romania and Bulgaria. Moreover, "The Guardian" says that these two countries had convinced Greece and Turkey to support them. Many analysts are arguing that is very important for regional stability to include into Alliance Romania and Bulgaria. Looking at recent Balkans wars we understand that this supposition is true.

Proiecții diferite ale viitorului zonei care influențează România

colonel (r.) dr. Grigore ALEXANDRESCU

Mai sunt doar câteva zile până la Summit-ul de la Praga. Pentru a nu diminua din importanța covârșitoare a acestei reuniuni pentru viitorul României se cuvine să ne ferim de truisme, refuzând reluarea subiectelor comune dezbătute în ultimii doisprezece ani atât în țară, cât și peste hotare.

Dar totuși, așteptând cu înfrigurare acest eveniment, încercăm să pătrundem prin haloul care ascunde viitorul nostru în noul context.

Dacă din punct de vedere geopolitic, zona care influențează* România poate fi delimitată cu destulă acuratețe, în schimb, din punct de vedere spațio-temporal, determinarea viitorului ei este o întreprindere dificilă. Aceasta ne este demonstrată de numărul mare de elaborări în domeniu, apărute în ultimul timp, din care majoritatea sunt contradictorii, iar o bună parte, aberante.

În lipsa unor instrumente de precizie care să ne proiecteze viitorul cu claritate, încercăm gruparea lucrărilor de specialitate **în funcție de tonalitățile** cu care viitorologii, analiștii și întreaga pleiadă de împătimiți ai previziunii, denumiți și recunoscuți ca atare sau nu, au înfățișat anii ce vor urma.

Stabilind drept „capete de serie” operele clasicilor reprezentativi: Hobbes, Grotius, Kant și Taylor, putem clasifica ipotezele avansate de analiștii contemporani, în patru mari grupe.

1. *Perspectiva hobbesiană***

Grupează analiști cunoscuți în literatura de specialitate ca „realiști” care consideră că anarhia internațională și ineluctabila luptă pentru putere ocupă un loc central în politica mondială¹.

Din punctul lor de vedere, sistemul internațional este un conglomerat de state care desfășoară acțiuni fâțișe disimulate pentru supremație sau supraviețuire. Numai o anumită balanță de putere oferă șansele unui sistem de securitate care sprijină implicit hegemonia unuia sau mai multor state.

Viitorul, în perspectiva hobbesiană, ne înfățișează o imagine deosebit de sumbră a planetei albastre, în care bătrânul continent abia se distinge înapoia norilor exploziilor.

Dispariția Războiului Rece, cu ordinea sa bipolară, va conduce, conchid „realiștii”, la pierderea influenței pacificatoare a existenței unui inamic comun și la apariția unor tendințe centrifuge în cadrul celor două blocuri anterioare. Aceasta va împinge Europa înapoi la tiparele interbelice ale coalițiilor instabile și a permanentelor rivalități interstatale. Exacerbarea naționalismului, a xenofobiei, a rivalităților etnice și religioase, traficul de droguri și terorismul vor completa și din interiorul statelor, imaginile ce anunță un secol violent și autodistrugător.

Dacă adăugăm la acestea și strategiile prezentate de K. J. Holsty, ca fiind obligatorii pentru constituirea noii ordini internaționale² imaginea generală a

Europei viitoare și, în special, a centrului și estului continentului ne apare și mai pesimistă.

Astfel, prima strategie evidențiată are ca scop „pedepsirea și descurajarea prin dominare”. Ea urmărește slăbirea deliberată și dominarea părții considerate ca responsabilă pentru conflictul anterior (fie el și numai un „război rece”). În acest fel, se anunță o pace fierbinte.

A doua strategie are ca scop „asimilarea în noua balanță de putere”. Chiar dacă se împărtășește ideea dispariției unui inamic permanent, politicile internaționale se vor caracteriza și în continuare, printr-o continuă modificare în planurile puterii și alianțelor. Oponenții dintr-un conflict pot deveni ulterior aliați. Prin aceasta, subliniază K. J. Holsty, cei care au pierdut războiul sunt forțați să plătească, fiind protejați ca plătitori. În acest mod, devine soarta noastră evidentă.

De fapt, din perspectiva hobbesiană în care fiecare stat acționează numai în interes propriu, se consideră că nu este posibilă crearea unui sistem viabil de securitate colectivă. În schimb, alianțele clasice militare sau coalițiile vor funcționa și în continuare pentru apărarea intereselor statelor membre.

Prin aceasta, adepții lui Hobbes prezintă o modalitate proprie de înțelegere a fenomenului de integrare vest-european. Dar privit prin această prismă, pentru viitor se pune firesc întrebarea: ce șanse se acordă ca experiența câștigată în Vest să fie

aplicată și în centrul și estul continentului, iar structurile economice și de securitate occidentală să se extindă spre Răsărit?

Privite din aceeași perspectivă, NATO și UE vor continua să joace un rol deosebit de important, mărindu-și numărul de membri prin candidați „corespunzători”, de preferat din Europa Est-Centrală. Atâta timp cât compoziția acestora rămâne exclusiv cea existentă, ele vor continua să fie mai degrabă *organizații de apărare colectivă* decât de securitate colectivă, cu tot ceea ce implică strategia și structura militară³.

Rolul major atribuit OSCE și Consiliului Europei privind securitatea egală pentru toți europenii se consideră că va cunoaște destule regrese, motiv pentru care hobessianii recomandă ca nefiind nici necesară, nici verosimilă întărirea structurii acestor organisme europene. În același fel este apreciată și opera de afirmare a noii comunități economice din zona Mării Negre. Se estimează că aceasta va fi efemeră, întrucât se opune intereselor Uniunii Europene.

Ecuția geostrategică va oferi României un rol secundar în cadrul puterilor maritime, întrucât este un stat riveran la o mare „închisă” și dispune și de un litoral redus.

Deși sunt destule dubii asupra veridicității perspectivei hobessiene, mulți specialiști sunt de acord că o parte din conceptele sale, fie și numai pentru prima parte a intervalului studiat, vor mai funcționa; balanța de putere, vacuumul de putere, garanțiile de securitate sunt doar câteva dintre acestea. Statele vor continua să acționeze conform reflexelor realiste.

*Perspectiva kantiană****

Aceasta este proprie curentului optimist liberal-progresist în relațiile internaționale care, spre deosebire de cel realist, respinge premisa că statele sunt sortite să trăiască cu teamă unele de altele.

Se consideră că există o securitate vădită a comunității internaționale, atâta timp cât pe glob sunt regiuni în care statele coexistă fără teamă de război, în pofida absenței unor umbrele nucleare protectoare.

Ceea ce deosebește fundamental curentul liberal-progresist de celelalte este importanța majoră pe care o acordă atât modalitățile în care sunt organizate în interior, cât și valorilor încorporate în aceste structuri. Astfel, se consideră că dacă raporturile dintre indivizi sunt stabile și întemeiate pe principii democratice, ele vor oferi o premisă pentru relații bune între state.

Prin urmare, esența mesajului liberal o constituie faptul că statele democratice sunt mult mai pașnice decât societățile autarhice.

În acest sens, încercând să explice Războiul Rece, adepții teoriei kantiene evidențiază că el a luat sfârșit nu datorită faptului că imperiul sovietic nu a mai reușit să mențină cursa înarmărilor și s-a prăbușit în termenii politici de putere – așa cum susțin realiștii –, ci din cauza superiorității valorilor liberale ale Occidentului.

Din perspectivă kantiană, introducerea și instituționalizarea economiei de piață, a pluripartitismului și statului de drept în toate țările continentului va anula dilema securității genral-europene. Aceasta se va realiza, în principal, prin creșterea rapidă în anii viitori a interdependențelor și interferențelor dintre state. Extinderea Uniunii Europene la nivelul întregului continent și întărirea OSCE vor aduce pacea perpetuă a „*Uniunii Republicilor Democratice*”, întrevăzută de Immanuel Kant, în 1795, în lucrarea „*Zum ewigen Frieden*”⁴.

Unul dintre contemporanii proeminenți care se aliază formației Kant, Francis Fukuyama, a reliefat necesitatea „*creșterii pieței comune*” a relațiilor internaționale pentru diminuarea proba-

bilității unui conflict de amploare între state⁵.

După părerea sa, schimbul permanent de opinii și angajarea într-un proces de învățare colectivă vor conduce la învingerea ideologiei bazate pe forță. Dar, Fukuyama atenționează că mai sunt mulți pași de făcut până la realizarea securității paneuropene. „*Sistemul statal anarhic al Europei liberale nu mai ia în calcul neîncrederea și insecuritatea datorită faptului că multe state europene se înțeleg bine unele cu altele*”⁶. Indulgența acestor state le transformă în „*consumatoare de riscuri majore în condițiile existenței multor antreprenori și manageri lipsiți de scrupule sau demagogi a căror ambiție este suficientă să declanșeze un război*”.

Dacă perspectiva kantiană prezintă unele părți mai puțin elaborate, acestea nu constau în disprețul pentru politica de putere sau în susținerea axiomatică a ideii existenței unei inerente stări de pace în condițiile democrației, în încrederea că statele care nu au avut tradiții democratice le pot căpăta rapid, chiar dacă încă se confruntă cu imense probleme economico-sociale, cu adânci contradicții național-etnice și probleme istorice deschise cu vecinii. Aceasta este cauza pentru care, din perspectivă kantiană, se vede o curbă descendentă a necesității apărării militare colective, rolul NATO și UEO reducându-se până la zero, fapt ce va impune autodizolvarea acestora. În schimb, în ordinea viitoare a Europei, vor câștiga Uniunea Europeană și Consiliul Europei. Astfel, în viziunea kantienilor, OSCE se detașează a fi cel mai bun candidat pentru destinele viitoarei „*Uniuni a Republicilor Democratice*”⁷, în drumul acesteia spre pacea perpetuă.

În această viziune, România se prezintă ca un membru activ al vieții internaționale, interesată în repartiția resurselor energetice. Ea va beneficia de

poziția de cale de acces a petrolului caucazian spre Europa de Vest.

*Perspectiva grotiană*****

Adepții lui Grotius recunosc existența unei anarhii în lumea statelor suverane, dar consideră că este posibilă crearea unei ordini internaționale, deoarece natura umană o va impune, omul fiind prin excelență o ființă sociabilă.

Lupta pentru putere, deși inevitabilă, va putea fi controlată și atenuată prin aranjamente și înțelegeri, proceduri, structuri și instituții internaționale. Eliminarea percepțiilor deformate și acceptarea unor reguli general valabile de înțelegere a intereselor naționale specifice fiecărui stat vor conduce la realizarea unui sistem internațional ce se va caracteriza prin „*guvernare fără guvern*”⁸.

Securitatea colectivă, în concepția grotiană, este înțeleasă ca o *sumă de acțiuni comune desfășurate de membrii unui sistem împotriva oricărui stat care încearcă să-i spargă unitatea bazată pe reguli unanim acceptate*⁹.

Din această perspectivă, viitorul securității în Europa va depinde în cea mai mare măsură de amplificarea eforturilor pentru stingerea focarelor active sau potențiale de conflict, reducerea tensiunilor internaționale, aplicarea unor noi măsuri de încredere între state, concomitent cu atragerea tuturor țărilor în tratatele internaționale. Spre deosebire de celelalte două perspective, cea grotiană consideră că pacea depinde de existența și buna funcționare a unor instituții internaționale economice comunitare care au determinat ca statele membre să-și creeze relații reciproce durabile, ridicate la rang de lege, fapt ce ar elimina orice formă de conflict¹⁰.

Uniunea Europeană este considerată ca exemplul cel mai concludent în care este exclusă posibilitatea unui război între membrii săi, iar reconcilierea între eternii inamici Franța și Germania este evidentă.

Din perspectivă grotiană, Europa viitoare va fi un continent al instituțiilor. În acest sens, se consideră că se va extinde cadrul instituțional al OSCE, în interiorul sau în afara structurii ONU. Pe acest fundal, este posibil ca NATO și UE să preia sarcinile apărării. Accentele vor cădea pe micșorarea spectrului conflictelor, prin desfășurarea unor acțiuni active de diplomatie preventivă, de control și reducere a armamentelor, de operațiuni de containment.

Securitatea colectivă nu poate fi realizată fără ele, dar nici împotriva lor. Coexistența dintre o configurație de putere și una de securitate mai trebuie, evident, analizată.

Un prim și important aspect al acesteia îl va constitui întrebarea, dacă în condițiile întrevăzute de perspectiva grotiană, nu se va menține un conflict potențial în sistem.

În această perspectivă, bazinul Mării Negre oferă un caz tipic de dezbatere. Elementele de analiză sunt dihotomiile:

Includerea Mării Negre în zona de responsabilitate a flancului sudic al NATO și opoziția totală a Rusiei și disimulată a Ucrainei (chiar dacă lupta comună împotriva terorismului le-a redus tonalitățile);

Creșterea rolului Mării Negre ca sursă de hrană și energie și lipsa de rezultate în negocierile dintre statele riverane privind delimitarea și statutul zonei economice exclusive;

Creșterea rolului Comunității Europene pentru bazinul Mării Negre și unele state riverane.

În schimb, analiștii de marcă ai acestui curent proiectează bazinul Dunării în viitor ca un factor integrator în geopolitica europeană.

*Perspectiva tayloriană******

În această clasă sunt adunați cei care, privind la scară planetară, văd o nouă ordine a națiunilor. Aceasta, după cei înregimentați aici, este departe de sloganul binecunoscut „*o nouă ordine mondială*”. Ei

susțin că omenirea se găsește într-un proces care urmărește o schimbare *similară cu aceea* a suveranității, a cărei finalitate este globalizarea și realizarea „*guvernului mondial*”.

Este drept că, în nici una din lucrări nu am întâlnit, afirmația că acest eveniment se poate produce în primul pătrar al acestui secol. În schimb, viitorul cadru pentru prima jumătate a secolului 21 va fi format din națiuni care se autoguvernează, sistem care poate exista și pe mai departe. Esențialul va consta în faptul că nu vor mai fi superputeri și nici state pe care le categorisim azi ca făcând parte din „*lumea a III-a*”¹¹.

Toate națiunile vor fi evaluate în funcție de modernizarea și industrializarea lor. Acestea vor da statutul fiecărei națiuni, în lumea anilor 2020.

Totuși, stabilitatea nu va fi decât aparentă deoarece fiecare stat va lupta pentru creșterea rangului ce-l deține, pe baza unui program al intereselor naționale.

Nu toate statele vor fi capabile să acționeze singure. Cele ce nu vor putea față, vor solicita ajutorul organizațiilor internaționale (ONU, OSCE, UE) sau al statelor puternic industrializate (SUA, Japonia, Germania). Dar, nota bene, aceasta nu va conduce către o confruntare armată, ci către colaborare și parteneriat pentru o nouă ordine.

Această modificare comportamentală va revoluționa relațiile internaționale datorită multiplelor legături economice, comerciale, culturale și de altă natură care vor fi legiferate între state. Se afirmă că în timpul perioadei analizate este puțin probabil că vor fi state ale lumii care vor căuta în mod vizibil să umple golurile de putere create după declinul superputerilor de la sfârșitul secolului 20.

Toate națiunile lumii vor continua să accepte că SUA vor fi principalul centru de putere, fapt pentru care se consideră că va fi lipsită de rațiune crearea unei

infrastructuri politice, economice și militare care să fie îndreptate împotriva liderului. Această aserțiune este ridicată de Taylor la rang de axiomă, uitând să o mai ia în considerare atunci când încearcă să demonstreze multipolaritatea lumii viitoare printr-o posibilă categorisire a națiunilor din 2010 – 2020, după gradul lor de industrializare și modernizare.

În schimb, întregii comunități europene i se rezervă locuri în plutonul statelor post-industrializate, după eforturile morale și materiale ce le vor întreprinde vesticii pentru ridicarea celor din est.

Spațiul ex-sovietic este analizat în detaliu și separat de Europa. Astfel, se consideră că din ceea ce a fost până mai ieri URSS și azi CSI, statele succesoare se vor grupa în jurul anului 2010 în trei „*commonwealth-uri*”.

Prima combinație ipotetică va fi o confederație cu capitala la Moscova; stat industrializat, format din sateliții europeni și asiatici (mai puțin cei din Caucaz) ai Rusiei, al căror factor comun îl va reprezenta reculul suveranității și așa destul de plâpând al acestora.

Relațiile dintre republicile acestei confederații vor semăna mai mult cu cele dintre statele SUA și foarte puțin cu cele din Comunitatea Europeană – unde suveranitatea fiecărui subiect de drept internațional va continua să stea la baza relațiilor dintre statele continentului.

Un alt stat, mai redus din punct de vedere geografic și al populației decât primul, cu capitala la Kiev, va fi situat între cel prezent anterior și statele europene postindustriale. Merită subliniat faptul că statele baltice și Republica Moldova nu intră în nici una din combinațiile prognozate.

Al treilea nou stat va fi o confederație formată din republicile sovietice din Caucaz. Acest stat, puțin probabil să depășească stadiul preindustrial, va avea capitala la Baku sau Tbilisi.

Se consideră că pot exista și alte combinații. Logica constituirii lor constă în faptul că forțele „*centrifuge*” care le-au desprins din defuncta URSS se vor transforma în forțe „*centripete*” în deceniul următor. Acestea nu au însă suficientă capacitate de a supraviețui singure politic și economic.

*

* *

Realitatea internațională complexă a zilelor noastre furnizează argumente multiple pentru fiecare din perspectivele prezentate. Gemenii acestora încep să prindă contur în relațiile actuale dintre state. Însă, evoluțiile contradictorii din zilele noastre, mai ales după 11 septembrie 2001, încărcate de incertitudini pentru ziua de mâine, fac să fie riscantă intrarea în cadența uneia dintre grupele de predicție analizate. Totuși, am putea aprecia, cu o marjă semnificativă de toleranță, că pătrunderea în arena mondială a acestor perspective se va face în ordinea: hobbesiană, grofiană, kantiană, pentru ca în cele în urmă, poate dincolo de secolul 21, să intre pe rol predicțiile lui Taylor.

Până atunci, trebuie să decelăm multitudinea de stimuli care influențează dezvoltarea noastră în această parte a lumii. Chiar dacă am fost în „*calea tuturor răutăților*”, așa cum se exprimau cronicarii, acum suntem atenționați de președintele Comitetului SUA pentru NATO că „*România va fi la intersecția priorităților Europei*”¹².

Aceasta ne obligă la o analiză profundă a actorilor internaționali care probabil vor avea o acțiune determinantă asupra proceselor viitoare din țara noastră.

Astfel, în zona noastră de influență ne așteptăm ca spațiile viitoare de confruntare să nu mai fie congruente ambițiilor geopolitice și rivalităților etnice și religioase, ci celor economice legate de lupta pentru resurse și piețe de desfacere, informații și comunicații.

Demn de remarcat este că, pentru o perioadă de timp, acțiunile împotriva teroriștilor și rețelei Al-Gueda au apropiat

Federația Rusă de Statele Unite cu repercusiuni pozitive asupra situației strategice din centrul și sud-estul Europei.

Este posibil ca unele reticențe între cele două mari puteri, care au dăinuit în timpul Războiului Rece, să fie reînflamate de apropierea Federației Ruse de China și de disputele pe tema intervenției militare împotriva Irakului.

În același timp, o dată cu creșterea rolului UE în domeniile economic, politic și al securității și apărării regionale, prin realizarea politicii de apărare și securitate comună și a unei forțe militare comune credibile, dar și prin extindere, analiștii sunt de părere că vor fi diminuate atribuțiile și rolul SUA în Europa¹³. Este greu de apreciat *dacă și când* se va produce acest fenomen, dar un fapt este evident: statele Uniunii Europene sunt preocupate de stabilitatea continentului, atenția fiind concentrată atât asupra Europei Centrale, cât și a zonei balcanice, aceasta din urmă fiind percepută ca un veritabil generator de insecuritate regională. Atât NATO, cât și Uniunea Europeană încearcă să creeze stabilitate și prosperitate prin angajarea țărilor din aceste zone în încercările comune de realizare a securității. Un exemplu elocvent în acest sens este Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

În cadrul noului statut al României va trebui să ne asociem interesele noastre cu interesele occidentale directe (de exemplu, resursele energetice) sau indirecte (legate de asigurarea stabilității) care se extind și asupra ariilor instabile, cu o evoluție greu predictibilă, din spațiul ex-sovietic. Din această perspectivă, regiunea caucaziană suscită o atenție deosebită. Aici se consumă aspirațiile Federației Ruse ca pol de putere regională, năzuințele de libertate ale statelor din zonă și rolul Occidentului în promovarea ideii de

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

evolucție spre o societate stabilă și democratică a tuturor acestora. Cu certitudine, datele prezentate își vor demonstra valabilitatea în anii care vor urma. Conturarea din ce în ce mai clară a intrării României în rândul statelor NATO

după primirea invitației și finalizarea procesului de ratificare a tratatului de aderare ne va duce nu numai drepturi, dar mai cu seamă obligații.

Deocamdată, acestea din urmă nu ne-au fost solicitate.

Totuși, în mod axiomatic, putem să definim poziția geostrategică a României, cel puțin până în următoarea extindere a NATO: *stat care, în prezent, se află la frontiera de sud-est al Alianței Nord-Atlantice.*

* Spațiul geografic care include state și regiuni a căror evoluție politico-militară influențează nemijlocit situația din țara noastră.

** Hobbes, Thomas (1588-1679). Filosof și gânditor politic englez. În opera sa a prezentat știința politică într-o nouă manieră, mult mai elastică decât se obișnuia în lucrările de specialitate ale vremii. El a introdus pentru prima dată dihotomia *libertate-necesitate* care, așa cum considera el, trebuie să coexiste în întreaga viață politică. Totuși, Hobbes, în filosofia sa socială, atribuie trăsăturile caracteristice ale societății omenești în care trăia el însuși (anarhia, concurența fără scrupule, individualismul ș.a.) societății omenești în general. După el, „*omul este lup față de alt om*” („*homo homini lupus*”) și din această cauză „*starea normală*” a colectivității umane este „*războiul tuturor împotriva tuturor*” (*bellum omnium contra omnes*).

***Kant, Immanuel (1724-1804). Filosof german care a dat propriei sale poziții denumirea de „*idealism transcendențial*” sau „*critic*”. El formulează o teorie a progresului, unde pune în evidență caracterul legic, contradictoriu al dezvoltării istorice. Opera sa a influențat întreaga filozofie clasică germană.

****Grotius, Hugo (numele latinizat al lui Hugo de Groot) (1583-1645), gânditor social politic olandez, unul dintre fondatorii teoriei dreptului natural și a dreptului internațional. A scris în 1625 lucrarea „*Despre dreptul războiului și al păcii*”.

*****Taylor, Charles W., cercetător, profesor și expert în futurologie, membru al mai multor comisii cu rang guvernamental american, și-a dedicat cei peste 25 de ani de activitate prognozelor strategice, politice și militare. Activitatea sa prolică pe acest tărâm (peste 10 lucrări și zeci de articole) îl recomandă ca pe unul dintre somitățile în materie. Macrovizionarea cu care operează îl conduce către poziția de „*cap de serie*”.

NOTE:

¹ T. Risse-Kappen, *Perpetual Anarchy or Community of Democracies?* In: „European Community and Changing Policy Perspectives in Europe”, London, W. Carlsnaes and S. Smith Edition, 1994.

² K. J. Holsty, *Peace and War. Armed Conflicts and International Order 1648-1989*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991, p. 348-353.

³ Philip Everts, *The potential Roles of International Organizations in Promoting Confidence and Security within CSI. An Overview*, comunicare la simpozionul „Dezarmarea și întărirea încrederii în contextul CSP”, Kiev, 27-30 septembrie 1993, p. 16.

⁴ Immanuel Kant, *Perpetual Peace*, New York, Bobbs Merrill Editions, 1957.

⁵ Francis Fukuyama, *The End of History?* In „The National Interest”, summer 1989, nr. 3-18, p. 18.

⁶ Idem, *The End of History and Last Man*, New York, Aron Books, 1992, p. 265.

⁷ *Ibidem*.

⁸ M. Wight, *Systems of States*, Leicester, Leicester University Press, 1977.

⁹ H. G. Brouch, *Institutional Components of an European Security Architecture*. Comunicare susținută la conferința paneuropeană în domeniul relațiilor internaționale, Heidelberg, 16-20 septembrie 1999.

¹⁰ B. Russet, H. Starr, *World Politics. The Menu for Choice*, New York, V. H. Freeman and Company, 1992, p. 377.

¹¹ Charles W. Taylor, *Alternative World Scenarios for New Order of Nations*, Strategic Studies Institute, United States Army War College, Carlisle Barracks, Pennsylvania, SUA, 1993, p. 20.

¹² Cristina Brânzoi, *Bruce Jackson, la întâlnirea cu societatea civilă*. „România, punct de intersecție a priorităților Europei”. În „Independent” nr. 446 din 09.09.2002, p. 9.

¹³ „*The Global Century. Globalization and National Security*”. În: „Impact strategic”, nr. 3/2002, p. 123.

Different Images of a Future of Romanian Area of Influence

On disappointment of the military and political decision factors, the projection of the future adjacent Romania's space is still a laborious and imperfect work at the same time. The liability of endless transition designs at the brink of the century end, some future fades parameters. On their own search, the specialists give different outlines to radiographic images of the year to come. Based on these arguments, the author of this study attempts to group them, so establishing as outstanding examples, the works of the most representative classics: Hobbes, Grotius, Kant, Taylor. The study offers us four hypothetical images of this new century.

Islamul în geopolitica Orientului Apropiat și Mijlociu

Vasile SIMILEANU

Geneza doctrinei religioase și prezența sa în conștiința umanității au fost raportate la diverse cauze și scopuri, înlesnind simultan apariția primelor manifestări de conștiință de sine dar și socială. Putem afirma, pe bună dreptate că, doctrinele religioase au stat la baza și au contribuit substanțial la apariția și dezvoltarea culturii, filosofiei, artei, literaturii, moralei, dreptului etc.

Christopher Dowson considera că „... marile religii sunt fundamentele pe care marile civilizații se odihnesc”, acesasta fiind, de altfel, principala caracteristică a acestora. Din cele cinci religii mondiale, creștinismul, islamul, hinduismul și confucianismul sunt asociate marilor civilizații iar universalitatea caracterizează creștinismul, islamul și budismul.

1. Ce reprezintă Islamul ?

Cuvântul islam își are originea în a patra formă verbală a rădăcinii *slm* - *aslama* = a se supune, ce are înțelesul de „*supunere (față de Allah)*”. La rândul său, cuvântul Coran (*Qur'ân*) își are rădăcina în *qara'a* = a citi, a recita, reprezentând pentru adepții religiei islamice cuvântul lui Allah. În același timp, Coranul îndeplinește funcția de logos, de Verb veșnic al lui Dumnezeu atotputernic și creator. „*Apariția Coranului a realizat intenția islamică originară, aceea de a*

deschide arabilor accesul către comunitatea zisă a popoarelor cărții, precum evreii și creștinii, care aveau Tora și Evangheliile”¹. Termenul islam - *supunere devotată* (față de Dumnezeu) - mai circulă și cu înțelesul de musulmană, lume care împărtășește credința islamică, precum și de civilizație islamică. Cel care se supune voinței lui Dumnezeu este musulman. Spre deosebire de Biblia creștină, Coranul este o învățătură morală, un codice religios și, în același timp și un cod juridic, prin care se reglementează “*întreaga viață religioasă, politică, civilă și penală, până la ocupația zilnică*” (*Coranul, Introducere*).

Ca și la alte religii, ritualul musulman este strâns legat de credința într-un Dumnezeu atotputernic și credincioșii care au aderat la această doctrină religioasă respectă întru totul ritualurile impuse. Obligațiile rituale esențiale (cei cinci „*stâlpi*” ai credinței) – mărturia de credință, rugăciunea, dania, postul și pelerinajul – sunt reglementate strict de legislația islamică².

Schismele religiei islamice au fost reprezentate prin dimensiunile genealogică, teologică și politico-militară. Legea canonică fixează cinci datorii fundamentale, cunoscute sub numele de “*Cei cinci piloni ai Islamului*”: Nu există alt Dumnezeu decât Allah iar

Mahomed este trimisul lui Allah, Rugăciunea rituală trebuie făcută de cinci ori pe zi, Respectarea sărbătorii Ramadanului, care durează o lună, timp în care de la răsăritul soarelui până la apus credinciosul trebuie să manifeste o abținere totală de la mâncare, băutură și viață sexuală, Pelerinajul la Mecca, cel puțin o dată în viață, Milostenia, constând în plata, în bani sau natură, a unui bir ce reprezintă a 40-a parte a veniturilor.

Mărturia de credință (*shahadah*) constă în a afirma: „*Nu există altă divinitate decât Dumnezeu; Mohamed este Trimisul lui Dumnezeu*”. Ritualurile țin de morala islamică și se bazează pe Coran și Tradiție. Pe parcursul dezvoltării religiei islamice, vom observa că acesta are tendința de a asimila curente și teorii filosofice care să explice spiritualitatea și misticismul exacerbat, în scopul de a crea supunerea oarbă în fața lui Allah. Islamul este universal în lumea arabă nu prin faptul că reprezintă o doctrină religioasă, ci datorită faptului că este un mod de viață al comunității (*Umma*). În reuniunile determinate de intensitatea activității profetice de la Mecca, arabii sunt o comunitate omogenă, ce proslăvesc mesagerul – *Mohamed* -, pentru favoarea de a le fi arătat calea izbăvirii prin credință. Funcția lui *Mohamed* de la Mecca – eminentamente religioasă – s-a completat pe timpul curgerii timpului cu atribuții politice și militare la Medina, unde a fost consolidată

structura comunității.

Marea schismă din primul secol al Hegirei i-a împărțit pe musulmani în două grupuri inegale: sunniții – masa majoritară, care se socotește ortodoxă – și minoritatea șiiță. **Sunnismul** este orientarea majoritară în islam, cuprinzând aproximativ 85% din totalul musulmanilor. În dreptul islamic se manifestă școlile *hafașită, malikiță, safi ită și hanbalită*. Islamul **șiiit** este intim legat de tradițiile persane, fiind concentrat mai ales în Iran. Din punctul de vedere al šiismului, problema sciziei nu este numai de natură politică, considerând că imamul, ca succesor al **Profetului**, trebuie încărcat cu har divin și venerat. Lista imamilor legitimi, recunoscuți ca atare, diferă de la o grupare la alta: imamiții recunosc 12 imami, ismaeliții doar 7, iar zaydiții admit 5 imami. Comună šițiilor este credința că ultimul imam nu este mort, ci ascuns, și va reveni ca să instaureze pacea și dreptatea pe pământ. **Kharaigiții**, o minoritate, susțin că urmașul lui **Mohamed** trebuie să fie cel mai demn și mai pios dintre musulmani, „*fie el și un sclav negru*”. Actualmente, abia dacă mai sunt două milioane de kharaigiți, foarte inegal răspândiți. **Mutaziliții**. Elaborarea religiei monoteiste islamice și-a asumat rolul teologic, destul de riscant, de a atribui însușiri divine inimaginabile lui **Allah**. Ramura mutaziliților reprezintă o mișcare de tip intelectual și nu o sectă, elaborând opere de marcă în lumea arabo-persană, printre adepți remarcându-se: **Ibn Musa al-Horezmi** (cel ce a pus bazele algebrei), **Omar Khayyam** (poet, matematician și moralist), **Ibn Muhammad al-Farabi** (logician, metafizician și teolog), **Ibn Sina** cunoscut ca **Avicena** (filosof și medic), **Ibn Rusd** cunoscut ca **Averroes** (enciclopedist, filosof și teolog) și mulți alții. **Extremiștii** (ghulat) fac asocieri între caracterul atotputernic al califului cu doctrina metensomatozei. Dintre aceștia, în prezent se manifestă kurzii ('Ali-ilahi = cei care îl

divinizează pe **Ali**) și nușairiții (aproximativ 600.000 de deservenți ce ocupă areale în Siria, unde au venit la putere în anul 1970)³.

2. Fundamentalismul islamic

Dogmatica islamică aduce la cunoștința credincioșilor că adevărul coranic se păstrează de divinitate în cer și doar o copie se află la dispoziția oamenilor, copie dictată lui **Mohamed** de către îngerul **Djabrail**, fie transmisă profetului de însuși **Allah** printr-un mesager. Legea fundamentală a religiei islamice – „*Nu este Dumnezeu afară de Allah și Mohamed este profetul său*” – exprimă caracterul teologic rigid al acestei religii, atât de controversată în urma evenimentelor din ultimii treizeci de ani – în care simpla rostire a acesteia de către un „*păgân*” este interpretată drept act de convertire.

Ideologia islamistă transformă dominația de fapt în autoritate de drept, și asigură supunerea permanentă - fără a recurge la constrângerea fizică - privind lupta dintre bine și rău. Această luptă a fost analizată în profunzime de creștinism și trecută cu „*vederea*” de către ideologii religiei islamice. Analizând acest aspect al religiei creștine, **Tommaso d'Aquino** afirma în lucrările sale că: „*Nimic nu poate fi rău în esența sa. E demonstrat că fiecare ființă, în măsura în care există decât ca o parte a binelui*”⁴.

Impusă popoarelor cucerite și trecute cu forța la islamism, doctrina religioasă musulmană - timp de peste douăsprezece secole – a creat fatalismul acestora, fără concesiile în raport cu existența. Acest mod de gândire, impus prin forța armelor, **este specific doctrinei religioase islamice care, nu are ca esență dragostea pentru creator, ci frica și supunerea oarbă în fața acestuia, este normal, deoarece religia islamică – în rigiditatea sa - se conduce strict după textul literar coranic și după tradiția sacră Sunnah.**

Orice societate (globală sau particulară) produce și reproduce un sistem simbolic prin intermediul căruia ea își asigură coerența internă, scopurile și își elaborează formele specifice de exprimare. Prin munca de reproducere, valorile și alegerile sunt confirmate și reactualizate în funcție de modurile de construcție proprii ideologiilor respective, însă reproducerea nu devine o simplă repetiție.

De peste 50 de ani, omenirea se confruntă cu un **fenomen** politico-social cu implicații grave asupra securității naționale a statelor: apariția și manifestarea **fundamentalistilor islamici**. Aceștia și-au făcut simțită că la baza doctrinei fundamentalistilor se află preceptele religioase.

Majoritatea organizațiilor au luat naștere în Orientul Mijlociu, adică în „*patria*” proorocului **Mohamed**. Unele dintre acestea, au înființat la rândul lor, alte organizații.

O analiză a acțiunilor teroriste desfășurate de fundamentalistii islamici de la început și până în prezent evidențiază perfecționarea continuă a procedeele de luptă, adaptate la condițiile și situațiile concrete din zonele unde au fost organizate, cât și la mijloacele din dotare. Forma de luptă de bază o constituie atacul armat direct sau prin intermediul unui dispozitiv exploziv asupra obiectivului stabilit, cu minimum de forțe, dar cu mijloace de mare putere. Sunt folosite în cele mai numeroase cazuri și, mai ales în ultima vreme, automobile capcană încărcate cu exploziv, detonabil de la distanță, și bombele (grenadele) defensive sau artizanale. Armamentul utilizat este dintre cel mai modern, principalele organizații dispunând și de rachete sau artilerie terestră. În general, sunt arme care pot fi ascunse ușor, portabile, cu o mare putere de foc, adesea utilizabile în combinație cu dispozitivele explozive. Atunci când acestea nu sunt suficiente, se apelează și la procedee și mijloace mult mai simple și, de

regulă, mai eficiente: sinucigașii kamikaze (șahizii). De asemenea, fundamentalismul islamic dispune de mijloace de legătură (comunicații) moderne și eficiente, folosind inclusiv INTERNET-ul, cât și de transport, deosebit de rapide, de ascunzători foarte bine mascați și chiar de o rețea, bine pusă la punct, de agenți și informatori. Radicalismul este expresia fidelă a felului în care și concep și organizează acțiunile teroriste, pentru a-și atinge obiectivele politice, îngrijorând, prin densitatea și agresivitatea lor, forțele democratice din lume. Acesta este poate și motivul pentru care, personalități marcante iau tot mai des atitudine împotriva acestor organizații, pronunțându-se ferm pentru curmarea flagelului terorismului. Având în vedere posibilitatea venirii lor la putere, la un moment dat, în unele zone ale lumii, strategii militare și nu numai, fac diverse previziuni și stabilesc măsuri în consecință.

Statele Unite sunt percepute de islamici ca vârful de lance al culturii vestice și modernității care amenință lumea islamică, nu neapărat prin forță militară sau colonizare politică, cât mai ales prin influență culturală. Islamicii au văzut căderea Uniunii Sovietice ca un rezultat direct al înfrângerii Sovieticilor în Afghanistan.

Masele de arabi revoluționari recrutați pentru a lupta împotriva sovieticilor în războiul afgan au căutat mai târziu să extindă acest moment al victoriei și în alte locuri. Prin urmare conflictul afgan a condus la deschiderea unui front islamic în diverse dispute locale și naționale cu ecouri religioase: Bosnia, Albania, Kosovo, Cecenia, Daghestan, Kashmir.

În prezent „*Internaționala Islamică*”, așa cum este, are câteva mii de fanatici susținători și aproximativ zece mii de simpatizanți, suporteri și activiști responsabili cu strângerea de fonduri. Cu toate acestea **Osama Bin Ladin** nu este deloc pe punctul de

a deveni noul Khalifah islamic și are mici perspective de a fi proclamat ca atare. Și în timp ce este adevărat că se constată o creștere a cooperării internaționale între diversele grupuri teroriste, și chiar o consolidare a noii versiuni a ideologiei **Wahhabi-Takfiri** care ajută la unirea unor asemenea grupuri, nu putem spune că există o „*Internațională Islamică*” gata să se unească într-o mișcare globală și să devină o amenințare mondială strategică.

Din punct de vedere geopolitic, civilizația islamică are o reprezentare majoră determinată nu numai de arealele extinse (Islamul este prezent pe toate continentele, fiind dominant în Orientul Mijlociu, în Asia Mică, în regiunea Caucaziană și în nordul Indiei, ocupând areale însemnate în Asia de Sud și Indonezia, Africa de Nord și de Est. Astăzi comunitatea islamică numără aproape un miliard de locuitori, răspândiți în diverse zone geografice, cu un trecut de 14 secole, care își împrumută caracteristicile definitorii la peste 100 de state și deține zone-cheie din punct de vedere strategic. În articolul “Pivotal States and U.S. Strategy” publicat în revista “Foreign Affairs” – nr. 1/1999 se arată că din totalul de nouă state identificate ca deținând o poziție de “pivot” de care Statele Unite trebuie să țină în cont în elaborarea politicii sale externe, 5 aparțin universului islamic: Egipt, Indonezia, Algeria, Turcia și Pakistan.

3. Geopolitica statelor „pivot” în lumea islamică

EGIPTUL

Datorită poziției geografice și a proximității față de regiunile bogate în petrol, Egiptul a jucat un rol important de-a lungul istoriei atât în dezvoltarea zonei, cât și în dinamica relațiilor dintre marile puteri (lucru de care Statele Unite sunt perfect conștiente, dovadă fiind că, la momentul publicării articolului, Egiptul beneficia de cel mai mare ajutor extern din partea SUA, după Israel). Un

exemplu convingător este importanța Egiptului pentru evoluția procesului de pace din Orientul Mijlociu. De asemenea, Egiptul este esențial pentru susținerea planului american de a izola statele fundamentaliste din zonă, ostile Occidentului, deci de a menține un echilibru între elementele moderate și cele radicale din lumea islamică. Schimbarea orientării moderate și a celei pro-occidentale ar încuraja manifestările extremiste în toate țările apropiate, de la Algeria până la Turcia.

După atacurile teroriste asupra S.U.A., în Egipt au fost luate măsuri de sporire a pazei și securității sediilor și reședințelor ambasadelor S.U.A., Marii Britanii și Israelului. În aceste zone au fost instalate baraje suplimentare și dislocate forțe de securitate.

În ultima perioadă, organele de securitate au efectuat numeroase arestări în rândul persoanelor suspecte că fac parte din organizația „**FRĂȚIA MUSULMANĂ**” și din alte organizații interzise de lege. Astfel au fost arestate persoane aparținând grupării **AL WUAD** („*Promisiunea*”), o ramură a **Jihadului Islamic**. Conform autorităților egiptene, această nouă grupare (**AL WUAD**), este condusă de **NASHAAT AHMED IBRAHIM**, de profesie medic și de **FAWZI SAEED**, un terorist care a executat pedeapsa cu închisoare pentru activități legate de terorism și care a fost eliberat de curând.

Persoanele din această grupare care au fost arestate sunt acuzate că erau în curs de planificare a unor atacuri, posibil cu avioane deturnate, asupra unor obiective egiptene, după modelul atacurilor din 11 septembrie.

Membrii organizației **AL WUAD** au colectat suma de 70.000 USD, în mare parte din donații ale credincioșilor către moschei. De asemenea gruparea acționează și în scopul racolării de tineri șomeri dezamăgiți de condițiile sociale oferite de către societatea egipteană. Astfel s-a organizat trimiterea de

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

tineri astfel racolați în tabere de instruire din *Cecenia, Daghestan* și în alte locuri. După perioada de instruire aceștia revin în *Egipt* și sunt menținuți în "adormire" pentru a fi utilizați în momentul executării unui atac. Odată cu arestarea unor membrii au fost capturate importante cantități de substanțe chimice folosite la fabricarea explozibililor și a fost găsită o listă ce cuprindea nume a unor personalități guvernamentale, cu adresele acestora, hărți detaliate a unor importante obiective economice precum și manifeste ce îndemneau populația să se revolte împotriva actualei guvernări. Persoanele arestate vor fi judecate de activitate subversivă.

INDONEZIA, stat islamic, fiind una dintre cele mai dens populate zone ale lumii, Este un important nod comercial asiatic, deținând controlul asupra rutelor de navigație esențiale pentru comerțul din zonă. Resursele sale de petrol prezintă interes deosebit pentru Japonia și Statele Unite.

ALGERIA

Un rol de menținere a echilibrului între moderați și radicali în lumea islamică joacă și **Algeria**. Prin proximitate, Algeria constituie o preocupare permanentă pentru Spania și Franța, primele care se confruntă cu valurile de emigranți dinspre această țară și care suportă consecințele deteriorării mediului înconjurător. Mai mult, situația Algeriei influențează, în mod esențial, securitatea țărmurilor mediteraneene și a piețelor de petrol și de gaze naturale.

În anul 1980 s-a creat în Algeria **FRONTUL ISLAMIC DE SALVARE (F.I.S.)** care are următoarea structură: **Armata Islamică a Salvării, Grupul Islamic Armat (G.I.A.), Mișcarea pentru un Stat Islamic (MSI), Armata Profetului Mohamed (APM), Grupul Unit al Jihadului (GUJ), Mișcarea Armată Islamică (MAI), Grupul Salafi de Intervenție și Luptă (GSIL) cu zone de**

acțiune în Algeria dar și SUA și Europa de Vest.

Ca mod de acțiune, membrii mișcărilor teroriste execută atacuri sau atentate asupra ținutelor guvernamentale, atacuri asupra cetățenilor străini aflați în Algeria, răpirea și uciderea occidentalilor, deturnarea de avioane și sprijină celelalte mișcări islamiste în atingerea obiectivelor doctrine.

În același timp, grupările teroriste algeriene sunt în relații foarte strânse cu organizația *Al-Qaida*, iar unii membrii ai acestora este posibil să fi colaborat la atentatele internaționale executate de organizația lui **Ossama bin Laden**.

TURCIA

Este cel mai fidel aliat al SUA, după Israel, în Orientul Apropiat și Mijlociu. Importanța strategică a **Turciei** – singurul stat islamic membru al NATO – este dată de poziția geografică ce situează această țară la o răscruce de civilizații, religii și rute comerciale. În același timp, Turcia reprezintă și o zonă cu importante problemele interne, cum ar fi: precum presiunile demografice, rivalitățile etnice, renașterea fundamentalismului islamic, dar și problemele externe determinate în special de evoluțiile politico-militare din zonă. Conflictul interminabil ce are la bază rivalitatea cu Grecia - născută din problema controlului asupra Ciprului -, cu Macedonia, controversa cu Siria - referitoare la navigația pe râul Eufrat -, conflictele cu Irakul - alimentate de problema musulmane din Asia Centrală.

PAKISTANUL

Pakistanul este încadrat în rândul statelor-pivot, în primul rând, datorită exploziei demografice care îl face să ocupe unul dintre primele locuri în ierarhia mondială a populației, în al doilea rând, datorită poziției geografice critice în Asia de Sud. Divergențele

de natură etnică și religioasă cu India pot oricând să scape de sub control și să se transforme într-un conflict cu atât mai periculos cu cât ambele state dispun de potențial nuclear. Conflictul s-ar răspândi cu ușurință din Kașmir în Afganistan, implicând, prin sprijinul acordat Pakistanului, întreaga lume musulmană. În același timp, Pakistanul face parte din alianța împotriva terorismului și constituie baza de plecare pentru alianța internațională în sprijinirea reconstrucției Afganistanului.

După analiza potențialului strategic al acestor state, autorii articolului din "Foreign Affairs" precizează că lista nu e exhaustivă și că selecția operată nu e una definitivă.

Mai important este efortul de a face un asemenea demers, de a înțelege și de a explica de ce, pentru o anumită perioadă, din punct de vedere geopolitic, unele state sunt mai importante decât altele.

Șeful Administrației americane s-a declarat "extrem de îngrijorat, ca, de altfel, întreaga lume" de testele cu rachete balistice efectuate de Armata pakistaneză și de pozițiile războinice ale oficialilor de la Islamabad și de la New Delhi. "Vom continua să ne exprimăm îngrijorarea legată de aceste teste, dar principala preocupare este ca președintele Musharraf să arate rezultatele acțiunilor sale, iar asupra acestei probleme insistă numeroși lideri internaționali, printre care și președintele Chirac", a adăugat Bush. "Modul în care acționează (Pakistanul, n.n.) pentru rezolvarea crizei este mult mai important decât testele cu rachete", a declarat liderul Casei Albe.

4. Petrolul și potențialul strategic al lumii islamice

Importanța geopolitică a lumii islamice este susținută, deopotrivă, de poziția geografică și de existența resurselor imense de petrol. Acesta reprezintă un potențial strategic datorat de o particularitate sesizată cu

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

acuitate de **ABDULAZIZ AL-SOWAYAGH**, în cartea **“Arab Petro-Politics”**. *Conflict and Cooperation at the Turn of the 21st Century*” că în timpul războiului din Golf (1991), SUA și-au putut pune în valoare superioritatea tehnicii militare datorită slujba unor proiecte islamice. arabă, sunt vitale pentru societățile acestor state, conflictul există și este în permanență alimentat de organizațiile teroriste puse în

Este vorba despre “separația geografică între regiunile cu rezerve și producție mari de petrol, pe de o parte, și de regiuni unde consumul este ridicat”. Orientul Mijlociu ca principală resursă petrolieră a lumii prezintă și avantajul unor zone cu o foarte bună plasare geografică a zăcămintelor, în proximitatea Golfului Persic, asigurând cheltuieli reduse de transport. C. W. Henderson arăta în „International Relations.

Cu toate acestea, nu sunt de neglijat aspectele de influențare a statelor pivot de către țările arabe, care sunt pe zi ce trece recunoaștem că nu s-a făcut nimic în plan internațional pentru atenuarea conflictelor inter-civilizaționale. Cu toate acestea, sperăm că umanitatea dispune de resurse inimaginabile puse în slujba binelui universal și, consider că, rațiunea va învinge

...

NOTE:

¹ Mircea Eliade, Iona P. Culianu, *Dicționar al religiilor*, Editura Humanitas, București, 1993, p. 187-189

² Nadia Angheliescu, *Introducere în Islam*, București, 1999, p. 39.

³ Nușraiții și-au elaborat doctrina religioasă pe revelațiile celui de al unsprezecelea calif Hasan al-'Askari făcute discipolului său Ibn Nușair - Mircea Eliade, Iona P. Culianu, *Dicționar al religiilor*, București, 1993, p. 196

⁴ Tommaso d'Aquino, *Summa theologiae*, I, B49, a³

Securitatea prin cooperare – soluție pentru consolidarea stabilității regionale

general de brigadă dr. Teodor FRUNZETI
Elena Dana MARCU

Schimbările survenite pe arena politică internațională, statuarea dialogului ca prim element în soluționarea situațiilor de criză scot în evidență faptul că, prin eforturile statelor și implicarea organizațiilor internaționale cu vocație de securitate, riscul amenințării cu o confruntare militară va continua să se diminueze semnificativ.

Aceasta influențează în mod pozitiv amplul proces de materializare a proiectelor și programelor inițiate de comunitatea internațională pentru dezvoltarea democrației, sporirea încrederii și intensificarea colaborării între state, în scopul edificării unui nou climat de stabilitate și securitate.

Europa este într-o continuă schimbare. Așa cum se arată și în **Strategia de securitate națională a României**, „*interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euro-atlantică, de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale*”¹.

Cu toate acestea, în unele țări din Europa Centrală și de Sud-Est dificultățile economice și sociale, coroborate cu instabilitatea politică și lipsa de reacție fermă și adevărată în detensionarea stărilor destabilizatoare, au generat situații conflictuale care au degenerat uneori în conflicte deschise, cu implicații destabilizatoare asupra întregii zone. Pe fondul nemulțumirilor generate de lipsa de performanță economică și de luarea unor măsuri adecvate de protecție socială, intoleranța religioasă și manifestările naționaliste, atitudinile revanșarde și

secesioniste, conflictele, alături de terorismul internațional, crima organizată și corupția completează și diversifică paleta riscurilor la adresa securității și stabilității globale și regionale.

Situată la intersecția unor zone geografice cu caracteristici social-politice, economice, culturale, religioase și istorice diferite, România dezvoltă cu țările vecine relații de bună vecinătate și de colaborare, ceea ce determină ca, în conjunctura actuală și în perspectivă, să nu se contureze nici un fel de amenințare de natură militară din partea acestora. În plus, prin admiterea Poloniei, Cehiei și Ungariei în NATO, România se învecinează cu Alianța Nord-Atlantică, ceea ce se constituie într-o garanție de securitate.

În consecință, țara noastră nu se confruntă nici cu amenințarea, nici cu riscul unei agresiuni armate împotriva sa.

Totuși, persistă fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

În perioada actuală în Europa, este evident că riscurile la adresa securității sunt preponderent de natură nemilitară, manifestându-se în special în domeniul economic, social, politic și al protecției mediului, iar disocierea netă între evoluțiile din mediul intern și cel internațional se atenuează treptat în cadrul acțiunii conjugate a acestor procese generatoare de riscuri la adresa securității.

În acest context general, interesele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională, bazată pe forme de acțiune conjugată a țărilor care împărtășesc interese și valori comune.

Astăzi, multe state, în special în Europa de Vest, sunt mai puțin preocupate de a descuraja un potențial agresor sau de a se apăra împotriva unei agresiuni, decât de a asigura stabilitatea regională. Toate aceste state consideră că au mai mult de câștigat dacă acționează împreună, în scopul reducerii probabilității declanșării unui conflict armat. Adesea, obiectivul urmărit este denumit de specialiști „*securitate prin cooperare*”.

Atentatele teroriste asupra Americii de anul trecut au arătat faptul că terorismul, acest rău fundamental, nu cunoaște granițe sau limitări naționale. În contextul actual, o descurajare reală a acestui tip de amenințări ne-convenționale se poate realiza doar printr-o coaliție multinațională, globală, bazată pe apărarea valorilor democratice, respectarea drepturilor omului și statului de drept.

Prin securitate prin cooperare se înțelege activitatea desfășurată de state în scopul reducerii riscului izbucnirii unui conflict armat și al reducerii la minimum a consecințelor acestuia dacă el are loc, activități care nu sunt îndreptate împotriva nici unui stat sau grup de state².

Succesul securității prin cooperare se bazează pe mai mulți factori.

Un prim factor este credința că anumite țări împărtășesc un viitor comun și că numai cooperarea oferă cele mai bune mijloace de a-și promova interesele naționale (până în prezent, perceperea unei amenințări comune a fost cel mai frecvent invocat și cel mai eficient motiv pentru stabilirea unui sistem de securitate).

Astăzi, riscurile cu care se confruntă Europa au din ce în ce mai mult un caracter transnațional, incluzând corupția, crima organizată, migrația ilegală, terorismul și problemele de mediu. Asemenea probleme complexe pot fi ținute sub control numai prin acțiunea conjugată a statelor, depășind frontierele naționale.

Fiind comunități și organizații cu vocație de securitate, atât NATO cât și UE au dezvoltat o rețea densă de instituții care reduce caracterul național al politicii de securitate, răspunzând nevoilor unei întregi regiuni, în cazul nostru, al întregii Europe.

Interdependența specifică societății informaționale indusă de fenomenul globalizării, generează o identitate comună europeană, fără a veni în contradicție cu identitatea națională.

Faptul că toate țările central și est europene caută o validare a identității lor prin aderarea la Uniunea Europeană este cât se poate de semnificativ pentru evoluția procesului integraționist, având drept promotor integrarea economică.

Nevoia unei securități stabile și de durată, a dus la o abordare multilaterală a demersurilor întreprinse de diferiți actori. Extinderea practică a deciziilor luate prin consens a sprijinit aceste demersuri în mod eficace, ceea ce a determinat ca, din ce în ce mai mult, securitatea prin cooperare să fie adoptată ca un mecanism destinat întăririi securității naționale. Susținerea exclusiv prin forțele proprii a eforturilor destinate prezervării securității naționale, ca și aplicarea principiilor echilibrului puterii au făcut loc, din ce în ce mai mult, eforturile bazate pe cooperare internațională în scopul promovării stabilității zonale, regionale și mondiale.

Uniunea Europeană dovedește faptul că împărtășirea unor valori comune și a unui destin economic comun determină o intensificare a cooperării în direcția creșterii securității și stabilității. Cu cât este mai intensă interacțiunea dintre state și dintre acestea și cetățenii proprii, cu atât mai mult acele state vor căuta căi și metode mai eficiente de a dezvolta securitatea pe baza cooperării.

De când utilizarea în mod unilateral a forței militare a fost discreditată ca instrument de implementare a politicii, statele depun eforturi comune pentru a utiliza forța în mod colectiv, în scopul întăririi securității în zonele din vecinătatea sau apropierea lor. Mai mult chiar, statele întreprind și măsuri de altă natură, în primul rând economice, în scopul optimizării mediului strategic și reducerii posibilității ca unele riscuri și vulnerabilități să evolueze în amenințări la adresa securității lor naționale.

Așa cum arătau Richard Cohen și Michael Mihalka,³ securitatea prin cooperare încorporează patru componente: securitatea individuală, securitatea colectivă, apărarea colectivă și promovarea activă și proiectarea stabilității în zone adiacente țărilor angajate în procesul de securitate prin cooperare, spațiu în care instabilitatea și conflictul armat pot afecta chiar securitatea acestora.

a. Securitatea individuală sau securitatea umană, după unii autori, se află în centrul oricărui sistem de securitate clădit pe baza unor idealuri liberale. Protejarea și lărgirea libertăților individuale de bază, constituie nucleul de la care iradiază toate celelalte forme de securitate. În era conexiunii crescânde dintre state și națiuni, îngrijorarea în legătură cu

respectarea drepturilor omului de către diferite state devine un domeniu de interes direct și imediat pentru întreaga comunitate internațională. Violarea drepturilor omului într-un anumit stat devine foarte repede cunoscută opiniei publice din alte state.

Atingerea adusă securității cetățenilor unei țări de către forțe externe sau cel mai adesea de către forțe din interiorul acelei țări, are drept consecință faptul că alte comunități umane și guvernele care le reprezintă își simt amenințată propria securitate.

Recentele violări barbare ale securității individuale ale unui mare număr de ființe umane în locuri precum Ruanda, Timorul de Est sau Kosovo au avut un efect dramatic asupra comunității internaționale. Aceste exemple ilustrează în mod clar ceea ce se poate numi „*globalizarea îngrijorării*”. Securitatea individuală este acum în centrul atenției comunității internaționale, iar conceptul de suveranitate a statelor nu poate fi o justificare pentru violările în masă a securității individuale.

b. Securitatea colectivă. O organizație cu rol de securitate colectivă este destinată asigurării securității în cadrul unui grup de state suverane, între acestea o asemenea organizație a fost în perioada interbelică, Liga Națiunilor, iar în prezent, sunt Organizația Națiunilor Unite și Organizația pentru Cooperare și Securitate în Europa. Articolele 41 și 42 din Carta ONU prevăd acțiunile ce pot fi întreprinse de organizație în scopul menținerii și reinstaurării păcii și securității internaționale.

c. Apărarea colectivă. Organizațiile destinate apărării colective sunt destinate apărării membrilor lor de o agresiune **din exterior din partea unor state nemembre** ale organizației respective.

Organizațiile cu vocație de apărare colectivă „*au înflorit*” în perioada războiului rece, când s-au constituit Uniunea Europei Occidentale – UEO, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – NATO, Organizația Tratatului Central – CENTO, Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est – SEATO și Tratatul de la Varșovia, toate la scurt timp după sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

Apărarea colectivă se bazează pe angajamentul și hotărârea tuturor țărilor semnatare ale unui tratat în acest domeniu, de a veni una în apărarea celeilalte în eventualitatea în care un stat membru ar fi victima unei agresiuni din partea unui stat din afara alianței respective.

d. Promovarea activă și proiectarea stabilității. Este o componentă recentă, alături de securitatea individuală și

însăși substanța conceptului de securitate prin cooperare. Ea are rolul de a promova în mod activ stabilitatea în afara granițelor statelor ce formează sistemul de securitate prin cooperare. Instabilitatea în zonele adiacente teritoriului statelor aparținând sistemului de securitate prin cooperare (sau chiar din zone mai îndepărtate de acestea, în unele cazuri), care poate amenința securitatea membrilor sistemului devine un subiect al preocupării tuturor statelor membre. Pe de o parte, stabilitatea internațională poate fi pusă în pericol de amenințarea izbucnirii unui conflict armat între diferite state, dar de asemenea, de violarea masivă a securității individuale în statele învecinate.

Pe de altă parte, promovarea activă a stabilității poate fi înțeleasă, uneori, doar ca o acoperire, un pretext pentru intervenții lipsite de legitimitate ale marilor puteri sau ale organizațiilor internaționale în problemele interne ale unor țări, în general mai mici. De aceea, intervenția activă – fie ea diplomatică, economică sau militară trebuie să fie monitorizată și, la nevoie, în situația de abuz, sancționată atare de comunitatea internațională.

Așa cum rezultă de mai sus, securitatea prin cooperare trebuie clădită pe un cadru instituțional puternic. În prezent, singurul model cu adevărat eficient de aplicare a tuturor componentelor securității prin cooperare este reprezentat de NATO.

În anii de după sfârșitul războiului rece, NATO a urmărit cu hotărâre întărirea celei de-a patra dimensiuni a securității prin cooperare și anume, promovarea activă a stabilității.

Alianța Nord-Atlantică a căutat să încurajeze și să promoveze stabilitatea atât instituțional cât și practic. Consiliul Parteneriatului Euroatlantic (EAPC), Consiliul permanent întrunit, iar din luna mai 2002 Parteneriatul strategic NATO-Rusia, Comisia Întrunită NATO-Ucraina, cât și Dialogul Mediteranean, constituie exemple ale cadrului instituțional creat de NATO pentru a promova stabilitatea dincolo de granițele statelor sale membre.

În noul concept strategic al NATO adoptat la Summit-ul de la Washington din aprilie 1999, *managementul crizelor* este considerat un obiectiv fundamental al securității⁵. Acesta are două componente: *prevenirea conflictelor* (prin diplomație activă și desfășurări preventive de forțe militare) și *operațiile de răspuns la crize*.

În viziunea NATO, managementul crizelor trebuie să includă și participarea statelor partenere ori de câte ori

este posibil. Managementul crizelor, împreună cu procesul de lărgire a NATO, Parteneriatul pentru Pace și Inițiativa cu privire la armele de distrugere în masă sunt considerate instrumentele de bază în promovarea stabilității în afara teritoriului statelor membre NATO.

În actualul context internațional de securitate, schimbarea cea mai importantă în conținutul conceptului de securitate prin cooperare o are deplasarea accentului de pe securitatea și apărarea colectivă, pe cel de-al patrulea instrument și anume, provocarea activă și proiectarea stabilității. De aceea, este imperativ pentru un stat ca România, să se afirme ca aparținând unei comunități de cooperare.

Apartenența la o astfel de comunitate implică aderarea la o serie de valori și norme specifice democrației liberale, precum și manifestarea într-o manieră activă a unui rol de actor cu vocație de securitate. Aderarea României la aceste valori democratice (stat constituțional de drept, respectarea drepturilor omului și ale minorităților naționale, dezvoltarea unei economii de piață) nu mai poate fi pusă sub semnul întrebării, România fiind recunoscută ca îndeplinind criteriile politice de aderare la UE (cele descrise în cadrul reuniunii de la Copenhaga, în 1992). În același timp, statutul României ca furnizor și nu doar consumator de securitate, pilon important al stabilității în Sud-Estul Europei și partener credibil de cooperare cu organizațiile internaționale de securitate este relevant de participarea României atât la inițiativele regionale și sub-regionale de cooperare cât și la proiectele internaționale cuprinzătoare de securitate din cadrul misiunilor ONU, NATO (prin PfP) și din cadrul inițiativelor UE (prin Pactul de Stabilitate).

Participarea României la inițiativele de cooperare regională vizează promovarea activă a stabilității în centrul și sud-estul Europei și totodată întărirea rolului țării noastre de furnizor de securitate în plan regional. Implicarea României în inițiativele de cooperare regională se concretizează în:

- România deține anul acesta trei funcții importante pentru *regional ownership*⁶ (președinția SEEDM-CC, co-președinția Mesei III de lucru, președinția SEEGROUP), aspect care sporește valoarea sa strategică.

- Participarea la Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE);

- Forța Navală Multinațională din Marea Neagră (BLACKSEAFOR);

- Participarea la brigada multinațională cu capacitate de luptă ridicată a forțelor ONU în așteptare (SHIRBRIG);

- Participarea la inițiativele sub-regionale CENCOOP (Cooperarea națiunilor Central-Europene în sprijinul păcii) și SEEBRIG (brigada multinațională a statelor din Sud-Estul Europei).

La Summit-ul OSCE de la Istanbul din 1999, a fost decisă acordarea României rolului de președinte al organizației pentru anul 2001. Pentru România, aceasta a constituit o oportunitate deosebită de a-și consolida credibilitatea și prestigiul nu numai în cadrul OSCE, dar și într-un cadru euroatlantic, de a-și exercita influența și rolul în mediul de securitate.

În calitate sa de **președinte în exercițiu al OSCE**, România a urmărit realizarea a o serie de aspecte generice (**eliminarea inegalităților economice** între și în interiorul statelor membre, **prevenirea disparităților nivelurilor de securitate** ale diverselor regiuni, satisfacerea imperativului de politici orientate pe direcția îndeplinirii dreptului cetățenilor la o viață decentă etc.) și a unui număr de obiective punctuale:

- Consiliul Ministerial al OSCE a adoptat sub președinția română **Planul de Acțiune împotriva terorismului**. Deși OSCE nu este instituția „*cap de afiș*” în **lupta împotriva terorismului**, ea poate și va acționa la nivelul cauzelor care generează acest fenomen nociv (inegalitățile sociale și economice, teren propice pentru adoptarea ideologiilor extremiste).

- **Măsuri pentru integrarea Balcanilor de Vest în mediul european economic și de securitate:**

- Organizarea alegerilor libere și democratice de către Misiunea OSCE în Kosovo, în conformitate cu rezoluția nr. 1244 a Consiliului de Securitate ONU, cu sprijinul oferit de Națiunile Unite, KFOR și Consiliul Europei.

- Realizarea planului de pace în Serbia de Sud, unde OSCE a fost implicată prin instruirea forțelor multi-etnice de poliție.

- Aprobarea formei îmbunătățite a Constituției Republicii Federale a Iugoslaviei.

- Identificarea priorităților în **combaterea traficului ilegal**, la nivel național și regional⁷.

- Acțiunile regionale și inter-regionale pentru

contracarea crimei organizate au constituit un element principal al agendei OSCE pe anul trecut, prin activitatea desfășurată de Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, alături de Pactul de Stabilitate și Organizația Internațională pentru Migrație.

- Au fost făcute demersuri pentru **eliminarea discriminării și sărăciei comunităților rrome** din Europa.

- Respectarea primului termen (în conformitate cu prevederile Summit-ului OSCE de la Istanbul, 1999) pentru **retragerea trupelor Federației Ruse din Republica Moldova**.

Tratatele bilaterale semnate de România cu statele din regiune se înscriu pe aceeași linie a dezvoltării cooperării și promovării stabilității zonale și regionale, vizând în primul rând, relațiile de bună vecinătate.

- **Tratatul bilateral româno-ungar** – stipulează angajamentul părților de a se abține de la amenințarea cu forța sau folosirea forței;

- **Tratatul bilateral între România și Bulgaria** – are un caracter pragmatic, bazat pe înțelegere, cooperare și parteneriat în spirit european;

- **Tratatul bilateral al României cu Ucraina** – are în vedere întărirea stabilității, securității și cooperării regionale;

- **Relațiile româno-iugoslave** – sunt reglementate în tratatul bilateral dintre cele două state, dar au suferit modificări semnificative pe timpul crizei din Kosovo, urmărindu-se revenirea la o situație de normalitate, ca urmare a orientării Republicii Federale Iugoslavia spre democrație și valorile politice ale acesteia;

- **Relațiile cu Republica Moldova** – se bazează pe comunitatea de limbă, cultură și tradiții; în urma schimbării politicii externe a autorităților moldovene, guvernul de la București și-a definit noua orientare diplomatică privind relațiile româno-moldovene, ca fiind bazată pe pragmatism și pe sprijin în domeniul relațiilor economice și culturale.

- **Relațiile diplomatice bilaterale cu Federația Rusă** au cunoscut o evoluție ascendentă, la 26 aprilie 2002 având loc ultima rundă de negocieri privind **Tratatul politic de bază**. Finalizarea procesului de negociere constituie expresia reală a noului stadiu de dezvoltare a relațiilor româno-ruse, asigurând, totodată, premisele unei dezvoltări ample și susținute a acestora.

Statul român participă la activitatea schemelor de cooperare trilaterală cu Polonia și Ucraina, cu Ungaria și

Austria, cu Grecia și Bulgaria, respectiv cu Turcia și Bulgaria. România participă activ la diverse proiecte sub-regionale, îndeosebi la Inițiativa de cooperare în Europa de Sud-Est (SECI), Procesul de cooperare în Europa de Sud-Est (SEEC), Procesul Royaumont, Cooperarea Economică a Mării Negre (CEMN), Coridorul de Transport Europa-Caucaz-Asia (TRACECA), Inițiativa Central-Europeană (ICE), Acordul Central European pentru Comerț Liber (CEFTA).

Participarea țării noastre la acțiunile NATO în Balcani, ca manifestare a implicării României în gestionarea și soluționarea crizelor s-a concretizat în:

- Participarea la IFOR (1996-1997) – pe baza Acordului de la Dayton, incluzând activități de deminare, refacerea drumurilor și podurilor, construcția și restaurarea unor clădiri;

- SFOR (din ianuarie 1998) – începând cu data de 1 noiembrie 2000, componenta militară a României la KFOR constă în trimiterea în aprilie 2001 în Kosovo a unei grupe de 6 militari (o echipă tehnică și trei ofițeri de stat major) și beneficiază de echipament furnizat de SUA. În același timp, România și-a sporit continuu participarea la operațiunile conduse de NATO în Balcani⁸.

Într-un cadru mai larg, asumarea responsabilităților decurgând din statutul de membru activ al comunității internaționale de către România este reflectată în **participarea la acțiunile ONU**:

- Bosnia-Herțegovina, Forța Internațională de poliție (UNMIBH-IPTF): 18 ofițeri de poliție;

- Kosovo (UNMIK): un ofițer de legătură și 72 de ofițeri de poliție (UNPK); 5 experți civili (participanți la Administrația Provizorie, în domeniile financiar, telecomunicații, poștă, administrație publică locală);

- Republica Democrată Congo (MONUC): 8 Ofițeri de Legătură.

- Timorul Oriental (UNTAET): 4 experți civili din domeniile financiar și administrație publică, membri ai administrației Provizorii a noului stat independent.

- UNMEE (Etiopia-Eritreea) – 8 ofițeri de legătură, observatori militari.

Atacurile teroriste de la data de 11 septembrie 2001 din SUA, soldate cu peste 3 000 de victime civile, au provocat o undă de șoc care a avut ca efect reconsiderarea mediului global de securitate. A devenit atunci evident pentru cei mai influenți factori decizionali de pe planetă (organizații internaționale și regionale, actori statali), că riscurile

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

neconvenționale (terorismul, traficul ilegal de arme și de ființe umane și proliferarea armelor de distrugere în masă) au căpătat preeminență și contracararea lor trebuie să constituie principalul obiectiv al oricărei organizații cu vocație de securitate⁹.

Participarea României la eforturile multinaționale de combatere a terorismului a fost considerată de întreaga clasă a liderilor politici drept o acțiune naturală, în conformitate cu aderarea statului la valorile democratice.

Măsurile luate în acest sens au fost deosebit de vaste, începând cu declarații politice de susținere a eforturilor NATO și a Statelor Unite de eradicare a terorismului, continuând cu măsuri în plan legislativ de punere la dispoziție a spațiului terestru, maritim și aerian pentru tranzitul forțelor participante la misiunea „*Enduring Freedom*”.

Contribuția românească la misiunile multinaționale din Afganistan se concretizează prin participarea cu 45 de militari la ISAF (Forța Internațională de Securitate și Asistență în Afganistan) și un batalion de infanterie (405 militari) la operațiunea „*Enduring Freedom*” din Kabul. Asumarea de către statul român a unui rol extrem de activ pe plan sub-regional,

regional și internațional reprezintă un obiectiv major al politicii de securitate și apărare națională.

Afirmarea unei responsabilități în conformitate cu importanța geostrategică a statului reprezintă rezultatul natural al unui proces real de democratizare și maturizare, atât a segmentului militar cât și a celui politic și social, în ansamblul său.

Procesul decizional de la Praga va confirma, printr-o decizie mult așteptată și considerăm noi pe deplin meritată, de aderarea României la structurile Euro-Atlantice de securitate.

Din cele de mai sus rezultă modul în care consolidarea mecanismelor democratice în promovarea intereselor de securitate deschide căi noi pe linia cooperării internaționale, în care România se înscrie cu hotărâre și realism.

Securitatea națională și cea internațională se află într-o strânsă corelație, iar securitatea prin cooperare, ca linie de conduită pragmatică, generează mutații, inclusiv în planul strategiilor militare, care evoluează de la strategii ale statelor, la abordări regionale, reflectând interesele și valorile comune ale comunității internaționale.

NOTE:

¹ Cf. *Strategia de securitate națională a României*, 18 decembrie 2001, p. 14.

² Cf. Richard Cohen, Michael Mihalka, *Cooperative Security: New Horizons for International Order*, The Marshall Center Papers no. 3, pag. 35.

³ Idem, pag. 6

⁴ cf. *Human Security for People in a Changing World*; Canadian Departament of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa, Aprilie 1998.

⁵ *Reuniunea la Vârf de la Washington 23-25 aprilie 1999*, Ghidul cititorului, Oficiul de Informare și Presă al NATO, Ediție în limba română, Fundația EURISC, București, pag. 53, art. 10.

⁶ Acest principiu, lansat de secretarul general al NATO, George Robertson ca urmare a conflictelor din spațiul iugoslav, prevede necesitatea gestionării crizelor în primul rând în cadrul inițiativelor regionale și sub-regionale create în acest sens, în vederea degrevării responsabilității organizațiilor internaționale de securitate (NATO, OSCE și ONU).

⁷ La realizarea acestui obiectiv au contribuit și o serie de reuniuni internaționale și Summit-uri, printre care *Regional Conference on Trafficking in Human and Illegal Immigration*, organizată de către președinția OSCE și Centrul SECI.

⁸ din decembrie 2001, o companie românească face parte din contingentul belgiano-luxemburghez, iar o altă companie românească a intrat în cadrul contingentului italian în prima parte a lunii martie. Astfel, numărul militarilor români participanți la misiunile SFOR și KFOR a ajuns la 330.

⁹ În cadrul discursului său de la Conferința NATO pe probleme de securitate, Belgia, 18.01.2002, senatorul Richard Lugar, autorul doctrinei cu același nume, a declarat „*că principala provocare NATO este transformarea sa într-o forță de luptă împotriva terorismului și proliferării armelor de distrugere în masă*”.

The Security Through Cooperation – A Solution to the Consolidation of Regional Stability

The major target of the national security and defense policy is the Romanian state's very operative role in sub-regional, regional and international environments. The responsibility based on geostrategic value of a state is the natural effect of a real democratization and maturation process of military, political and social systems. The Summit in Prague will establish, by waiting and rewarding resolution, the Romania's integration in the Euro-Atlantic security structures. The national security and the international security are much correlated. The security through cooperation is giving birth to alteration, especially in military strategy field, that is developing from the states' strategies to regional strategies pointing out international community interests and values.

Aspecte militare ale integrării europene

prof. univ. general de brigadă dr. Nicolae USCOI

Academia Forțelor Terestre “ Nicolae Bălcescu”

Evocarea dimensiunii militare a integrării europene impune, în mod necesar, câteva reflecții și remarci asupra Europei Apărării. Este unanim acceptat faptul că bulversările survenite în ultimii 12 ani în mediul internațional, în termeni de actori, de conflicte, de raporturi de putere, îi obligă pe europeni să-și asume responsabilitatea pentru partea lor de lume, și pe cale de consecință, pentru partea ce le revine din securitatea lumii.

Construcția Europei Apărării este expresia unei voințe clare și manifeste a țărilor Uniunii Europene (UE), concretizată la Summit-ul de la Nisa și reafirmată cu ocazia celui de la Laken. De fapt, prin Tratatul de la Amsterdam, UE s-a dotat cu propria sa Politică Externă de Securitate și Apărare (PESD). În prezent, PESD constituie baza Europei Apărării, în cadrul celui de-al doilea pilier european stabilit de către Tratatul Uniunii Europene. Adoptând această orientare, UE și-a exprimat voința de a-și asuma responsabilități în domeniul prevenirii conflictelor și misiuni de gestionare a crizelor, cunoscute ca misiunile de la Petersberg¹ (misiuni umanitare, de salvare-evacuare, de menținere a păcii și forțe luptătoare pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiuni de restabilire a păcii) și definite ca atare în Tratatul Uniunii Europene.

Astfel, UE ar trebui să dispună, în sprijinul politicii externe și de securitate comună (PESC), de o capacitate autonomă de a decide și, acolo unde NATO nu se angajează, de a lansa și de a conduce operațiuni militare ca răspuns la crizele internaționale². În acest scop, s-a realizat un acord asupra următoarelor probleme:

- adoptarea unui obiectiv comun european, astfel încât mijloacele militare gatasă fie desfășurate, capacitățile de comandament, control și informații, precum și capacitățile de proiecție

să fie puse la punct în timp scurt, prin coordonarea voluntară a eforturilor naționale și multinaționale, cu scopul de a asigura îndeplinirea misiunilor dela Petersberg;

- stabilirea de noi organe politice și militare în cadrul Consiliului, pentru a permite UE să ia decizii asupra operațiilor pe care le gestionează și pentru a asigura, sub autoritatea Consiliului, controlul politic și conducerea strategică necesară acestor operații³.

În privința capacităților militare, s-a subliniat că acestea vor permite țărilor care sunt și membre NATO, le vor permite să-și joace plin rolul ce le revine în cadrul operațiunilor desfășurate de Alianță. Se are în vedere, de asemenea, dezvoltarea de capacități europene mai eficiente pe baza capacităților naționale, binaționale sau multinaționale existente, reunite pentru operațiuni de gestionare a crizelor desfășurate de UE, cu sau fără sprijinul mijloacelor necesare pentru a asigura o gestiune eficientă a crizelor: capacitate de proiecție, viabilitate, interoperabilitate, flexibilitate, mobilitate, capacitate de supraviețuire și capacitate de comandament și control.

Pentru a dezvolta capacitățile europene, statele membre și-au fixat ca obiectiv global realizarea până în 2003 a unei forțe capabile să îndeplinească ansamblul misiunilor de la Petersberg prin operațiuni în care să fie angajate efective până la nivelul unui corp de armată (circa 50-60000 de oameni sau echivalentul a 15 brigăzi). Aceste forțe ar trebui să dispună de o temeinică pregătire militară și să fie dotate cu capacitățile necesare de comandă, control și informații, logistică și sprijin de luptă, precum și, în caz de nevoie de elemente aeriene și navale. Statele membre ar trebui să fie în măsură să desfășoare asemenea forțe în integralitatea lor într-un interval de 60 de zile, și, în acest cadru, să furnizeze elemente de reacție rapidă mai reduse care să

dispună de un grad foarte înalt de operabilitate. În plus, ele vor trebui să fie în măsură să susțină o asemenea desfășurare de forțe pentru o perioadă cel puțin de un an. Aceasta va necesita existența la dispoziție a unor unități adiționale capabile de desfășurare, cu un grad de operativitate mai redus, capabile însă să furnizeze completări sau să înlocuiască forțele inițial desfășurate⁴.

Statele europene membre NATO care nu sunt și membre ale UE, precum și alte țări candidate la aderare la UE vor fi invitate să contribuie la întărirea capacităților militare europene.

În acest context, o decizie a respectivelor state este eminentamente politică și, dincolo de considerentele rezultate din interesele de securitate, ea trebuie să aibă ca suport și capacitățile militare necesare acțiunii într-un context multinațional european.

În privința României, lucrurile sunt cât se poate de clare. De peste un deceniu, țara noastră își conține și construiește viitorul având ca opțiune majoră integrarea europeană și euro-atlantică. Evident, un asemenea obiectiv presupune adoptarea și punerea în aplicare a unei strategii complexe a integrării, în cadrul căreia se evidențiază prin importanță dimensiunile politică, economică, de apărare, de securitate, financiară și umană. Ne vom referi, succint, la aspectele esențiale ale integrării militare.

Este binecunoscut faptul că Armata României și-a asumat și îndeplinit ferm obiectivele ce au decurs din politica națională de aderare la NATO. Astfel, pentru un analist onest, nu apare o contradicție între integrarea în structurile militare ale Alianței și participarea la realizarea obiectivelor politicii externe și de securitate comună și la forțe de apărare europeană.

Dimpotrivă, procesul de restructurare și modernizare a Armatei, cunoscut sub denumirea generică de "*reforma organismului militar național*", orientat de un set de obiective în lumina cerințelor și standardelor NATO, este într-o stare avansată și cunoaște o intensificare a ritmului, circumstanțe ce facilitează angajamente în sprijinul securității europene⁵.

În prezent, instituția militară se găsește la un nivel promițător de modernizare și operaționalizare. Procesul de formare și dezvoltare a unei armate moderne, suple, flexibile, cu capacitate operațională de acțiune, interoperabilă cu armatele NATO, în mod deosebit cele europene, gata de a îndeplini misiuni de orice gen,

inclusiv cele din categoria Petersberg, continuă în ritm alert. Aceasta va permite membrilor Alianței și partenerilor europeni să se convingă că prin contribuția României, aria de stabilitate și securitate europeană se va extinde substanțial spre sud-estul continentului.

Aceasta corespunde pe deplin viziunii Europei Apărării, pentru că România se situează în proximitatea unei zone confruntate cu riscuri și amenințări la adresa securității, cu numeroase tensiuni, provocări, vulnerabilități și evoluții imprevizibile.

În aceste condiții, aportul militar al României la realizarea obiectivelor Europei Apărării poate fi substanțial acum, dar mai ales în perspectivă. Suntem conștienți că edificarea unei armate mai mici, dar puternice și bine instruite, capabile să participe la misiuni multinaționale, va conduce la transformarea instituției militare dintr-o forță de apărare într-una de securitate și cooperare care s poată contribui la stabilitatea părții de sud-est a Europei⁶.

În opinia noastră provocările României în cazul în care s-ar pune problema invitării participării la operațiuni sub egida UE ar avea drept cauză dificultatea în a realiza un echilibru între angajamentele noastre militare cu realitățile financiare⁷. Iată de ce, într-un termen rezonabil, situat la orizontul anului 2007, an crucial pentru integrarea europeană, România își propune să realizeze o forță suplă, flexibilă, modulară, mai compactă și cu posibilități de desfășurare și susținere credibilă în teatrul de operații. O asemenea structură de forțe va asigura atât apărarea țării noastre, cât și posibilitatea de a contribui semnificativ la apărarea colectivă, la întărirea palierului său european, la operațiile de răspuns la crize și la securitatea regională.

Desigur, o asemenea contribuție este condiționată de realizarea unor standarde înalte de compatibilitate și interoperabilitate. Pentru aceasta se acționează în vederea adaptării doctrinei la noile cerințe ale mediului de securitate, schimbării sistemului de instruire, îmbunătățirii procesului de pregătire a personalului, restructurării procesului de învățământ și eficientizării programului de pregătire a personalului prevăzut pentru încadrarea comandamentelor Forței Întrunite Operaționale Multinaționale (CJTF)⁸.

Alți factori care garantează potențialul României de a fi un partener credibil și activ al Uniunii Europene în realizarea obiectivelor politicii externe și de securitate comună sunt:

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

a) realizarea cadrului legal ce asigură funcționarea optimă a armatei noastre ca structură a statului de drept, într-o economie de piață și într-un climat propice respectării drepturilor omului. Acesta garantează securitatea statului și îndeplinirea de către Armată a misiunilor sale, asigură implementarea noilor structuri organizatorice, planificarea modernă, integrată a apărării, rechizițiile, regimul stării de asediu și al stării de urgență, finanțarea de misiuni externe etc.;

b) crearea unui nou sistem conceptual și doctrinar privind organizarea, dezvoltarea, instruirea și întreținerea forțelor armate, în apărarea intereselor naționale;

c) dezvoltarea unei capacități sporite de gestionare a crizelor, de prevenire și contracarare a amenințărilor la adresa securității naționale;

d) perfecționarea sistemului de trecere a armatei de la starea de pace la aceea de război;

e) amplificarea relațiilor de colaborare militară cu statele europene membre ale NATO și alte state partenere; ele vizează sfera planificării și programării apărării, logisticii, sistemelor C4I, instruirii și antrenamentelor în comun, conducerii și înzestrării forțelor armate.

Potențialul de contributor al României la securitatea internațională a fost certificat prin participarea unor contingente la operațiuni în sprijinul păcii precum:

- Forța de stabilizare din Bosnia-Herțegovina (SFOR);
- Forța internațională de pace din Kosovo (KFOR);
- Misiunea ONU în Kosovo (UNMIK);
- Forța internațională de asistență a Secuirității de la Kabul

(FIAS 2);

- Operațiunea "Enduring Freedom" în Afghanistan⁹.

De asemenea, este semnificativă experiența dobândită și amplificată de programele speciale de pregătire a unităților române din compunerea Forței Multinaționale de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE), Brigada Multinațională de Acțiune Rapidă Stand-by pentru operațiuni ONU (SHIRBRIG), Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR) și Batalionul mixt româno-ungar¹⁰.

Un rol important în posibila participare la operațiuni sub egida UE îl are și sistemul de relații crat și dezvoltat cu state membre ale Uniunii, cu rol major în plicarea politicii externe și de securitate comună, precum Germania, Franța și Marea Britanie. Acestea au desfășurat programe de sprijin și asistență în domeniul pregătirii și instruirii personalului nostru militar, ca un aport considerabil la realizarea standardelor de interoperabilitate și, implicit, a pregătirii forțelor pentru acțiuni în coaliții multinaționale pentru misiuni complexe, gen cele de tip Petersberg¹¹.

În concluzie, Armata României se prezintă astăzi ca o instituție credibilă, cu un set de caracteristici asemănătoare armatelor occidentale. Sensul și ritmul reformei ne îndreptătesc să credem că în perioada 2003-2007 ea se va transforma într-o instituție puternică, modernă, într-un partener serios la garanțiile de securitate din spațiul regional și european. România are capacitatea de a contribui la realizarea obiectivelor Europei Apărării și datorită capacității armatei de a-și asuma responsabilitățile complexe ale misiunilor de tip Petersberg.

NOTE:

¹ A se vedea, *Tratatul de la Maastricht*, consolidat prin *Tratatul de la Amsterdam* și *Tratatul de la Nisa*, art. 17.2 (fost art. 7.7), <http://ue.eu.int/pesc>.

² Ulrich Lehner, Fred Tanner, *Coping with the New Security Challenges of Europe*, Editura Peter Levy, Beru, 2001, p. 50-51.

³ A se vedea, *Rapport sur l'état des travaux établi par le Président de la Commission européenne pour le Conseil européen d'Helsinki concernant le renforcement de la politique européenne commune en matière de sécurité et de défense*, <http://ue.eu.int/pesc>.

⁴ Ibidem.

⁵ A se vedea, locotenent-colonel Gheorghe Badea, *Restructurarea și modernizarea Armatei României*, în vol. *România-NATO. 1990-2002*, editat de Centrul de Studii Strategice de Securitate, în Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 27-36.

⁶ General dr. Mihail Popescu, *Armata României tot mai aproape de NATO*, în vol. *România-NATO. 1990-2002*, editat de Centrul de Studii Strategice de Securitate, în Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 8..

⁷ A se vedea în acest sens și general dr. Mihail Popescu, op. cit., p. 8.

⁸ A se vedea, locotenent-colonel Gheorghe Badea, *Interoperabilitate și compatibilitate cu structurile NATO*, în vol. *România-NATO. 1990-2002*, editat de Centrul de Studii Strategice de Securitate, în Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 71-79.

⁹ A se vedea, colonel (r.) Vasile Popa, locotenent-colonel Gheorghe Badea, *Rolul României în securitatea și stabilitatea regională și continentală*, în vol. *România-NATO. 1990-2002*, editat de Centrul de Studii Strategice de Securitate, în Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 131-141.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Colonel dr. Alexandru Leordean, *Relații militare bilaterale*, în vol. *România-NATO. 1990-2002*, editat de Centrul de Studii Strategice de Securitate, în Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 101-114.

Valori și interese europene – fundamente ale securității colective

prof. univ. general de brigadă dr. Constantin ONIȘOR

*Pentru înțelegerea și aprofundarea fenomenelor și proceselor ce definesc și orientează relațiile inter/intrastatale europene actuale și în perspectivă, este necesară cunoașterea printre altele, a câtorva **concepte fundamentale**. Conștientizarea și apărarea **valorilor europene**, identificarea, definirea și promovarea **intereselor europene** reprezintă un demers complex, necesar fundamentării **securității colective** de care continentul nostru are absolută nevoie, acum când **globalizarea** se negociază ori se impune la nivelurile cele mai înalte.*

1. Valorile și interesele europene – abordări conceptuale

1.1. Valorile europene reprezintă un ansamblu de atribute caracteristice, stări sau moduri de acțiune considerate (percepute sau afirmate) a fi perene, specifice și dezirabile popoarelor (națiunilor) de pe continent și având un rol esențial în orientarea politicilor comunitare, în stabilirea scopurilor și obiectivelor strategiilor de integrare, a metodelor și căilor de acțiune pentru instituțiile regionale și zonele necesare afirmării unei identități comune proprii.

Atât în interiorul, cât și în afara continentului, acestea evidențiază **relații subiectiv-obiective** de natură politico-economică, socio-culturală, etnico-religioasă, moral-juridică și militară cu semnificația de **prețuire, apreciere și recunoaștere** unanimă.

Într-o viziune modernă, o **clasificare** a valorilor europene se prezintă: **de natură materială** (dezvoltarea economică durabilă, dezvoltarea zonală etc.), **valori – idealuri** (integrarea politico-economico-militară, creștinismul etc.), **valori specifice unui grup de țări sau națiuni** (catolicismul, ortodoxismul, latinitatea etc.), **valori naționale** (identitatea națională), **valori fundamentale** (model de civilizație, spiritul european, cultură europeană, social-democrația etc.), **valori derivate** (securitatea și apărarea, Europa națiunilor) și **valori atitudine** (pan-europenismul). În legătură cu ceea ce presupune **conținutul** valorilor europene sunt mai multe **criterii** de analiză:

- o **perfectă armonie** între valorile materiale și cele de ideal și atitudine; se evidențiază o structură omogenă a comunității europene;

primează valorile materiale ca premisă pentru celelalte valori și pentru încheierea comunității europene;

relevanța celor de ideal și atitudine drept catalizator pentru valorile materiale; marchează o anumită superioritate a spiritualității comunității europene;

prezentarea standardelor cu ajutorul cărora se realizează relevanța tuturor valorilor europene, ceea ce este destul de evident acum pentru operaționalizarea comunității europene.

Din cele prezentate anterior rezultă și o **altă definiție** pentru **valorile europene**: un element sau grup de elemente, care aparține unui sistem simbolic comun și care servește drept criteriu pentru alegerea între alternativele de orientare deschise în mod intrinsec într-o situație geopolitică (geostrategică) dată, formalizat în diferite strategii de acțiune comună.

Putem conchide că valorile sunt adevărați receptori ai nevoilor esențiale ale comunității europene, care devin operaționale prin documente politico-juridice fundamentale.

1.2. Interesele europene sunt incluse în studiul relațiilor internaționale. Ele pot fi **globale** pentru națiunile europene, **comune** numai unor state și denumite **colective** ori regionale, **specializate pe domenii** (politice, economice, sociale, de securitate etc.), **temporale** (imediate, de conjunctură, pe diferite termene), **de impact** (convergente, divergente, paralele), **de influență** (de putere, de presiune, tradiționale ș.a.

O **definiție** consacrată pentru **interesele europene**: țeluri fundamentale și mobiluri hotărâtoare care definesc, călăuzesc și animă o anumită identitate și conduită europeană în ansamblu și pentru fiecare stat, exprimat cel mai mult în securitatea continentului în contextul politicilor mondiale.

Devenind și o **categorie de politică europeană**, ele trebuie în mod schematic să corespundă câtorva valori:

- **integrarea europeană** prin conservarea integrității și unității popoarelor, națiunilor, comunităților etnice, având ca finalitate dobândirea unei **identități europene**;

- **independența europeană** cu multiple conexiuni transcontinentale și permanente interdependențe locale, regionale și zonale în interior;

- crearea și recunoașterea rolului statusului **autorității europene**, conectate la instituții mondiale (ONU, Banca Mondială) și cu structuri regionale;

- păstrarea și dezvoltarea unor **relații în lume** (transatlantice, euroasiatice, transmediteraneene) cu efecte benefice în toate domeniile și pentru toți membrii comunității europene;

- **nivelul de dezvoltare** națională, locală, regională și zonală, cu **standarde** de viață a popoarelor și națiunilor;

- păstrarea **elementelor tradiționale** europene care conferă intereselor europene intensitate și forță de penetrare în exterior, adeziune și coeziune în interior.

1.3. Securitatea europeană (colectivă) este un alt concept politic specific relațiilor internaționale. Ea apare ca un rezultat (stare) al raportului dintre sursele de insecuritate europene (riscuri, amenințări, pericole, agresiuni nonconvenționale, așa-zise „pașnice”), ce se manifestă în toate domeniile (politic, economic, diplomatic, militar, spiritual, informațional, ecologic, juridic, cultural etc.) și interesele europene. În consecință, putem **defini** securitatea europeană ca reprezentând starea în care se pot afla actorii continentului european pentru a putea să se dezvolte durabil și să acționeze unitar fără îngrădiri pentru promovarea și apărarea intereselor proprii și comunitare europene.

2. Valorile europene

În momentul de față prezintă maxim interes pentru studiu și analiză **valorile europene moderne** pe termen mediu și lung, desigur fără a le minimaliza pe cele **tradiționale**. Dintre primele, se remarcă: **sistemul politic democratic, societatea civilă, integrarea politico-militară, economică și cultural-spirituală, spiritualizarea frontierelor și identitatea europeană**.

2.1. Sistemul politic democratic

Evidențiază formarea, organizarea, accesul și exercitarea **puterii politice**. Acestea se caracterizează prin: separația puterilor în stat (existența obligatorie a parlamentului), pluripartitism, vot universal, alegeri libere și corecte, dreptul a candida și de a forma partide și asociații politice, surse alternative (inclusiv independente) de informare, acceptarea democrației reprezentative și a libertății competiției politice și reformarea permanentă a dezvoltării, preocuparea constantă pentru aspectele sociale ale democrației etc.

2.2. Societatea civilă Reprezintă acea sferă a vieții sociale în care sunt incluse toate **formele de asociere** spontană și conștientă a oamenilor și care nu au nici un fel de dependență de lege, de stat și de putere politică.

Societatea civilă cuprinde așadar toate **elementele ordinii** economice, sociale, culturale, democratice, spirituale etc., care pe lângă faptul că **sunt independente** de stat, reprezintă o **opoziție constructivă și adecvată** față de acesta. Din societatea civilă fac parte **structurile** apolitice,

neguvernamentale și nonprofit, precum și **activitățile** lor, cum ar fi bunăoară: asociații, societăți, mișcări, alianțe, forumuri, fundații culturale, științifice, religioase, în domeniul drepturilor omului, pacifiste, ecologiste, democratice, civice ș.a., sindicatele independente, agenții economice particulari și mass-media.

Raportul optim între instituțiile politice și societatea civilă trebuie să evidențieze:

- într-un sistem politic democratic, societatea civilă nu poate fi un **substituit**

- **supraevaluarea** ei într-o democrație autentică este contraproductivă

- între societatea civilă și sistemul politic democratic este nevoie de un **dialog** permanent

- **regenerarea** permanentă a societății civile face parte din procesul de democratizare

- societatea civilă are nevoie, pentru a se manifesta, de un **cadru legal și democratic** creat și promovat de factorul politic

- **democrația** depinde de societatea civilă și, deopotrivă, de funcționarea instituțiilor politice

- anumite structuri, persoane, activități, acțiuni și măsuri se pot **transfera** de la factorul politic la societatea civilă și invers.

2.3. Integrarea politico-militară, economică și cultural-spirituală

În plan politico-militar se dorește:

- manifestarea ca autentic „pilon” al NATO, legăturile de alianță transatlantice și relațiile speciale cu SUA, fiind condiții ale păcii și stabilității euro-atlantice;

- extinderea operațiilor de securitate către centrul, estul și sud-estul Europei;

- **accederea** în structurile politico-militare europene pe bază de **oportunități și criterii** riguroase;

- **prudență** față de Rusia;

- **dezvoltarea** anumitor **forme de parteneriate și cooperare** între țările occidentale și fostele țări comuniste;

- **constituirea** unor **organisme regionale** și apoi **integrarea** lor coordonată;

- încheierea unor **tratate bilaterale** de prietenie și colaborare cu principalele țări europene și cu vecinii;

- **constituirea** unor **structuri militare mixte** între armatele țărilor candidate la integrare;

- **participarea** activă, prin diferite **forme de asociere** la structurile politico-militare europene.

Dimensiunea economică a integrării presupune:

- diferite **acorduri** de asociere;

- **relansarea dezvoltării economice** a statelor candidate;

- o anumită **succesiune** a integrării;

- **reducerea decalajelor și asimetriei** privind nivelul de dezvoltare și respectiv structura economică;
- **negocierea dosarelor** fiecărui element al integrării economice;
- trecerea destul de rapidă la **economia de piață** prin finalizarea **reformei structurale** economice.

Componenta **cultural-spirituală** trebuie să evidențieze printre altele:

- **libera circulație** a ideilor și oamenilor;
- **punți de legătură pentru schimbul de valori**;
- refacerea **imaginii distorsionate**;
- eliminarea **vidului** de informație și de cooperare cultural-spirituală;
- **remodelarea** conținutului **istoriei naționale** în context regional și zonal sau continental;
- respectarea **drepturilor cultural-spirituale** ale naționalităților și etniilor;
- intensificarea legăturilor cu românii din vecinătate și cu diaspora românească, oriunde s-ar afla ea.

2.4. Spiritualizarea frontierelor

Este un **proces constant și progresiv**, ce nu se poate face în nici un caz prin revizuire. **Viziunea europeană**, acceptată de toate statele membre ale Consiliului Europei, caracterizează **statul de drept** în respectul integrității sale teritoriale și a suveranității naționale.

Necesitatea spiritualizării frontierelor apare imperativă, deoarece:

- este **esențială** pentru noile relații interstatale (amiciție, colaborare, bună vecinătate între națiuni, naționalități și etnii);
- este **indispensabilă** pentru stabilitatea regională și continentală;
- este **determinantă** pentru pacea și securitatea în Europa și diferite zone continentale;
- este **condiția sine qua non** pentru ordinea juridică pe continentul european.

În consecință, aceasta se va baza pe:

- politici deliberate transpuse în practică prin **atitudini pozitive**;
- **opțiuni politice** exprimate în **conduite** permanente și consecvente, dublate de mutualitatea avantajelor;
- **respectul reciproc** între toate statele vecine;
- **spiritul de toleranță** și înțelegere;
- transformarea **proximității geografice** în buna vecinătate, prin dialog și cooperare,
- **o veritabilă reconciliere** între statele vecine cu diferenduri prin armonizarea intereselor;
- **adeziunea la aceleași valori și interese europene**;
- **crearea instituțiilor** necesare formalizării concrete a spiritualizării frontierelor;

respectarea regimului european al minorităților și etniilor;

egalizarea și respectarea standardelor europene în domeniu;

eliminarea protectoratelor naționalităților și etniilor de către „statele mame” ori ale structuri internaționale recunoscute mai mult ori mai puțin.

2.5. Identitatea europeană

Se referă la problemele **securității europene** și vizează dezvoltarea de către U.E. a unor **capabilități militare proprii**, care să permită statelor membre să joace un rol sporit în domeniul **soluționării crizelor**. Este rezultatul deciziilor Consiliului European adoptate la Köln și Helsinki (în iunie și respectiv decembrie 1999) privind elaborarea și concretizarea **Politicii Europene de Securitate și Apărare Comune**.

Caracteristici:

- are sorginte în interiorul NATO;
- nu afectează coeziunea NATO;
- clasifică modul cum se împart între NATO și UE problemele privind securitatea și apărarea;
- reglementează punerea la dispoziția UE;
- absorbea în UE a UEO;
- ține cont de politica SUA și vizează atragerea Rusiei.

3. Interese europene

În strânsă conexiune cu **valorile europene**, ca de la întreg la parte și de la general la particular, interesele europene se identifică și se definesc în mai multe domenii. Fiind niște **opțiuni** pe termen mediu și lung, făcute de **factorul politic european**, interesele europene au o anumită **prioritate, necesitate și spontaneitate**, deseori ele putându-și **schimba valoarea** prin deplina înțelegere a valorilor europene.

3.1. Preocupări ale statelor

Statele europene, în actualitate și în perspectivă, sunt preocupate de **câteva probleme majore**, din care se definesc interesele europene de bază:

securitatea și apărarea europeană care se referă la protecția fiecărui stat, dar și la păstrarea integrității regionale, zonale și continentale, așa cum este ea cunoscută și receptată în geografia politico-administrativă;

libertatea cu aspectele ei legate de opțiunea politică democratică și de ansamblu, în care statele europene își aleg propria formă de guvernare, dar și în ceea ce privește constituirea, funcționalitatea și recunoașterea instituțiilor politice europene;

bunăstarea economică privită din mai multe puncte de vedere: garantarea subzistențelor economice ale fiecărui stat și în ansamblu, dezvoltarea economică regională și zonală, accesul la materii prime și tehnologii, circulația capitalului, libertatea comerțului etc. Ea include și integrarea economică din interiorul și din afara Europei, protecția complexelor economico-industriale și protecția mediului;

- **ordinea europeană** bazată pe relații politico-juridice acceptate în interior ce generează un **mediu european** cu toate conexiunile extraeuropene necesare participării active la noua ordine mondială.

Transpunerea în politicile naționale și general europene a acestor probleme majore permite ca în mod oportun și eficient să se **aprecieze**:

- **gradul de afectare** a unui interes european;
- **intensitatea intereselor** continentale, zonale și regionale;
- **miza** acestora pentru un stat, grup de state sau toate statele;
- **percepția și evoluția** climatului și orizontului în dinamică a situațiilor interne și internaționale.

3.2. Clasificarea intereselor europene

În studii de specialitate aparținând unor structuri politice se apreciază că ar fi vorba de anumite **criterii** utilizabile în clasificarea lor: nivelurile, natura lor, prioritățile, relațiile externe, temporalitatea etc.

Din punctul de vedere al **nivelurilor**, sunt trei tipuri de interese europene:

- **vitale** ce vizează securitatea și apărarea europeană față de factori endogeni și exogeni, ce impun la un moment dat, chiar apărarea armată comună pe continent sau în afara acestuia. Exemple: dezvoltarea durabilă, protecția mediului, accesul neîngrădit la surse de materii prime, respectarea elementelor ce definesc identitatea europeană (spațiul, cultura, instituția politică, instituția militară, rasa etc.);

- **majore** ce vizează diminuarea ori înlăturarea unor amenințări și pericole temporare fie prin negocieri și compromisuri, fie prin folosirea forței. Exemple: relații politico-economice și militare extraeuropene, delimitarea față de anumite procese destabilizatoare, apărarea instituțiilor financiar-bancare, apărarea creștinismului etc.;

- **conjuncturale (periferice)** care țin de o anumită împrejurare, eveniment sau situație, față de care trebuie exprimată o anumită opinie, atitudine și un comportament adecvat. Exemple: participarea la coaliția internațională de luptă contra terorismului, apărarea unor facilități economice într-o zonă de pe glob, interzicerea migrațiilor mari de populații, respectarea drepturilor unor minorități sau etnii ș.a. Pentru statele europene aceste interese nu sunt uniforme. Ceea ce poate fi conjunctural sau periferic pentru ansamblul european, în anumite situații pentru unele state poate fi vital ori major. De exemplu, pentru statele din sud-estul Europei, limitarea emigrației și migrației nu sunt interese periferice, ele pot fi majore sau chiar vitale.

După **natura** lor, interesele europene pot fi: economice, zonale, politice, ideologice etc., ce pot marca anumite **scopuri urmărite, concepții filosofice, modele de civilizație, interpretarea istoriei, coexistența și cultura** necesare realizării sistemului internațional (continental) dorit.

În ceea ce privește **relațiile externe** interstatale sau intercontinentale, interesele europene pot fi **comune** (ex. integrarea în structuri economice, frontul comun împotriva terorismului), **complementare** (ex. dezvoltarea zonală, retehnologizarea industrială, societatea informatică și informațională) și **conflictuale** (ex. Identitatea europeană vs. Identitatea națională, uniformizarea culturală forțată, protecția mediului).

După **temporalitate**, interesele europene pot fi pe termen mediu (ex. realizarea economiei europene). Între acestea pot apărea anumite **divergențe** deoarece „vremurile politice sunt mai scurte decât cele ale intereselor”.

Între toate aceste tipuri de interese se mai pot distinge **interese indirecte**, care-și propun chestiuni de pondere, credibilitate, imagine și încredere (ex. modelul european de civilizație) și **interese istorice**, parte dintre ele aducând știrbire consensului european și dincolo de acesta (ex. regionalizare și zonare pe vechile imperii și după religie).

3.3 Stabilirea intereselor europene

Rezolvarea acestei probleme complexe presupune găsirea răspunsului la câteva **întrebări**: interesul european este el, în mod obiectiv, mai presus decât un interes național? Interesele europene sunt un summum al intereselor naționale? Poate fi pus semnul egalității între interesele europene și voința general europeană?

Răspunsurile la aceste întrebări pot genera câteva elemente ce configurează **conținutul** stabilirii interesului european, după cum urmează:

- interesele europene trebuie să aibă o **valoare practică** prin stabilirea unor obiective concrete precise;

- definirea unei mai mari ori mai mici diversități de interese europene depinde cel mai mult de **puterea europeană** (politică, economică, culturală, tehnico-științifică, informațională și militară);

- **preponderența factorului politic** în identificarea, definirea și promovarea intereselor europene;

- interesele europene sunt **opțiuni interne** (ale factorilor de decizie statală și regională) strâns legate și de evoluții internaționale;

- **valoarea** intereselor europene este dată și de diplomația cu care ele sunt promovate drept credibile, încrezătoare, depline, dinamice în relațiile de putere, devenind astfel „regulile jocului” pentru toți și în toate împrejurările;

- **ca termeni convenționali**, interesele europene satisfac o **formulă politică** în sensul că ele reprezintă valori proprii, exprimate în **proiecte și programe**, care satisfac, într-o bună măsură, interesele naționale;

- nu întotdeauna **unanimitatea** este necesară la definirea intereselor europene; atingerea cu orice preț a acesteia poate conduce la **imobilitatea politică**; realizarea diferitelor **grade de consens** este acceptabilă;

- în stabilirea formulărilor intereselor europene, statelor le revine misiunea de a stabili și a-și da acordul pentru **parametrii**

generali, urmând ca structurile politice europene să fundamenteze **politicile și strategiile** pentru fiecare în parte;

- **rolul mass-media** în popularizarea și dezvoltarea încrederii în interesele europene crește considerabil;
- în viitor, mai mult ca oricând, interesele europene vor fi puternic **împregnate de economic**.

Toate aceste elemente relevă faptul că interesele europene sunt de o **mare diversitate**, sunt preocupări majore ale **tuturor statelor** de pe continent și deopotrivă ale **tuturor forumurilor politice** europene, iar stabilirea lor evidențiază **coagularea internațională a reacțiilor complementare** față de orice eveniment, proces ori tendință în relațiile internaționale.

Obiectivul principal PESAC este acela ca: statele europene membre UE să fie în măsură ca până în anul **2003** să se desfașoare în termen de **60 de zile** și să susțină **cel puțin un an**, forțe militare ce pot atinge valoarea unui **corp de armată**, respectiv **50 000-60 000** de oameni.

În concret, PESAC **privește**:

- **misiunile de tip Petersberg** (misiuni de impunere și reabilitare a păcii, de salvare-evacuare, umanitare), în cadrul crizelor;
- modalitățile de **gestionare militară** a crizelor;
- înființarea unor **structuri de conducere strategică**, precum: Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar, Statul Major;
- **gestionarea non-militară** a unor aspecte ce țin de criza politico-militară (acțiunile de poliție, refacerea administrativă, reorganizarea juridică, respectarea drepturilor omului, supravegherea alegerilor etc.).

În momentul de față, se depune un **efort consistent** pentru identificarea și definirea următoarelor **priorități**:

- **concretizarea** misiunilor de tip Petersberg;
- **opțiunea** pentru misiuni care impun forțe armate;
- realizarea **unității** sau **convergenței** doctrinare;
- asigurarea **interferenței** între politica externă și politica de securitate.

Consiliul Europei de la Köln a stabilit și unele **cerințe** pentru armatele participante la transpunerea în practică a PESAC, cum ar fi: capacitatea de proiecție, sustenabilitatea, interoperabilitatea, flexibilitatea, mobilitatea.

România se poate constitui, din punct de vedere militar, într-un pilon important al **Identității și Politicii** în partea centrală și de sud-est a Europei. Argumentele sunt următoarele:

- **participarea** la Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei;
- **contribuția** cu forțe și mijloace la Brigada Multinațională cu Capacitate de luptă ridicată a Forțelor ONU în Așteptare;
- **aportul** la constituirea unei Brigăzi de menținere a păcii a țărilor din centrul Europei;
- **constituirea** Grupului de cooperare navală la Marea Neagră;

- **operaționalizarea** Batalionului mixt româno-ungar de menținere a păcii;
- **negocierea** înființării primei unități mixte româno-ucraineano-slovaco-ungare de geniu;
- **inițiativa** înființării unui Batalion mixt româno-moldovean;
- **găzduirea** unor instituții de pregătire regionale, cum ar fi: Centrul Regional de Pregătire PFP româno-britanic și Centrul Regional de Management al Resurselor de Apărare;
- **participarea**, începând din anul 1991, la operații și misiuni de menținere a păcii pe continentele: Europa, Asia și Africa.

4. Constituirea Apărării Comune Europene (ACE)

Există concepții defnitorii: **prima europeană** de origine franceză alta **euro-atlantică** de origine britanică, bazată pe complementaritatea UE – NATO, cu efect benefic – întărirea Alianței; în fine, direcția de alianță consolidată NATO și UE, ca „piloni” bine constituiți ai sistemului de securitate euro-atlantic.

Există impedimente în fața realizării ACE, de natură structurală, bugetară, logistică, existențială și industrială.

Dificultățile de **natură structurală** decurg din apartenența sau non-apartenența la UE și NATO a unor state. Sunt cunoscute deja:

- Suedia, Irlanda și Finlanda sunt membre UE, dar nu fac parte din NATO;
- Dintre cele 11 state acceptate la negocieri cu UE, doar trei sunt membre NATO (Cehia, Ungaria și Polonia);
- Două state NATO – Norvegia și Turcia – nu sunt membre UE.

Problemele se vor rezolva, fie prin aplicarea principiului **abținerii constructive** și în domeniul apărării (cu condiția ca ponderea voturilor celor ce se abțin să nu depășească 1/3 din totalul celor exprimate), fie prin consultare și cooperare UE – NATO.

Constrângerile bugetare sunt rezultatul faptului că statele UE cheltuiesc pentru apărare doar 2% din P.I.B. față de SUA, care alocă 3,2% din P.I.B.

Există și **constrângeri logistice** manifestate prin **disparități** în domenii foarte clare între capacitățile statelor membre NATO și cele ale SUA. În plus există și o dependență a Europei față de SUA, cea ce poate face ca SUA să exprime un veto asupra folosirii capacităților NATO într-o posibilă acțiune autonomă a UE. În plan logistic, acum, diferențele nete sunt în **domeniile**: informaticii, transport strategic și structuri de comandament.

O altă categorie de dificultăți sunt cele **existențiale** și apar datorită defnirii teatrului de acțiuni pentru operațiile UE din Europa și proximitatea acestuia. Interesele americane și NATO sunt evidente în centrul și sud-estul Europei, Orientul Mijlociu și nordul Africii.

Lipsa unei **legislații europene** în domeniile profesionalizării armatelor, al specializării forțelor și al accesului tuturor statelor la armamente și tehnologii militare și tehnologii militare reprezintă un alt impediment serios pentru realizarea ACE.

În plan **militar-industrial** nu există reglementări supra-naționale și transatlantice care să vizeze competiția dintre companiile europene, dintre acestea și cele americane din domeniul producție de apărare.

Este necesar ca la viitoarele reuniuni ale Consiliului European și Summit-ul NATO de la Praga să se elimine aceste impedimente. Altfel, ACE va rămâne un deziderat ce nu se va putea operaționaliza prea curând.

NATO a înțeles necesitatea ca UE să-și dezvolte și o dimensiune militară pentru abordarea crizelor, dar accentuează importanța corelării sale cu planul cooperării transatlantice.

5. Poziția SUA față de PESAC

PESAC, având ca origine „procesul de la Saint-Mâlo” (între Franța și Marea Britanie), a constituit o adevărată „revoluție în domeniul afacerilor militare”.

În mod oficial, atitudinea SUA față de PESAC a fost de **acceptare**, dar cu păstrarea poziției Americii de **întâietate** în cadrul NATO. Dar în culisele Casei Albe, specialiștii au atenționat Europa să **meargă încet** și totodată au formulat **obiectii** față de capacitatea europeană de apărare puternică și autonomă, deoarece ar putea **submina** legătura transatlantică.

Puțin mai târziu, poziția SUA a fost **mai tranșantă**, apreciindu-se că SUA în cadrul Alianței, a fost un „hegemon eficient”, care a evitat controversele și a asigurat consensul. În consecință, nu poate fi vorba de un „nucleu U.E.” în cadrul NATO. Această atitudine a fost alimentată de **alte idei**: o adevărată I.E.S.A. ar putea însemna sfârșitul NATO și fragmentarea cooperării politice transatlantice, o Europă mai puternică ar deveni un competitor strategic pentru SUA ș.a.

Alte rezerve ale SUA față de PESAC sunt legate de **posibilitatea și voința Europei** de a realiza concret noile capacități militare promise:

- **gradul de pregătire** a statelor europene pentru a renunța la suveranitate și a aborda colectiv problemele de apărare;
- **constrângerile politico-bugetare practice** care vor îngreuna reformele în domeniul apărării.

Declarațiile **mai recente** ale Casei Albe sunt pozitive; se propune o **unificare a inițiativelor** americane și europene în materie de securitate și apărare cu scopul principal de a **întări Alianța** în ansamblu și de a **spori aportul Europei** în îndeplinirea misiunilor NATO, prin crearea unei forțe combatante care să poată fi dislocată rapid și susținută timp îndelungat.

6. Principiile relațiilor UE cu NATO

S-au formalizat în cinci principii fundamentale ale relațiilor dintre UE și NATO:

- **dezvoltarea consultării și cooperării** dintre UE și NATO se va realiza cu **respectul reciproc**, al autonomiei fiecăreia în probleme ce privesc **luarea deciziilor**;
- prin consultări, cooperare și transparență totală și reală se vor găsi **cele mai potrivite reacții militare** în caz de criză, bazate

pe rapiditate și gestionare eficace a proceselor și fenomenelor;

- în cadrul relațiilor dintre NATO și UE se va ține cont de **natura diferită** a fiecăreia în plan organizațional;
- fiecare organizație va trata cu celelalte de pe **poziții de egalitate**;
- în relațiile lor, nici una din părți **nu va face discriminări** față de nici una dintre țările membre.

Aceste principii, chiar dacă sunt un **succes european**, nu rezolvă pe fond relațiile create de IESA și PESAC între Europa și SUA.

7. Surse de insecuritate europeană

Ele reprezintă **complexe situaționale** în evoluție, legate de **mediul economico-politico-militar** european și mondial, care pot afecta interesele și valorile continentului.

Situarea Europei la convergența intereselor și a unor noi centre de putere în devenire, pe axele est-vest și sud-nord, aflate într-o expansiune evidentă, poate reprezenta o sursă destul de serioasă de insecuritate. Avem de-a face cu un „miraj” periferic, către bogăția, tehnologia și civilizația europeană, similar atracției manifestată de Imperiul Roman pentru „barbarii” din primul mileniu de după Hristos. Se pot specula, în acest caz, anumite divergențe între puterile occidentale (inclusiv cu SUA) de natură politică, militară, confesională și care privesc scopul și obiectivele intereselor europene.

Existența Europei în vecinătate imediată sau mediată a câtorva zone de conflict deschis (Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu) și turbulența care reprezintă un grad ridicat de pericolozitate (nordul Africii) creează alte surse de securitate. În arcul format de zonele enumerate anterior, se pare că se află și câteva structuri ale terorismului internațional, care oricând, pot lovi nu numai interesele americane în Europa ci și pe cele europene. Prezența musulmană în partea de sud-est a Europei poate fi exploatată în folosul extinderii zonelor turbulente și cu conflictualitate, ceea ce sporește considerabil incertitudinea privind securitatea în zonă.

Precaritatea stabilității în sud-estul european, cu cele două focare: Balcanii și zona caucazo-caspică adaugă alte surse de insecuritate pentru Europa. Convergența unor interese ale unor actori europeni cu cele ale altor centre de putere extraeuropene reprezintă premise serioase pentru afectarea intereselor zonale și regionale pe termen lung.

Divergența, uneori temporară, intereselor atlantice față de cele europene, în ceea ce privește problemele de fond ale securității comune sau complementare trebuie privite și ca factor de instabilitate europeană. Avem în vedere notele discordante dintre IESA și PESAC și preocupările SUA și NATO pentru securitatea și apărarea euroatlantică.

Diversitatea problemelor intraeuropene generate de valorile proprii poate crea fisuri, ușor de exploatat din afară, pentru securitatea și stabilitatea europeană. Continuarea unor dispute

franco-germane, germano-engleze, între Occident și Rusia etc. nu face altceva decât să perpetueze imaginea unei **Europe lipsite de unitate și coeziune**.

Posibilitățile limitate ale UE de a-și gestiona crizele de pe continent, într-un mod autonom față de NATO, nu creează o imagine bună în lume. În consecință, **credibilitatea** Europei de a se așeza într-o arhitectură de securitate proprie, pe termen cel puțin mediu, scade considerabil, ceea ce influențează negativ securitatea și stabilitatea sa.

Întârzierea revirimentului economic în diferite zone ale Europei poate defini un alt factor de insecuritate. Concepția privind o apropiere de jure a Occidentului hipertehnologizat de Estul plin de resurse ar putea da o nouă substanță securității europene, în condițiile în care surse importante de materii prime din afara Europei sunt controlate de alți actori mondiali (SUA, Japonia, China etc.).

Înlăturarea premeditată a Rusiei și Ucrainei, dar și a

altor actori mai mici din integrarea europeană ar putea duce la apariția unei noi „cortine” care să separeu după criterii geoeconomice spațiul continentului, desigur cu repercusiuni majore asupra IES și PESAC. În aceste condiții, lărgirea către est a UE și NATO vizează tocmai înlăturarea unor surse de insecuritate europeană.

Valorile și interesele europene sunt componente de bază ale comunității democratice euro-atlantice, coagulată prin demersul proeminent politic, economic, militar și cultural al SUA de după cel de-al doilea război mondial.

Sfârșitul Războiului Rece a deschis noi perspective de redimensionare și întărire a comunității democratice internaționale, prin sporirea ponderii economice și politice a Europei în plan global. În acest nou context, România își întemeiază propria securitate și dezvoltare pe solidaritatea euro-atlantică și pe adâncirea cooperării în cadrul organizațiilor internaționale de securitate, în primul rând în sistemele NATO și UE.

The European Values and Interests – Basis of Collective Security

The European values and interests are fundamental constituents of the democratic Euro-Atlantic Community that is coagulated by the political, economic, military and cultural evolution of the post-World War II United States of America. The end of the Cold War had opened new prospects for international democratic community's redimensioning and strengthening. The means are: the increase of economic and political European role in the world; the NATO and EU enlargements in the Central and Southeastern Europe; the association of the Russian Federation and Ukraine to the new Euro-Atlantic security architecture.

Raportul dintre securitatea națională, securitatea colectivă și interesele naționale ale României

colonel Octavian DUMITRESCU

Problematika intereselor naționale de securitate a fost și rămâne unul din subiectele intens analizate și dezbătute, date fiind condițiile în care evoluează omenirea la începutul mileniului trei. Tendințele de globalizare a fenomenelor și proceselor economice, sociale, demografice de securitate și de altă natură, aparent contradictorii față de tendințele de independență și regionalizare, de îndepărtare față de centrele de putere, au determinat diversificarea condițiilor mediului de securitate la nivel global și regional, apariția unor noi modalități de prevenire și contracarare a stărilor de instabilitate, a riscurilor și amenințărilor din acest domeniu.

Unul din procesele importante ce au loc în acest context este cel al extinderii ariei de responsabilitate și de influență a unor organisme colective de securitate, dintre care cele mai importante pentru țara noastră sunt cele euro-atlantice, NATO, Uniunea Europeană și OSCE. Totodată, au apărut decalaje evidente între diferite zone ale lumii, materializate în diferite planuri ale existenței umane – resurse vitale, economico-financiar, social, demografic, cultural etc. – care creează, la rândul lor, instabilitate în planul securității globale, zonale și naționale. În aceste condiții, problema raportului dintre securitatea națională și cea colectivă capătă conotații importante, cu implicații asupra demersurilor țării noastre pentru integrarea în structurile europene și euro-atlantice de securitate.

Interesele naționale în condițiile mediului de securitate actual

Condițiile mediului de securitate actual sunt caracterizate, la nivelul cel mai general posibil, de complexitate, schimbări rapide și profunde, cu consecințe directe asupra stării de securitate atât la nivel global și regional, cât și la nivel național. Aceste schimbări se manifestă în foarte multe domenii de activitate, dar sunt mai vizibile în plan social, economic, militar, demografic, al resurselor vitale (energie, apă, hrană) ori de mediu, precum și în privința modernizării tehnologiilor întrebuintate în aceste domenii. Toate aceste evoluții pot provoca grave procese destabilizatoare în diverse zone ale lumii¹. Și totuși, în aceste condiții, specialiștii politico-militari consideră că, pe termen scurt și mediu, nici omenirea, nici

Europa nu sunt amenințate de o confruntare militară majoră și că acest risc va continua să se diminueze semnificativ. Această tendință este favorizată de eforturile întregii comunități internaționale, de creșterea rolului organismelor globale și regionale de securitate și de procesele de extindere a acestora, precum și de posibilitățile tot mai eficiente de control și supraveghere a modului de respectare și implementare a aranjamentelor internaționale în domeniul securității.

În privința României, în aceeași proiecție de timp, țara noastră „nu este amenințată de o agresiune armată directă împotriva teritoriului ei. Riscurile la adresa securității naționale sunt și vor fi, în principal, de natură nemilitară și neconvențională, întrebuintarea mijloacelor militare pentru contracararea acestora rămânând o opțiune politică de ultimă instanță”².

Concomitent, însă, amplificarea și diversificarea unor riscuri și amenințări la adresa securității naționale ori colective, apariția unor riscuri noi aduc noi provocări, atât în plan acțional, cât și conceptual, ceea ce face ca mediul de securitate să fie instabil și tot mai puțin predictibil „Aceste riscuri pot căpăta forme de manifestare diferite (regionale, asimetrice, transnaționale, neprevăzute) – directe sau indirecte, vizibile sau mai ales invizibile – și, prin efectele lor, ar putea crea dificultăți statului român în promovarea propriilor interese”³. În plus, având în vedere procesele de globalizare ce au loc inclusiv în domeniul securității, creșterea în complexitate și profunzime a dependenței problemelor interne de cele externe, internaționale, devine tot mai puțin posibil, dacă nu chiar imposibil, ca o țară, așa cum este România, să delimiteze riscurile interne de cele externe, cauzele interne ale problemelor de securitate de cele ce țin de relațiile internaționale. Ca urmare, și rezolvarea problemelor de securitate depinde tot mai puțin de demersurile interne și tot mai mult de cele colective, din plan internațional.

Starea de securitate a României „este caracterizată, încă, de suficiente vulnerabilități, în mai toate domeniile de manifestare ale mediului economic și social, ca și ale mediului natural de existență a societății românești”⁴. Această situație se suprapune, în primul rând, cu perioada de tranziție caracterizată de instabilitate, fie

că procesele sunt provocate conștient – pentru modernizarea societății românești în vederea realizării unui stat democratic și bazat pe o economie reală de piață – fie că apar ca urmare a disfuncționalităților inerente ale societății. Unele disfuncțiuni cu care se confruntă țara noastră își au cauzele în „*presiumile cumulative, în timp, ale unor factori multipli – politici, economici, financiari, sociali, culturali, biologici, religioși, demografici, militari și de altă natură – care au influențat climatul de siguranță a statului și cetățenilor, conducând la fragilizarea suportului moral, material, ca și a celui de valori spirituale, pe care se întemeiază civilizația identității noastre naționale*”⁵. În acest context, constatăm că principalele vulnerabilități ale țării noastre, în plan intern, sunt de natură nemilitară, că acestea pot genera disfuncționalități în asigurarea capacităților defensive credibile și în garantarea îndeplinirii unor angajamente asumate în domeniul militar.

Zona de proximitate a țării noastre nu face excepție de la situația mondială ori europeană, fiind supusă, în primul rând, la influențele evoluțiilor din aceste planuri. Apoi, această zonă are propriile procese și fenomene care afectează, pozitiv ori negativ, starea securității naționale a României. Evoluțiile din spațiul ex-ugoslav conduc la concluzia că stările conflictuale din anii anteriori sunt încă departe de a fi stinse, acestea se pot stinge treptat, în condiții favorabile, dar încă nu putem fi siguri că acestea nu se vor perpetua mulți ani, cunoscând noi forme de manifestare sau să se extindă. Printre altele, situația din această zonă demonstrează și unele puncte slabe ale soluțiilor adoptate de comunitatea internațională, iar conexiunile ce se pot face între evoluția evenimentelor și caracterul temporar al unor măsuri și planuri, încă încurajează evoluția unor factori de instabilitate. La est, conflictul transnistrean mocnește, iar revenirea spațiului dintre Prut și Nistru sub influența CSI pare să fie numai o problemă de timp, deși există încă suficiente argumente și indicii că situația poate reversibilă și pentru Moldova. În ceea ce privește situația din bazinul Mării Negre, asociată celei din bazinul caucazian, constatăm ușor că evoluțiile pozitive din ultimul timp, deși limitate, nu dau garanția ținerii sub control a evenimentelor, chiar dacă pentru desfășurarea acțiunilor din Afghanistan, atât NATO cât și SUA sunt mult mai aproape de zonă, iar alți actori de securitate, ca Rusia ori Turcia, și-au definit mai clar atitudinea și intențiile.

În aceste condiții, este important să identificăm care sunt interesele naționale de securitate și cum acestea se pot rezolva prin proiectele, strategiile, planurile și acțiunile ce se întreprind în acest scop. Este, de asemenea, important să menționăm că această problemă este în atenția factorilor cu responsabilități politico-militare ai țării și armatei, fiind abordată conceptual în documentele oficiale, adoptate în domeniul securității și apărării naționale. În acest sens, Strategia de Securitate Națională precizează că interesele naționale ce trebuie afirmate, realizate și protejate constau în următoarele:

- Menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român;

- Garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor României;

- Dezvoltarea economică și socială a țării, în pas cu dezvoltarea contemporană, reducerea susținută a marilor decalaje care despart România de țările dezvoltate europene;

- Realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membră a NATO și UE; România trebuie să devină componentă, cu obligații și drepturi depline, a celor două organizații, singurele în măsură să-i garanteze un statut de independență și suveranitate și să-i permită o dezvoltare economică, politică și socială similară țărilor democratice;

- Afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice; valorificarea și dezvoltarea patrimoniului cultural, național și a capacității de creație a poporului român;

- Protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu la nivelul standardelor internaționale⁶. Trebuie arătat că aceste interese decurg din interesele globale ale comunității internaționale, așa cum sunt menționate în documentele organismelor internaționale de securitate și cum sunt acceptate de majoritatea statelor și actorilor mondiali de securitate. Pe de altă parte, se observă cu ușurință că interesele naționale ale României nu contravin intereselor altor state or organisme internaționale, asigurând în același timp demersurile creatoare de securitate și stabilitate ale țării noastre. Astfel, cadrul național românesc creat pentru realizarea sistemului național de securitate contribuie atât la implementarea politicilor internaționale cât și a celor naționale de securitate, iar participarea țării noastre la operațiile și misiunile multinaționale constituie cea mai sigură cale de asigurare a unui nivel superior al stării de securitate a României și a zonei Balcanilor. Analizând relația dintre cadrul intern și cel extern al securității, putem identifica *caracteristicile și componentele* sale, precum și modalitățile de materializare a acesteia în starea de securitate a țării. Astfel, caracteristicile cele mai importante se referă la continuitatea, consistența, diversitatea și complexitatea acestui raport, iar componentele acestuia sunt: cadrul legislativ, instituțiile și organismele specializate, infrastructura și starea de stabilitate (echilibrul social, economia de piață, protecția mediului, dezvoltarea economico-socială etc.). Dacă despre caracteristici nu trebuie să subliniem nimic în plus acestea fiind permanente, despre componentele raportului în discuție este necesar să dezvoltăm unele idei pentru a întări cele afirmate, cu atât mai mult în actuala situație, pomind de la demersurile pe plan extern ale țării noastre legate de integrarea în NATO și UE.

2. Modul de rezolvare a intereselor naționale prin integrarea în NATO și UE

În acest context, este important în primul rând, să subliniem că există o relație strânsă între planul internațional și cel

intern de securitate, atât latura favorizantă cât și cea defavorizantă fiind importante. Interacțiunile existente între cele două planuri de securitate, respectiv cel intern și cel extern, pot fi formulate astfel:

- Acțiunea *factorilor de risc și instabilitate* este nelimitată de frontiere ori zone geografice, ceea ce face ca demersurile internaționale pentru contracararea acestora să vină și în sprijinul eforturilor naționale, precum și invers, orice efort intern fiind util celor externe;

- *Organismele internaționale de securitate, mecanismele de acțiune* ale acestora își găsesc sprijinul prin instituțiile interne ale majorității țărilor, prin demersurile acestora și prin planurile naționale din domeniul securității;

- Primariatul *legislației* internaționale față de legislația internă asigură atât obligativitatea transpunerii prevederilor acesteia în plan național cât și necesitatea complementarității legislației interne cu cea externă;

- Dezvoltarea *infrastructurii de securitate* în plan intern constituie concomitent, o contribuție internă și externă, majoritatea sistemelor interne pot și trebuie să fie folosite pentru amplificarea măsurilor de securitate internaționale.

Aceste câteva aspecte demonstrează interacțiunea dintre cele două planuri ale securității, ceea ce obligă la o analiză mai atentă a sintagmei *“furnizor și consumator de securitate”* din perspectiva raportului dintre securitatea colectivă și cea națională, laturi ce sunt tot mai greu de separat. Acest aspect reliefează destul de clar relația care trebuie să existe între securitatea colectivă și cea națională, materializată în următoarele:

- Măsurile de securitate colectivă constituie în primul rând o contribuție la propria securitate a statelor, pentru că obiectul securității colective este reprezentat preponderent de securitatea fiecărei țări în parte prin aceasta atingându-se implicit și securitatea regională ori globală;

- Nu mai este posibil ca o țară – consumator de securitate, să nu participe la procesul de asigurare a acestui lucru, fiind prima interesată ca nivelul de securitate să fie cât mai ridicat, ceea ce determină ca eforturile fiecărui actor de securitate să fie cât mai mari și sprijinite de programe concrete;

- Toate componentele securității colective – organizații, legislație, infrastructură, mediul ambiant – contribuie la asigurarea securității naționale a fiecărui stat din lume ori dintr-o zonă de referință.

Situația concretă a țării noastre ne obligă să ne concentrăm atenția pe analiza stării de securitate a continentului european și regiunii balcanice, pentru a concretiza raportul dintre securitatea colectivă și cea națională. Primul aspect ce se impune în acest context se referă la organismele de securitate și evoluția previzibilă a acestora, în strânsă corelație cu interesele de securitate ale țării noastre. Cele mai semnificative organisme de securitate din zona europeană sunt NATO, OSCE și, parțial, UE, a căror evoluție a fost și rămâne în strânsă corelare și interdependentă. Relația directă dintre eficiența acestora, capacitatea lor de a acoperi interesele

colective de securitate și interesele de securitate ale României este evidentă. De mare importanță sunt tendințele de evoluție a acestor instituții, mai ales a NATO, organizație de securitate care este în continuă transformare, procesele de modernizare și adaptare la mediul de securitate, provocările acestora fiind în curs de desfășurare, unele chiar în faza de proiect. În acest scop, supunem atenției unele aspecte referitoare la tendințele de evoluție a acestei instituții de securitate și modul cum acestea vor acoperi interesele de securitate ale țării noastre, pe de o parte, precum și modul cum eforturile românești de integrare în Alianța Nord-Atlantică servesc aceste interese.

Problematica modernizării NATO, a adaptării sale la cerințele impuse de noile dimensiuni ale mediului de securitate global și european este permanent în atenția responsabilităților Alianței. În opinia unui analist american⁷, orientările acestui proces, sunt:

- ❖ *asigurarea răspunsurilor celor mai adecvate la noile amenințări*, în special la cele referitoare la terorismul internațional și pericolele folosirii armelor NBC; dacă conceptele strategice adoptate în ultimii ani de către Alianță au căutat aceste răspunsuri, se poate aprecia că nu au răspuns evenimentelor ce au avut loc ulterior, în special din 11 septembrie 2001, din SUA, dar nici altor riscuri previzibile, ca traficul de arme, droguri ori persoane.

- ❖ *Crearea capacităților necesare contracarării amenințărilor la adresa securității globale*, ceea ce înseamnă asumarea, de către NATO, a unor responsabilități de această amploare, cel puțin pentru contracararea terorismului; acest lucru ar putea presupune adaptarea structurilor la acest nivel, reformarea semnificativă a structurilor de comandă, precum și realizarea unui nou sistem de informare bazat pe schimbul de informații între structurile specializate; totodată, această evoluție necesită dezvoltarea forțelor speciale, capabile să riposteze în mod adecvat acestor amenințări;

- ❖ *Accelerarea procesului de adaptare a capacităților aliate la noile și cele mai probabile tipuri de misiuni*; acest aspect impune atât creșterea substanțială a susținerii politice pentru materializarea măsurilor preconizate în scopul sporirii mobilității și capacității de dislocare, precum și a eficienței sprijinului logistic pentru noile tipuri de misiuni, precum și o specializare a aliaților – inclusiv a viitorilor aliați – pe diferite misiuni; această *„diviziune a muncii”* este inevitabilă până la un anumit punct, date fiind condițiile și posibilitățile fiecărui aliat, chiar avantajoasă pentru Alianță, dar nu pentru toți membrii, unii dintre aceștia trebuind să cheltuiască mai mult, însă beneficiile de securitate vor fi sigur mai mari, pentru toți;

- ❖ *Continuarea procesului de extindere cu noi membri*, puternici și capabili să contribuie la realizarea obiectivelor comune; este important pentru NATO să dobândească, urmare a lărgirii, noi capacități militare, siguranță în dezvoltarea democratică și de securitate, cu alte cuvinte, viitorii membri să fie și furnizori de securitate, nu numai consumatori; niciodată Alianța Nord-Atlantică nu a fost o alianță de state egale, dar o posibilă specializare ar

permite contribuția eficientă a acestora la realizarea intereselor de securitate colectivă;

❖ *Continuarea promovării unei politici de cooperare cu Rusia* reprezintă o altă direcție de modernizare a N.A.T.O.; bazată pe rezultatele și experiențele de până acum, cooperarea NATO – Rusia poate fi lărgită la alte domenii ca lupta antiteroristă, neproliferarea armelor de nimicire în masă, misiunile de menținere a păcii și reglementarea situațiilor de criză, colaborarea în domeniul apărării antirachetă și al protecției civile, precum și a sistemelor de avertizare timpurie.

Părerile unor oficiali ai NATO ori ale reprezentanților diferitelor structuri aliate, referitoare la adaptarea alianței la actualele și viitoarele provocări, sunt diferite, însă toate converg către aceleași cerințe: schimbarea dimensiunilor și a filosofiei de acțiune, a ariei și modului de operare, prin reorganizare internă (pentru implementarea unei structuri de comandă bazată mai mult pe funcțiuni decât pe dispunere geografică) și primirea de noi membri, transformarea acesteia într-o “*organizație cu geometrie variabilă, cu membri pregătiți, capabili și deciziși*”. Alianța Nord-Atlantică ar urma să fie *structurată pe două paliere*⁸: un segment dinamic, capabil de decizii și acțiuni rapide în caz de criză, alcătuit din aliați care dispun de capacități operaționale adecvate, și un al doilea palier, format din majoritatea aliaților, definit prin funcții preponderent politice, care va continua să exercite o influență pasivă asupra relației dintre membri și parteneri, va pregăti viitoarele extinderi, va gestiona misiunile de menținere a păcii din Balcani și va îndeplini și alte funcții clasice ale NATO.

Alte opinii referitoare la modernizarea Alianței Nord-Atlantice constau în definirea unui nou concept de apărare antiterorism, stabilirea de noi responsabilități militare comandamentelor strategice aliate, inclusiv capacitatea de a acționa la distanțe mari, de a proiecta și conduce rapid forțe specializate în afara ariei de responsabilitate. Preconizata extindere a alianței spre Est va trebui să aducă o nouă valoare în special în privința luptei împotriva terorismului, dar aceasta trebuie să coincidă și cu o restructurare internă a organismelor aliate, cu o nouă evaluare a conceptelor și principiilor de acțiune, în noul context al mediului de securitate global. Acest nou val al extinderii, probabil cu șapte noi state, va trebui să determine și crearea unor capacități sporite, astfel ca NATO să devină o organizație militară care să poată lansa *acțiuni militare preventive*, iar “*noțiunea de apărare necesită o recalibrare*”, după cum susținea secretarul apărării al SUA, la reuniunea de la Bruxelles, din iunie 2002.

O evoluție importantă a cunoscut, în ultima perioadă de timp, relația NATO – Rusia, în special după Summit-ul de la Reykjavik, când părțile au anunțat că au convenit “*să ia decizii și să acționeze în comun în cadrul unui nou Consiliu NATO – Rusia, Moscova urmând să devină partener egal al Alianței, cu care să împartă responsabilitățile de securitate în lume*”⁹. Deși presa rusă a privit cu scepticism acest eveniment, unii analiști considerau că Rusia a aderat practic la Alianța Nord-Atlantică, alții reduceau acest

pas doar la faptul că “*Moscova a fost pusă pe picior de egalitate cu membrii NATO, având în vedere că noua entitate numită Consiliul NATO – Rusia rămâne separată de Consiliul NATO, iar deciziile pe care aliații le vor lua separat nu vor putea fi influențate de Moscova*”¹⁰.

Cealaltă organizație europeană de securitate aflată în plin proces de transformare, Uniunea Europeană are, de asemenea, o importanță mare asupra stării de securitate a României, deși profitul acesteia este preponderent economic. Evoluțiile UE din ultimii ani, majoritatea proiectelor și construcțiilor pe care le-a cunoscut aceasta se referă direct la *asigurarea unui nivel mai ridicat de securitate continentului european*, având așadar repercusiuni asupra raportului dintre securitatea colectivă și cea națională. Structurile de securitate ale UE, realizate ori proiectate, demersurile conceptuale și practice întreprinse conduc, inevitabil, la necesitatea ca și țara noastră să se implice în atingerea obiectivelor preconizate. Eforturile în plan economic pe care România le face pentru integrarea în Uniunea Europeană trebuie conjugate cu cele din planul securității și apărării, sporind astfel gradul de securitate al continentului și, implicit, al țării noastre.

În sensul celor de mai sus, o nouă intensificare a eforturilor UE a avut loc la începutul anului 2001, prin fundamentarea conceptului referitor la Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), care a devenit unul din subiectele cele mai delicate la acea vreme, atât în UE, cât și în raporturile NATO – UE. Acesta pornește de la apărarea intereselor economice și comerciale ale Uniunii și urmărește realizarea unei politici comune în planul securității. Rațiunea declarată a PESC este de a crea o gamă completă de capacități militare și nonmilitare, la dispoziția Uniunii Europene, care să-i permită să intervină, la nevoie, în misiuni umanitare și de salvare, de menținere a păcii, de management al crizelor, inclusiv pentru impunerea păcii. În “*atacarea*” acestei problematice delicate, factorii de decizie ai UE pornesc, probabil, de la faptul că aceasta asigură peste jumătate din fondurile internaționale destinate dezvoltării și ajutoarelor umanitare, aproximativ o treime din ajutorul mondial pentru Orientul Apropiat, ori 40 la sută din eforturile de reconstrucție al Bosniei-Herțegovina, Uniunea dorind ca și eforturile politice să se ridice la nivelul celor economice. Acest deziderat s-ar putea atinge prin realizarea capacității de a apăra valorile comune ale membrilor săi, interesele lor fundamentale, independența și securitatea acestora, precum și a celor necesare prevenirii și, la nevoie, rezolvării cu forțe proprii a apariției unor conflicte locale, contracarării multiplelor amenințări și pericole la adresa securității continentului și fiecărui membru în parte. Pașii concreți efectuați de Uniunea Europeană în acest sens sunt deja importanți, însă ritmul este relativ lent, iar angajarea unora din membrii UE ori a partenerilor nu se materializează în măsuri corespunzătoare. Cert este că unele din proiectele lansate în urmă cu câțiva ani au început să prindă viață, cum este cazul Forței de Reacție Rapidă sau al unor structuri colective de conducere politico-militară.

Desigur, analiza factorilor care contribuie la asigurarea securității colective și a evoluției acestora poate continua, în același mod, până la epuizarea problematicii, dar mai relevantă poate fi, pentru concretizarea relației securitate colectivă – securitate națională, prezentarea succintă a demersurilor țării noastre pentru *integrarea în structurile euroatlantice și europene de securitate, ca modalitate de întărire a securității naționale prin măsuri de participare la securitatea colectivă*. Acesta este, de fapt, al doilea aspect important, care trebuie analizat în scopul identificării intimităților raportului dintre securitatea colectivă și cea națională.

În acest sens, trebuie să subliniem cu prioritate faptul că *România se consideră atât un generator cât și un consumator de securitate*, ceea ce înseamnă că țara noastră face eforturi pentru ca, înainte de toate, să contribuie la securitatea zonei balcanice și a continentului european, asigurându-și astfel condițiile cele mai favorabile pentru securitatea națională. *Modalitățile practice* de realizare a acestui lucru pot fi sintetizate astfel:

- ◆ *Implementarea măsurilor cuprinse în programele anuale de parteneriat (MAP)*, referitoare la restructurarea și operaționalizarea forțelor, compatibilizarea acestora cu structurile NATO, participarea la activități și operațiuni PFP ori în structuri militare multinaționale, reorganizarea sistemelor de management al resurselor umane, de învățământ militar și de planificare a apărării, precum și procurarea unor sisteme moderne de management al spațiului aerian, de comunicații și informatică, logistice și de infrastructură;

- ◆ *Realizarea obiectivelor de parteneriat asumate*, pentru crearea unei forțe militare moderne, interoperabilă cu cele ale NATO și țările membre, capabilă să îndeplinească întreaga gamă de misiuni, atât în cadrul Alianței Nord-Atlantice cât și independent;

- ◆ *Formarea și menținerea unor forțe disponibile pentru operații în sprijinul păcii*, la standardele Alianței, instruite să aplice procedurile și tehnicile specifice NATO, sub auspiciile acestei organizații ori ale ONU sau OSCE;

- ◆ *Participarea la inițiative de cooperare multinaționale*, destinate sporirii gradului de securitate în diferite zone, în primul rând în apropierea frontierelor românești, pentru misiuni de căutare-salvare, prevenirea, înlăturarea ori limitarea dezastrelor naturale, catastrofelor și accidentelor industriale;

- ◆ *Implicarea consistentă în campania antiteroristă*, cu asumarea rezolvării tuturor problemelor de transport și susținere în teatru a subunităților și formațiunilor românești;

- ◆ *Nominalizarea unor forțe pentru apărarea colectivă*, disponibile pentru participarea la operațiuni multinaționale în condițiile articolului V al Organizației Tratatului Nord-Atlantic, care au capacitatea structurală, acțională și tehnică de a participa la acțiuni militare la nivelul standardelor NATO;

- ◆ *Perfecționarea cadrului legislativ național* pentru a corespunde cerințelor aranjamentelor de cooperare internațională, participării la operații multinaționale, asigurării protecției

informațiilor clasificate, în condițiile solicitate de cerințele operaționale ale NATO;

- ◆ *Restructurarea organismului militar* conform modelului și exigențelor NATO și armatelor țărilor membre, operaționalizarea structurilor rezultate și asigurarea finanțării proceselor de restructurare și modernizare, în concordanță cu procedurile și standardele aplicate în țările membre ale Alianței;

- ◆ *Implementarea unui sistem modern de management al resurselor apărării*, compatibil cu cel din țările occidentale, care să asigure perfecționarea continuă a sistemului securității naționale, elaborarea și implementarea unor programe pe termen mediu și lung, finanțarea coerentă și continuă a proceselor ce au loc în interiorul organismului militar, modernizarea permanentă a tehnicii și echipamentelor militare, ridicarea nivelului de pregătire a personalului corespunzător nivelului tehnologic al dotării structurilor militare.

Analizând aspectele de mai sus prin prisma raportului securitate colectivă – securitate națională, se poate constata cu ușurință că demersurile întreprinse de către țara și armata noastră, pentru integrarea în organismele euroatlantice și europene de securitate și participarea la securitatea colectivă, au ca efect direct creșterea capacității României pentru asigurarea unui nivel cât mai ridicat al stării de securitate, atât în plan național cât și internațional. Acest lucru înseamnă că, pe de o parte, măsurile de securitate colectivă reprezintă, în realitate, o contribuție la ridicarea nivelului propriei securități naționale și, pe de altă parte, realizarea unui nivel cât mai superior al securității colective determină direct atingerea unui nivel mai ridicat de securitate națională. În același timp, trebuie subliniat că numai în condițiile unui mediu internațional de securitate normal, pozitiv se poate realiza securitatea națională necesară și dorită propriului popor, că eforturile depuse în planul securității colective se pot întoarce, cu efect sporit, în planul securității naționale. Această relație se materializează sub mai multe aspecte, dintre care cele mai semnificative pot fi următoarele:

- ◆ existența unui *mediu de securitate favorabil*, cu toate componentele acestuia, duce la asigurarea condițiilor care pot favoriza adoptarea și realizarea măsurilor necesare securității naționale;

- ◆ predictibilitatea și coerența unor relații internaționale pozitive asigură predictibilitate și continuitate eforturilor interne pentru mai binele propriilor cetățeni și amplifică efectele eforturilor destinate în acest scop;

- ◆ securitatea colectivă, realizată prin eforturile comunității internaționale, permite *conservarea valorilor și intereselor naționale*, atâta timp cât acestea nu contravin ori dăunează intereselor și valorilor internaționale sau ale unuia din actorii internaționali de securitate;

- ◆ orice contribuție la securitatea colectivă este, în primul rând, *contribuție la propria securitate, dar și invers*, o securitate națională reală contribuie la securitatea colectivă;

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

♦ mediul de securitate corespunzător se poate atinge, la nivel internațional prin participarea de către fiecare țară, la implementarea măsurilor de securitate, atât în interiorul teritoriului său cât și în zonele unde acest lucru este necesar.

Concluzia la care se poate ajunge ca urmare a celor câteva aspecte prezentate succint mai sus, cu privire la raportul dintre securitatea colectivă și cea națională constă, în primul rând, în faptul că acest raport este *complex și multidimensional*, cu implicații în mai toate domeniile existenței umane, că este *biunivoc* – cu efecte în ambele direcții - dar cu preponderență dinspre securitatea colectivă spre cea națională, și că ambele laturi ale acestei relații rămân la fel de importante, nici una nu poate fi neglijată. Desigur, *apartenența la o alianță ori coalitiție presupune renunțarea, cel puțin temporară ori parțială, la unele dintre prerogativele statului național, dar acest*

lucru nu trebuie să afecteze negativ sau să știrbească, sub nici un motiv, valorile și interesele naționale ori să diminueze sau să deformeze conținutul acestora.

Experiența secolului anterior arată că, atunci când acest principiu a fost neglijat, cu bună-știință sau întâmplător, efectele în planul securității au fost negative, *alianța respectivă a dat faliment*. În același timp, experiența societăților democratice demonstrează cu puterea faptelor, că menținerea unui echilibru corespunzător în relația național – internațional ale fiecărui aliat, nu numai că *este posibilă*, dar acest lucru *are efecte benefice* în asigurarea condițiilor cele mai favorabile dezvoltării în deplină securitate a tuturor statelor și popoarelor, realizării tuturor intereselor de securitate colectivă și națională, împlinirii idealurilor cetățenilor indiferent de țara și etnia din care aceștia fac parte.

Romania considers itself as a security consumer and generator, meaning that our country makes its best to contribute to the security in Balkans first of all, and also to the European security, ensuring this way the best conditions for its own national security.

Some practical modalities to achieve progress in this direction are:

- To implement the annual Membership Action plans concerning the reorganization and modernization of the Armed Forces, interoperability with NATO forces and participation to the PfP activities and operations
- To realize the assumed partnership goals in order to improve the interoperability
- To design, organize and preserve military forces for peace support operations
- To take part in multinational cooperation initiatives in order to improve the security environment
- To be involved significantly in the antiterrorist campaign
- To establish the forces for common defence and security under the Article V of NATO Treaty.
- To improve the national legislation in order to bring it in accordance with international arrangements
- To adopt a new system of defence resources management and budgeting, similar to the system existing in western countries.
- Romania believes that its contribution to the common security can help to the achievement of a more favourable security environment and better conditions for its security actions and measures, allowing this way the preservation of the national values and interests.

Securitatea socială – componentă a securității naționale

ing. Liviu LUCA
prim-vicepreședinte CNSLR – “Frăția”,
președinte UFS – “Atlas”

În acești ani, trăim într-o lume globalizată, interconectată și începem să observăm că globale sunt nu numai beneficiile, ci și vulnerabilitățile, pericolele și amenințările. În cursul secolului trecut, distrugerea masivă a economiei și a infrastructurii de bază ar fi putut fi produsă numai de o campanie la scară largă de bombardamente aeriene sau blocaje. În secolul XXI, amenințarea poate veni din partea unor grupuri mici, înzestrate cu tehnologie modernă și capabile să declanșeze un conflict asimetric.

Datorită existenței unui anumit consens asupra faptului că vulnerabilitățile societății contemporane nu pot fi reduse exclusiv pe baze naționale, organizațiile internaționale au început să se ocupe de această problemă. Uniunea Europeană (UE), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) au creat grupuri de lucru ce se ocupă de identificarea vulnerabilităților sociale și găsirea de soluții pentru a le diminua sau elimina. Aceste grupuri apreciază că în secolul XXI, vulnerabilitatea sistemelor sociale va crește din cauza tranziției către o economie intensivă și mult mai tehnologizată, a schimbărilor demografice, sociale, de mediu ș.a.m.d. Serviciile de sănătate, transport, energie, hrană, informații și telecomunicații, siguranță și securitate sunt exemple de sisteme ce pot fi distruse fie printr-un singur eveniment catastrofal, fie printr-un lanț de evenimente sau prin interacțiunea dezastruoasă a mai multor sisteme complexe.

Problema are două dimensiuni: societatea contemporană este inerent mai vulnerabilă la atacurile propriilor infrastructuri (sistemul aerian, media, rețelele financiare), dar este vulnerabilă și la atacurile asupra acestora. Specialiștii¹ au stabilit cauzele probabile ale creșterii vulnerabilității:

1. privatizarea și liberalizarea piețelor au plasat infrastructura-cheie în mâini private și, concomitent, se fac presiuni pentru eliminarea cheltuielilor suplimentare, inclusiv a celor pentru securitate;
2. dezvoltarea rapidă a noilor infrastructuri și servicii globale depășește capacitatea autorităților politice naționale și internaționale de a exercita controlul asupra acestora;
3. rețelele de valori și piețe integrate permit transmiterea rapidă a șocurilor dintr-o zonă în alta;
4. ca răspuns la presiunile pieței, sunt adoptate noi tehnologii, însă fără a acorda suficientă atenție problemelor de securitate;
5. poliția și armata, locale și naționale, se confruntă cu dificultăți în clasificarea, inițierea și dezvoltarea planurilor de management al riscului, necesare noului mediu de securitate;
6. circuitul informațional global face posibilă influențarea și manipularea percepțiilor publice asupra riscurilor.

În acest context, securitatea socială, economică și politică devin, la nivel național, extrem de importante. De asemenea, este vitală realizarea intereselor naționale de securitate ale României, așa cum sunt stabilite de către *Strategia de Securitate Națională a României*²: garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor țării; dezvoltarea economică și socială; protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu la nivelul standardelor internaționale etc. Astfel, este asigurată prosperitatea, protecția și securitatea membrilor societății, stabilitatea și continuitatea statului.

În politica de securitate națională, principalele direcții de acțiune vizează domeniile politic, economic și social.

Prioritatea politicii românești de securitate în domeniul economic o constituie relansarea economiei. Direcțiile de acțiune se concentrează pe: consolidarea stabilității macroeconomice; stimularea întreprinderilor mici și mijlocii; continuarea privatizării, restructurării și modernizării, cu accent pe dinamizarea domeniilor industriale și productive cu potențial; dezvoltarea activităților de comerț interior, inclusiv prin reglementări ale administrației publice locale privind stimularea producției și a piețelor; asigurarea protecției consumatorilor ș.a.m.d.

Așa cum subliniază și *Strategia de Securitate Națională a României*, este nevoie de perfecționarea întregului sistem politic românesc, pentru a se deschide către cetățean și pentru a completa democrația reprezentativă cu virtuțile democrației participative. Activitatea de legiferare trebuie să aibă în vedere un cadru conceptual unitar și coerent, pe deplin compatibil cu legislația europeană, cu principiile acquis-ului comunitar, cu sistemul de reglementări propriu Uniunii Europene.

Securitatea socială are în vedere atât starea de insecuritate individuală, cât și declinul demografic, înrăutățirea stării de sănătate a populației, inconsistența societății civile, lipsa unei clase de mijloc puternice etc. Accentul în domeniul politicii de securitate socială cade pe combaterea sărăciei, consolidarea dialogului și a solidarității sociale, alinierea la normele europene în sfera ocupării forței de muncă, egalitatea șanselor în privința accesului la educație și pregătire, instituirea unor politici salariale corespunzătoare performanțelor și importanței domeniului și perfecționarea sistemului de asistență socială. Coeziunea societății românești este alterată de inconsistența cadrului legislativ și de evoluțiile negative la nivel macroeconomic, acești factori accentuând și vulnerabilitatea la crize și conflicte sociale.

Politicile de securitate socială, economică și politică trebuie să dea prioritate atât descentralizării deciziei administrative în sfera raporturilor de muncă, cât și elaborării, în cooperare cu partenerii sociali, a Planului național de acțiune în domeniul ocupării forței de muncă, ce va asigura coerența acțiunilor pe piața muncii.

Ca parte a societății civile, mișcarea sindicală depinde în mare măsură de raporturile cu statul, deși se dezvoltă independent de acesta, de fapt, chiar pentru a-l contrabalansa. Aceste două afirmații nu se contrazic. Tot ce se întâmplă în interiorul unei națiuni, al unui stat depinde în cea mai mare măsură de acesta, iar în cazul

sindicatelor, existența lor depinde atât de legislația ce creează anumite oportunități de susținere, cât și de politicile publice pe care statul le urmează.

Sindicatul, ca formă particulară de asociere - ce reprezintă o grupare de indivizi sau instituții însărcinate cu apărarea intereselor acestora - poate fi abordat din două perspective diferite. Din perspectivă politologică, acțiunea sindicală se reduce la o formă socială contingentă, adaptată unui anumit moment al evoluției sistemului democratic (în timpul celei de-a III-a Republici Franceze, dezvoltarea sindicală a coincis cu concilierea dintre creșterea conștiinței de clasă și salvagardarea integrării sociale). Din punct de vedere sociologic, accentul este pus pe continuitate, nu pe crize. Logica acțiunii sindicale se bazează pe două principii, care însă, nu conduc întotdeauna la același rezultat:

1. *nici o acțiune colectivă fără afirmarea unui principiu de solidaritate.* Pe baza acestui principiu, se poate prognoza conversia radicală a sindicalismului: fără a se mai identifica cu mișcarea socială, sindicalismul devine o agenție de servicii și negocieri, contribuind la redefinirea regulilor de alocare în societatea globală;
2. *nici o participare reală la organizarea producției fără posibilitatea de a rămâne element de bază al vieții sociale.* Teza aceasta afirmă posibilitatea unui viitor al sindicalismului ca mișcare socială, cu condiția ca aceasta să accepte redefinirea identității sale plecând de la realitățile universului.

Trebuie subliniat faptul că, indiferent de ce principiu domină o anumită mișcare sindicală, *libertatea de organizare și de acțiune a sindicatelor reprezintă un indiciu al nivelului democrației din țara respectivă.* Sindicatul este, în primul rând, o organizație națională parte a societății civile și, în consecință, independentă față de puterea politică, de organele de stat, dar și față de patronat. Această entitate, constituită exclusiv prin voința membrilor săi, reprezintă și promovează interesele profesionale, sociale, economice și culturale și apără toate drepturile fundamentale ale membrilor săi. Sindicatul promovează relații de colaborare și de solidaritate internă și internațională cu toate organizațiile sindicale devotate aceluiași principii, dar și participă, ca partener reprezentativ, la negocierea contractului colectiv de muncă, la elaborarea și modificarea actelor normative ce privesc activitatea sindicală și interesele socio-profesionale și economice ale membrilor săi.

Pentru a optimiza relația dintre sindicate și stat, este dorit implementarea conceptului de *parteneriat selectiv între sindicate și guvern*.

Parteneriatul, în sens larg, constă în dezvoltarea colaborării, coordonării sau cooperării între organizațiile sectorului public (guvernamental) și cele ale sectorului nonprofit. Parteneriatul reprezintă acea relație dintre două sau mai multe instituții, ce are drept obiect desfășurarea în colaborare a unor programe sau proiecte, în cadrul cărora părțile au drepturi egale cu privire la stabilirea obiectivelor, a mijloacelor de implementare, a evaluării rezultatelor. De asemenea, toți partenerii contribuie la asigurarea resurselor materiale, umane, financiare și documentare în vederea realizării în bune condiții a programelor și proiectelor³

Particularizând pentru relația sindicate – guvern, acest parteneriat devine funcțional în măsura în care, respectând cadrul legal, abordează problematica sindicală compatibilă cu principiile mișcării, adică este un *parteneriat selectiv*.

În cazul guvernării actuale, cel puțin declarativ, ea se bazează în relația cu sindicatele pe trei elemente fundamentale:

1. sprijină activitatea specifică sindicatelor în vederea realizării efective a măsurilor de protecție socială, garantării dreptului la muncă, combaterii șomajului, asigurării unui trai decent tuturor categoriilor de cetățeni ai țării, promovarea unei legislații care să asigure cadrul juridic pentru manifestarea deplină a capacităților creatoare și garantării drepturilor salariaților;

2. acționează pentru apărarea drepturilor membrilor de sindicat, drepturi ce decurg din legislația muncii și din contractele colective de muncă;

3. inițiază periodic consultări cu sindicatele pentru examinarea problemelor sociale ale salariaților, pentru elaborarea unor proiecte de acte normative ce privesc raporturile de muncă și protecția socială.

Deși Guvernul actual a cooptat importanți lideri sindicali în PSD și i-a propulsat în Parlament, nu trebuie pierdut din vedere faptul că, în condițiile unui management defectuos al tranziției economice și sociale, societatea românească este caracterizată de diminuarea autorității și eficienței instituțiilor statului, de inducerea unei stări de incertitudine și de insecuritate la nivel social, ceea ce va putea conduce la ascensiunea mișcării sindicale. În aceste momente, liderii sindicali vor trebui să joace un

rol social ce exclude oportunismul și să coaguleze mișcarea sindicală într-o formă comparabilă cu cea atinsă în guvernarea anterioară.

Parteneriatul selectiv este o modalitate optimă de abordare a acestor relații. Constituirea ia în considerare implicațiile unor presupuziții subiective și ale unor condiții substanțiale de cooperare. În ceea ce privește presupuzițiile subiective, se urmărește:

- instituirea unui “*respect mutual*”, în sensul considerării specificului competențelor celor două domenii, a modalității de realizare a acestora și a implicării autonome în finalizarea unor acțiuni comune;
- dezvoltarea încrederii reciproce;
- evitarea sancționărilor;
- centrarea pe nevoile comunității;
- asumarea responsabilității acțiunii;
- comunitatea valorilor de referință, ceea ce oferă cadrul de instituire și evaluare neutrală a relațiilor dintre sindicate și guvern.

Condițiile substanțiale de cooperare partenerială se referă la elaborarea în comun a măsurilor și politicilor aplicabile într-unul dintre cele două domenii: de la identificarea nevoilor, a beneficiarilor de servicii, a mijloacelor de abordare și de soluționare a problemelor, a planurilor de acțiune și de finanțare, până la evaluarea calității serviciilor oferite. De asemenea, realizarea *parteneriatului selectiv* trebuie să aibă în vedere și transferul de expertiză dintr-o sferă în alta, scopul acestui proces fiind, în primul rând, crearea de competențe sindicale în probleme de guvernare și de îmbunătățire a dialogului dintre sindicaliști și guvernanți, dar și de a-i face pe membrii guvernului să înțeleagă natura, rolul și nevoile sindicatelor.

Relația de *parteneriat selectiv între sindicate și guvern* trebuie să ia în considerare câteva eventuale **pericole** la adresa organizațiilor sindicale:

- pierderea autonomiei și independenței prin intervenția profundă a guvernului în structurile sindicale. Temerea mișcării sindicale cu privire la pierderea independenței și autonomiei este legată de însăși caracterizarea acestei entități ca fiind “*independentă*”; în acest context, există posibilitatea ca acțiunile sindicatelor să nu mai fie dictate de nevoile membrilor săi, ci de prioritățile guvernanților;

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

- “stimularea” oportunității liderilor sindicali – ținta acestuia devine obținerea unei funcții îndestulătoare în structurile de putere, ceea ce ar determina finalizarea unor negocieri neoficiale prin care liderii “răzvrățiți” să capete mici recompense;
- infiltrarea în cadrul sindicatului a partizanatului politic în detrimentul intereselor membrilor săi;
- birocratizarea, ca rezultat al pierderii flexibilității;
- intrarea în criză a mișcării sindicale, în sensul desindicalizării ce este concomitentă cu acțiunea de instituționalizare a sa: organizațiile ajung să se sprijine pe electoratul lor mai mult decât pe aderenți și mai mult pe recunoașterea pe care le-o oferă statul, decât pe cea pe care le-o oferă patronii;
- implicarea exagerată a guvernului în problemele sindicale, astfel încât să poată realiza un control strict al acestora.

Totuși, o asemenea relație nu implică numai pericole, ci și **avantaje** pentru sindicate. Deși acestea din urmă pot apărea în special numai pe termen lung, ele există și vor conduce la dezvoltarea unui raport durabil și funcțional între sindicate și guvern. Iată câteva dintre avantajele de care poate beneficia mișcarea sindicală în această situație:

- optimizarea modalității de negociere cu guvernul prin instituționalizarea conceptului de *parteneriat selectiv* ce permite: respingerea fermă soluțiilor guvernamentale care contrazic principiile sindicale, luarea în considerare a soluțiilor compatibile cu aceste principii, abordarea unei atitudini neutre față de problemele delicate;
- creșterea importanței rolului și statutului mișcării sindicale

NOTE:

¹ RAND, *The Vulnerabilities of Modern Society*, în “Review”, vol. 1, nr. 2/2002.

² *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2001

³ Sarcinschi, Alexandra, *Armata României și societatea civilă*. *Scurtă analiză a raporturilor dintre aceste entități*, în “Impact Strategic” nr. 3 (2002), pp. 90-95.

- atâr în viața socială, cât mai ales în procesul decizional politic;
- menținerea la un nivel optim a fluxului de comunicare dintre sindicate și guvern;
- impunerea principiilor sindicale;
- creșterea gradului în care sindicatele răspund la și apără nevoile membrilor săi;
- creșterea credibilității, a încrederii întregii populații în mișcarea sindicală românească și în capacitatea sa de rezolvare a conflictelor sociale;
- atragerea de noi membri în sindicat și creșterea loialității membrilor acestuia;
- întărirea “vocii” sindicale.

În acest context, structurarea relației de *parteneriat selectiv* între sindicate și guvern trebuie realizată cu mare atenție și într-un cadru legislativ riguros, astfel încât să fie eliminate pericolele ce ar putea afecta rolul de apărător al drepturilor fundamentale ale salariaților, al mișcării sindicale. În prezent și în perspectivă, relația sindicate – guvern se cere elaborată pe noi criterii impuse atât de noul context politic, social și economic intern, cât și de politica de integrare europeană și euro-atlantică. Această relație nu trebuie lăsată să se autoregleze, ci este necesară organizarea, gestionarea și optimizarea ei.

Securitatea socială – componentă a securității naționale – poate fi consolidată doar în sistemul coeziunii social-economice puternice; aceasta din urmă presupune stabilirea unei forme durabile de dialog și colaborare între guvern, sindicate și patronat. Este tocmai modelul promovat în statele democratice occidentale, îndeosebi în Uniunea Europeană.

We must carefully carry out the structuration process of the *selective partnership between trade unions and government*. The severe legislative framework will remove the possible dangers to the unions’ role of defender of the employee’s rights. In this moment and in perspective, the relationship between trade unions and government must be elaborated on the basis of new norms that are characteristic of the new political, social and economic domestic environment and on the basis of the European and Euro-Atlantic policy.

The social security – a constituent of the national security - might be strengthened only in the system of the strong social and economic cohesion that is based on lasting dialogue and cooperation between government, trade unions and employers. This is the pattern of the Western democratic states, especially the European Union.

Reforma în structurile de ordine publică – aliniera la standardele europene

**Comisar-șef Iulian LICĂ,
Ministerul de Interne**

Fiind o instituție responsabilă cu integrarea la nivel național a problematicii ordinii publice și gestionarea activităților pe linia combaterii criminalității, Ministerul de Interne a acționat pentru o strânsă cooperare atât cu autoritățile administrației publice locale, cât și cu instituțiile din sistemul de apărare, ordine publică, justiție și siguranță națională.

1. Lupta împotriva corupției, traficului de persoane și criminalității în perspectiva integrării României în structurile euro-atlantice

Combaterea corupției este considerată una dintre principalele priorități ale autorităților române. În 2001-2002, s-au elaborat o serie de proiecte de lege, în vederea diminuării surselor corupției. O nouă lege asupra conflictului de interese în exercitarea îndatoririlor autorității publice, precum și o nouă lege privind declararea averii, amendând legislația existentă în domeniu, au fost aprobate de guvern și trimise Parlamentului spre adoptare. În octombrie 2001, guvernul României a aprobat Programul Național de Prevenire a Corupției, precum și Planul Național de Acțiune Împotriva Corupției. Unele dintre obiectivele legislative cuprinse în Planul de Acțiune au fost îndeplinite prin adoptarea Legii 676/2001 asupra procesării informațiilor personale și a protecției vieții private în domeniul telecomunicațiilor (noiembrie 2001).

Procesul de dezvoltare a cadrului legal în domeniul luptei pentru combaterea corupției va continua. Dintre obiective se detașează: adoptarea, de către Parlament, a proiectelor de lege privind amendarea legislației existente în domeniul combaterii corupției, în scopul asigurării deplinei compatibilități cu convențiile internaționale la care România este parte; continuarea demersurilor pentru dobândirea calității de membru a grupului de lucru OECD pentru aplicarea Convenției privind combaterea luării de mită de către funcționarii publici internaționali în tranzacțiile comerciale

internaționale; adoptarea Legii privind amendarea Legii nr. 78/2000 asupra prevenirii, detectării și stabilirea, prin lege, a responsabilității penale a persoanelor juridice.

Organele în drept au identificat în 2002, peste 2 000 grupuri de infractori, în contextul creșterii frecvenței și gradului de pericol social și al faptelor săvârșite, mai ales în București. În aceeași perioadă au fost anihilate 1 256 de grupuri, însumând 4 636 persoane. Astfel, au fost arestate peste 2 000 de persoane (care făceau parte din 668 de grupuri), au fost întocmite dosare penale și au fost cercetate în stare de libertate aproape 1 400 de persoane din 336 grupuri, iar restul membrilor grupurilor a primit amenzi conform legilor în vigoare. În prezent este documentată activitatea infrațională a 801 grupuri, formate din peste 3 200 de persoane. Dintre acestea, au fost anihilate 205, care aveau aproape 650 de membri, fiind arestate 403 persoane, membre a 150 de grupuri, în timp ce 123 care făceau parte din 29 de grupuri – au dosare penale și sunt cercetate în stare de libertate, iar restul au fost amendate. Polițiștii bucureșteni documentează acum activitatea infrațională a 125 de grupuri, formate din 389 de persoane la nivel național, au fost create peste 5 000 de acțiuni, din care peste 1 500 numai în Capitală.

În 2001, câteva sute de ofițeri de poliție au fost sancționați pentru încălcarea conduitei în îndeplinirea misiunilor și peste 1 200 de ofițeri au fost înlocuiți din funcții de conducere. În primul semestru al anului 2002, 5 135 persoane au fost investigate pentru acuzații de corupție, dintre care 52 judecători, 44 avocați, 31 primari, 19 procurori, 15 funcționari civili din cadrul administrației locale, 10 vice-primari etc.

Fiind o țară de tranzit, dar și de origine pentru **traficul internațional de persoane**, România intenționează să reducă

drastic, până la o eliminare completă, traficul de ființe umane, prin programe de prevenire și de educare a publicului, deferirea urgentă către justiție a traficantilor de persoane și protecția acordată victimelor. În acest scop, s-a adoptat o *Strategie Națională* de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, și a fost stabilit un cadru de cooperare între agenții guvernamentale, organizații neguvernamentale și entități internaționale cu privire la această problemă. Realizările României în lupta împotriva traficului de ființe umane au fost recunoscute oficial, între altele și prin intermediul Raportului Anual, pe 2002, al Departamentului de Stat al SUA privind traficul de persoane.

Direcția de Combatere a Crimei Organizate are deja (în componere) o echipă operațională specializată în combaterea traficului de persoane, aceasta incluzând un procuror specializat pentru cazurile de trafic de persoane, migrațiune ilegală și adopții. Ofițeri specializați au fost, de asemenea, repartizați în fiecare din cele 15 birouri regionale ale Direcției Generale de Combatere a Crimei Organizate. Polițiștii români au beneficiat de o serie de seminarii de pregătire organizate cu sprijinul FBI și al Departamentului Justiției al SUA. Funcționează, de asemenea, un Centru pentru Asistența și Tranzitul Victimelor Traficului de Persoane a devenit operațional din noiembrie 2001, în București, în urma unui acord de cooperare între Ministerul român de Interne și Organizația Internațională pentru Migrații (Ministerul de Interne a pus la dispoziție clădirile, OIM dotările Centrului, acesta fiind condus în prezent de o organizație neguvernamentală – Fundația Estuar).

În ceea ce privește cooperarea internațională, România a fost un participant activ în activitățile Centrului Regional SECI pentru Combaterea Criminalității Transfrontaliere și a înființat un Punct Focal, care să funcționeze ca un forum sub egida căruia să aibă loc schimbul de informații cu privire la criminalitatea transfrontalieră. În același timp, s-a stabilit o cooperare româno-americană în privința traficului de persoane, Statele Unite asigurând expertiza și fondurile pentru campaniile de prevenire și educare a publicului.

Lupta împotriva crimei organizate, reprezintă o altă prioritate a factorilor politici și de ordine publică din România. În scopul susținerii ei, s-au adoptat o serie de legi menite să întărească posibilitățile administrative ale instituțiilor românești implicate în lupta împotriva crimei organizate: Legea nr. 81/2002, cu privire la

organizarea și funcționarea Poliției Române de Frontieră (februarie 2002); Legea 118 pentru organizarea și funcționarea Poliției Române (aprilie 2002); Legea 360 cu privire la Statutul Polițistului (iunie 2002). S-a înființat Comitetul Național pentru Prevenirea Criminalității, având misiunea de a defini politicile guvernamentale destinate prevenirii criminalității la nivel național. Alte documente juridice absolut indispensabile au fost înaintate Parlamentului: Legea generală pentru prevenirea și lupta împotriva crimei organizate; Legea cu privire la protecția martorilor; Legea pentru protecția agenților sub acoperire.

În sprijinul îmbunătățirii participării autorităților românești la cooperarea internațională în lupta împotriva crimei organizate, au fost adoptate: Legea 296/2001 cu privire la extrădare (iunie 2001); Legea 704/2001 cu privire la asistența internațională în domeniul penal (decembrie 2001). În decembrie 2001, România a depus instrumentele de ratificare ale celui de-al doilea Protocol la Convenția Consiliului Europei cu privire la transferul peste granițe al persoanelor condamnate. Convenția Europeană cu privire la spălarea, depistarea, înghețarea și confiscarea foloaselor obținute în urma activităților ilicite, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990, a fost ratificată prin intermediul legii 263/15 05 2002. Guvernul României a adoptat și trimis spre aprobare Parlamentului, proiectele de lege privitoare la ratificarea Convenției ONU cu privire la Crima Organizată Transnațională și a Protocoalelor sale Adiționale, precum și la Convenția ONU împotriva crimei organizate. O altă prioritate a factorilor de ordine și juridici din țara noastră constă în revizuirea și adaptarea prevederilor Codului Penal și Codului de Procedură Penală. O comisie specială însărcinată cu pregătirea revizuirii acestor documente a fost creată pe lângă Ministerul Justiției, având în componența sa reprezentanți ai Ministerului, precum și ai mediului academic și ai diferitelor instanțe.

2. Reforma în forțele de ordine

Activitatea Ministerului de Interne a fost direcționată pe coordonatele **Programului de Guvernare, Planului de acțiune și Planului Unic al Ministerului**.

Având la bază Strategia de Reformă a Ministerului de Interne, efortul a fost direcționat pentru modernizarea structurală a tuturor componentelor subordonate: unități ale aparatului central, unități de poliție, de jandarmi, ale poliției de frontieră, unități de evidență informatizată a persoanelor, arhivele naționale și instituțiile de învățământ.

O nouă *Lege privind organizarea și funcționarea Poliției Române* a intrat în vigoare în mai 2002. Activitatea Poliției Române este definită drept un serviciu public specializat, acționând pentru sprijinirea drepturilor și libertăților fundamentale, proprietății publice și private, precum și pentru prevenirea și detectarea încălcării legii, în vederea respectării ordinii publice. Cadrul legal român conține prevederi specifice privind structura organizațională (unități centrale și teritoriale), îndatoririle Poliției Române și ale polițistului, procedurile folosite (incluzând tehnici moderne, precum: furnizări controlate, agenți sau operațiuni sub acoperire etc.), logistica, condițiile pentru folosirea forței și regimul legitimei apărări, cooperarea internațională și participarea la misiuni internaționale (instrucție comună, asistență, activități umanitare).

Legea privind *Statutul Polițistului* a fost adoptată în iunie 2002 și a intrat în vigoare la 24 august 2002. Legea creează cadrul legal pentru **demilitarizarea Poliției Române și a Poliției de Frontieră**. Potrivit acestei legi, polițistul este definit drept un funcționar public cu statut special, confruntat cu riscuri specifice, înarmat și purtând, de obicei, uniformă, investit cu exercitarea autorității publice pe durata și în legătură cu îndeplinirea sarcinilor specifice stabilite prin Legea Poliției Române. Polițistul acționează respectând și pentru respectarea legii, în conformitate cu principiile imparțialității, nediscriminării, proporționalității și acțiunii preventive.

Reforma în Ministerul de Interne a presupus abordarea unor probleme legate de organizarea în timp de pace, în situații de criză și de război, de cadru juridic, de principii doctrinare privind menținerea și restabilirea forțelor de securitate internă din alte țări, îndeosebi cele cu democrație avansată.

Obiectivul fundamental al activității Ministerului de Interne este siguranța cetățeanului.

În ultimul deceniu, în Europa și în lume, criminalitatea a cunoscut transformări de esență în conjunctura unor schimbări economice și politice produse. Pomind de la constatarea că a crescut fenomenul infracțional și criminalitatea, că s-au dezvoltat structurile de tip mafiot și a scăzut alarmant siguranța cetățeanului, s-a demarat o acțiune de restructurare radicală a sistemului de ordine publică, fiind inițiat procesul de transformare a Ministerului de Interne într-un organism capabil și calificat pentru a-și exercita funcțiile de asigurare a ordinii publice și siguranței cetățeanului.

Ministerul de Interne îndeplinește în domeniul gestionării ordinii publice, o serie de atribuții care au avut în vedere funcționarea eficientă a funcțiilor statului, asigurarea climatului de ordine, creșterea gradului de siguranță civică și realizarea unui parteneriat real cu comunitatea. S-a acționat astfel cu prioritate, pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, avutului public și privat și patrimoniului național. O preocupare permanentă a tuturor forțelor Ministerului de Interne a constituit-o activitatea de prevenire a infracțiunilor și încălcării legii. Pentru modernizarea și eficientizarea poliției, s-au stabilit măsuri concrete, fiind elaborată „*Concepția de acțiune în slujba comunității și pentru asigurarea ordinii publice în anul 2001*”.

Au fost folosite mai eficient subunitățile de intervenție rapidă, iar în funcție de evoluția fenomenului stradal, timpul și locul comiterii unor infracțiuni, au fost reorganizate dispozitivele de ordine publică, fiind suplimentate efectivele care au acționat în teren. Tendințele de expansiune a mării criminalități au fost stopate, fiind înregistrate scăderi semnificative la unii indicatori. Sunt de evidențiat totodată, rezultatele obținute pe linia prevenirii traficului și consumului ilicit de droguri, combaterii actelor de corupție și încălcării regimului armelor și munițiilor.

Ca urmare a intensificării și diversificării activităților, s-a constatat o creștere a infracțiunilor descoperite cu prilejul activităților de prevenire. Au scăzut infracțiunile privitoare la viața sexuală și infracțiunile contra libertății persoanei, rămânând la cote ridicate infracțiunile asupra minorilor; de asemenea, se constată o scădere generală în cazul infracțiunilor contra patrimoniului. În cazul infracțiunilor de furt din locuințe, furturi din buzunare, poșete, furturi de automobile, s-au înregistrat scăderi importante, acestea reflectând securizarea mediului social.

S-a constatat, însă, în ultimii ani, o creștere alarmantă a traficului ilicit de droguri, în special cel stradal, fiind declanșate în acest sens acțiuni care au dus la destrămarea unor grupuri

Prin măsurile de reformă adoptate, îndeosebi în 2001-2002, se asigură condițiile îndeplinirii scopurilor stabilite prin Strategia de Reformă a Ministerului de Interne pentru această etapă, de modernizare a inspectoratelor de poliție județene și structurilor subordonate, alinierea acestora la cerințele Uniunii Europene, eficientizarea activității pe linii de muncă, prin întărirea componentelor operative (poliția judiciară și poliția de siguranță

publică), precum și a misiunilor specifice exercitate în sprijinul comunității.

Pentru **Comandamentul Național al Jandarmeriei**, participarea la asigurarea ordinii publice a constituit un obiectiv prioritar, fiind sporite efectivele de jandarmi în mediul urban și rural, fiind organizate și executate acțiuni independente pe raza unor zone de interes operativ și acționându-se pentru folosirea cu mai multă eficiență a forțelor și resurselor la dispoziție în executarea misiunilor, au fost constituite noi elemente de dispozitiv, cu patrule mobile auto, pe trasee din mediul rural.

Pentru îndeplinirea misiunilor de pază a obiectivelor, valorilor și bunurilor, Comandamentul Național al Jandarmeriei a vizat în acțiunile întreprinse: creșterea capacității operative, de intervenție la obiectivele asigurate cu pază, eficientizarea sistemului de pază în funcție de situația operativă și creșterea calității serviciului executat.

Paleta activităților executate de către efectivele de jandarmi a fost lărgită, acestea participând prin misiuni comune cu forțele de poliție la acțiuni de restabilire a ordinii publice. Un impact pozitiv în creșterea siguranței persoanelor l-au avut măsurile de securizare a frontierei de stat, concomitent cu alinierea modalităților de organizare și desfășurare a activităților la standardele europene.

Prin Hotărâre de Guvern, a fost înființat Grupul Interministerial pentru Managementul Integrat al Frontierei de Stat. Pentru prevenirea și combaterea migrației ilegale, traficului ilegal de droguri, mașini furate, armament, muniții etc., au fost intensificate demersurile de dezvoltare a cooperării transfrontaliere cu instituțiile similare din statele vecine, din Uniunea Europeană și de pe plan mondial.

Pentru a realiza compatibilitatea/interoperabilitatea cu structurile similare din Uniunea Europeană s-a revizuit infrastructura, astfel că în urma măsurilor întreprinse, s-a înregistrat o amplificare a activității de control și de depistare a celor care încalcă regimul juridic al frontierei de stat.

Apărarea și protejarea avutului public și privat, a vieții, integrității corporale și sănătății cetățenilor s-a manifestat și prin activitatea de prevenire și stingere a incendiilor și de acordare a sprijinului în situații deosebite. S-a redus timpul mediu de răspuns al subunităților pentru stingerea operativă a incendiilor. În ultima perioadă, intervențiile pentru asistența medicală de urgență au depășit solicitările la incendii. Acțiunile specifice ale Stațiilor de

Intervenție pentru Asistența Medicală de Urgență și Descarcerare (SIAMUD) au fost amplificate. S-au organizat și executat exerciții și aplicații complexe de protecție civilă, inclusiv, la nivel internațional. Astfel, în perioada 08-11.10.2002, au avut loc la Brașov, „*Seminarul și reuniunea anuală a Comitetului de Protecție Civilă în format EAPC anual al C.P.C./NATO*”, cu tema: **Noi provocări în domeniul protecției civile.**

De comun acord cu responsabilii NATO s-a convenit ca data de 10.10.2002 să fie considerată „ZIUA ROMÂNIEI”. Cu această ocazie, Comandamentul Protecției Civile în cooperare cu celelalte structuri ale Ministerului de Interne din garnizoana Brașov precum și cu unități și subunități subordonate Ministerului Apărării Naționale, Serviciului Român de Informații, Serviciului de Protecție și Pază și Serviciului de Telecomunicații Speciale au susținut un exercițiu demonstrativ complex „Brașov- 2002” (exercițiu de intervenție în caz de atac terorist cu mijloace chimice și convenționale) menit să scoată în evidență capacitățile Sistemului Național de Apărare în situații de criză precum și stadiul realizării interoperabilității cu structurile similare din țările membre NATO, înaintea Summit-ului de la Praga. La activitățile planificate, au participat reprezentanți a 46 de state membre ale Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic și oficialități din partea guvernului României.

Pe plan general, Ministerul de Interne a acordat o mare atenție creșterii calității serviciilor prestate în slujba comunității și a cetățeanului. A fost pus în circulație noul tip de pașaport românesc care conține elemente de securizare conform standardelor Uniunii Europene și a fost elaborată lucrarea „*Ghidul de călătorie în spațiul Schengen*”. S-au creat condițiile pentru eliberarea certificatelor de înmatriculare și a cărților de identitate cu elemente noi de securizare. Totodată, s-a asigurat corectitudinea documentelor eliberate populației, cât și operativitatea de răspuns la solicitări prin interconectarea on-line între bazele de date ale Evidenței Populației și Sistemului de gestionare a pașapoartelor.

Continuarea procesului de reformă – reconstrucția și modernizarea sistemului instituțional de ordine publică – se va realiza prin redimensionarea unor structuri centrale și teritoriale ale Ministerului de Interne, în funcție de reorganizarea celorlalte ministere și de transferul unor atribuții la autoritățile publice locale.

Demilitarizarea în mod gradual, a unor structuri ale Ministerului de Interne și trecerea unor servicii publice la autoritățile

Administrației Publice Locale constituie unul din obiectivele continuării reformei pentru creșterea capacității de acțiune și adaptare în conformitate cu standardele europene. Poliția Română se va transforma într-o instituție civilă, cu statut special, în folosul persoanei, comunităților locale și instituțiilor democratice ale statului de drept.

Structurile naționale și locale de ordine publică se vor organiza și vor funcționa la Standardele Europene, prin demilitarizarea unor structuri și trecerea la autoritățile publice locale a unor servicii publice. Se va constitui POLIȚIA COMUNITARĂ și se va realiza descentralizarea activităților publice locale a unor servicii publice. Se va înființa Autoritatea teritorială pentru ordine publică, care va asigura un control social al activității de poliție și va concentra eforturile pentru combaterea criminalității la nivelul autorităților publice locale. Sunt câteva dintre realizările și prioritățile imediate ale Poliției Române, structură de ordine publică serios implicată în procesele de modernizare a țării, precum și în cele de integrare euro-atlantică. În contextul **integrării europene**, sarcinile ce revin Ministerului de Interne au fost structurate într-o succesiune logică pe priorități, avându-se în vedere resursele disponibile și rezultatele dialogului autorităților române cu insti instrucțiunilor de tuțiile comunitare și statele membre ale Uniunii Europene. S-a acționat pentru îndeplinirea măsurilor prevăzute în Programul Național Anual pentru Pregătirea Integrării României în NATO, adoptându-se în conținutul legislației, regulamentelor și instrucțiunilor de protecție civilă, standardele de interoperabilitate și procedurile de operaționalizare NATO/PfP.

S-a participat la activități în cadrul Parteneriatului Euro-Atlantic, în cadrul Comisiei Naționale pentru Integrarea României în

NATO, la activități sub egida Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC) și sub egida Parteneriatului pentru Pace (PfP).

Ministerul de Interne și-a îndeplinit atribuțiile pentru gestionarea eficientă a ordinii publice, în conformitate cu prevederile **Programului de Guvernare**, acționând în mod special pentru instaurarea unui climat de ordine necesar instituțiilor statului, pentru o funcționare eficientă, pentru reducerea ratei criminalității și realizarea unui parteneriat real cu comunitatea, precum și pentru creșterea gradului de siguranță civică. Au fost elaborate și aplicate măsuri pentru perfecționarea cadrului normativ și modernizarea instituțională a întregului sistem de ordine publică, prin reorganizarea unor structuri, reducându-se posturile din aparatul central al Ministerului de Interne, din comandamentele de armă și inspectoratele județene, posturi care au fost transferate la unitățile teritoriale, în scopul creșterii capacității de intervenție.

Conform înțelegerilor, protocoalelor și acordurilor încheiate pentru monitorizarea acțiunilor organizațiilor criminale, s-a îmbunătățit procesul de cooperare polițienească internațională, iar prezența activă a elementului polițienesc în stradă a dus la reducerea criminalității. Pentru integrarea în Uniunea Europeană, au fost implementate, totodată, proiecte care acoperă principalele domenii de interes: a crescut gradul de profesionalizare și de implicare a personalului în combaterea criminalității; s-a continuat participarea cu efective în cadrul operațiunilor de menținere a păcii; au fost intensificate acțiunile pentru descoperirea și combaterea traficului ilicit de droguri; a fost scurtat timpul de răspuns la solicitările cetățenilor; s-au amplificat acțiunile de supraveghere și control ale frontierei de stat pentru reducerea infraționalității – Poliția de Frontieră fiind reorganizată la standarde europene (februarie 2002).

Efecte posibile ale manipulării comportamentale asupra securității naționale

dr. Petre DUȚU

1. Considerații preliminare

Securitatea reprezintă o stare ce trebuie realizată pentru ca o persoană, un grup uman, o comunitate umană (sat, oraș, stat, grup de state) să poată acționa nestingherit pentru promovarea intereselor proprii, în condițiile respectării principiilor, normelor, criteriilor și regulilor adoptate și recunoscute, atât pe plan intern, cât și extern. Potrivit acestei definiții, se disting următoarele tipuri de securitate: *individuală; națională(statală); internațională (zonală, regională, globală)*. Între acestea există o strânsă legătură. Astfel, orice schimbare profundă produsă într-una din ele se răsfrânge, într-o măsură mai mare sau mai mică, în conținutul și manifestarea celorlalte. Totodată, în literatura de specialitate¹, se vorbește de următoarele tipuri de securitate: *militară; politică; socială; economică și a mediului*. *Securitatea militară* privește interacțiunea dublă a capacităților statului de ofensivă și defensivă armată și percepția statelor, fiecare despre intențiile celuilalt. *Securitatea politică* se referă la stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor ce le legitimează. *Securitatea economică* privește accesul la resurse, finanțe și piețe, necesar pentru a susține un nivel acceptabil de bunăstare și de putere a statului. *Securitatea socială* se preocupă de capacitatea de susținere, în limitele unor condiții de evoluție acceptabile, a elementelor tradiționale de limbă, cultură, identitate și obiceiuri culturale și religioase. *Securitatea mediului* se referă la menținerea biosferei locale și planetare, ca suport esențial de care depind toate acțiunile oamenilor.

La adresa securității (individuale, statale, internaționale) se manifestă, cu intensități și pe durate de timp variabile, *diverse amenințări*. De regulă, se fac referiri, de către diferiți autori, la următoarele tipuri de amenințări: *militare; politice; sociale; economice; ecologice*. *Amenințările militare* constituie nucleul tradițional al preocupărilor de securitate națională. Acțiunea armată poate amenința toate componentele statului. Folosirea forței, iar

armata prin definiție este o forță (dispune de: personal calificat, obedient și disciplinat; tehnică de luptă; armament și muniție; mijloace de transport și de conducere etc.), poate produce schimbări majore nedorite într-un timp foarte scurt în orice stat sau grup de state. De aceea, amenințărilor militare li se acordă, în mod obișnuit, prioritate printre preocupările de securitate națională. În prezent, însă, se pare că, totuși, nu acest tip de amenințare este cel cu care se confruntă majoritatea statelor lumii. Astăzi, amenințările asimetrice sunt mult mai periculoase, prin conținutul și formele de manifestare. *Amenințările politice* sunt îndreptate împotriva stabilității organizaționale a statului. Ele pot lua una din formele următoare: presiuni asupra guvernului în favoarea unei anumite politici; sprijin (ideologic, logistic etc.) partidelor din opoziție; răsturnarea guvernului; favorizarea secesionismului; distrugerea structurilor politice ale statului. Prin urmare, acest gen de amenințare vizează, în mod special, ideea de stat, adică identitatea lui națională, ideologia organizatoare și principalele sale instituții. La rândul lor, *amenințările sociale* pot fi cu greu deosebite de cele politice. Adesea, ele constituie o parte a pachetului mai larg de amenințări militare și politice. De regulă, totuși, amenințările sociale își au sursa în interiorul statului respectiv.

Amenințările economice sunt, datorită complexității conținutului și diversității formelor lor de manifestare, cele mai înșelătoare și mai dificil de controlat. Într-o economie de piață, condiția normală în care actorii economici acționează este una de risc, de competiție acerbă și de nesiguranță. În plus, fenomenele de globalizare și mondializare, care se manifestă pregnant în economia mondială, exercită o influență covârșitoare asupra fiecărei economii naționale. De aceea amenințările economice au atât cauze externe (disfuncționalități din economia mondială), cât și interne (de exemplu, gestionarea defectuoasă de către cei responsabili cu managementul afacerilor economiei naționale). *Amenințările ecologice*, în general, au fost percepute ca întâmplătoare, ca făcând

parte din condițiile naturale de viață. În această categorie au fost incluse atât calamitățile naturale (inundații, cutremure, furtuni, uragane etc.), cât și cele produse de către om, involuntar sau voluntar (poluarea cu diverse substanțe chimice nocive a apei râurilor și lacurilor, a solului și subsolului, a aerului; deteriorarea florei și faunei; distrugerile provocate prin experiențele nucleare efectuate în subteran sau la suprafață etc.).

Există, însă și amenințări de *natura informațională* la adresa securității naționale. Literatura de specialitate autohtonă și străină descrie, destul de amănunțit, acest tip de amenințare. Totuși, despre un efect al amenințărilor informaționale-manipularea comportamentală se fac doar unele referiri. Datorită influenței considerabile pe care o exercită manipularea comportamentală asupra securității naționale se cuvine făcută acestui fenomen o analiză mult mai detaliată.

2. Manipularea comportamentală²

Manipularea comportamentală se poate studia din mai multe unghiuri de vedere. Mai întâi, ca relație între manipulator și manipulat. Primul este reprezentat de o persoană sau un grup uman. Acesta din urmă este, fie un grup formal (specializat sau nu în activități de manipulare), fie un grup informal. Manipulatorul constituie sursa care concepe, organizează și desfășoară acțiunile de influențare a celorlalți oameni utilizând în acest scop un pachet de tehnici specifice. La rândul său, manipulatul este fie un individ, fie un grup uman (formal sau informal, mic sau mare). De regulă, el constituie ținta manipulării. Altfel spus, manipularea este o relație între **sursă** și **țintă**. Apoi, manipularea oamenilor apare ca fiind ansamblul acțiunilor specifice concepute, organizate și desfășurate de către sursă în vederea modificării/schimbării opiniilor, atitudinilor și comportamentului țintei, fără ca manipulatul să-și dea seama de ceea ce i se întâmplă, în direcția și sensul dorite de către manipulator. Prin urmare, manipularea comportamentală constituie: *o activitate voluntară* și conștientă realizată de către sursă; *o activitate conștientă* a țintei, care însă nu cunoaște scopurile reale ale sursei. De aceea este posibil ca ținta să fie determinată să acționeze împotriva propriilor interese; *o activitate realizată* prin folosirea unor tehnici și procedee specifice de către manipulator, care astfel creează țintei impresia că ea decide să se comporte într-un anumit fel, în deplină libertate; *un raport de influență* din partea manipulatorului și de supunere din partea manipulatului; *o comunicare interumană* și anume o comunicare eficientă lipsită de etică. Altfel spus, manipularea este o comunicare eficientă dar neetică pentru că împiedică o persoană să-și formeze o bază relevantă de informații pentru a alege. Prin urmare, ținta este determinată să facă alegeri pe care în mod normal nu le-ar face. De asemenea, în limbajul curent, manipularea este înțeleasă ca o relație de influență

în care manipulatorul încearcă să-l determine pe manipulat să facă ceva ce în mod obișnuit, natural, firesc nu ar fi făcut.

Ca activitate umană, manipularea are următoarele trăsături caracteristice: este *o formă specială de comunicare*; apare într-un *context* în care se *confruntă interese aflate în opoziție*; constă într-o *strategie de conflict* ce tinde să inducă în eroare ținta asupra obiectivului real al interacțiunii; *disimulează intențiile* reale, evită confruntarea deschisă a intereselor și folosește anumite instrumente de comunicare în așa fel încât, fără știrea partenerului (țintei), dar pe seama acestuia, să *dezechilibreze balanța beneficiilor* relaționale în favoarea propriilor interese și în dauna intereselor celuilalt. În plus, pentru a fi eficace, *o intervenție* manipulatorie trebuie să rămână *neobservată*, pentru că doar în aceste condiții sursa capătă putere asupra țintei. Toate aceste caracteristici s-au pus în evidență prin intermediul a diverse experimente psihosociale efectuate de către diverși cercetători.³

Manipularea se realizează prin folosirea unui sistem de tehnici și procedee care se bazează pe nevoia omului de informație. De fapt, omul în întreaga sa existență, s-a folosit continuu de informație pentru a se adapta la mediu, pentru a-și produce cele necesare traiului, pentru a crea noi produse etc. Într-un fel, evoluția omului este puternic legată de informație. Dobândirea de noi informații, într-un domeniu sau altul, a făcut posibilă o mai bună cunoaștere a realității și pe această bază, omul a făcut noi pași în evoluția sa. Practic, majoritatea tehnicilor de manipulare se bazează pe procesarea informațiilor. Sursa, adică deținătoarea de informație, o difuzează, prin diferite tehnici și procedee, la țintă, care simte nevoia psihică de așa ceva. Dacă situația în care se găsește ținta este una caracterizată prin incertitudine, atunci aceasta este puternic receptivă la orice mesaj al sursei care, prin conținutul său, vine în întâmpinarea așteptărilor sale sau creează această impresie. Această atitudine a țintei, de acceptare necritică a informației recepționate, este speculată cu abilitate de către cei care își propun manipularea oamenilor. În acest sens, un exemplu edificator îl constituie evenimentele din țara noastră (decembrie 1989), când, intenționat sau nu, atât televiziunea națională, cât și radiodifuziunea română, prin mesajele transmise, socotite de către populație ca veridice, au creat panică și dezordine, au generat psihoza teroriștilor, au indus în rândul telespectatorilor și a ascultătorilor emisiunilor de radio, un profund sentiment de teamă și de suspiciune. De aici și până la manifestarea de către unii indivizi, probabil labili psihic a unui comportament deviant sau profesioniști care puneau în practică ceea ce au învățat, nu a fost decât un pas. Aceasta ar putea fi o posibilă explicație a faptului că s-au distribuit arme unor civili, că s-a folosit fără discernământ și în locuri diverse armamentul, trăgându-se la întâmplare, că s-au distrus clădiri (de pildă, Biblioteca Centrală Universitară), că au murit mulți oameni, militari și civili, fără rost. În

documentele de luptă ale unităților militare implicate în evenimentele din decembrie 1989, se prezintă succint participarea acestora la „lupte”. Analiza de conținut a acestor documente pune în evidență puternica influență pe care au avut-o informațiile privind situația din țară și din localitatea de reședință, venite prin intermediul televiziunii și a radioului, în organizarea întregii activități de pază și apărare a propriilor unități și a diverselor obiective încredințate armatei. Numai în acest mod se pot explica erorile de conducere și planificare a unor activități militare în acele zile de decembrie, erori care s-au materializat în mii de vieți omenești pierdute și în distrugerii însemnate de bunuri materiale (armament și muniție, tehnică de luptă, clădiri, echipament etc.).

3. Consecințe ale manipulării comportamentale în domeniul securității naționale

Manipularea comportamentală, ca activitate umană al cărei rezultat îl reprezintă schimbarea opiniilor, atitudinilor și comportamentelor individuale și de grup, are consecințe și în domeniul securității naționale. Acestea se vor manifesta atât la nivelul fiecărei componente în parte, cât și al întregii securități naționale. Astfel, componenta socială este afectată prin modificarea opiniilor, atitudinilor și comportamentelor individuale și de grup. Ca urmare a manipulării se modifică, în sensul dorit de către sursă, coeziunea grupală, consensul, climatul etc. Practic, sunt influențate negativ solidaritatea socială, raporturile interpersonale, respectul față de lege și de autoritate în general. De aceea, în grupurile umane și în întreaga comunitate se instalează, treptat, dezordinea, haosul, arbitrarul, dreptul celui mai tare. Aceste manifestări aduc atingere securității naționale prin diminuarea sau chiar dispariția cvasitotală a conformismului și complezanței comportamentale. Cu alte cuvinte, oamenii pierd respectul față de autoritate și față de norme, încep să exprime opinii complet diferite de cele socotite normale social, dacă nu chiar opuse, manifestă atitudini contrare celor unanim acceptate, iar în final adoptă un comportament ostil față de tot ceea ce reprezintă conduita socială standard. În plus, apare tendința asimilării și conformării unor norme specifice nu grupului de apartenență ci grupului de referință, adică se arată obediență față de tot ceea ce propagă, în mod intenționat, sursa. În plan economic, încep să apară primele semne ale dezordinii sociale - întârzieri la program, reducerea semnificativă a ritmului muncii, dificultăți în aprovizionare, întreruperea frecventă a lucrului, diminuarea drastică a calității, presiuni asupra conducerii în scopul obținerii unor drepturi suplimentare diverse etc. Dacă situația se generalizează și se permanentizează, atunci vor apare disfuncționalități majore în economie, ceea ce se va răsfrânge negativ și asupra securității naționale, care astfel își vede amenințate resursele materiale și financiare alocate.

La rândul său, componenta militară a securității naționale poate suferi unele influențe semnificative ca urmare a manipulării comportamentale. Mai întâi, va fi afectat profund negativ moralul individual și de grup, prin diminuarea accentuată a încrederii militarilor în sine, în ceilalți, în șefi, în justetea cauzei pentru care se instruiesc (luptă) etc. Apoi, va fi influențată puternic negativ disciplina militarilor. Este posibil să apară unele tendințe de insubordonare, unele cazuri de dezertare, unele acte de indisciplină în raporturile dintre șefi și subordonați, unele stări tensionale și conflictuale, atât între militarii aflați pe același palier ierarhic, cât și între cei situați la niveluri ierarhice diferite. De asemenea, se pot ivi perturbații grave în operativitatea și oportunitatea realizării comunicării între diferite eșaloane militare, în parte, datorită apariției și circulației zvonurilor lansate de către sursa manipulării prin canalele destinate transmiterii ordinelor (de sus în jos) și a rapoartelor (de jos în sus). Totodată, este posibil să apară tendințe semnificative de diminuare a coeziunii grupurilor militare, de tensionare a climatului psihosocial din unități și comandamente, de alterare a complianței comportamentale și a relațiilor interpersonale dintre militarii aflați la același nivel ierarhic, dar și între șefi și subalterni etc. În fine, nu este exclusă nici posibilitatea exprimării de opinii, adoptării de atitudini și chiar manifestării unor comportamente, parțial sau total opuse celor acceptate social, adică conforme principiilor, normelor și regulilor conținute în legile țării și în regulamentele militare. Securitatea națională, prin perturbațiile produse de către sursa manipulării în componenta sa militară, este afectată considerabil.

În plan cultural, prin manipularea comportamentală sunt vizate îndeosebi tradițiile, obiceiurile, mentalitățile, sentimentele și valorile naționale, opiniile și atitudinile individuale și de grup, conduita socotită normală social. În locul lor sunt propuse norme, valori, opinii, atitudini, sentimente și conduite pe care sursa dorește ca ținta (individ sau grup uman) să le asimileze, să le interiorizeze și, în final, să le considere ca fiind ale sale. Ca urmare, în timp, se va produce o modificare de fond a opiniilor, concepțiilor, mentalităților, atitudinilor, sentimentelor și, ulterior, a comportamentului celor aflați sub influența manipulării. Producând mutații semnificative în opiniile, sentimentele, conduita etc. celor vizați, manipularea comportamentală are o acțiune negativă asupra securității naționale. Cei „atînși” de manipulare renunță la normele și valorile tradiționale, ne mai răspunzând adecvat la exigențele sociale, inclusiv cele privind apărarea națională. La rândul său, componenta politică a securității naționale poate fi influențată de manipularea comportamentală.

Schimbarea opiniilor, a atitudinilor și conduitei politice prin manipularea țintei de către sursă seamănă îndoiala și neîncrederea oamenilor în puterea politică, în politicieni, în partidele

politice etc. ceea ce va avea ca efect apariția unor manifestări ostile guvernanților și creșterea influenței partidelor extremiste.

Diminuarea sau absența consensului politic se va resimți semnificativ în calitatea și consistența măsurilor de menținere, la un nivel acceptabil, a securității naționale.

Se poate spune că manipularea comportamentală, în ansamblul ei, exercită o influență negativă asupra securității naționale. Se impune prin urmare adoptarea de către cei abilitați prin lege a unor măsuri de prevenire sau de diminuare a efectelor manipulării comportamentale.

4. Concluzii

Securitatea națională este un deziderat major pentru toate statele. De aceea acestea adoptă un set de măsuri de conservare a sa în bune condițiuni. Aceste măsuri se referă la realizarea și menținerea unui mediu de securitate optim. Manipularea comportamentală, ca acțiune umană sistematică prin care se urmărește de către un grup de persoane modificarea opiniilor, atitudinilor și conduitei altui grup sau comunități umane în vederea atingerii unor scopuri, este o realitate a lumii în care existăm.

Ea se întemeiază pe nevoia psihică de informație a omului și se înfăptuiește printr-o paletă largă de tehnici specifice.

Securitatea națională este influențată de manipularea comportamentală prin acțiunea acesteia din urmă, în mod sistematic și semnificativ, asupra elementelor sale constitutive. De aceea, se impun adoptate o serie de măsuri de protecție a componentelor securității naționale, de către cei abilitați prin lege, atât la nivel statal, cât și local. Astfel, Ministerul Apărării Naționale ar putea lua următoarele măsuri:

- monitorizarea, la nivelul Statului Major General de către structura abilitată, a tuturor acțiunilor evaluate ca fiind manifestări ale manipulării comportamentale, atât la pace, cât și în situații critice și de criză.
- la antrenamente și aplicații tactice să se „joace” și situații de prevenire sau diminuare a efectelor manipulării comportamentale.
- programul de pregătire pentru luptă să prevadă atât activități teoretice, cât și exerciții practice, prin care militarii să-și însușească principalele tehnici de contracarare a efectelor manipulării comportamentale⁴.

NOTE:

¹ Buzan, Berry, *Popoarele, statele și teama*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.

² Chelcea, Septimiu, *Personalitate și societate în tranziție*, Editura Societatea Știință și Tehnică, București, 1994, pp.136-149.

³ Zlate, Mielu (coordonator), *Psihologia vieții cotidiene*, Editura Polirom, Iași. 1997. pp.225-260.
⁴ Ficeac, Bogdan, *Tehnici de manipulare*, Editura Nemira, București. 1997, pp.216-221.

The behavioral manipulation can produce over the national security the following consequences: negativ alteration of some group features (cohesion, consensus, conformity, climate etc.); increase of indiscipline actions; perturbation of the state's social and economic life; change of the traditions, mentalities, customs etc.

The consequences of the behavoiral manipulation over the national security's components can be decreased or removed by specific measures assumed by the field-related officials.

OSCE și mediul european de securitate

Interviu acordat de domnul Răzvan ROTUNDU, analist în Ministerul Afacerilor Externe

Red – Există astăzi o arhitectură de securitate în Europa, un sistem de securitate în curs de edificare. În acest context, ce misiuni considerați că ar avea de îndeplinit OSCE?

OSCE a apărut ca urmașă a fostei Conferințe pentru Securitate și Cooperare în Europa, organism creat pentru a impulsiona dialogurile dintre Europa de Est și Vest. După 1990, în condițiile noilor transformări pe continent, OSCE și-a descoperit noi valențe și noi misiuni, între care prevenirea și mai ales gestionarea crizelor apărute, îndeosebi, în spațiul ex-iugoslav, dar într-un context mai larg în sud-estul Europei și în spațiul ex-sovietic.

Revenind la prima dumneavoastră întrebare, în acest moment se poate vorbi despre un anumit sistem de securitate european, sistem care se construiește și care este într-o continuă dezvoltare. Ceea ce OSCE are în plus față de alte organizații, cum ar fi NATO, UE și UEO, este cuprinderea sa geografică, faptul că include toate statele; după cum s-a spus, se creează astfel un sistem de securitate de la Vancouver la Vladivostok. Probabil că în acest fapt constă și una din principalele sale slăbiciuni, dar vom reveni asupra acestui fapt.

Red. – Unii comentatori privesc într-un fel OSCE ca o relicvă a Războiului Rece. Ce punct de vedere împărtășiți dumneavoastră?

Nu cred că este o relicvă a Războiului Rece. Dimpotrivă, OSCE s-a transformat și s-a adaptat noilor provocări cu care se confruntă spațiul eurasiatic și nord-american, îndeosebi, după 1990.

Red. – Dacă OSCE este o structură de securitate care se întinde pe trei continente și se dezvoltă, nu ar putea să înlocuiască alte organizații de securitate de nivel bicontinental, continental sau regional?

Da, cunosc această opinie, însă nu credem că OSCE

poate înlocui să spunem alte organizații de securitate. Acestea sunt complementare și fiecare are propriile sale structuri, propriul său mandat și mai ales, propria sa capacitate de a preveni, de a reacționa în situațiile conflictuale.

OSCE este o organizație politică, prin urmare principalele sale mijloace sunt cele politice. OSCE nu are o componentă militară care să permită, să spunem, desfășurarea unor forțe pe teren dar, OSCE dispune de propriile sale mijloace politice prin care se poate preveni sau poate influența dezvoltarea evenimentelor, desigur, într-un sens pozitiv. Astfel, există mecanisme de declanșare a alertei preventive, care sunt urmate de consultări între reprezentanții președinției, ce se exercită prin rotație, de către fiecare țară membră pe o durată de un an. După cum știți, România a deținut această președinție în exercițiu. De asemenea, există mecanisme de observare a desfășurării misiunilor care au un mandat propriu. De altfel, prima misiune pe teren a OSCE, a fost misiunea de observare din Kosovo, Sandjak și Voivodina, care însă nu s-a derulat decât un an.

Există de asemenea misiuni în Bosnia-Herțegovina, în Croația, în Kosovo; acum a fost deschisă și misiunea în Iugoslavia. Totodată, există misiuni în Macedonia și în Albania. În fostul spațiu sovietic, se pot aminti misiunile din Tadjikistan, Caucaz, Moldova, Țările Baltice-Letonia.

Modul de acționare al misiunilor este variat; nu s-a realizat un standard al operațiilor pe teren.

Fiecare misiune are un mandat propriu, care poate fi mai puternic după cum este el aprobat de către statele membre. În Macedonia, de pildă, principala misiune a constat până la izbucnirea conflictului, din monitorizarea frontierei dintre Macedonia, Albania și Kosovo. În Bosnia-Herțegovina, în conformitate cu Acordul de la Dayton, principala misiune a fost

monitorizarea situației drepturilor omului și organizarea de alegeri. În Albania, prezența OSCE a fost desemnată pentru a avea un efect stabilizator după evenimentele din 1997, și lista ar putea continua.

Red. – Știu că ați participat la îndeplinirea unei misiuni OSCE în Bosnia, o misiune care avea ca obiectiv respectarea drepturilor omului și organizarea de alegeri. Puteți să ne precizați cum se realizează în practică o asemenea misiune?

Fiecare misiune își are specificul ei, în fiecare situație există anumite elemente iar fiecare misiune are propriul său mandat. După cum v-am spus nu există o procedură standard a misiunilor OSCE.

În misiunea din Bosnia, am fost monitor pentru drepturile omului în partea de Nord a Bosniei, acoperind sectoare mai ales din Bosnia-Herțegovina, dar am avut misiuni și în Republica Srpska. În acel moment, imediat după încheierea acordului de pace de la Dayton, principala preocupare era monitorizarea modului în care autoritățile din cele două entități recunoscute, una nerecunoscută respectau Acordul și mai ales angajamentele în ceea ce privește drepturile omului.

De asemenea, am participat în cadrul misiunii OSCE, la instaurarea autorităților create prin Acordul de la Dayton și în special a autorităților locale care urmau să preia misiunile OSCE în acest domeniu. Practic, activitatea consta în urmărirea pe teren a modului în care autoritățile se comportau cu cetățenii, protecția minorităților naționale, monitorizarea situației refugiaților. După cum știți, jumătate din populația Bosniei este refugiată și aceasta creează probleme deosebite.

Red. – În Europa de Sud-Est, în afară de misiunile OSCE, acționează și alte structuri de securitate europeană. În ultima vreme, își face tot mai simțită prezența inițiativa care a fost denumită Pactul de Stabilitate. Puteți să vă referiți pe scurt la semnificația și conținutul acestui Pact de Stabilitate la care România înțelegem că este decisă să participe activ?

Desigur, România s-a angajat să participe activ la această structură, la Pactul de Stabilitate. Principala menire a Pactului de Stabilitate este de a ajuta statele din Europa de Sud-Est într-un moment dificil al tranziției, de a înlătura instabilitatea și de a crea o zonă de cooperare în această parte a continentului, prin diferite

mijloace, inclusiv prin proiecte comune și prin dezvoltarea legăturilor economice între statele din regiune.

Pactul de Stabilitate nu reprezintă un substitut pentru obiectivele de integrare în structurile europene și euroatlantice existente, ci reprezintă o inițiativă care are ca menire crearea unui spațiu care să fie mai pregătit pentru integrarea europeană.

Red. – Cum poate fi valorificată experiența acumulată după 1990, în planul relațiilor externe și al acțiunilor la care a fost asociată România, în demersul de perfecționare a propriei noastre diplomații și în promovarea creativității în domeniul activității diplomatice?

Consider drept o experiență foarte utilă participarea la acțiunii OSCE. Învățăm astfel că trăim într-o lume foarte dinamică, aflată în permanentă schimbare, cu reguli și comportamente pe care trebuie să le înțelegem și cu valori pe care, desigur, le împărtășim. De aceea, consider că este o bună pregătire pentru o integrare mai largă a noastră în Europa.

Integrarea europeană nu înseamnă numai ralierea în structurile politice și economice existente ale Uniunii Europene. Acesta este un aspect foarte important, dar la fel de valoroasă este și înțelegerea la nivelul mentalităților și al valorilor pe care le împărtășește Europa.

Red. – Putem afirma că în prezent relația clasică dintre factorul diplomatic și cel militar a suferit o schimbare substanțială. Relația clasică era că factorul diplomatic pregătea războiul, iar factorul militar îl ducea. Ce credeți despre această relație, în condițiile unei lumi străbătute de atâtea tendințe pozitive și de tendințe care se opun curentului, să spunem, de prosperitate, de aplicare a drepturilor omului, de expansiune a democrației?

Consider că azi, relația dintre armată și diplomație este mult mai dinamică, întrucât în mod evident, în societatea tot mai deschisă în care trăim și factorul militar își are propriile sale programe de cooperare și de integrare în structurile europene și euroatlantice. În mod evident, în viitor, cooperarea dintre militari și diplomați va deveni și mai importantă, în perspectiva sporirii gradului de complexitate a problemelor specifice mediului european de securitate.

Către o nouă paradigmă a războiului?

dr. Constantin MOȘTOFLEI

Războiul a constituit, în evoluția omenirii, fenomenul care a marcat existența și istoria popoarelor. Generator de suferințe directe ori indirecte, dar și de satisfacții proprii învingătorilor, războiul a fost și este perceput ca sursă de angoase, distrugeri, pierderi umane etc. ori drept mijloc de îndeplinire a scopurilor definite din perspectivă politică.

Teoreticienii abordează studiul **războiului** având în vedere multitudinea fațetelor sale, fie sub denumirea de *polemologie*¹ fie ca „știință” ce evocă strategia și tactica luptei armate ori considerente juridice.

Orice sistem de investigație se bazează pe o **paradigmă**, implicită sau explicită, pe un model, conștientizat și acceptat de majoritatea teoreticienilor și practicienilor, care ghidează și organizează drumul cunoașterii.

Referindu-ne strict la conceptul de război, la domeniul teoriei și practicii (artei) militare, la soluțiile practice fundamentate teoretic într-un mod complet și riguros, vom constata că și în acest caz se operează cu conceptul de **paradigmă**, definit ca o realizare științifică excepțională, care influențează un anumit timp creația științifică².

Analiza oricărui concept, înțeleasă drept proces de separare mentală a părților sale constitutive pentru a-i studia natura și a determina legătura reciprocă dintre părți și față de întreg¹, impune apelarea la o schemă conceptuală care constă din acele concepte, alături de teorii și de presupuneri ce interconectează conceptele, pe care cercetătorul planifică să le folosească în analiza sa³.

Ne vom opri, de această dată, doar la două elemente definitorii ale paradigmei războiului: definiția acestuia și principiile ce-l guvernează.

Avatarurile definițiilor războiului

Abordarea fenomenului război (de păcate, de multe ori de pe poziții semidocte) pleacă de/face referire la Carl von Clausewitz și la lucrarea sa „*Despre război*”, cu trimiteri exprese la formularea acestuia privind relația dintre război și politică: „*războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace*”.

Sintagma clausewitziană este asimilată, în general, cu definiția dată războiului. Adevărul este că în capitolul 1 al lucrării menționate⁴ și intitulat „*CE ESTE RĂZBOIUL?*”, există subcapitole

distincte, dintre care remarcăm: „2. *Definiție*” și „24. *Războiul este doar o continuare a politicii cu alte mijloace*”. În subcapitolul 2, Clausewitz precizează că războiul „nu este decât o luptă în doi, extinsă”, pe care îl califică drept „un act de violență, pentru a sili adversarul să ne îndeplinească voința”⁵, iar în subcapitolul 24 detaliază că „*războiul nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace*”⁶. Iată că, de fapt, se eludează adevărata definiție a războiului dată de Clausewitz și se face trimitere la un comentariu, la o interpretare a teoreticianului german.

În legătură cu „definiția” clasică a lui Clausewitz, exprimată prin raportul dintre război și politică, au fost și vor mai fi discuții și controverse.

Teoreticienii militari au fost preocupați să determine dacă formula clausewitziană este valabilă în era nucleară, dacă se poate accepta inversarea acestei formule pentru caracterizarea politicii, dacă războiul mai poate fi un instrument politic în epoca noastră și care este impactul dezvoltării tehnologice asupra relației politică-război în condițiile revoluției științifice și tehnice⁶.

Pomindu-se de la aprecierea lui Raymond Aron, că cea mai de seamă realizare a lui Clausewitz este definiția *trinitară*, care pune în evidență relația dintre cele trei noțiuni utilizate - război, politică, mijloace violente – se concluzionează că o substituie a scopului prin mijloc, o violență armată nelimitată, o distrugere în sine, fără rațiune, fără justificare, fără perspectivă politică sunt elemente pe care întreaga sa filozofie a războiului le-a respins și le respinge⁷.

Totuși, elementul pe care se bazează orice definiție a războiului este violența. Într-o altă încercare de definire a acestuia, se apreciază că războiul reprezintă manifestarea cea mai ascutită a relațiilor politice conflictuale existente la un moment dat între grupări mari de oameni (clase, popoare, națiuni, state, coaliții de state) organizate din punct de vedere militar și care folosesc pentru atingerea anumitor scopuri economice și politice mijloace violente, ceea ce conferă acestui fenomen un puternic caracter distructiv⁸.

Confruntarea nu se limitează, de regulă, la domeniul militar propriu-zis, ci implică toate domeniile vieții sociale, iar lupta armată are rolul hotărâtor, decisiv. Lipsa unor delimitări tranșante a domeniului războiului a determinat abordări conceptuale diferite:

fenomen social, politic și militar, război definit de elemente tipologice precum nuclear, clasic, generalizat sau limitat, convențional, chimic, bacteriologic, de apărare națională, de gherilă, mondial, local etc.

Din 1945 nu a trecut nici o zi fără ca undeva pe globul românesc să nu se desfășoare un conflict armat, iar sfârșitul războiului rece nu a redus frecvența acestor conflicte, ci dimpotrivă. De exemplu, în 1994 mai mult de 30 de conflicte armate importante erau în curs de desfășurare în locuri ca Afganistan, Algeria, Bosnia, Cecenia, Liberia, Ruanda și Somalia⁹. Toate aceste confruntări militare sunt prezentate fie ca războaie, fie drept conflicte armate.

Într-o încercare de analiză a definiții **războiului** și a **conflictului armat** (categorisit *de joasă, de medie sau de mare intensitate*), se conluzonează că noțiunea de conflict armat o include și pe cea de război¹⁰. Abordându-se tipologia războiului modern, de multe ori chiar nu se face distincție între război și conflict¹¹, apelându-se la sintagma **război/conflict armat**.

Având ca element comun lupta armată, definită drept ansamblu de acțiuni, de ciocniri violente, desfășurate în mod organizat între două grupări de forțe înarmate, care urmăresc realizarea unor scopuri opuse¹², conceptului de **război** i se asociază, în mod logic, cel de **conflict armat**.

În același timp, trebuie să luăm în considerare și un alt punct de vedere, care exprimă o nedeterminare științifică și poate genera confuzie conceptuală. În Regulamentul trupelor terestre FM-100-20 al armatei SUA, *Acțiunile militare în conflictul de joasă intensitate*, se consenuează că între starea de pace și cea de război se creează un mediu ambiguu care se numește **conflict de joasă intensitate**, definit ca o confruntare politico-militară între state sau grupuri de state, de o intensitate mai mică decât în războiul convențional și mai mare decât o competiție obișnuită, pașnică dintre acestea. Totodată, se precizează că termenul de război de joasă intensitate reflectă un punct de vedere american, fiind un termen impropriu, dacă se ia în considerare că dacă pentru popoarele direct afectate amenințarea este imediată și vitală, pentru americani este subtilă, indirectă și pe termen lung, însă cât se poate de serioasă. Acțiunile care au loc în cadrul conflictului de intensitate redusă diferă de cele duse în războiul convențional (clasic), în primul rând prin modalitatea de ducere și apoi de gradul de intensitate.

După părerea noastră, această asociere a fost impusă de necesitatea unor delimitări de natură juridico-diplomatică, tocmai pentru a se detașa de restricțiile ce decurg din *dreptul războiului*, definit prin sistemul european de la Haga și Geneva¹². Din păcate, am întâlnit formularea conflict de intensitate redusă și în texte, chiar proiecte de documente legislative, referitoare la acțiuni militare declanșate și desfășurate exclusiv pe teritoriul național.

Destinderea în planul politicii de securitate, înregistrată începând cu 1989, a permis o anumită restrângere a prezenței militare. Ca forme de realizare a diminuării menționate amintim: reducerea efectivelor forțelor armate; micșorarea bugetelor militare;

extinderea spectrului de misiuni ale forțelor armate; adaptarea strategiilor militare la noile amenințări, obiective și resurse etc.

În același timp constatăm proliferarea acțiunilor nemilitare ce urmăresc obținerea de efecte superioare chiar celor bazate pe violență. Tot mai multe voci susțin ideea că acțiunile non-violente tind să devină principalul tip de amenințare la adresa securității unei țări. Avantajele certe ale unor asemenea acțiuni le recomandă a fi folosite înaintea și chiar în detrimentul acțiunilor violente.

Dintre avantajele acțiunilor non-violente, amintim:

- sunt greu de delimitat și de calificat ca fiind specifice situațiilor conflictuale. Aflate la granița dintre legal și ilegal, dintre moral și imoral, aceste acțiuni pot fi ușor de camuflat și nu sunt sancționate de dreptul internațional al conflictelor;

- se pot desfășura fără a fi nevoie de a se declanșa trecerea de la starea de pace la starea de război. De cele mai multe ori acțiunile non-violente se desfășoară la limita stării de beligeranță;

- nu necesită acordul opiniei publice și nici nu declanșează oprobiul acesteia întrucât formele specifice de desfășurare generează efecte disimulate, greu de sesizat;

- cu ajutorul lor se pot obține câștiguri majore cu cheltuieli minime.

În condițiile în care este recunoscut faptul că o politică abilă în plan comercial și în cel al investițiilor poate crea aceleași avantaje ca și o expediție militară, s-ar părea că rolul forțelor armate tinde să se diminueze într-un ritm susținut. Mai mult, au fost exprimate chiar și îndoieli de principiu privind necesitatea existenței, în continuare, a forțelor armate. Credem că susținătorii acestei teorii neglijează unele constante ale condițiilor cadru ce țin de politica de securitate. Se uită că istoria umanității este istoria luptelor pentru putere, că exercitarea puterii este elementul decisiv al politicii naționale și internaționale.

Literatura de specialitate înregistrează tot mai multe opinii referitoare la fizionomia conflictelor viitorului, la alegerea armelor, la efectul neletal al acestora etc. Clasificarea acțiunilor în militare și nemilitare nu mai corespunde conceptelor de violență și non-violență.

Dacă prin acțiuni ce nu sunt desfășurate de către armată sau militari se obțin efecte distructive, marcate de violență (ex. crima organizată, terorismul etc.), tot așa și proiectanții puterii militare urmăresc ca prin folosirea forțelor și mijloacelor specifice să fie reduse și chiar evitate pierderile în personal, precum și distrugerea bunurilor materiale și infrastructurii din zona operațională. Diluarea și evitarea caracterului violent al acțiunilor militare, prin adoptarea strategiilor și tacticilor ce exclud efectele distructive fizice, sunt tot mai agreate de factorii de decizie politico-militară.

Referindu-ne la elementele care caracterizează războiul modern, în accepțiunea specialiștilor militari, amintim: praguri diferite de violență; ponderea diferită a confruntărilor în domenii și medii multiple; aplicarea unor legi și principii proprii; alternarea formelor și procedurilor de ducere a războiului; organizarea

specifică și specializarea strictă a forțelor și mijloacelor participante; respectarea unor reguli și norme juridice speciale¹³.

În cadrul unei recente manifestări științifice¹⁴ una dintre temele abordate a vizat mediul de securitate al secolului XXI și „Noul război”. Apreciindu-se că definiția „Războiului Nou” este variabilă – atotcuprinzătoare, dar și specifică; clară, dar și vagă, s-a sugerat ca delimitarea conceptului să se realizeze prin focalizarea asupra următoarelor elemente: natura; împrejurările; actorii; provocările; amenințările; țintele; armele și avantajele; scopurile combatanților; victoria-înfrângerea.

Concluzia asupra definirii războiului, „Nici în mileniul III, războaiele/ conflictele militare nu vor ieși din sfera politicului”¹⁵, credem că împune completarea listei cu principalele întrebări cărora trebuie să li se găsească răspuns, prezentată mai sus, cu: formula clausewitziană este valabilă în cazul combaterii terorismului?; acțiunile militare non-violente (în plan fizic, informațional, imagologic, radioelectronic etc.) aparțin de conceptul război?; acțiunile militare care nu exclud folosirea forței (operațiuni de menținere, restabilire, impunere, sprijinire, implementare a păcii) aparțin conceptului război?; noile tipuri de războaie („de comandă și control” – blocarea, distorsionarea comenzii și conducerii; „cyberwar” – războiul cibernetice; „infowar” – războiul informațional; războiul psihologic; războiul mediatic etc.) presupun necesitatea reevaluării conținutului și sferei noțiunii de război, deci, a definiției sale?

Legile și principiile luptei armate – sursă de confuzie conceptuală?

În literatura de specialitate românească, deseori se regăsește expresia „legile și principiile luptei armate”. Sintagma „legile luptei armate” este introdusă și susținută de către adepții conceptului de **știință militară**, definită ca „sistem unitar de cunoștințe referitoare la legile și principiile luptei armate, la formele de organizare, pregătire și întrebuințare a forțelor armate în război, la procedeele și metodele de ducere a acțiunilor militare”¹⁶.

Definiția dată legilor luptei armate și menținerea acesteia în timp – „raporturi esențiale necesare, generale, repetabile și relativ stabile între laturile interne ale fenomenului război, precum și între acestea și alte domenii ale vieții sociale, care determină pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare”¹⁷ -, cât și denumirea acestora: (legea dependenței luptei armate de condițiile economico-sociale; legea rolului determinant al maselor populare în război; legea dependenței structurilor organizatorice, formelor și procedeelelor acțiunilor de luptă de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii militare; legea unității acțiunilor; legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace; legea raportului de forțe) demonstrează, chiar la o analiză sumară, precaritatea abordării științifice, din perspectiva raționalului și logicii, dar, mai ales, tenta influenței ideologice, specifice perioadei dinaintea de 1989.

Principiile luptei armate, denumite uneori și principii ale războiului, variază ca număr, de la un autor la altul, între trei

(mareșalul Foch) și zece (Regulamentul britanic al luptei navale) și care sunt fie abia sugerate (Sun Tze, Hitler), fie descrise cu precizie (Suvorov, Regulamentele trupelor americane)¹⁸ Principiile sau regulile stau la baza luării deciziilor. Acestea sunt considerate „*imuabile, independente de tipurile armelor, de timp și de loc*” (Jomini). Printre cele mai cunoscute¹⁹ sunt amintite:

- pentru armata franceză: economia de forțe, concentrarea eforturilor și libertatea de acțiune;
- pentru armata americană: obiectivul, ansamblul, ofensiva, surprinderea, siguranța, mobilitatea, economia de forțe, unitatea de comandă și simplitatea;
- pentru armata israeliană: menținerea obiectivului, inițiativa, ofensiva, surprinderea, concentrarea forțelor sau a eforturilor, economia de forțe, protecția și siguranța, cooperarea și, în sfârșit, flexibilitatea;
- pentru armata rusească: înaintarea și consolidarea, concentrarea, manevra și inițiativa, moralul, apropierea și înșelarea, rezerve corespunzătoare, economia de forțe, cooperarea și integrarea interarme și interarmate, anihilarea ofensivei.

Cele nouă principii ale războiului, definite în actualul Manual FM-3 pentru operațiile militare, sunt:

- **masarea** – a concentra puterea de luptă la locul și momentul decisiv;
- **obiectivul** – a direcționa fiecare operațiune militară către un obiectiv clar definit, decisiv și realizabil;
- **ofensiva** – a cuceri, a păstra și a exploata inițiativa;
- **surpriza** – a lovi inamicul în momentul, în locul sau modul pentru care el nu este pregătit;
- **economia de forțe** – a aloca minimum esențial de putere de luptă pentru eforturile escundare;
- **manevra** – a plasa inamicul într-o poziție dezavantajoasă prin folosirea flexibilă a puterii de luptă;
- **unitatea de comandă** – a asigura, pentru realizarea fiecărui obiectiv, unitatea efortului sub un singur comandant responsabil;
- **securitatea** – a nu permite niciodată ca inamicul să capete un avantaj neașteptat;
- **simplitatea** – a pregăti planuri clare, simple și ordine clare și concise pentru a asigura deplina lor înțelegere.

În literatura militară românească dinaintea de 1989, teoreticienii militari susțineau liste diferite cu principiile luptei armate. Astfel, într-o variantă²⁰ acestea erau: libertatea de acțiune; concentrarea eforturilor pe direcțiile hotărâtoare; unitatea acțiunilor de luptă; dispersarea forțelor și mijloacelor; economia forțelor și mijloacelor; cooperarea neîntreruptă; surprinderea și evitarea surprinderii; manevra.

Într-o altă lucrare²¹ se aprecia că principiile luptei armate, corespunzătoare tipului de război preconizat a fi purtat de România, sunt: libertatea de acțiune; unitatea acțiunilor de luptă și menținerea

permanentă a capacității de conducere; asigurarea multilaterală a acțiunilor militare; economia forțelor și mijloacelor; concentrarea eforturilor pe direcțiile hotărâtoare; dispersarea forțelor și mijloacelor; realizarea surprinderii asupra inamicului și prevenirea surprinderii din partea acestuia; manevra; cooperarea neîntreruptă; colaborarea permanentă a comandamentelor militare cu consiliile locale de apărare; autoconducerea, autoaprovizionarea și autoapărarea.

În prezent, în doctrinele acțiunilor militare ori operațiilor, adoptate sau în proiect, se prezintă principii ce au diverse formulări. Astfel, în Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate se prezintă următoarele principii ale acțiunii întrunite: definirea clară a obiectivelor (misiunii); libertatea de acțiune; sinergia; concentrarea efortului; susținerea; flexibilitatea; economia de forță; surprinderea; securitatea acțiunilor și a forței; etapizarea acțiunilor întrunite; coordonarea acțiunilor întrunite; pregătirea forțelor armate.

În Doctrina operațiilor întrunite (proiect) se precizează că punctul de plecare trebuie să-l constituie cunoașterea și însușirea următoarelor principii: obiectivul; unitatea eforturilor; cooperarea; susținerea logistică; concentrarea forțelor; economia forțelor; flexibilitatea; inițiativa; susținerea moralului; elementul surpriză; siguranța/securitatea forțelor; simplitatea.

Doctrina pentru operații speciale (proiect) face trimiteri la următoarele principii ale luptei armate: definirea clară a obiectivelor; asigurarea caracterului preponderent ofensiv al operațiilor speciale; concentrarea efortului; economia de forțe și mijloace; întrebuițarea pe scară largă a manevrei; unitatea de comandă; securitatea acțiunilor și trupelor; surprinderea inamicului; simplitatea planurilor și a ordinelor.

O altă formulare a principiilor luptei armate, cât și o altă succesiune a prezentării lor, asociate operațiilor în sprijinul păcii le întâlnim revista de teorie și știință militară (sic!) editată de Statul Major General al Armatei României: selecția și menținerea scopului; acțiunea ofensivă și surprinderea; concentrarea efortului; cooperarea; economia de forțe și mijloace; siguranța; flexibilitatea; menținerea moralului; susținerea logistică²².

În același timp, semnalăm o încercare inedită de abordare a principiilor războiului și, implicit, ale luptei armate²³. Este vorba de o teorie relativ nouă, potrivit căreia principiile războiului sunt doar două: cel al incertitudinii și cel al „loviturii de trăsnet”. Aceste principii sunt deduse plecându-se de la cei doi factori esențiali care l-au marcat pe OM – elementul comun al tuturor războaielor, indiferent cărui val aparțin – angoasa și timpul. Într-o relație antagonistă, cu cât teama adversarului este mai mare, cu atât vom fi mai capabili să exercităm presiuni asupra angoasei sale și cu atât îi va fi mai greu să reacționeze. De asemenea, fiecare persoană sau grup uman are propriul său „timp” și orice schimbare de ritm afectează eficiența acțiunilor acestora.

Principiul incertitudinii are ca scop sporirea neîncrederii, a neliniștii, a angoasei, a sentimentului de teamă care îi cuprinde pe luptători, pe șefii civili și militari, dar și populația civilă pentru

zădărnicierea „voinței celuilalt” și a paralizării acestuia. Acest principiu se manifestă prin disimulare permanentă, inclusiv în cursul acțiunilor de luptă, astfel încât adversarul să rămână în incertitudine cu privire la scopul, momentul, locul, forma acțiunii și forța folosită, fără a se putea pregăti pentru contracararea eficientă, cantonându-se astfel în domeniul ipotezelor, al supozițiilor și al ezitărilor. Principiul este pus în practică printr-o serie de procedee arhicunoscute: păstrarea secretului, șiretenia sub toate aspectele sale, mobilitatea, refuzul de a acționa după doctrine și reguli prestabilite sau limitative, flexibilitatea, diversitatea mijloacelor, spionajul, culegerea și transmiterea informațiilor, cercetarea, diplomațiile paralele, alianțele nefirești, manipularea mijloacelor de informare în masă etc.

Principiul loviturii de trăsnet are ca scop nu să distrugă totul, ceea ce ar fi neinteresant în orice tip de conflict, ci să rupă ritmul diverselor activități ale adversarului, în așa fel încât să-l împiedice pe acesta de a redeveni stăpân pe sine și să-i întârzie în permanență acțiunile. Se urmărește, de fapt, executarea în momentul cel mai favorabil a unor lovituri fulgerătoare asupra „articulațiilor” celor mai sensibile, în vederea zădărnirii oricărei încercări a adversarului de a dobândi sau redobândi inițiativa și avantajele, de a-și regăsi coeziunea, resursele materiale și morale etc. Acest principiu se aplică printr-un număr de procedee, cunoscute drept principii: realizarea surprinderii în toate domeniile (tactic, tehnic etc.); economia de forțe; efectul de bisturiu; instantaneitatea efectelor; concomitența mediatică; libertatea de acțiune; cooperarea; concentrarea trupelor; schimbarea ritmurilor etc., procedee care pot fi rezumate printr-o triplă convergență: în timp, în spațiul ales pentru operație și în eforturi.

*
* *

Studiul fenomenului război presupune apelarea la noțiuni, concepte și sintagme. Literatura de specialitate, incluzând aici atât lucrări de autor, dicționare, lexicoane etc., cât și doctrine, regulamente militare, manuale etc., reflectă preocupările teoreticienilor militari pentru definirea și fundamentarea dimensiunilor războaielor/conflictelor armate. Desigur, rămâne valabilă aprecierea că niciodată nu se poate considera că s-a spus ultimul cuvânt în definirea cât mai exactă și recunoscută a tuturor termenilor, conceptelor și sintagmelor cu care operează teoria și practica militară²⁴.

Tentația de semnalare a unei stări de confuzie conceptuală trebuie, după opinia noastră, eliminată și înlocuită cu recunoașterea procesului de clarificare a fenomenului război, cu o nouă fizionomie.

Într-o listă-sinteză sunt prezentate elementele ce se consideră definitorii pentru noul tip de război²⁵:

- confruntare discretă, de multe ori „banală”, pe baza unei strategii adecvate aplicată într-un proces regulatoriu;
- evidențierea unei stări de pace „încordată, dură și fierbinte”;

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

- starea de pace și cea de război nu vor mai avea sensuri antinomice: pacea va coexista cu războiul;

- ponderea mijloacelor și acțiunilor nonviolente va crește considerabil;

- forțele și mijloacele vor fi mai „pașnice” și ecologice, iar confruntările majore se vor angaja mai mult în sfera informațiilor și decriptării intențiilor adversarului;

- nu se va desfășura între marile puteri, ci în spațiul zonelor de interes și control al acestora;

- durata confruntărilor poate crește considerabil, iar continuitatea acțională va fi evidentă;

- concepția va fi în sfera gândirii și acțiunii umane; decizia va fi de natură informațională, iar execuția va aparține mijloacelor ultraperfecționate, viabile, inteligente, selective și de mare eficiență;

- în cadrul larg, de masă, percepția războiului este simțită și afectează, dar în plan acțional victimele umane sunt reduse și nu se vede aproape nimic.

Răspunsul la întrebarea din titlu este, în acest context, simplu: este pe cale de definitivare a unei noi paradigme a războiului.

NOTE:

¹ Denumire introdusă de Gaston Bouthoul pentru a desemna studiul științific al războaielor, ca parte a sociologiei dinamice (Apud, *Dicționar de filozofie*, Editura Politică, București, 1978, p.541.

² Cf. T. Kuhn, *Tensiunea esențială*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p.354+360.

³ Conf. Jack C.Plano, Robert E. Riggs, Helenan S. Robin, *Dicționar de analiză politică*, Editura ECCE HOMO, București, 1993, p. 12.

⁴ *Ibidem*, p. 134.

⁶ Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, p.53, 67.

⁶ *Ibidem*, p.53.

⁷ *Ibidem*, p.67.

⁸ A se vedea, General-maior (r.) dr. Corneliu Soare, *Recitindu-l pe Clausewitz*, Editura Militară, București, 1993, p.182-208.

⁹ General-maior Corneliu Soare, *Dialectica luptei armate*, Editura Militară, București, 1981, p.69.

^{10***}, *Doctrină și teorie militară*, Editura Militară, București, 1987, p.306.

¹¹ Cf. Margareta Sollenberg and Peter Wallensteen, *Major Armed Conflicts*, în *SIPRI Yearbook 1995*, Oxford University Press, New York, 1995, p.19-35, apud Teodor Frunzeti, *Op.cit.*, p.71-72.

¹² General de brigadă dr. Vasile Paul, *Războiul mileniului trei*, Editura D.B.H., București, 2000, p.29-45.

¹³ Teodor Frunzeti, *Securitatea națională și războiul modern*, Editura Militară, București, 1999, p.94-110.

¹⁴ *Ibidem*, p.306.

¹⁵ A se vedea, pe larg, Iosif Armaș, Cornel Purcărea, Paul Dănuț Duță, *Acțiunea militară la granița dintre milenii*, Editura Militară, București, 2001, p.13-45.

¹⁶ Apud, General de brigadă dr. Vasile Paul, *Op.cit.*, p. 30.

¹⁷ Seminarul cu tema *Forță, caracter, identitate și conducere*, organizat de Centrul European pentru Studii Strategice George C. Marshall și Ministerul Apărării Naționale, București, 4-7 noiembrie 2002.

²⁰ General de brigadă dr. Vasile Paul, *Op.cit.*, p.45

²¹ ***, *Doctrină și teorie militară*, Editura Militară, București, 1987, p.301.

²² Cf. *Lexicon militar*, Editura Militară, București, 1970, p.409; ***, *Doctrină și teorie militară*, Editura Militară, București, 1987, p.306; Colonel dr. Valentin Arsenie, *Principii ale luptei armate în războiul întregului popor*, Editura Militară, București, 1987, p. 10.

²³ Cf. Labouerie, G., *Des principes de la guerre*, în *Defense Nationale*, Franța, vol.48, apr.1992, p.9.

²⁴ Apud, Jean-Michel Sandeau, *L'histoire militaire comme memoire des systemes d'armes a la decision*, Fondation pour les etudes de defense nationale, Paris, 1990, p.20.

²⁵ Cf. ***, *Doctrină și teorie militară*, Editura Militară, București, 1987, p.311.

²⁶ Colonel dr. Valentin Arsenie, *Op.cit.*, p.39.

²⁷ *Gândirea Militară Românească* nr. 5, septembrie-octombrie 2002, p.13.

²⁸ Labouerie, G., *Des principes de la guerre*, în *Defense Nationale*, Franța, vol.48, apr.1992, p.9-18.

²⁹ General de brigadă dr. Vasile Paul, *Op.cit.*, p. 20.

³⁰ Cf. General de brigadă dr. Vasile Paul, *Op.cit.*, p. 31.

Războaiele începutului de mileniu

colonel dr. Ion COȘCODARU

Apariția armelor de foc și generalizarea acestora a făcut posibilă revoluționarea, în secolul al XVI-lea, a domeniului militar, revoluție ce a atins un moment de cotitură în cursul celor două războaie mondiale din secolul al XX-lea; mutațiile profunde din domeniul militar și-au pus amprenta inconfundabilă asupra demersurilor politice de cucerire și menținere a rolului de lider de către principalii actori de putere globali și regionali.

În evoluția și dezvoltarea lor, armele de foc au antrenat cele mai strălucite minți ale momentului dublate de capacități tehnico-științifice și financiare impresionante; au înmagazinat cele mai noi cuceriri ale cunoașterii tehnice umane, au cunoscut perfecționări, diversificări și multiplicări inimaginabile, atingând cote de performanță considerate până nu demult imposibile.

Pentru fabricarea lor au fost utilizate cele mai avansate tehnologii, cele mai perfecționate capacități industriale, deservite de mii de specialiști de cea mai înaltă calificare. Pentru întrebuintarea lor potrivit scopurilor propuse, au fost mobilizate efective din ce în ce mai numeroase, care -, în conformitate cu doctrinele momentului - consumau resursele și așa insuficiente ale națiunilor atrase în jocul puterii; organizarea, planificarea, coordonarea și optimizarea folosirii forțelor și mijloacelor tehnice moderne a dus la dezvoltarea strategiei ca „știință a războiului”. Devenind general (mondial) războiul amenință să escaladeze „dincolo de absurd” violența armată.

În „*caruselul*” jocurilor de interese dirijat de marile puteri și a căror esență îl reprezentau războaiele generale, au fost angajate progresiv majoritatea țărilor, indiferent de mărime, dezvoltare economică sau putere militară. Paradoxal, explozia bombei nucleare la 06.08.1945 deasupra Hiroșimei a contribuit decisiv la oprirea acestui mecanism infernal prin întreruperea brutală a escaladării violenței armate, și încetarea, cel puțin până astăzi a ciclului războaielor mondiale.. Aducând factorul **putere** la scară universală,

arma nucleară a modificat radical datele războiului, scoțându-l din tiparele așa-zise clasice, determinând intrarea omenirii într-o nouă eră. Prin urmările și efectele sale catastrofale pe care le poate provoca, prin dezechilibrele ecologice ireversibile și dereglările produse însăși ființei umane, arma nucleară demonstrează zădărnicia războiului ca mijloc al politicii; ea a revoluționat raporturile de forțe dintre puteri, obligându-le pe acestea să-și exprime rivalitățile pe alte planuri și sub alte forme. Astfel, arma nucleară a împiedicat escaladarea practică a violenței armate colective. Schimbarea formelor războiului, a fizionomiei acestuia, constatate la sfârșitul secolului trecut, au fost generate, în cea mai mare parte, de materializarea acestei revoluții fundamentale. Cu toate acestea persistă o **spaimă**, „*mâine*” armamentul nuclear s-ar putea să fie depășit ca performanță de alte mijloace de forță, generate ca efect al revoluției tehnologice în curs de desfășurare.

Efectele și consecințele revoluției nucleare

Instrument de distrugere terifiant, cu efecte la scară mondială, puterea nucleară, este totuși, singurul factor credibil de descurajare. Vector al unei proliferări care trezește neliniște, ea este sursă de energie și de progres pentru dezvoltare și sănătate; agent principal de raționalitate în raporturile de forțe dintre puteri, poate elibera, prin contralovitură, potențialele de violență acumulate. De o jumătate de secol, știința a demonstrat cu certitudine că, domeniul nuclear are o contribuție importantă și pozitivă la dezvoltarea societății omenești, ceea ce face ca pericolele și riscurile pe care le antrenează de multe ori ignorate.

Din punct de vedere doctrinar, momentul nuclear a fost și este, în primul rând, **fondatorul descurajării**. Aceasta reprezintă dealtfel esența revoluției strategice. Pentru prima dată în istorie, oamenii s-au văzut în situația de a putea să se opună cu eficiență dezvoltării incomensurabile a violenței armate, materializată prin imense arsenale militare ultrasofisticate tehnologic, prin această

teribilă armă, care prin efectele sale poate provoca însăși distrugerea speciei umane (ceea ce-i conferă caracter de „*armă sinucigașă*”). Terifiantă pentru populațiile amenințate, arma nucleară este, în schimb, **un puternic calmant politic și psihologic**; ea distruge orice speranță de victorie a unui posibil adversar, făcând să planeze asupra agresorului potențial **teama** unei riposte disproporționate față de miză. Teoria descurajării nucleare a apărut ca urmare a acestei constatări.

Descurajarea se exercită în mod prioritar și evident asupra statelor care dețin arme nucleare; într-o oarecare măsură, ea interzice războiul clasic dintre aceste puteri, război teoretizat de Clausewitz, practicat cu îndârjire, timp de mai multe secole, de națiunile europene.

Blocarea ciclului războiului nu este lipsită de consecințe asupra modalităților de manifestare a violenței; rivalitățile de putere dintre state, ca și conflictele din sânul societăților rămân, în realitate, permanente în viața națiunilor. Detunată de la câmpurile obișnuite de luptă, violența se manifestă în **alte locuri și în alte moduri**, alegând alte forme decât confruntarea armată de amploare, împingând războaiele clasice pe alte planuri, în afara perimetrului zonelor de interes ale puterilor.

În aceste condiții, războiul general se dispersează în conflicte multiple, care izbucnesc acolo unde sunt întrunite condiții sociale și economice pe care statele nu mai sunt în măsură să le stăpânească. De la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, adică timp de o jumătate de secol, au fost înregistrate aproximativ 400 de crize deschise care au provocat peste 144 de conflicte și zeci de milioane de victime; consecințele, deși nu la fel de grele și generale cu cele ale marilor războaie, sunt întotdeauna complexe și dificil de surmontat. De-a lungul vremii, anual, în ciuda eforturilor comunității internaționale de a preveni și gestiona situațiile de criză, au avut loc în lume de la 20 la 30 de conflicte simultan.

Din cauza descurajării nucleare în timpul Războiului Rece, rivalitățile dintre cele două superputeri se exprimau în parte prin conflicte periferice interpușe, războaiele de decolonizare oferind primele un teren de confruntare privilegiat. Au avut loc și conflicte între state, în cazul cărora fiecare superputere își alegea și susținea propriul favorit. Dar, progresiv, sfârșitul mișcării de decolonizare și insuccesul războaielor dintre state, lungi, ruinătoare, nedecise și supuse unor puternice presiuni diplomatice exercitate de comunitatea internațională, au avut ca rezultat transferul conflictelor

chiar în interiorul națiunilor. Aceste războaie interne întrețin și astăzi dezordinea și insecuritatea în multe zone ale lumii. Pentru că se dezvoltă în centrul societăților și deoarece au ca ostatic și ca miză populațiile, ele sunt denumite **războaie civile**. Sintagma, reprezintă, pe de o parte, banalizarea folosirii forței armate în obținerea unor scopuri propuse și, pe de alta, degradarea obiceiurilor de război. Conflictele contemporane – în special din Rwanda, Bosnia, Kosovo – sunt exemple relevante în acest sens. Astfel, războaiele tind să iasă de sub controlul exclusiv al **centrelor de putere** și, în același timp, nu se mai supun regulilor laborios elaborate și experimentate de-a lungul secolelor, în care învingătorul era decis pe câmpul de luptă, căpătând caractere noi, atipice.

Riscurile proliferării nucleare

Totuși, războiul nuclear rămâne o ipoteză plauzibilă atât timp cât armamentul nuclear se sustrage discursului rațional al descurajării și dacă unele state își utilizează capacitățile financiare și tehnologice pentru se separă de grupul țărilor „*bine intenționate*”. În acest caz, variantele care pot fi luate în calcul se reduc la două, ambele având de fapt aceleași consecințe: sau schimbul de lovituri nucleare va restabili teroarea și descurajarea, sau se va multiplica, antrenând beligeranții într-o distrugere reciprocă; **oricare i-ar fi derularea și rezultatul, războiul nuclear și-ar dovedi zădărnicia.**

O condiție a prevenirii războaielor nucleare „*locale*” sau „*generale*” rezidă în controlul asupra armamentului respectiv. În acest sens, s-a ajuns la reînnoirea Tratatului de neproliferare nucleară, aprobat de 179 de state, adică de cvasitotalitatea comunității internaționale. Se poate afirma că s-a urmărit extinderea descurajării la ansamblul lumii, cu toate că există încă state care urmăresc să se doteze cu arme nucleare sau că se află deja în posesia acestora. Acțiunea împotriva proliferării a devenit astfel o obligație majoră nu numai pentru puterile nucleare ci și pentru ansamblul comunității internaționale.

Proliferarea armelor nucleare se asociază, uneori, și cu dezvoltarea de către anumite state a altor categorii de arme de nimicire în masă (chimice, biologice, geo-climaterice? etc.). Foarte periculoasă este achiziționarea de armament nuclear, de diferite dimensiuni, de către mișcărilor și grupările teroriste și fundamentaliste etc. Din păcate, principalii actori internaționali (SUA, UE, F. Rusă, China, Japonia etc.) nu au reușit să se pună de acord asupra strategiilor și modalităților concrete de control internațional și de prevenire coordonată a abaterilor de la spiritul și

litera Tratatului de neproliferare a armamentului nuclear și a altor categorii de arme de nimicire în masă.

„Războiul economic” și șocurile suportate de civilizații

Rivalitățile și conflictele economice au precedat și însoțit Războiul Rece. Uneori concurența economică a dobândit forma cea mai ortodoxă a „războiului”. În timpul Războiului Rece, a ieșit însă în evidență superioritatea doctrinei liberale și a economiei de piață față de sistemele autoritare rigide, specifice „*blocului socialist*” sau unor state în curs de dezvoltare. Mondializarea economică, pe lângă aspectele sale benefice, condus totuși la cristalizarea unor „*blocuri concurențe*”, de felul: UE, ASEAN, OPEC, China, NAFTA etc. În plus, corporațiile multinaționale, datorită importanței rețelelor și extensiei lor financiare, se comportă asemenea unor „*actori internaționali*”; ele reiau strategiile de expansiune care au aparținut marilor puteri politico-militare. Acestea utilizează pârghia conferită de tehnologiile de informare, armele cercetării economice, și vizează dominația piețelor.

Este știut faptul că numai puterile de nivel mondial sau continental (SUA – PIB 9.700 miliarde dolari, în 2000, UE – 10.000 miliarde, Japonia – 3.000 miliarde, Germania – 3.000 miliarde la un PIB mondial de 45.000 miliarde dolari, în 2000) dispun de resursele și ambiția unei concurențe atât de costisitoare. Sunt motive serioase să se creadă că logica economică va câștiga în fața dinamicii războiului și că înfruntarea va continua să se exercite în limitele regulilor pe care comunitatea internațională va reuși să le impună. Puterile postindustriale, care dețin pozițiile cele mai avansate în tehnologie, cunoaștere și eficiență economică trebuie, însă, să urmărească crearea unui nou cadru instituțional pentru activitatea corporațiilor transnaționale. Este o cerință semnalată de personalități politice de marcă, între care se numără și H. Kissinger. În lipsa unor reglementări internaționale coerente, transnaționalele pot să transforme concurența pentru resurse și piețe în conflict (război) economic, tip de înfruntare ce poate genera, la rândul ei, războaie între puteri politico-militare, mai mult sau mai puțin „*locale*” (există păreri în Occident și nu numai, după care Războiul din Golf, din 1991, evidențiat și de voința SUA de a exercita un control direct asupra resurselor petroliere regionale).

Competițiile economice specifice mondializării sunt însoțite și de expansiunea modelelor social-politice de organizare din Occident spre Asia, Africa, America Latină. În unele cazuri, replica la asemenea „*exporturi*” de modernitate îmbracă forma

„*conflictului între civilizații*” (Occident – Orient, Occident – lumea sinică, Occident – Ortodoxie?). Schimbarea violentă și bruscă a sistemelor de valori din diferite spații, prin acțiunea conștientă și susținută a unor centre internaționale de putere rămâne, pe mai departe, - ca și „*mondializarea sălbatică*” – un important factor de risc pentru securitatea internațională..

Revoluția în informare: realitate și mize

Progresele științifice și tehnologice ale ultimelor două decenii, în special, în dezvoltarea informaticii și mijloacelor de comunicare au transformat radical posibilitățile de informare și de acces la cunoaștere. Prin intermediul lor, oameni și organizații participă în număr din ce în ce mai mare la rețelele care irigă piața mondială; ei își exercită astfel libertatea și inițiativa, dar și noi forme de putere. Astfel, revoluția în informare este, atât o revoluție în domeniul **cunoașterii**, cât și o manieră de a cuceri și deține **puterea**.

Așa cum factorul nuclear este fondatorul descurajării, informarea este esența prevenirii; arma sa este culegerea informațiilor, **adevărată materie primă a strategiei**. În realitate, cercetarea actuală dispune de mijloace de observare, de ascultare, de comunicare și de calcul care permite celor ce iau deciziile să anticipeze evenimentele printr-o cunoaștere obiectivă și în timp real a situațiilor. Este tocmai ceea ce arta războiului caută să obțină prin manevră de foc, adică, în principal, cunoașterea dispozitivului și a intențiilor adversarului; mijloacele moderne de cercetare permit obținerea acestora fără a se recurge la violență.

Marile puteri au acum posibilitatea de a exercita controlul reciproc asupra respectării regulilor tacite ale descurajării, ca și asupra respectării de către alte state a acordurilor de neproliferare. Cercetarea a devenit, cel mai bun aliat al descurajării și al împiedicării războiului. Informarea, prin dezvoltarea mijloacelor de cercetare, în particular a celor spațiale, este vectorul unei adevărate revoluții strategice, făcând posibile, pe de o parte, intervenția prin anticipare în ciclul conflictual iar, pe de altă parte, introducerea unui element primordial de transparență și control reciproc în relațiile dintre state. Ea completează și întărește descurajarea, prin prevenirea crizelor și inhibarea conflictelor.

Stăpânirea informațiilor

Țările care dispun de mijloace financiare și tehnologice care să le permită să ajungă la un astfel de nivel de stăpânire a cercetării sunt puține. Statele Unite, pionieri ai revoluției informării

ca și ai revoluției nucleare, dispun în acest sens de o superioritate incontestabilă, chiar de un veritabil monopol. Avansul tehnologic îi conferă deținătorului său o superioritate strategică care se exercită în domeniul-cheie al cercetării și se extinde și asupra gestionării conflictelor.

Apariția armelor inteligente de înaltă precizie, posibilitatea selectării țintelor și obținerii unor rezultate de importanță strategică - cu elemente de valoare tactică -, a făcut posibilă ipoteza unui război eminentamente tehnologic, în care numărul pierderilor umane să se apropie de zero; însăși denumirea de pierderi colaterale simbolizează noua opțiune. În aceste condiții, confruntarea armată majoră ar putea fi luată din nou, în mod serios, în calcul.

În ultimele decenii, literatura de specialitate abundă în analiza unor concepte și scenarii de agresiune și apărare informațională, de manevre și crize media, de studii asupra manipulării, dezinformării, intoxicării etc. Preocupările respective exprimă când sentimente de putere, când sentimente de teamă, în raport cu puterea tehnologică sau tradițională pe care o servesc specialiștii amintiți. Un lucru însă se desprinde clar din investigațiile de profil: informarea trebuie să fie utilizată ca vector al cunoașterii reciproce a oamenilor și al încrederii dintre state; în caz contrar, ea va sluji celei mai redutabile forme de confruntare, cea dintre idei și dintre culturi.

Criza statului și a structurilor sociale

În cursul istoriei, războiul a fost, în principal, asociat cu statul și politica. Epocile războaielor mondiale și a Războiului Rece au fost dominate de marile coaliții și blocuri politico-militare care organizau și controlau folosirea violenței armate pe spații mari. După 1945, statele-națiune, inclusiv puterile Europei Occidentale, și-au văzut reduse prerogativele de independență și suveranitate (în cadrul alianțelor politico-militare), implicit drepturile de a declara și susține războaie și de a încheia păci. Și statele formate odată cu dezmembrarea imperiilor coloniale au trebuit să se alinieze direcțiilor de bloc, cu unele excepții notabile, de felul Chinei și Indiei.

Mondializarea economică, prăbușirea comunismului și eșecul dezvoltării etatiste în țările sărace au rupt echilibrele geopolitice, economice și culturale ale lumii; aceasta a devenit profund instabilă și supusă unor puternice pusee febrile. În lipsa unui sistem de reglementare recunoscut și eficace, internaționalizarea poate duce la anarhie și, astfel, la confruntări de amploare.

Societățile sunt tuaburate de triumful individualismului și al valorilor comerciale; indivizii, prin intermediul rețelilor, constituie structuri anonime și iresponsabile, care favorizează proliferarea bandelor și cultul violenței. În locul valorilor colective, ele suscită interese speciale și produc fracturi multiple în societate. Statul-națiune este atacat, la rândul lui, din mai multe direcții. Conceput pentru a organiza și a apăra națiunea, el își vede suveranitatea contestată de organizațiile internaționale în numele unor valori universale; în același timp, suportă tendințele interne de fragmentare etnică sau regională, care sunt hrănite de fracturile sociale și economice. Simbolizând și stimulând unitatea națională prin conducerea războiului împotriva vecinilor, - exportându-și astfel problemele proprii atunci când devin insuportabile-, statul se află mai puțin în largul său atunci când este constrâns să găsească soluții interne. Responsabil de apărarea teritoriului și de protecția populației, el este, în principiu, singurul deținător legitim al forței; și aici, autoritatea sa este pusă în discuție de apariția violenței individuale sau corporatiste, deseori la fel de imprevizibilă și neorganizată.

Multitudinea riscurilor și amenințărilor contemporane, ca și caracterul transnațional al unor procese de instabilitate economică, politică, religioasă etc., constrâng statele-națiune să se grupeze în organizații regionale de securitate și de cooperare pe multiple planuri. NATO, UE, OSCE își propun tocmai gestionarea solidară de către statele membre a problemelor de securitate, apărare colectivă, prevenire și gestionare a crizelor etc. În aceste componente ale comunității internaționale democratice, războiul este interzis ca modalitate de rezolvare a diferendelor dintre entitățile suverane. La periferia sistemului euro-atlantic se pot desfășura acțiuni militare de prevenire și răspuns la criză cu ori fără consultarea ONU.

*

* *

Războiul, în forma sa limitată ca amploare spațială și temporală s-a „repliat” după 1990, în fosta RSFI Iugoslavia, Cecenia, Afganistan, zona Golfului și, mai cu seamă, în Africa Neagră. Competiția între marii actori internaționali exclude astăzi formele de conflict armat. La nivel economic, noile blocuri își dispută, totuși, cu energie piața mondială.

Confruntările dintre statele mari și actorii internaționali „*minori*” iau, din ce în ce mai evident, forma „*conflictelor*”

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

asimetrice"; acestea din urmă sunt foarte periculoase în măsura în care „actorul inferior” este în permanență tentat să-și lovească adversarul cu arme sofisticate și ieftine (de felul celor nucleare miniaturizate). Tot mai des, mișcările, organizațiile și statele extremiste recurg la terorism local și internațional în scopul promovării propriilor valori și interese.

Războaiele epocii postindustriale vor dezvolta tipologia conflictelor armate conturată în Epoca Războiului Rece, cu anumite dezvoltări impuse de conținutul, ritmul și direcția proceselor de înnoire economică și politico-organizatorică din deceniile de început ale mileniului III. Blocurile politico-militare tradiționale, par să fie înlocuite de blocuri politico-economice, încadrate aproape în

totalitate în comunitatea statelor democratice. În interiorul acestei comunități, se exercită un control coordonat asupra violenței armate și războiului.

În exteriorul comunității internaționale, se conturează o tendință de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor armate, adeseori cu folosirea unor „*forme de război limitat*”.

În plus, se remarcă și o tendință de „*specializare*” (atribuire de roluri) a statelor și organizațiilor din comunitatea statelor democratice pe sectoare de efort (contribuții) militare, economice și diplomatice, în activitățile de gestionare a crizelor și conflictelor și de contracarare a pericolelor proliferării armelor de nimicire în masă și combaterii crimei transfrontaliere etc.

Strategia unei noi revoluții (RMA)

general de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA

1. Există oare vreo legătură între conceptul american „Revoluția în probleme militare” (*Revolution in Military Affairs, RMA*) și arta militară, în general? Cu alte cuvinte, acest concept, atât de important și de interesant pentru cea mai mare putere economică, militară și democratică a lumii, are vreo relevanță pentru arta militară și, în acest cadru, pentru arta strategică? Dețin americanii locul de lider mondial și în ceea ce privește arta militară? Conceptele care rezultă din teoria și practica războiului în viziunea americană sunt valabile pentru toată lumea, inclusiv pentru întreaga Europă, sau se limitează la spațiul controlat și influențat de Statele Unite?

Quo vadis?

Unii dintre autori, îndeosebi anglo-saxoni, consideră că în epoca modernă, Europa a cunoscut o revoluție militară, iar această mutație se află la baza superiorității europene față de restul lumii și explică expansiunea colonială din secolele al XVII-lea și al XIX-lea. Alții, îndeosebi francezi, nu sunt de acord cu o astfel de explicație, întrucât este foarte dificil să definești un concept atât de elastic care descrie un fenomen a cărui desfășurare este greu de identificat și de evaluat și ale cărei împrejurări sunt dificil de localizat în timp¹.

De aceea, dezbateră în jurul impactului RMA asupra ordinii mondiale, condiției sociale, relațiilor internaționale, în general, și artei militare, în particular, rămâne deschisă. Unii sunt chiar de părere că RMA este a americanilor și îi privește doar pe americani.

La întrebarea, dacă este sau nu vorba de o revoluție în probleme militare, adică în domeniul militar, răspunsul nu poate fi decât afirmativ. O astfel de revoluție a cunoscut multe cicluri și multe etape, care au depins de marile descoperiri științifice și de implementarea lor în domeniul militar, de apariția mijloacelor de luptă performante care au determinat mutații substanțiale în conceperea și ducerea războaielor. Și chiar dacă principiile generale ale războiului au rămas aproape neschimbate, în esența lor, de sute de ani, desfășurarea acțiunilor militare a cunoscut, de-a lungul timpurilor, mutații radicale. Drumul de la confruntarea fizică, cu sabia, cu lancea sau cu arcul a două entități aflate față în față, la războiul non-contact este foarte lung.

De aceea, recente descoperiri în domeniul armamentelor – culegerea informațiilor prin satelit, dirijarea în infraroșu, prin laser, microunde și GPS, crearea și folosirea armamentului de înaltă precizie, a sistemelor integrate de arme etc. – au creat o nouă fațetă a beligeranței.

Un raport întocmit de Adunarea Parlamentară a NATO citează o definiție concludentă dată revoluției în probleme militare (*Revolution in Military Affairs, RMA*) de Andrew Marshall, director al Oficiului de Evaluare din Departamentul american, astfel: „O revoluție în probleme militare (RMA) este o schimbare de fond în natura războiului, determinată de aplicarea inovatoare a noilor tehnologii care, combinate cu schimbările profunde ale doctrinei militare și conceptelor operaționale și

organizaționale, modifică radical caracterul și conducerea operațiilor militare.”²

Revoluția în domeniul armamentelor este incontestabilă. În numai câțiva ani, s-a făcut un salt enorm, în ceea ce privește forma și efectul loviturilor, de la masivitate la precizie, de la incertitudine la certitudine, grație noilor tehnologii extrem de performante în domeniile informației, cercetării, recunoașterii și lovirii. Nanotehnologia este în curs de a schimba complet configurația acțiunii militare și reacției în teatru.

Noua dimensiune a controlului violenței se construiește, în condițiile RMA, pe fluiditatea strategică și chiar pe virtualitatea spațio-temporală care, la rândul lor, se bazează pe atotputernicia informațională. Cine deține informația deține și puterea.

„Infodominarea (dominarea informațională NN) devine o metaparadigmă strategică care consacră «timpul real» ca anulare a profunzimii strategice spațiale a adversarului («asincronia») inducând astfel superioritatea decizională”. La nivel strategic global – militar, geopolitic și geoeconomic – infodominarea permite controlul sistematic al ordinii lumii (shaping the world). La nivel militar, dominarea informațională permite RMA integrarea operatorilor bătăliei și rapiditatea în luarea deciziilor și executării operațiilor, dar și integrarea completă interarme, interagenții, interaliați, civilitatea, sinergia militaro-industrială, adică **integrarea sistemelor de sisteme***.

În concepție americană, RMA vizează îndeosebi trei domenii: **domeniul tehnologic** (integrarea noilor tehnologii de informații în sisteme de arme și integrarea C4ISR – comandă, control, comunicații, calculator, informații, supraveghere, recunoaștere); **domeniul doctrinal și operațional** (experimentarea tehnologiei și transpunerea efectelor ei în concepte, teorii și acțiuni) și **domeniul organizațional** (integrarea interarme, integrarea civilo-militară, instituțională etc.).

Esența RMA este **integrarea sistemelor** (informații, armamente, senzori, structuri etc.), iar efectul sinergic este dat superioritatea informațională a **sistemului de sisteme**, adică a acțiunii integrale care se bazează pe: cunoașterea permanentă a situației în teatru și în lume, datorită rețelei informaționale, viteza și sincronizarea acțiunii și reacției necesare neutralizării rapide a crizelor și conflictelor numită „precluziune”. Precluziunea este, de fapt, o comprimare a timpului de acțiune pentru neutralizarea crizelor, iar acest lucru nu poate fi posibil dacă nu ai la dispoziție rețele de informații sinergice și perfect integrate și sisteme de arme pe măsură.

RMA este contemporană cu conceptul de globalizare. Într-un fel, aceste două concepte merg mână în mână. Performanța în domeniul informației și sistemelor de arme

implică sporirea performanței în industrie, în comunicații, în nanotehnologii etc. O astfel de viziune depășește paradigma războiului între state și implică una de dominare tehnologică prin lărgirea ariei societăților de tip informațional care utilizează strategii ofensive informaționale.

Aceasta este o realitate, și nu doar o realitate americană. Chiar dacă între Uniunea Europeană și Statele Unite există unele incompatibilități și unele divergențe în ceea ce privește cheltuielile militare, fabricarea și achiziționarea sistemelor de arme și îndeosebi a mijloacelor de transport rapid la distanță, Europa nefiind strict interesată în astfel de investiții, toată lumea este de acord cu impactul tehnologiei și informației și tehnologiei informaționale asupra tuturor domeniilor (economice, politice, culturale, sociale), inclusiv asupra artei militare.

RMA și arta militară

Nu mai că lucrurile nu sunt chiar atât de simple. Arta militară, înțeleasă ca filosofie a războiului, care cuprinde deopotrivă știința războiului – polemologia –, practica războiului (lupta armată) și arta strategică (arta conceperii și conducerii acțiunii militare), nu se schimbă atât de ușor. Principiile generale ale confruntării militare sunt aproape neschimbate de sute și chiar de mii de ani, iar inteligența comandanților, experiența lor, capacitatea creatoare a comandanților, pricepera de a valorifica condițiile concrete (în funcție de informațiile de care dispun, de tehnologie, de cantitatea și calitatea forțelor și de alte determinări), inspirația momentului, curajul de a lua decizii asimetrice vor fi totdeauna factori de surprindere, imposibil de pus în ecuație, de calculat, de prevăzut. Teoria haosului se aplică foarte bine și în domeniul confruntării armate. Dar nici ecuațiile neliniare – cele care modelează determinismul complex, de tip haotic – nu vor putea vreodată surprinde, în totalitatea și diversitatea ei, capacitatea creatoare a omului, infinitele lui posibilități de a pune în mod ingenios în operă o decizie sau alta.

Determinările însă rămân. Ele constituie spațiul de mișcare, cadrul, legea și condiționările în bifurcații**, iar tehnologia este totdeauna izvorul și substanța acestora.

Nu toată lumea împărtășește însă ideile și argumentele americanilor privind RMA. Unii consideră, potrivit raportului special al lui Lothar Ibrügger³, că în lume au avut loc doar trei revoluții (agrară, industrială și informațională), iar alții cred că numărul revoluțiilor se poate ridica la cifra 14. Și chiar dacă ar fi așa, inovația tehnologică nu ar fi suficientă pentru a genera o revoluție. De la descoperirea prafului de pușcă, spre exemplu, la aplicarea lui efectivă au trecut cinci secole. Exemplul este însă discutabil. Impactul tehnologiei asupra fizionomiei teatrului de război cunoaște o evoluție în progresie geometrică. Va veni ziua când un astfel de impact va fi instantaneu.

În ceea ce privește însă influența tehnologiei asupra artei militare, trebuie să se facă distincție între schimbarea (revoluționarea) principiilor și adaptarea rapidă a structurilor (strategia forțelor și strategia mijloacelor) și a acțiunilor (strategia operațională) la noile posibilități. Spre exemplu, în cel de al doilea război mondial, Germania a mizat pe o strategie a acțiunilor rapide, bazată îndeosebi pe un sistem de comunicații foarte bine pus la punct și pe un concept strategic pe măsură. În felul acesta, ea a reușit să se impună în fața armatei franceze care se cramponase de filosofia războiului

pozițional, neglijând rolul mișcării, adică al blindatelor și aviației, de care ea dispunea în cantități suficiente pentru a contracara acțiunea forțelor de invazie. Întârzierea impactului tehnologic asupra artei militare franceze, îndeosebi în domeniul strategiei forțelor și în cel al strategiei operaționale, a costat glorioasa armată a acestei țări, în debutul celui de al doilea război mondial, înfrângerea și umilința.

Referindu-se la acest dureros episod, francezii spun tranșant că „*cea mai mare inferioritate a armatei franceze rezidă în creierul generalilor săi. Breviarul comandamentului, Instrucțiunea asupra întrebunțării tactice a marilor unități prevăd în mod expres că războiul viitorului va fi continuarea războiului precedent.*”⁴ Deci, nu atât superioritatea tehnologică germană a fost cauza înfrângerii armatei franceze, cât inflexibilitatea strategică a acesteia din urmă, neadaptarea conceptelor la cerințele tehnologice.

Americanii sunt cei dintâi care au tras învățămintele cuvenite din experiența confruntărilor militare, mai ales în urma războiului din Vietnam. Ei au înțeles perfect că noile tehnologii creează posibilitatea lovirii la mare distanță, ceea ce a dus la configurarea câtorva noi modalități de angajare a forțelor și, corespunzător, a unor tipuri de războaie în care se consideră că ar putea fi implicați: războiul de joasă intensitate; războiul de intensitate medie și războiul de mare intensitate. Conducerea armatei americane, ca și economia și infrastructura au trecut, după experiența dramatică a Vietnamului, la aplicarea unui nou concept de pregătire a forțelor. În viziunea strategică din anii 80, americanii trebuia să fie pregătiți să ducă un război și jumătate, chiar două războaie, în diferite regiuni ale lumii, acolo unde interesele o cer. În ceea ce privește confruntarea Est – Vest, americanii au creat, la vremea aceea, un sistem riguros de acțiune și de reacție, bazat pe un concept care a evoluat de la doctrina riposte masive la „*Bătălia aeroterestră 2000*”, toate supuse unei politici de îndiguire a Uniunii Sovietice. După încheierea „*Războiului Rece*”, conceptul acesta a rămas oarecum fără obiect. Tehnologia a mers însă înainte, atât în domeniul creării unor sisteme performante de cercetare, informare, supraveghere și lovire, cât și în cel al conceperii și realizării unor sisteme de sisteme.

Dar conceptul și-a găsit imediat un nou obiect, un nou spațiu de aplicare. Operația „*Furtuna deșertului*”, spre exemplu, s-a desfășurat nu potrivit unei strategii, ci potrivit conceptului strategic referitor la bătălia aeroterestră.

Astfel, în timpul războiului din Golf, sistemul de transmisii al armatei lui Saddam Hussein a fost distrus în mai puțin de 24 de ore – chiar în primele ore ale acțiunii – ceea ce a permis folosirea aproape nestingherită a 6 250 tone de muniții ghidate*** pentru 81 980 tone de bombe oarbe. Primele și-au atins obiectivele în proporție de 80 – 90 %, în timp ce, se știe, doar 25 % dintre bombele nedirijate (oarbe) își ating ținta.⁵

Primatul informației și al tehnologiei a devenit, în viziunea americană, indiscutabil. Generalul Gordon Sullivan și locotenent-colonelul James M. Dubik consideră că există următoarele tendințe în dezvoltarea tehnologiei, care sunt valabile pentru toate domeniile:

- Creșterea puterii de distrugere;
- Sporirea volumului și a preciziei focului;
- Creșterea gradului de integrare tehnologică, prin care se asigură un randament sporit;
- Creșterea rolului unităților mici;
- Consolidarea invizibilității și detectabilității.⁶

În acest sens, o echipă de la Science Applications International Corporation (SAIC)⁷ a propus o tipologie a domeniilor de beligeranță pe care raportul special al Adunării NATO la care ne-am referit mai sus o consideră interesantă. Ea este determinată de aceste noi coordonate ale impactului RMA asupra confruntării și conține:

- Lovituri de precizie la mare distanță;
- Războiul informațional;
- Manevra dominantă;
- Războiul spațial.

În felul acesta, confruntarea directă, la contact, cedează locul uneia mai complexe, multidimensionale, în diversitate tehnologică. Apare astfel conceptul de „*război non-contact*“, bazat pe superioritate tehnologică și, deci, strategică. Raportul evidențiază un exemplu convingător: în 1943, Escadrila a 8-a a U.S. Air Force a angajat în tot cursul anului, doar 50 de obiective de valoare strategică. În primele 24 de ore ale războiului din 1991 împotriva Irakului, Forțele Aeriene Combinat au angajat 150, ceea ce înseamnă de o mie de ori mai multe decât în 1943, la care se adaugă precizia loviturilor și reducerea la maximum a efectelor colaterale. Se apreciază că în 2020, ar putea fi lovite în jur de 500 de asemenea obiective, chiar în primele minute ale campaniei, adică de 5000 de ori mai multe decât în timpul războiului din Golf.⁸

Precizia armamentului este uluitoare. Rachetele de croazieră, bombele ghidate prin laser și prin GPS, sistemele AWACS au introdus elemente cu totul noi în fizionomia beligeranței, a spațiului de confruntare.

Această realitate l-a determinat pe generalul John Shalikashvili să publice în 1996, un document intitulat **Joint Vision 2010** (JV 2010), prin care subliniază că, în revoluționarea modalităților de ducere a războiului, contează tehnologia, dar și calitatea comandamentului, a personalului, a structurilor organizaționale și a conceptelor operaționale. Marile tendințe ale evoluției tehnologiei, după opinia fostului șef al Statului Major Întrunit al Forțelor Armate Americane, sunt următoarele:

- Precizia lovirii la distanță cu toată gama de vectori;
- Un avantaj larg de efecte, de la neutralizare la distrugerea țintelor protejate;
- Tehnologii care să asigure invizibilitatea și o bună mascare a forțelor proprii;
- Sisteme de informații și de integrare a sistemelor (sisteme de sisteme).

Generalul american arată că **JV 2010** se sprijină pe patru noi concepte operaționale:

- Manevra dominantă;
- Angajarea de precizie;
- Protecția integrală;
- Logistică în rețea.

Aceste concepte au fost dezbătute îndelung în Statele Unite și acceptate ca atare. Fiecare dintre ele traduce în teorie o realitate guvernată de impactul tehnologic, de revoluționarea armamentelor și sistemelor de informații și de comunicații și deschide noi direcții de transpunere în practica beligeranței, în strategia operațională. **Manevra dominantă** nu este chiar aceeași cu ceea ce arta militară consemnează de sute de ani (învăluire, întoarcere, lovitură frontală), făcând o

distincție netă între acestea, ci vizează modalitatea de a identifica, alege și categorisi obiectivele, de a stabili centrele gravitaționale ale dispozitivului inamic și de a le lovi foarte precis, de câte ori este nevoie, combinarea acțiunilor informaționale (de război informațional) cu cele spațiale, aeriene, navale și terestre, transportul rapid al forțelor și mai ales al mijloacelor necesare, alegerea tipului de acțiuni care se pretează cel mai bine lovirii simultane a punctelor sensibile ale inamicului și obținerii succesului planificat.

Celelalte concepte – **angajarea precisă, protecția integrală și logistica în rețea** – sunt complementare manevrei dominante, asigurându-i consistență și eficiență. Americanii sunt măștrii ai acțiunilor eficiente. Pragmatismul lor este relevant. Logistica trebuie să fie adaptabilă situațiilor, flexibilă și precisă, iar protecția să asigure punerea în aplicare a conceptului „*pierderi zero*“ (minime) și siguranța acțiunii pentru toate forțele și nu doar pentru unele.

Lucrarea lui Shalikashvili, prin ideile cheie pe care le promova în anul 1996, deschidea un nou orizont nu numai teoriei militare, ci și practicii. La urma urmei, generalul american nu era un teoretician în sensul consacrat al cuvântului, ci un practician, așa cum îi stă bine unui șef de stat major.

De aceea, aproape imediat, ideile lui au fost preluate, continuate și transformate în capacități de acțiune și de reacție pentru forțele interarme. The Concept for Future Joint Operations (CFJO) dezvoltă conceptele din JV 2010 și le dă o finalitate practică. Conceptul pentru viitoarele Operații Întrunite (Integrate, Articulate) impune schimbări majore în șase domenii critice:

- personal;
- leadership;
- doctrină;
- educație și formare (pregătire);
- organizare;
- material.

Pornind de aici au fost elaborate conceptele Army Vision 2010 și Army After Next, care se desfășoară pe 30 de ani, adică până în anul 2025. Cercetarea care se derulează în aceste coordonate vizează, îndeosebi, patru domenii:

- Geopolitica;
- Arta militară;
- Teoria umană și organizațională;
- Tehnologia.

Toate acestea, chiar dacă aparent nu aduc nimic nou (totdeauna cercetarea în domeniu s-a desfășurat și pe aceste coordonate sau în primul rând pe aceste coordonate), concentrează în același plan efortul de corelare a politicilor cu strategiile mijloacelor și forțelor, în raport de performanțele științifice și tehnice la care s-a ajuns și de calitatea sistemelor de comunicații. Rezultatele au început deja să fie vizibile prin punerea în aplicare (de către americani, evident) a unor imperative operaționale privind proiectarea forțelor, operațiile decisive, modelarea câmpului de luptă, protejarea și susținerea forțelor etc.

Avem de a face cu o revoluție în toate componentele domeniului militar și nu numai aici, ci și în cele adiacente, care vizează economia, politica și cultura strategică. În ceea ce privește fizionomia mijloacelor de luptă, RMA presupune conceperea, experimentarea și producerea a noi generații de

sisteme de arme bazate pe tehnologia informației, nanotehnologie și chiar biotehnologie. Se mențin, deocamdată, platformele tradiționale - portavioane, avioane de luptă cu pilot, tancuri și sisteme pe șasiu -, nivelul forțelor - 12 portavioane, 20 de escadrile aeriene, 10 divizii -, dar se dezvoltă, în același timp, sistemele viitorului, în limitele unui buget de două ori mai mari decât al restului lumii militare.

În cadrul acestor noi sisteme, războiul informațional, mijloacele de transport (nave cu o viteză de 100 de noduri, avioane de transport aerian supersonic și hipersonic, logistică adecvată, unități mai mici și mult mai mobile etc.) și războiul spațial vor avea un rol foarte important.

HAARP – ultimul produs al RMA

Impactul HAARP (HIGH-FREQUENCY ACTIVE AURORAL RESEARCH PROGRAM (Program de Cercetare asupra Frecvențelor Înalte Boreale Active) este cât se poate de interesant. Considerăm că un astfel de sistem⁹ trebuie privit nu doar ca o amenințare ecologică, ci și ca un factor care va desăvârși revoluția în domeniul militar. HAARP este un program de cercetări asupra ionosferei, pentru a se stabili comportamentul ozonului, azotului și ionilor respectivi la bombardamentele radiației solare și cosmice și la emisiunea de radiații de înaltă sau joasă frecvență de pe pământ. Un program care costă foarte mult și care a generat numeroase interpretări mai ales că titularii sunt US Navy și USAF, iar sistemul este situat într-o bază militară de lângă Gakona (Alaska).

Proiectul prevede construirea unui emițător de unde de înaltă frecvență hiperputernic care să răspunde unor cerințe ale cercetării ionosferei și relației pământ – soare, în general. Acest instrument este denumit *Ionospheric Research Instrument* (IRI).

Termenul „auroral” înseamnă „boreal” și desemnează zona în care apar așa-numitele aurore boreale. Undele de înaltă frecvență sunt cele cuprinse între 3 și 30 MHz, utilizate de avioane, nave și diferite programe internaționale. HAARP pare a fi un emițător de unde radio.

Dar un emițător al cărui sistem de antene este capabil să concentreze o rază asupra unei ținte forate mici cu o putere exprimată în gigawați. Deocamdată, se dau toate asigurările că o astfel de rază este trimisă în ionosferă – adică la o altitudine situată între 48 și 600 de kilometri, pentru a studia comportamentul acestui strat protector al planetei împotriva radiației solare și cosmice. Mai ales în timpul zilei, radiația solară și cea cosmică izbesc atomii de oxigen și de azot și le smulg electronii de pe straturile superioare. Cu acest preț, atomii încetinesc sau captează radiația. În acest timp, electronii smulși se află liberi în acest spațiu. Lupta aceasta a atomilor gazelor din ionosferă cu radiația solară și cosmică degajă o foarte mare energie.

La ora actuală, există numeroase teorii privind nu atât cercetările oficiale, ale căror rezultate pot fi urmărite inclusiv pe Internet, cât mai ales obiectivele ascunse sau care nu se spun ale acestui sistem care se anunță a avea performanțe cu totul ieșite din comun. Dacă este așa – și așa este -, acest sistem va revoluționa complet arta militară, în general, și strategia, în special, întrucât este (sau poate fi) primul sistem de arme de valoare universală și cosmică. El depășește ceea ce se știe despre arta confruntării și se constituie într-o armă care își ia munițiile din cosmos și din surse de energie. În momentul de față, HAARP este privit ca:

- armă cu energie dirijată;
- un sistem de comunicații pentru submarine;
- mijloc de îmbunătățire a comunicațiilor intersateliti;
- mașină de raze X pentru planetă;
- mijloc de a crea în mod voluntar *blackouts-uri* electrice;
- armă de război electronic;
- transmisie de putere fără fir după procedeul Tesla;
- rază a „morții secrete” de care vorbea Tesla;
- mijloc de a detecta extraterestrii în spațiu;
- mijloc de a distruge extraterestrii în spațiu;
- mijloc capabil să creeze explozii comparabile cu cele nucleare;
- armă capabilă să modifice climatul;
- armă care poate altera undele cerebrale și controla gândirea.

Ionosfera ne protejează împotriva efectelor razelor solare și cosmice nocive. Ea captează particulele încărcate electric provenite din vânturile și furtunile solare și galactice. Această mantie ionosferică este un scut de protecție, dar ea se poate transforma și într-o armă teribilă.

Sistemul HAARP se fundamentează pe cercetările lui Bernard Eastlund. Acesta l-a continuat, într-un fel, pe Nikola Tesla, un om de știință de origine croată care, la vremea lui, a creat curentul alternativ și curentul trifazic, combătându-l, într-o demonstrație foarte spectaculoasă, pe Edison (care susținea curentul continuu). Tesla a pus la punct un procedeu care permitea să se transporte la distanță (42 km) cantități mari de energie, fără ajutorul unui cablu. El a consacrat, de asemenea, o mare parte din activitatea sa cercetării „energiei ionosferice” și fenomenelor electromagnetice. El este și autorul unei teorii care susținea că pământul se prezintă ca un conductor uriaș și sigur și prin el trebuie organizat sistemul de comunicații. După ce s-a descoperit unda radio, s-a renunțat la această idee. Cel puțin, pe moment.

Bernard Eastlund a revenit asupra primelor cercetări ale lui Tesla și le-a adaptat în domeniul energiei electromagnetice. El a obținut 12 brevete între 1987 și 1994, care constituie osatura sistemului HAARP și a tehnologiilor derivate în materie de armamente. Dar, după cum preciza Alain Gossens, în noiembrie 1997 într-un studiu pe această temă, nu Eastlund este beneficiarul studiilor sale (el a și fost dat afară din proiect), ci o societate - APTI-Arco – un fel de consorțiu petrolier înapoia căruia se află, de fapt, U.S. Navy, U.S. Air Force și Departamentul Apărării.

Deci HAARP proiectează în ionosferă un fascicul de unde de înaltă frecvență (HF) pentru a studia comportamentul acestui strat protector, mai ales modalitățile de amplificare a energiei, dar nu numai. Un astfel de bombardament cu HF are ca efect crearea unei oglinzi virtuale uriașe care acționează ca o antenă de emisie. Ea va remite frecvențe foarte joase, ELF (extremely low frequency) spre pământ, care creează un fel de uriaș „cuptor cu microunde” într-un loc anume al ionosferei. Acesta poate distruge, în fracțiuni de secundă, tot ce intră în el. De asemenea, se pot crea lentile în ionosferă care să concentreze energia în locul voit și la momentul dorit. În același timp, un astfel de emițător care folosește ca oglindă reflectorizantă ionosfera poate să controleze și să distrugă rapid orice sistem de comunicații, de dirijare a rachetelor și aviației, a navelor și grupărilor de forțe.

Oglinda virtuală poate dirija ELF-urile asupra scoarței terestre, descoperind tot ce se află sub ea până la o adâncime care depășește orice imaginație, dincolo de orice performanță de foraj. Ascunderea sub apă sau sub pământ a armamentelor, resurselor și altor mijloace nu va mai fi posibilă, pentru că acestea nu vor mai fi nici mascate, nici protejate. Nu vor mai exista baze subterane secrete care să nu poată fi descoperite și lovite năprasnic. Orice rachetă va fi lovită, oriunde s-ar afla, pe submarin, pe sol, în subsol, în mișcare, în siloz, în stratosferă sau în cosmos.

În același timp, cine va beneficia de HAARP își va putea ameliora substanțial sistemele de comunicare, inclusiv cu submarinele aflate în submersiune și foarte departe de baze, adică oriunde pe glob, în oceanul planetar.

HAARP poate crea și un scut protector, dar nu împotriva razelor solare nocive și a radiațiilor cosmice (treaba aceasta o va face ionosfera în continuare, dacă va fi lăsată în pace), ci împotriva oricăror atacuri terestre, aeriene, cosmice și chiar extraterestre. Se așteaptă foarte mult de la HAARP. De aceea se și investesc peste 30 de miliarde de dolari pe an în acest proiect.

Aceasta este versiunea oficială a proiectului HAARP, pe care unii îl consideră un succes (dar mult mai performant) al Războiului Stelelor. HAARP arată că utilizarea undelor și a proprietăților lor electromagnetice este o armă excepțională. Americanii au experimentat de-a lungul timpurilor numeroase proiecte (Argus, în 1958, Starfish, în 1962, Sloop Power Satellite, în 1968 și 1978, QSpace Shuttle Experiments, în 1985, Mighty Oaks, în 1986, Desert Storm, în 1991, Aliate Force, în 1999, Freedom). În toate acestea, s-a folosit și ionosfera și undele electromagnetice pentru a distruge comunicațiile inamicului, a asigura utilizarea armamentului cu plasmă etc.

Cine va reuși să controleze straturile superioare ale atmosferei și cosmosul își va impune, fără îndoială, politica și interesele. Așa s-ar părea că stau lucrurile, la prima vedere, și, de aici, numeroasele temeri în legătură cu sistemul HAARP.

Acest sistem este considerat un pericol extrem de grav pentru mediu, întrucât intervine în stratul ionosferic protector al planetei, folosindu-l ca pe o oglindă reflectoare și atacându-l dinspre pământ. De aceea, numeroase organizații ecologiste protestează împotriva acestui sistem. Dar HAARP, oricât de puternic ar fi, nu poate influența ionosfera decât secvențial și pentru foarte scurt timp. Nu se poate adică afirma că HAARP, prin emisiunea de unde HF, ar „ataca” ionosfera dinspre pământ, obligând-o să lupte pe două fronturi. Dar, dacă HAARP și alte emițătoare puternice de HF se vor înmulți, s-ar putea ca efectele să fie dezastruoase. HAARP ar putea fi însă o armă climatică foarte puternică, foarte periculoasă și foarte eficientă. Unii (a se vedea presa franceză) aruncă deja vina catastrofelor meteorologice pe seama HAARP. Credem că este prea devreme să se vorbească de așa ceva. Nu este însă exclus ca să se studieze și astfel de variante. Este posibil ca, din punct de vedere meteorologic, să se poată influența anumite suprafețe sau zone strict limitate.

Deocamdată, HAARP nu este așa ceva. HAARP nu produce catastrofe naturale. Funcția lui este alta. El este o armă a undelor și a cerului. O armă încă în devenire. HAARP este un proiect de cercetare care stă, fără îndoială, la originea

cele mai puternice arme pe care a creat-o vreodată omul. Este, se pare, ultimul mare proiect în acest domeniu, dar care, încă din primele decenii ale mileniului, va aduce mutații strategice pe fondul cărora se va modela războiul viitorului.

Evident, RMA americană nu este numai a americanilor, nu ține numai de fizionomia americană a unei beligeranțe. Tot ceea ce există în această lume influențează starea și devenirea tuturor. Nu toate țările dețin arma nucleară. Dar arma nucleară a impus, în strategie, dispersia și protecția NBC, constituirea structurilor necesare pentru astfel de misiuni, disuasiunea și reacția rapidă. Tehnologia este elementul cel mai dinamic. Armele influențează și informația și logistica. Mai mult, în situația existenței sistemelor de arme precise, informația devine primordială. Astfel de arme necesită, pentru cei care le folosesc, informații precise asupra țintelor și efectelor la țintă. Dar și cei împotriva cărora se folosesc aceste arme au nevoie de informații precise pentru a se apăra și a se proteja. De aceea, informația devine o armă, mai exact o meta-armă, întrucât se implică în tot și în toate, de la teatrul de război la nivelul planetei și al fiecărui locuitor în parte. Ceea ce se petrece într-un teatru de confruntare face rapid ocolul pământului, încunoștiințând și implicând, astfel, întreaga lume în orice scânteie care se aprinde. Armele care s-au creat și se vor crea, trebuie să răspundă acestor realități. După cum s-a văzut, HAARP, în măsura în care este și va deveni un sistem de arme, se integrează perfect în această logică. Fără îndoială, acest sistem va schimba complet întreaga filozofie a confruntării, asigurând fie dominația absolută a SUA, fie o descurajare a oricărei confruntări violente. Oricum, considerăm că un astfel de sistem, care are și alte coordonate în afară de cele ale unei beligeranțe planetare, va duce la proliferarea unor noi sisteme de arme anti-unde, care vor opera în mediul climateric, în cel informațional, în cel psihologic și, poate, chiar în cel genetic.

De arma genetică se vorbește foarte puțin sau nu se vorbește deloc, preferându-se termenul de armă biologică. Arma biologică vizează folosirea mijloacelor biologice (bacterii, virusuri etc.) pentru a produce pierderi inamicului, pe când arma genetică vizează folosirea mijloacelor genetice (ingineria genetică, modificări ale macromoleculii de ADN, ale genelor) care pot avea efecte catastrofale pe termen foarte lung, nu numai prin producerea unor mutații, ci și prin bulversarea ireversibilă a ambiantului (mediului) genetic planetar.

RMA, NATO și Europa

Potrivit raportului întocmit de Adunarea parlamentară a NATO, comisia de specialitate, dezbaterile asupra RMA se desfășoară în Statele Unite. Nici o altă țară nu a trecut la o dezbateră atât de largă asupra conduitei în viitoarele operații militare și se pare că nimeni nu se grăbește să facă o analiză fundamentală a conceptelor operaționale. Statele Unite cheltuiau, în 1996, spre exemplu, 37 de miliarde de dolari pentru cercetare și dezvoltare, în timp ce Franța, Marea Britanie, Germania și Italia la un loc nu au depășit 10 miliarde. Discuția între SUA și aliații europeni pe această temă nu este totdeauna consonantă. Americanii le reproșează adesea europenilor că investesc prea puțin în acest domeniu. Între Europa și Statele Unite există o adevărată prăpastie în privința tehnologiei militare, iar creșterea respectivă nu se micșorează, ci se adâncește și mai mult. La ora actuală, americanii sunt capabili să acționeze oriunde în lume și

împotriva oricui, fără ajutor european. În domeniul transportului la mare distanță, al invizibilității, al războiului informațional, al războiului electronic și loviturilor de precizie, Statele Unite se află atât de departe, încât este greu de presupus că își poate cineva propune să se apropie măcar de o astfel de performanță.

Deși diferențele cantitative și calitative în ceea ce privește echipamentul sunt inevitabile, în măsura în care tehnologiile și conceptele operaționale vor fi similare, Alianța ar putea funcționa ca o forță integrată. Acțiunea asupra Iugoslaviei – prima acțiune de campanie a NATO –, deși a avut unele limite, a reliefat și această posibilitate. Se apreciază totuși că va fi foarte dificil să se integreze forțele Alianței într-un ansamblu coerent. Americanii au elaborat deja studii privind concretizarea RMA în operații efectuate de o coaliție. Au fost relevate date, informații și concluzii privind experiența operațiilor de coaliție din Bosnia și Iugoslavia, au fost elaborate posibile scenarii ale acțiunilor în coaliție, s-a reliefat rolul demonstrațiilor tehnologice și a tehnicilor de simulare în consolidarea compatibilităților unei coaliții, dezvoltarea sistemelor de C4ISR, a interoperabilității, precum și strategii și tactici de întrebuintare, pe principiul complementarității, a forțelor americane și cele ale partenerilor într-o coaliție.

Adâncirea diferențierilor dintre SUA și partenerii europeni în ceea ce privește tehnologia – și îndeosebi tehnologia integrată de informații, sistemele de comunicații și cele de armamente, inclusiv a mijloacelor de transport strategic – nu este convenabilă americanilor, dar nici europenii nu pot să nu încerce să amelioreze acest ecart. Și nu pentru a face pe plac americanilor, ci pentru că, în această etapă a reconfigurării ordinii mondiale, Europa nu poate fi impasibilă. Trecerea la societatea de tip informațional, bătălia pentru resurse, lărgirea piețelor de desfacere, prevenirea conflictelor asimetrice, reducerea vulnerabilităților și creșterea gradului de securitate sunt obiective pe care Europa nu le poate realiza decât printr-o strânsă colaborare cu partenerul american.

Joint Vision 2010 subliniază necesitatea ca SUA să acționeze împreună cu prietenii și aliații în aproape toate operațiile, iar conceptele care au dezvoltat ulterior JV 2010 au subliniat și mai mult această necesitate. Întrebarea tranșantă care se pune (și care nu poate rămâne fără un răspuns pe măsură) este dacă partenerii europeni vor putea acționa pe termen scurt pentru a face față acestei strategii. Pentru aceasta, ei trebuie să admită că, efectiv, există o revoluție în domeniul militar și că, nolens volens, această revoluție se va extinde atât în spațiul Alianței, cât și în afara acesteia. Mijloacelor performante trebuie să li se opună mijloace performante. Omenirea nu a renunțat niciodată la această competiție și nici nu va renunța. Alianța, în măsura în care dorește să-și construiască o nouă filozofie și o nouă identitate strategică, trebuie să fie alături de Statele Unite, nu numai în ceea ce privește strategia politică, ci și în ceea ce privește revoluționarea mijloacelor de luptă, deci a strategiei militare și, implicit, a artei militare, în aproape toate componentele ei. Se construiește o nouă filozofie în ceea ce privește războiul viitorului. Informația, Cosmosul, sistemele de arme și capacitatea de proiecție planetară a forțelor schimbă complet conceptul de beligeranță și configurația teatrului de război. Europa va trebui să facă un mare efort

pentru a se apropia de SUA sau măcar pentru a se înscrie pe traiectoria RMA. Acest efort nu poate să nu fie făcut. Important este nu dacă va fi făcut, ci în ce fel va fi făcut.

Raportul din 2002 prezentat de Giovanni Lorenzo Focieri referitor la Inițiativa asupra Capacității de Apărare (DCI) relevă, între altele, marile diferențe între capacitățile bugetare ale țărilor NATO. Pentru 2001, spre exemplu, Franța a prevăzut 31,6 miliarde dolari, Germania 21,2 miliarde dolari, Marea Britanie 32,2 miliarde dolari, în timp ce bugetul militar al Statelor Unite a atins în această perioadă cifra de 380 miliarde dolari. Diferența este imensă. Toate țările la un loc nu realizează nici jumătate din alocațiile americane pentru domeniul militar. În aceste condiții, nici o țară din Europa nu poate produce de una singură tehnologii performante, compatibile cu cele americane.

Și totuși, aceste tehnologii există, unele dintre ele au fost testate în teatru, iar lumea va fi nevoită să se adapteze la ele. Iar prima structură care va face pași importanți spre înaltele tehnologii este, bineînțeles, Alianța Nord-Atlantică. Aceasta opțiune înseamnă cooperare inter-europeană și euro-atlantică (geopolitică, militară și industrială).

Concluzie

Revoluția în domeniul militar, cu toate realizările de avangardă ale americanilor, se află abia la început. Europa (NATO) răspunde acesteia prin Inițiativa asupra Capacității de Apărare (DCI) care cuprinde cinci domenii: capacitatea de desfășurare și mobilitatea; capacitatea de susținere logistică; eficacitatea angajării; capacitatea de supraviețuire a forțelor și infrastructurii; sisteme C4ISR.

Revoluția a fost provocată de computer, stimulată de mondializarea accentuată a comunicației și favorizată de micșorarea în proporție geometrică, a ecartului dintre faza de descoperire (prin cercetare științifică) și cea de aplicare. Radarele și calculatoarele au fost folosite pentru prima dată în cel de al doilea război mondial în apărarea antiaeriană a Marii Britanii împotriva rachetelor germane V1 și V2. Saltul care s-a realizat în acest domeniu într-o jumătate de secol este impresionant. Azi, întreaga planetă este acoperită de sisteme de supraveghere a spațiului aerian și aero-terestru prin radar și de rețele de calculatoare, iar informația, însoțită de imagine, apare aproape instantaneu pe ecranele tuturor televizoarelor din lume. De la inventarea tehnicii GPS în scopuri militare, la aplicarea ei la scară planetară n-au trecut decât câțiva ani. Aceasta a dinamizat enorm traficul aerian (dar și pe cel terestru) și este pe cale de a se afla la bordul fiecărui autoturism.

Urmând acest raționament, este de așteptat ca RMA să aducă mutații substanțiale îndeosebi în strategia forțelor, în cea a mijloacelor și, evident, în strategia operațională. Într-o primă etapă (care deja a început), deciziile vor fi luate în ore, minute și chiar în secunde, centrele vitale inamice vor fi lovite prompt, instantaneu, prin surprindere, de la mare distanță, manevra dominantă va conecta, într-un spațiu fluid, un sistem integral (un sistem de sisteme) de cercetare-informare-lovire care-l va pune pe adversar în imposibilitatea de a reacționa eficient. Aceasta este *efectul tehnologic în spațiul strategic imediat* al RMA căruia, pe plan acțional, îi corespunde *războiul disproporționat*, de regulă *non-contact*. *Efectul de răspuns*, în același cadru creat de RMA, va fi, probabil, unul pe măsură, care va caracteriza etapa a doua a implicării globale a acestei revoluții. Prima expresie a acestui

efect a fost *reacția asimetrică* (pe care americanii o prevăzuseră) și îndeosebi intensificarea acțiunilor teroriste. Războiul asimetric al celui de al treilea val descris de Alvin Toffler a început deja. În următorii ani, se va produce, fără îndoială, o remodelare a spațiului de confruntare și a filosofiei beligeranței, atât din perspectiva RMA, cât și din cea a unei posibile „*contrarevoluții*” în domeniul militar.

De unde rezultă că *efectul pe termen lung al RMA*, deși, potrivit teoriei haosului, este foarte greu de anticipat, ar trebui analizat în prima bifurcație previzibilă a evoluției spațiului strategic și modului de confruntare: ori RMA va duce la dominanța mondială incontestabilă a Statelor Unite și aliaților săi, ori va relansa cursa înarmărilor și a marilor confruntări planetare. Ceea ce nu ar schimba în mod semnificativ principiile confruntării militare care vin de la Sun Tzî și chiar de la înaintașii acestuia.

Arta militară a viitorului, chiar dacă nu-și va schimba filonul și liniile forță care vin din veacuri și se vor duce în veacuri, nu poate să nu resimtă acest suflu nou al sistemelor revoluționare de arme.

Pentru Armata României, acest concept american al

RMA are o mare importanță. Armata noastră este în curs de a-și adapta și chiar remodela strategia pe coordonate euro-atlantice și, în acest cadru, de a-și redefini (mai exact, de a-și reactualiza) conceptele sale strategice, însușindu-și-le, totodată pe cele noi. Școala de război românească are o îndelungată experiență teoretică (Academia de Înalte Studii Militare a sărbătorit nu demult un secol de existență) și practică (Armata României a participat la toate marile confruntări militare mondiale). Ea a creat valori în arta militară și, de aceea, actualizarea conceptelor strategice nu se poate să nu păstreze acest filon gerat de drame și eroism. Dar RMA, cu modulul ei C4ISR, aduce mutații radicale în configurarea filosofiei războiului, iar noi trebuie să ni le însușim cel puțin în spiritul în care au făcut-o înaintașii noștri, la vremea lor. Războiul nu va fi câștigat de acela care nu renunță la sloganuri și se limitează la tradiții, ci de acela care, fără să-și uite tradițiile și eroii care le-au creat, își va remodela strategia după cerințele viitorului. O armată trebuie să privească în viitor, nu în trecut. Dar numai o armată care-și cunoaște și își respectă trecutul este capabilă să-și înțeleagă și să-și proiecteze viitorul.

NOTE

¹ Cf. *La Révolution militaire en Europe (XVe-XVIIIe siècles)*, s.d. Jean Béranger, Economica / Institut de Stratégie Comparée, 1998, în mod deosebit lucrarea lui Jean Chagniot, „*Critique du concept de révolution militaire.*”, citat în Raportul special

² Committee Reports, *Commission des sciences et des technologies*, LA REVOLUTION DANS LES AFFAIRES MILITAIRES, *Rapport Special*, M. Lothar Ibrügger (Allemagne), *Rapporteur General*, Novembre 1998, citat luat din *The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues*, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>) capitolul 3, p. 1.

³ Idem.

⁴ *La seconde guerre mondiale*, vol. 1, Larousse, Paris-Match, p. 47.

⁵ Committee Reports, *Commission des sciences et des technologies*, LA REVOLUTION DANS LES AFFAIRES MILITAIRES, *Rapport Special*, M. Lothar Ibrügger (Allemagne), *Rapporteur General*, Novembre 1998, care citează lucrarea scrisă de Christopher Bolkcom et Joseph A. Tatman, *Jane's US Military R&D*, Jane's Information Group, 1997, p.7.

⁶ Gordon R. Sullivan et James M. Dubik, *Land Warfare in the 21st Century*, Strategic Studies Institute

⁷ *The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues*, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>) chap. 3, p. 1, Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, Georges Kraus, Richard Blanchfield et Dale Hill.

⁸ *The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues*, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>) chap. 3, p. 8, Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, Georges Kraus, Richard Blanchfield et Dale Hill.

⁹ HAARP este conectat la cel mai puternic ordinator al planetei. Sistemul HAARP, este compus, la ora actuală, din 48 de antene înalte de 20 metri, fiecare având un emițător cu o putere de 1 milion de wați. În final, va avea 360 de antene care vor putea emite un fascicul cu puterea uriașă de 1 miliard de wați. Emițătoarele sunt alimentate de 6 turbine de 3 600 CP cu motoare care consumă 95 de tone de motorină pe zi.

The Strategy of a New Revolution in Military Affairs

The American concept of Revolution in Military Affairs (RMA) is very important to the Romanian Armed Forces. Our Armed Forces are going to adjust and even reshape their strategy on the base of Euro-Atlantic standards. The Romanian School of War has a long theoretical and practical knowledge. It created values of military art that will still be brought up-to-date by the requirements of the future. However, only an army that is aware of its past and respects it is able to understand and to design its own future.

Considerații privind unele riscuri și vulnerabilități ale societății informaționale și de cunoaștere

colonel dr. Mircea ANDRAȘIU

1. *Societatea informațională și INTERNET-ul*

Societatea românească - și nu numai! - se află în mijlocul unor profunde transformări politice, economice, sociale, culturale etc. Toate aceste transformări au efecte globale asupra întregii societăți, dar și în manieră punctuală asupra unor sisteme, structuri, organizații și indivizi din cadrul său.

Cronologic vorbind, evoluția informațională a societății românești moderne începe în anii '70, când sintagma obișnuită era aceea de *Societate informatică*, principala preocupare de atunci fiind de a realiza un *Sistem informatic național*, cu idei, tendințe și resurse care, la un loc, trebuia în mod firesc să conducă la *Societatea informațională*. Treptat acest ultim concept a câștigat teren și în momentul în care, pe plan mondial, tehnica și practica rețelelor de calculatoare au produs INTERNET-ul, sintagma a devenit realmente definitorie pentru noua societate în formare. Acest lucru a avut loc la sfârșitul secolului XX, iar pentru prima parte a secolului XXI se pune deja problema intrării în *Societatea cunoașterii*.

Pentru că în prezent lumea parcurge o etapa tranzitorie între cele doua societăți, se consideră că se poate folosi sintagma „societate informațională și de cunoaștere” pentru a defini actuala societate, specifică mai ales pentru țările superdezvoltate, dar și pentru unele țări aspirante, cu un nivel național de dezvoltare mediu, dar care sunt părți active în fluxurile materiale și informaționale mondiale.

În România, s-ar putea face următoarea etapizare:

- 1965-1985 – acumulări cantitativ-calitative de tehnologia informației, specifice formării și consolidării societății informatice;

- dezvoltarea unor elemente naționale soft-hard de microelectronică, tehnică de calcul și informatică etc.;
- 1985-1990 – sub „temerea” unor eventuale consecințe social-politice ale revoluției informatice, au loc anumite stagnări, desființări de structuri și anulări de programe (rețeaua națională de calculatoare, transmisiile de date, folosire fibrei optice etc.);
- după 1990, a existat implicare la cel mai înalt nivel, dar nu au existat resurse și capacități de a ajunge la o finalizare. În plus, dese schimbări de conducere, legislație și, de asemenea corupția, mai ales la nivele și structuri înalte, au frânat dezvoltarea în domeniu.

Pe plan mondial, în secolul XX, se pare că cel mai însemnat eveniment tehnologic și social a fost apariția INTERNET-ului (din punct de vedere al impactului societal, mulți specialiști îl compară cu apariția tiparului). În domeniul științei și tehnologiei informației, mari evenimente tehnologice, cu implicații globale, au fost descoperirea tranzistorului, a circuitului integrat și a calculatorului electronic. Spre deosebire de acestea, INTERNET-ul nu este numai un fenomen tehnologic (hard și soft), ci și unul social, iar folosirea sa curentă de către cetățeanul de rând amplifică continuu mai ales dimensiunea socială a acestuia. Odată instaurat în majoritatea celulelor societății, INTERNET-ul produce sau va produce efecte deosebite pentru întreaga societate. Cele mai importante efecte rămân cele produse prin participarea sa în procesul recunoscut azi peste tot și denumit globalizare.

Referitor la aceasta, acad. M. Drăgănescu face următoarea precizare: „În esență societatea informațională este societatea care se bazează pe INTERNET. De asemenea, globalizarea este o consecință cu prioritate a INTERNET-

ului. Atunci se poate spune că globalizarea este un fenomen specific societății informaționale. Datorită legăturii dintre societatea informațională și globalizare, aceasta din urmă este o consecință firească a societății informaționale, și, întrucât societatea informațională se dovedește a fi un proces care nu mai poate fi oprit, globalizarea este și ea un proces inevitabil¹. Evident, în această situație cele două concepte își transferă reciproc, de o manieră discutabilă, propriile riscuri și vulnerabilități.

Deoarece INTERNET-ul este consecința unei interacțiuni permanente între specialiști, instituții, state și un extrem de mare număr de utilizatori din întreaga lume, el poate fi privit ca o invenție tehnologică și socială. Forma sa de astăzi este rezultatul unui proces evolutiv scurt ca durată și complex ca arie de acoperire, abordare tehnologică și participare socială și, în consecință, este normal să gândim că și globalizarea, ca efect al INTERNET-ului, va avea loc de o manieră în care să participe cel puțin cei care într-un fel sau altul folosesc INTERNET-ul. Aceasta este lecția evoluției INTERNET-ului, care s-a dovedit un mare succes în istoria tehnologică și socială a omenirii, arătând și calea pe care trebuie s-o urmeze procesul de globalizare, aceea unei participării cvasi-mondiale, în mod colectiv și/sau individual, în modalități care urmează să fie rezultatul unor reglementări globale.

1. Problematika vulnerabilității și a riscului în societatea informațională și de cunoaștere.

Societate cunoașterii

Unii autori² fac o trecere în revistă a principalelor probleme cu care se confruntă societatea americană, din multe puncte de vedere un prototip al societății informaționale și de cunoaștere. Astfel prioritățile guvernului american privind protecția infrastructurii informaționale pentru primii ani ai actualului mileniu se clasifică astfel:

- asigurarea confidențialității datelor persoanei, care cuprinde informații despre sănătatea individului, informații financiare, de afaceri, despre anumite elemente de interes social referitoare la individ și alte date personale, securitatea comunicațiilor individului și problema monitorizării acestuia (GPS, transmisii prin satelit etc.);
- politici criptografice naționale, în care se face referire la implementarea tehnicilor de tip „key escrow”, respectiv „key recovery” în folosirea criptologiei pentru securitatea IT, la infrastructura de management criptografic, la standardizarea algoritmilor criptografici (DES, AES, etc.) și, în cazul cel mai general, la

implementarea și standardizarea de infrastructuri criptografice (CAPI – Cryptographic Application Interfaces);

- folosirea INTERNET-ului, cu luarea în calcul a următoarelor probleme: management și control, confidențialitate și securitate, dependența socială/individuală crescândă de acesta și alte rețele informaționale similare, impactul sporit asupra societății, comerțului și securității naționale;
- războiul informațional cu accent pe controlul tehnologiilor critice;
- modalități de impunerea a aplicării legilor, cu accent pe aplicarea legilor existente deja și amendarea activităților criminale în spațiul cibernetic;
- reglementări privind activitățile internaționale, care trebuie să aibă în vedere protecția proprietății intelectuale, reforma în telecomunicații, raportul reglementări naționale/reglementări internaționale, comerțul electronic, delicvența în cyberspace etc.;
- protecția infrastructurilor critice.

Evident această listă nu este completă și ea este rezultatul analizei posibilelor vulnerabilități ale acestor tipuri de societate, avându-se în vedere principalii factori care le pot genera. În esență reunirea problemelor de mai sus – la care evident se mai pot atașa și altele, dependente de anumite specificități naționale și de amploarea conexiunilor internaționale – poate fi o imagine a unei astfel de societăți, adică o societate informațională și de cunoaștere, etapă în drumul spre societate de cunoaștere.

În acest moment, în stadiul în care se găsește acest tip de societate, ea va depinde cu siguranță de performanțele câtorva din elementele sale de bază, ultimele din lista de mai sus, numite deja în literatura de specialitate *infrastructuri critice*, care cuprind printre altele: sistemele de producere, transport și distribuție ale energiei, sistemele de telecomunicații, bănci, sistemele de transport aerian, naval, pe cale ferată și pe cale rutieră etc., la care se pot adăuga și alte obiective punctuale, de interes național sau zonal. Acestea vor putea fi tot mai mult accesate din interiorul granițelor naționale, dar și din afara acestora (nu neapărat fizic, ci mai mult informațional). În cadrul societății informaționale și de cunoaștere trebuie să se redefină în mod esențial problematica și doctrina de apărare națională; aspectele economice nu vor fi doar cele strict legate de componenta industrie/comerț/afaceri, în sensul că informația și, în viitor, cunoașterea pot produce efecte economice majore. Securitatea infrastructurilor critice ale societății va

trebui asigurată la un înalt nivel de complexitate, înțelegere și acțiune.

“Cunoașterea”, ca atare, va deveni o “armă” de apărare împotriva riscurilor, ale noilor vulnerabilități ce vor apare cu siguranța în societatea deceniilor viitoare. Dintre acestea, se cuvine să menționăm cele care astăzi sunt numite *pericole cibernetice* (cyberthreats), care vor deveni tot mai prezente începând încă din faza de tranziție către o societate informațională și de cunoaștere.

În etapa actuală în care se află România, este evident ca percepția privind noua societate s-a adaptat corespunzător. Într-un document oficial de astăzi se afirmă că “fără a fi cuplată la Internet, fără o cultură informatică minimă, societatea românească, întreaga ei structură economico-politică și culturală nu va mai fi niciodată și nici când compatibilă cu noile structuri euro-atlantice”³.

În esență vulnerabilitățile și riscurile noii societăți pot fi analizate în contextul redus al infrastructurilor sale critice, care pe ansamblu simulează societatea în întregime, chiar dacă, evident, există subtilități și amănunte care scapă acestui tip de analiză. Este riscul asumat al oricărui model de simulare.

Să facem câteva scurte precizări legate de tipul de societate ce urmează să fie definitiv pentru viitorul imediat, respectiv *societatea cunoașterii*. Denumirea de „Societate a cunoașterii” (knowledge-society) este utilizată astăzi în întreaga lume. Această denumire este o prescurtare a termenului „Societate bazată pe cunoaștere” (knowledge-based society). Romano Prodi, președintele Comisiei Europene, folosește uneori sintagma “*knowledge-based economy*”. Societatea cunoașterii presupune:

- extinderea și aprofundarea cunoașterii științifice și a adevărului despre toate aspectele vieții și activității umane;
- utilizarea și managementul cunoașterii existente sub forma cunoașterii tehnologice și organizaționale;
- producerea de cunoaștere tehnologică nouă prin inovare;
- diseminarea continuă a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate INTERNET-ul, cartea electronică și alte metode de învățare electronică (e-learning). Într-un raport al Comisiei Comunității Europene din anul 2001, se arată că pentru a obține beneficii din noua economie, sunt necesare un INTERNET din ce în ce mai performant și reforme structurale adecvate în societate, administrație și economie. Societatea cunoașterii are caracter global și este un factor și o formă a globalizării. Prin ambele componente, societatea

cunoașterii va avea evident ea însăși un caracter global. Cunoașterea însăși, ca și informația, vor avea un caracter global, societatea prin mijloace specifice trebuind să asigure membrilor săi echidistanță în realizarea accesului la acestea.

Pentru România, în vederea apropierei de acest tip de societate, sunt necesare cel puțin câteva măsuri, cum ar fi:

- dotarea liceelor, școlilor și instituțiilor de învățământ superior nu numai cu calculatoare personale și cuplarea acestora la INTERNET, ci și cu biblioteci de cărți electronice, atât pentru studiu, cât și pentru cultura generală;
- extinderea și reducerea costului accesului la INTERNET la scară națională;
- folosirea INTERNET-ului ca suport pentru comerțul electronic, mediul cel mai prielnic și pentru cartea electronică, obținându-se astfel o impulsie a dezvoltării spre societatea cunoașterii;
- stimularea producției naționale de cărți electronice; înființarea librăriilor de cărți electronice;
- examinarea definirii și realizării unui produs mai simplu pentru lectura cărții electronice și a posibilității de fi produs în țară, eventual în cooperare cu un partener extern.

3. Vulnerabilității și riscuri ale infrastructurilor critice în societatea informațională și de cunoaștere

Cunoașterea și managementul acesteia vor deveni resursa principală a societăților actuale în transformarea lor viitoare. Deja există multe firme și companii multinaționale, în esența foarte „lucrative”, care se declară *knowledge management companies* (companii care procesează, coordonează și conduc o micro-economie bazată pe cunoștințe). Schimbările așteptate în viitor, de la o societate bazată eminent pe resurse materiale la o societate a utilizării resurselor inteligente, societate care se profilează deja astăzi, conduc la integrarea pe scară largă a prelucrării și managementului cunoștințelor și a informației. Aceasta presupune însă o schimbare structurală în condițiile de globalizare, acces la Internet, etc.

În continuare, vom încerca o analiză succintă a infrastructurilor critice în condițiile adoptării unui nou model de dezvoltare în România, acela spre o Societate informațională și de cunoaștere.

În terminologia adoptată recent de guvernul american, *infrastructurile critice* sunt următoarele:

- (1) Sistemele de alimentare cu energie;
- (2) Rezervele și transportul de țiței și gaz;
- (3) Telecomunicațiile;
- (4) Sistemul financiar – bancar;
- (5) Transporturile;

- (6) Sistemul de aprovizionare cu apă;
- (7) Serviciile de urgență (medical, protecție, pompieri, urgențe);
- (8) Continuitatea serviciilor guvernamentale.

Amenințările la adresa acestor infrastructuri se împart în două categorii: amenințări fizice la adresa proprietății și amenințări electronice (atacuri bazate pe tehnici electronice, pe comunicații radio etc., pe folosirea calculatoarelor, a rețelelor de calculatoare și comunicații etc.) asupra componentei de comunicații care gestionează și controlează aceste infrastructuri. Pentru analiza acestor tipuri de amenințări la nivelul guvernului SUA există 10 structuri departamentale și agenții și un număr de agenții externe guvernului și persoane fizice cu atribuții specifice, care ridică la peste 20 numărul structurilor naționale implicate în activități privind securitatea infrastructurilor critice.

Așa cum am precizat deja, în esență, aceste infrastructuri sunt sisteme complexe de tip rețea (sau conțin astfel de subsisteme). De la caz la caz, în categoria infrastructurilor critice pot fi incluse și obiective punctuale, de importanță națională, care sunt însă mai ușor de simulat și analizat în vederea elaborării unui model național de securitate. Vulnerabilitatea tuturor acestora, în condițiile introducerii pe scara largă a tehnologiei informației și a cunoașterii, trebuie re-evaluată și re-considerată în toată amplitudinea ei.

Avantajul României este acela că va putea proiecta și realiza infrastructuri-suport ale prelucrării și managementului informațiilor în condiții în care alte societăți (SUA, țările occidentale etc.) se confruntă deja cu probleme privind managementul riscurilor specifice, deci există o experiență națională/internațională care poate fi cunoscută și folosită pe plan intern. Aceasta se poate face pe măsura asimilării de noi structuri tehnice, care implică o complexitate generalizată a tehnologiei rețelelor și sistemelor tehnologice suport. Țara noastră, ca viitor partener în structurile economice globale și euro-atlantice, va trebui cu precădere să-și definească o strategie suport de identificare a vulnerabilităților și minimizare a riscurilor infrastructurilor sale critice.

4. Propuneri de soluții posibile

În perspectiva accentuării, în România, a introducerii și promovării elementelor societății informatice și de cunoaștere, trebuie identificate și monitorizate o serie de probleme noi, cum ar fi:

- Creșterea continuă a dependenței față de infrastructurile critice ale societății: în perspectivă,

dependența fiecărui individ va fi tot mai mare, de exemplu, față de sistemele energetice, de comunicații sau de calculatoare;

- Creșterea implicită a vulnerabilității infrastructurilor critice în etapele de trecere accentuată în România la societatea informațională și de cunoaștere, cum ar fi:
 - diversificarea posibilităților de provocare a unor daune clasice (riscuri tehnologice ale sistemelor active - centrale nucleare – electrice, chimice etc - sau ale celor pasive - barajele centralelor hidroelectrice);
 - apariția unor noi pericole de tip și natură cibernetică: pe baza extinderii rețelelor de calculatoare, folosind accesul la un computer personal (PC) și având o conexiune telefonică clasică se pot provoca intenționat daune însemnate;
 - creșterea complexității sistemelor tehnice și a diversificarea interdependențelor acestora, precum și posibilă / probabilă interacțiune cu catastrofele naturale vor induce noi elemente de vulnerabilitate pentru infrastructurile critice ale societății.

Spectrul pericolelor se va extinde și poate, în plus, să includă:

- Dezastre naturale și accidente tehnice ce pot provoca daune materiale, ecologice și umane importante;
- Erori umane și omisiuni, care prin suportul fizic al societății, pot induce efecte negative în numeroase componente ale infrastructurilor critice.

Hackerii, din motive personale sau nu, aflați pe teritoriul României sau în afară, pot provoca intenționat discontinuități grave ale funcționării infrastructurii informatice ale viitoarei societăți, sub una din următoarele forme :

- *Activități specifice crimei organizate*
- *Spionaj industrial*
- *Terorism(național/internațional)*
- *Război informatic.*

Ceea ce reprezintă astăzi vulnerabilitate și risc pentru societățile occidentale avansate, vor reprezenta în viitorul nu foarte îndepărtat cel puțin elemente de stress pentru societatea românească ca viitoare societate informațională și de cunoaștere. De aceea, trebuie depuse de la început eforturi pentru cunoașterea, localizarea și minimizarea efectelor potențial negative ce pot apărea în infrastructurile critice ale societății românești. În etapa actuală de proiectare a structurilor societății sus-menționate, trebuie accentuat pe următoarele aspecte:

- Crearea unei *culturi naționale de securitate* (safety culture) la nivelul publicului, specialiștilor, managerilor, politicienilor etc.;
- Asigurarea unor *infrastructuri manageriale* corespunzătoare, diseminate la toate nivelurile și adaptate gradual la necesitățile sociale;
- Elaborarea unui *sistem de legi specifice* protecției infrastructurilor critice, în consens cu legislația internațională și europeană și corelat cu alte elemente juridice și instituționale naționale existente deja;
- Elaborarea unui program de cercetare științifică și dezvoltare pentru managementul complexității și interacțiunilor din cadrul infrastructurilor critice ale societății viitoare.

Necesitatea creării unui program de conștientizare și de educație pentru a face față cerințelor generate de promovarea societății informaționale și de cunoaștere este un alt aspect ce trebuie avut în vedere. În acest sens, este de remarcat faptul că promovarea acestui tip de societate presupune un amplu program de educare, de înțelegere a dimensiunilor procesului de apropiere continuă de aceste deziderate. Industria privată și cea publică au sarcina de a coopera și de a schimba informații în vederea asigurării funcționalității infrastructurilor critice, în condiții de maximă securitate.

În orice societate, dar cu precădere în societatea informațională și de cunoaștere, infrastructurile critice pot fi caracterizate ca acelea care asigură „*linia vieții*”, de care societatea contemporană devine din ce în ce mai dependentă. De aici rezultă prioritatea națională a protejării lor.

În societatea informațională și de cunoaștere nu mai există frontiere fizice, în sensul clasic al acestei accepțiuni. Infrastructurile critice sunt expuse la noi tipuri de vulnerabilități – *vulnerabilități cibernetice* – și noi pericole, *pericole cibernetice*. Modul de abordare al vulnerabilităților și riscurilor societății viitoare trebuie să adopte noile dimensiuni cibernetice specifice acestora. Acestea sunt deja concluzii pe care le-au formulat recente studii de specialitate în SUA și Europa Occidentală. Se menționează în aceste studii ca „*ceea ce este extrem de important este de a recunoaște că atât deținătorii, cât și cei ce operează cu infrastructurile informatice sunt astăzi în prima linie în ceea ce privește efortul pentru asigurarea securității acestora. Aceștia sunt, în primul rând, cei mai vulnerabili la atacurile cibernetice și aceste vulnerabilități au influențe negative*

asupra securității naționale, competitivității economice globale și a bunăstării la nivel național”⁴.

Crearea societății informaționale și de cunoaștere, implică adoptarea și negocierea unei noi geografii informatice, în care granițele fizice sunt irelevante și distanțele geografice fără sens, unde inamicul potențial poate “*demola*” sistemele vitale ale societății, fără a face act de prezență și fără vreo agresiune de tip militar. Pe măsura ce vom depune eforturi pentru a atinge scopurile și avantajele societății informaționale și de cunoaștere, trebuie să proiectăm structuri și rețele de conducere *reziliente*, capabile să răspundă noii geografii a vulnerabilităților și riscurilor infrastructurilor critice din România.

Înainte de a atinge stadiile societății informaționale și de cunoaștere, România va trebui să gospodărească inteligent și eficace ansamblul infrastructurilor critice existente deja, ținând cont de vârsta lor tehnologică, gradul lor de întreținere, modul de acces la acestea, nivelul de informatizare și de pregătire a personalului etc. Aceasta nu este o iluzie sau o simplă ipoteză de lucru, ci un deziderat extrem de serios și din perspectiva în care forma de proprietate a acestora suferă profunde schimbări. Integrarea dinamică a infrastructurilor existente cu cele specifice noului tip de societate va presupune recunoașterea și managementul unor noi tipuri de vulnerabilități. Analizele de risc și vulnerabilități pentru aceste categorii de sisteme, evoluția lor în etape de tranziție, ținând cont de gradul de educație și pregătire pentru managementul sistemelor complexe, vor avea un rol extrem de important în perioada imediat următoare. O concluzie posibilă în etapa de demarare a dezideratelor societății informaționale și de cunoaștere este aceea că trebuie realizate cu prioritate analize de vulnerabilități și risc. Se afirma recent că “*... a aștepta apariția dezastrelor/crizelor este o strategie periculoasă. Acum este timpul pentru a acționa în vederea protejării viitorului nostru*”. În noua geografie a riscurilor generate de existența infrastructurilor critice în cadrul societății informaționale și de cunoaștere este necesar să învățăm să gândim diferit asupra operabilității conceptelor de vulnerabilitate, siguranță, securitate și risc.

Referitor la definirea direcțiilor coordonare a eforturilor societale viitoare, considerăm oportun a se avea în vedere următoarele aspecte:

- Se impune cu necesitate schimbul reciproc de informații, date și cunoștințe referitor la vulnerabilitatea diferitelor sisteme de infrastructuri critice, între guvern și sectoarele implicate;

- Este necesar să se construiască la cel mai înalt nivel, un sistem de responsabilități care să garanteze cooperarea între diferitele grupuri active ale infrastructurilor critice;
- Protecția infrastructurilor critice impune construirea de capacități integrate în cadrul diverselor instituții în structura generală a societății;
- Este necesară realizarea unei *culturi de securitate* corespunzătoare;
- Sistemul de legi ale societății viitoare trebuie să ia în considerare posibilul impact al pericolelor cibernetice și să-l reglementeze în mod corespunzător;
- Se impune inițierea și coordonarea adecvată a unor activități de cercetare științifică care să implementeze problematica securitatea infrastructurilor critice.

În legătură cu diversele direcții de realizare a unor studii practice care să se refere la problematica vulnerabilității și riscului infrastructurilor critice se impune, ca în condițiile României, să se aibă în vedere:

- Construirea unor *bănci de date* care să colecteze și prelucreze date specifice infrastructurilor critice;
- Construirea de *bănci de cunoștințe* care să înglobeze cea mai bună practică privind proiectarea și funcționarea infrastructurilor critice în lume, inclusiv, la nivel național cât și pentru România, în special;
- Promovarea unor *programe de învățământ* la nivel universitar și postuniversitar pentru a face față nevoilor specifice analizei vulnerabilității și riscului infrastructurilor critice ale societății informaționale și de cunoaștere;
- Instituirea într-un cadru interdepartamental, suficient de aproape de macro-deciziile naționale, a unor grupuri de lucru, destinate cercetării interdisciplinare pe problematica vulnerabilității și a riscului sistemelor complexe, în special al infrastructurilor critice și a urmării/prognozei impactului lor la nivel național;
- Întreprinderea unor demersuri eficiente pentru adoptarea unei *terminologii unitare* în acest domeniu și luarea de măsuri pentru implementarea acesteia;
- Realizarea unui *parteneriat* la nivel național între domeniul public și cel privat prin care să se poată asigura un nivel acceptabil al securității infrastructurilor critice în cadrul societății viitoare, fără să afecteze operabilitatea funcțiilor vitale ale economiei naționale din România;
- Promovarea în toate etapele ciclului de viață al infrastructurilor critice ale societății informaționale și de cunoaștere a *studiilor și analizei de risc*, a celei mai bune

practici și adoptarea unor criterii de risc cu largă acceptabilitate socială;

- Introducerea în cadrul *sistemului de legi* din România a unor prevederi care să conducă la descurajarea atacurilor asupra infrastructurilor critice, dar și includerea de elemente legislative care să încurajeze soluții de tip risc-beneficiu privind proiectarea, realizarea și funcționarea operativă a acestora, în condițiile creșterii complexității și interdependenței lor;
- Promovarea, susținerea și realizarea în practica a unui ansamblu de măsuri specifice pentru conștientizarea acțiunilor în caz de urgență, care împreună cu cele ale culturii de securitate să depășească *momentele posibile de criză* în funcționarea infrastructurilor critice;
- Realizarea unor schimburi de informații și experiență internațională prin crearea de structuri în România care să disemineze cea mai bună practică privind asigurarea continuității operabilității infrastructurilor critice.

5. Concluzii

În loc de concluzii, se pot lua în considerare următoarele remarci, în scopul unor analize mai aprofundate și a realizării unui *business plan* referitor la promovarea și implementarea principiilor societății informaționale și de cunoaștere:

- Managementul riscurilor societății informaționale și de cunoaștere necesită, în general, un *parteneriat național între economie, guvern și societate, între sectorul public și cel privat*;

- Structurile de decizie ale societății românești trebuie să fie construite pe principii de *adaptabilitate și răspuns la crize* de disfuncționalitate a infrastructurilor critice;

- Se impune luarea în considerare a *pericolelor cibernetice* și anticiparea și limitarea efectelor acestora la niveluri diferite ale societății, în perspectiva construirii cadrului și dimensiunilor societății informaționale și de cunoaștere;

- Adoptarea unor concepte realiste privind costurile securității, care trebuie să devină instrumente uzuale în cadrul structurilor economiei de piață pentru România. Aceste concepte vor asigura și posibilitatea evaluării corecte a costurilor de securitate;

- Luarea în calcul a noilor provocări informaționale, care pot afecta decizii majore la nivele strategice, respectiv cele legate de conceptul „e-”, : e-government, e-commerce, alegeri electronice etc. În plus, ar trebui să răspundem cel puțin la două întrebări:

„Sunt necesare astfel de analize pentru o societate, care în România este într-o fază cel mult incipientă ?”

„Există resursele interne (naționale) necesare pentru a realiza și implementa astfel de studii”.

Necesitatea este cred o problemă deja tranșată și nu considerăm că este cazul unor precizări și motivații suplimentare. În mod normal aceste studii ar trebui să devină – integral sau pe părți componente, de o manieră directă sau în mod subiacent - parte a politicii de securitate națională. În ce privește resursele disponibile, este vorba de cele umane, materiale, financiare și, în plus, de voința politică necesară abordării și punerii în aplicare a acestor studii.

La capitolul resurse materiale trebuie evaluată înzestrarea principalelor structuri implicate cu tehnică de calcul, de comunicații, de supraveghere, cartografie digitală etc., elemente care la o inventariere sumară sunt gășibile încă pe teritoriul național, sau pot fi obținute prin diverse metode de la structuri europene sau internaționale de profil. La

capitolul resurse umane – structuri și specialități – încă se mai gășesc în țară specialiști din domenii ca: informatică, matematică (analiză numerică, teoria catastrofelor, topogeodezie, alte capitole speciale de matematică etc.), fizică, chimie, meteorologie etc., care ar putea face în țară acele echipe de lucru foarte des întâlnite în Vest și SUA.

Nu intrăm acum și aici într-o analiză mai detaliată a tuturor problemelor legate de resurse, fiind de preferat o „punere de problemă” în speranța unei analize ulterioare, completă și deja orientată chiar și prin acest material, într-un cadru și un colectiv de dialog adecvate.

Probabil concluzia generală care poate rezulta de aici este aceea ca ar fi mult mai „rentabil” să facem la timp și fără stres un management riguros al riscurilor și vulnerabilităților societății sus-menționate, decât un management similar al crizelor și în condiții evident diametral opuse, fără a mai vorbi de efectele acestor crize pe termen lung sau imediat.

NOTE:

¹ Acad. M. Drăgănescu, *Societatea informațională și a Cunoașterii. Vectorii Societății Cunoașterii*.

² D. D. Steinauer, S.M. Radack, S. W. Katze, *U. S. Government Activities to Protect the Information Infrastructure*, 2001.

³ A. Gheorghe, *Analiza de risc și de vulnerabilități pentru structurile critice ale societății informatice – societatea a cunoașterii*

⁴ Ibidem

This paper intends to cover three aspects.

First, to point out and, as much as it is possible, to define the type of society specific to the beginning of this century and millennium – knowledge – society – which has been through the transitional phase of information and knowledge society.

Secondly, to bring to general attention the issue of the threats and vulnerabilities specific to this new type of society. A major part of this issue is strictly related to the INTERNET phenomenon and its consequence : globalization.

Last (but not least) we have tried to find similarities and perhaps even possibilities of adjusting / implementation to the present situation of the Romanian society, now and in the near future. Especially, the issue of providing security to critical infrastructure components may be a very interesting and up-to-date domain for the national security.

În conclusion, even if the basic elements of the paper are rather declared than deeply analyzed, each of the three objectives aimed and some of the measures and recommendations proposed may become the subject of an extended dialogue between specialists involved in the national security issue.

Întrebuințarea armamentului neletal în războiul antiterorist și în operațiunea de menținere a păcii

colonel Emil STRĂINU

Schimbările situației politico-militare în lume, diminuarea încordării la scară globală au provocat, în numeroase situații, reizbucnirea tensiunilor și conflictelor regionale și subregionale, regionale între țări și între națiuni, în interiorul statelor multinaționale, unele soldate cu confruntări armate deosebit de dure.

Pentru reglementarea lor, se impune, adeseori, desfășurarea unor operații de menținere a păcii. Însă, așa cum arată experiența participării unor unități regulate la asemenea acțiuni, ele sunt legate de mari cheltuieli materiale, de pierderi de personal, de distrugereri masive și de pierderi colaterale în rândul populației. Întrebuințarea armamentului din dotare în Somalia, de pildă, a luat viața a circa 10000 de civili¹.

În timpul conflictului din Balcani din 1992-1993, conform datelor Departamentului de Stat al SUA, au murit 35000 de oameni (după comunicările altor surse – până în 200 de mii). Atacurile cu rachete și bombe de aviație, din timpul desfășurării în toamna anului 1995 a operațiilor NATO din Bosnia au făcut numeroase victime în rândul populației. De asemenea, în timpul bombardamentelor NATO împotriva R.S.F. Iugoslavia, deși s-a folosit armament de înaltă precizie, pierderile colaterale în rândul civililor au fost deosebit de mari.

1. Armele multiple la început de drum

Conform opiniilor conducătorilor militare ale țărilor occidentale, tipurile de armament și procedeele de întrebuințare a acestora trebuie să fie adecvate cu obiectivele și amploarea acțiunilor de luptă. Pentru soluționarea conflictelor internaționale și a altor conflicte, la fel ca și pentru operațiile militare clasice, sunt necesare categorii principiale noi de armament, a căror întrebuințare nu produce pagube ireversibile în forța vie și în tehnica inamicului sau ale părților în conflict și nu atrage după sine distrugerea valorilor materiale și pierderi în rândurile populației civile.

În legătură cu aceasta, se face o propagandă activă ideii de proiectare a armamentului neletal, promovată pentru prima oară în SUA și susținută intens de oamenii de știință "pacifști" și de activiștii pe tărâm social. Posibilitățile largi de întrebuințare ale unui

asemenea armament pentru lupta cu terorismul, cu contrabanda, crima organizată, și cu comerțul cu droguri au dat un impuls suplimentar proiectării acestuia. Dezvoltarea și exploatarea operațională a tehnologiilor neletale de scoatere din luptă (NDT – Non Lethal Disabling Technologies) ca sisteme funcționale integrate vor putea oferi factorilor de decizie sau celor care se află la linia întâi, atât în domeniul aplicării legilor, cât și în cel militar, o alternativă la armele de foc și de nimicire în masă utilizate în prezent.

În condițiile încheierii Războiului Rece, este tot mai important ca inamicul să fie învins protejându-se viețile oamenilor. Prin urmare, tehnologiile NDT pot deveni armele ideale în multe conflicte militare și acțiuni ale poliției în care daunele produse terților și victimelor nevinovate ar fi inacceptabil.

Acum, după încetarea Războiului Rece lumea nu este mai stabilă decât în perioada tensiunilor dintre superputeri. Mas-media din întreaga lume prezintă mereu acte teroriste, desfășurate cu o regularitate înspăimântătoare ce au culminat cu atacul terorist de la 11 septembrie 2001 din SUA

La nivelul ONU și NATO - care în situații de criză (vezi Iugoslavia și Somalia) recurgeau în mod curent la armamentul convențional - au început și ele, să-și reconsidere politica și doctrina întrebuințării armamentelor în operații de pace. Tehnologiile neletale de scoatere din luptă (NDT) pot oferi autorităților mijloace alternative de soluționare a incidentelor în situații în care utilizarea unor mijloace letale, ori numai potențial letale, s-ar putea dovedi contraproductivă din punct de vedere politic.

Având ca punct de plecare aceste considerații, diferite agenții guvernamentale² și de poliție din SUA și din alte țări și-au manifestat un interes din ce în ce mai mare pentru dezvoltarea unor arme neletale eficiente împotriva persoanelor, construcțiilor, avioanelor, autovehiculelor și navelor.

Se desfășoară în prezent, eforturi de dezvoltare a unor domenii tehnologice foarte sofisticate care necesită fonduri considerabile. Multe tehnologii neletale, fie direct fie după modificarea lor în acest scop prin unele adaptări tehnice.

În prezent, armamentul neletal este reprezentat de mijloacele de acțiune asupra oamenilor și tehnicii, create pe baza principiilor chimice, biologice, fizice, etc. care îl fac pe inamic incapabil de luptă un anumit timp. Cercetări preliminare în acest domeniu au fost făcute începând cu anii '80 perioadă în care au avut un caracter sporadic. La începutul anilor '90 țările membre NATO (SUA, iar apoi Marea Britanie, Germania, Franța și altele) au trecut la lucrări de cercetare științifică și constructiv experimentale desfășurate pe baza diferitelor cercetări aplicative în domeniul militar. Mai târziu, pentru coordonarea lor, a fost constituită o grupă specială de lucru. Conform prezentării unor surse străine, au fost realizate deja modelele experimentale ale acestui armament. Datele despre diferitele categorii de armament vor fi prezentate în continuare.

În cadrul modernizării ulterioare a armamentului neletal se prevede diminuarea greutateii și a gabariturii acestuia, creșterea eficacității sale, extinderea numărului posibil de obiective lovite, crearea unor modele combinate. Acest fapt permite, după opinia specialiștilor militari occidentali, creșterea mobilității și a razei de acțiune, extinderea zonei de lovire, înzestrarea cu accesorii neletale a rachetelor, bombelor de aviație, a proiectilelor de artilerie, precum și a munițiilor în casete cu gabarit redus. La proiectarea armamentului destinat întrebuințării în acțiunile de luptă limitate participă specialiști care anterior au făcut cercetări în alte domenii.

Printre altele, oamenii de știință occidentali, având la bază tehnologii moderne, pregătesc compoziții cu mirosuri greu de suportat, care exercită o puternică influență asupra simțurilor oamenilor, precum și dispozitive care redau zgomote "tăioase", deosebit de stridente și intense pentru auz. După opinia lor, cu ajutorul unor asemenea mirosuri și zgomote care provoacă perturbarea coordonării mișcărilor, vomă și deranjamente ale stomacului este posibil, de exemplu, să se anihileze teroriștii lunetiști din clădirile cu o valoare istorică sau artistică și chiar să se creeze zone foarte întinse nefavorabile pentru acțiunile trupelor inamicului.

În calitate de mijloace de bază de transportare a armamentului neletal, experții examinează armamentul de mare precizie. Din majoritatea mijloacelor de care dispun țările dezvoltate, cele mai acceptabile pentru întrebuințare în cadrul conflictelor cu caracter limitat sunt considerate a fi rachetele de croazieră bazate pe nave "Tomahawk" și bombele de avion dirijate GBU-10 și GBU-12 precum și proiectilele de artilerie de mare precizie "Copperhead"-2, calibrul 155 mm (SUA) și bombele "Merlyn" (Marea Britanie), deja încercate în timpul războiului din Irak și operațiilor militare NATO din Bosnia și R.S.F. Iugoslavia.

Cu asemenea mijloace, este indicat să se execute lovituri selective împotriva punctelor de comandă și de transmisiuni, instalațiilor de lansare a rachetelor, locurilor de concentrare a armamentului greu și a altor ținte punctiforme. În operațiile de menținere a păcii, întrebuințarea acestora poate să contribuie la constrângerea părților în conflict în vederea încheierii unui armistițiu.

Diferite modele de armament neletal au fost întrebuințate în conflictele armate din Somalia, Haiti, Irak și RSF Iugoslavia. Astfel, în timpul operației "Furtună în Deșert" s-a folosit un armament electromagnetic (mai precis bomba cu fibre cu conținut de carbon-grafit), transportat spre obiectivele de lovit cu rachetele de croazieră "Tomahawk"³. Ca urmare a acestui fapt, au fost scurtcircuitate circuitele de ieșire ale centralelor electrice și liniile de transport a energiei electrice, ceea ce a dus, în ultimă instanță, la perturbarea alimentării cu energie a sistemelor de conducere și de apărare antiaeriană a Irakului și Iugoslaviei în perioadele decisive ale operațiilor.

Există mai mult de 12 categorii de arme și tehnologii neletale cărora li s-au dat nume exotice ca: arme laser cu joasă energie, emițătoare de radiații izotropice, impulsuri electromagnetice nenucleare, microunde de mare putere, infrasonete, arma electromagnetică de înaltă frecvență, friabilizarea metalelor cu ajutorul lichidelor, substanțe super caustice, tehnologii de reducere a aderenței, agenți polimerici, tehnologii de alterare a combustiei, agenți calmanți, precum și tehnologii de simulare și iluzonare vizuală.

2. Eficiența "acțiunii" armelor neletale

Armele neletale pot fi mult mai puternice și mai sigure decât armele letale utilizate în prezent de polițiști și militari. Totodată, se asigură diminuarea substanțială a eficienței și chiar întreruperea temporară a acțiunilor de luptă ale părții adverse, deoarece personalul și tehnica devin inapte de luptă. Se perturbă, de asemenea, întrebuințarea armamentului și a trupelor și, ceea ce este cel mai important, se poate evita distrugerea punctelor populate și se pot salva numeroase vieți omenești.

Avantajele armamentului neletal rezultă îndeosebi din: caracterul ascuns și rapiditatea desfășurării lui; întrebuințarea fără zgomot și prin surprindere; influența psihologică puternică a armamentului asupra compartimentului oamenilor chiar și numai în situația în care adversarul cunoaște posibilitatea folosirii armelor respective (crearea de dezechilibre și tulburări emoționale, neîncredere în sine și frică instinctivă, tendința de a ieși cât mai repede din zona de pericol și de a se ascunde, la creșterea bruscă a nivelului de stres și panică etc.).

Pentru protecția personalului împotriva acțiunii armamentului electromagnetic și cu laser de energii înalte și cu alte radiații, de care nu scapă (nu protejează) nici blindajul, nici adăposturile, se creează printre altele, perdele de aerosoli, aparate care permit stabilirea momentului începerii radiației și a dozei administrate, precum și ochelari și îmbrăcăminte specială. În afară de acestea, se impune constituirea unor subunități speciale care trebuie să fie dotate cu aparatură de măsură și control, precum și cu complete de mijloace de protecție individuală și colectivă.

Securitatea trupelor proprii depinde de corectitudinea hotărârii privind întrebuințarea armamentului neletal și de gradul de concentrare a componentelor acestuia în zona acțiunilor în luptă. Este necesar ca hotărârile comandanților să corespundă concepției

generale a operației. Trebuie să se stabilească rolul diferitelor categorii de armament neletal după acțiunea distructivă, coordonarea în funcție de scop și timp, a succesiunii întrebuirii acestora cu categoriile clasice de armament, să se dea misiuni, sarcini concrete subordonaților executați. Experții militari occidentali subliniază faptul că pentru adoptarea unor hotărâri optime, comandanții trebuie să cunoască în detaliu caracteristicile de luptă ale armamentului încredințat lor, posibilele rezultate ale întrebuirii acestuia în diferite condiții ale situației, să dispună de informații complete despre proprietățile de protecție ale terenului și despre starea straturilor inferioare ale atmosferei (viteza și direcția vântului, temperatura și umiditatea aerului).

După opinia experților militari străini, în conflictele locale și în operațiile de menținere a păcii, armamentul neletal trebuie întrebuit independent, iar în operațiile militare de amploare acesta poate servi ca mijloc de acțiune, atât asupra inamicului care atacă, cât și a celui care se apără, concomitent cu folosirea mijloacelor clasice de lovire cu foc. În afară de acesta, armamentul neletal se recomandă a fi întrebuit pentru scoaterea din luptă a obiectivelor și a comunicațiilor inamicului în cazul desfășurării operațiilor speciale.

Totuși, unii experți militari nu împărtășesc aceste opinii, considerând că lucrurile sunt mult mai complicate și că este încă devreme să se vorbească despre realizarea practică a planurilor proiectanților de armament neletal. Conform aprecierii acestora, armamentul neletal este realizabil și va fi eficient, dar deocamdată nu a fost experimentat pe scară mare și verificat în practică. În plus, nu sunt cunoscute cheltuielile legate de fabricarea și întrebuirea lui. Chiar și termenul de armament "*neletal*" nu reflectă pe deplin caracterul acțiunii și urmările întrebuirii, întrucât acesta provoacă îmbolnăviri în masă a oamenilor și animalelor și distrugerea florei, uneori iremediabil. Totodată, oamenii de știință care lucrează în acest domeniu își exprimă temerea că fabricarea și întrebuirea armamentului neletal pot deveni necontrolabile, proliferarea unor anumite categorii ale sale putând duce la efecte și situații dezastruoase sau de neacceptat, printre acestea numărându-se și utilizarea lui de către grupările teroriste – extremiste și crima organizată.

Complexitatea problemelor menționate întârzie deocamdată dezvoltarea armamentului neletal. Numai soluționarea acestora va permite să se realizeze proiectarea și mai ales producerea lui la scară largă.

3. Viitorul armelor neletale a început ieri

Armele laser cu joasă energie. LEL (Low Energy Laser) sunt mai puțin eficiente, dar mai ușor de transportat decât variantele cu energie înaltă. Cele mai multe dintre acestea utilizează un laser multicolor, care emite maximum cinci culori (roșu, galben, verde, albastru și ultraviolet), deoarece ochiul uman este mai sensibil la această gamă cromatică și, deci, mai ușor de vătămat. Scopul urmărit prin utilizarea acestui laser este orbirea temporară sau – în cazuri extreme – permanentă a persoanelor. Laserul multicolor

afectează diferite părți ale ochiului și deteriorează chiar și sistemele optice de supraveghere, de descoperire și de urmărire a țintelor, aparatele de vedere pe timp de noapte și teletretele. Apărarea împotriva acestor lasere este dificilă și costisitoare, protecția ochilor și a sistemelor optice împotriva efectelor unui laser convențional monocromatic se obține cu ajutorul unor filtre similare ochelarilor de soare, care rețin o anumită culoare. Datorită faptului că gama cromatică a acestor arme se poate modifica, ochii unui terorist ar trebui să fie protejați cu filtre (ochelari) care să acopere acest spectru larg de culori. Astfel de lentile filtrante sunt scumpe, au dimensiuni mari și pot fi găsite doar la producătorii de materiale sofisticate. Actualele arme laser cu joasă energie, destul de mici pentru a putea fi montate pe o armă de infanterie, sunt alimentate de la baterii portabile, dar pot fi legate prin cablu și la sursele electrice ale autovehiculelor, avioanelor sau navelor, pentru operații de lungă durată.

Emitătoare de radiații izotropice. Sunt arme de iluminare specială cu o luminozitate puternică – a căror lumină laser intensă provoacă aceleași efecte asupra retinei sau aparatului optic ca și armele laser de joasă energie. Radiația izotropică este generată de o explozie care supraîncălzește plasma gazoasă înconjurătoare, creând o "*lampă*" care emite lumină tip laser. Efectul asupra vederii persoanelor din jur este același ca în cazul trecerii bruste dintr-o cameră întunecoasă la privirea directă a soarelui, urmată de încercarea de a privi alte obiecte. Aceste arme speciale, proiectate pentru a radia unidirecțional sau omnidirecțional, au fost deja construite și pot fi folosite cu armamentul convențional. Tehnologia poate fi exploatată prin realizarea unor dispozitive ce pot fi aruncate din aeronave, cu tunuri ori cu obuzierul sau lansatorul de grenade. Emitătoarele de radiații izotropice pot fi făcute să explodeze pe verticala țintelor, prin trageri indirecte, în zone construite sau în munți, unde armele laser convenționale nu pot fi folosite. Emitătoarele de radiații izotropice portative pot fi realizate și în variante adaptate pentru forțele de operații speciale sau pentru poliție, ca arme neletale cu risc scăzut dar foarte eficiente. Grenade generatoare de lumină orbitală s-au utilizat relativ frecvent în operații de recuperare a ostacilor, realizate de formațiuni de comando antiteroriste din țări occidentale, dar există date că și rușii au utilizat în Afghanistan o variantă puternică a acestui tip de armă.

Impulsuri electromagnetice nenucleare, similare, ca efect, cu impulsul electromagnetic provocat de o explozie nucleară, pot fi produse de generatoare puternice de radiații. Un generator care emite radiații cu o putere de ieșire de un gigawatt poate fi utilizat pentru a realiza un impuls electromagnetic direcțional, capabil de a face inutilizabile majoritatea sistemelor electronice neprotejate. Vor putea fi scoase din funcțiune sistemele de comunicație, de navigație, radar, de prelucrarea datelor și rețelele de calculatoare. Aproape toate sistemele electronice militare ale SUA și ale NATO sunt protejate împotriva impulsului electromagnetic dar, în schimb, sistemele civile și militare ale țărilor din lumea a treia sunt vulnerabile. Înainte de a putea utiliza această tehnologie în scopuri

operaționale, trebuie rezolvate probleme legate de sursa de energie și de capacitatea de încărcare a condensatoarelor. Generatoarele cu puteri de aproximativ un gigawatt deocamdată, nu sunt mobile. Cel mai puternic generator mobil care a fost construit până în prezent în care produce o putere de 0,5 GW, este montat pe o semiremorcă cu nu mai puțin de 18 roți. Pentru a produce un impuls electromagnetic puternic, sursa de energie trebuie să poată descărca câțiva megajouli în interval de microsecunde. În lipsa unor generatoare portative de 1 GW, va trebui utilizată o sursă de energie mult mai slabă și prin urmare mai mică pentru a se încărca o baterie mare de condensatoare. Aceste condensatoare, destinate să înmagazineze puterea necesară de 1 GW, au limitări datorate problemelor de disipare a căldurii, duratei încărcăturii și dimensiunilor fizice.

Microundele de mare putere. Reprezintă un sistem de energie orientată, proiectat pentru a topi sistemele electronice neprotejate. Ele se prezintă sub forma unei emisii de microunde de mare putere, cu frecvență mare de repetiție, care pătrunde în componentele electronice.

Dintr-un anumit punct de vedere, generatorul de microunde de mare putere se comportă ca un cuptor cu microunde care, însă, acționează spre exterior. Microundele de mare putere pot întâlni părțile vulnerabile ale unui avion sau ale unei rachete, scoțându-le definitiv din funcțiune sistemele electronice de control al zborului, motoarele, ale aparatului de navigație, ale aparatului de transmisiuni sau ale armamentului⁴. Guvernul SUA a finanțat cercetări în domeniul microundelor de mare putere pentru a dezvolta tehnologia respectivă în vederea aplicării ei la sisteme de arme ofensive și defensive. Pot fi arme ambarcate pentru apărarea apropiată împotriva rachetelor antinavă, sisteme terestre de luptă antiaeriană ori de luptă împotriva autovehiculelor ușoare și sisteme de transmisiuni ale inamicului sau chiar sisteme ce pot fi utilizate împotriva sateliților de cercetare, spionaj și de telecomunicații aflați pe orbită. Microundele de mare putere pot avea și o gamă largă de aplicații în operațiile speciale. Principalele obstacole în dezvoltarea unei variante portative sunt constituite de dificultatea de a realiza miniaturizarea sursei de energie și realizarea puterii necesare.

Infrasunetele sunt sunete puternice, cu o frecvență ultrajoasă sub 20 Herti, care, dacă sunt îndreptate spre o persoană, îi provoacă dezorientare și greață. Deoarece pătrund cu ușurință în majoritatea clădirilor și autovehiculelor, sunetele cu frecvențe extrem de joase pot fi folosite⁵ în operațiile de eliberare a ostaticilor, în controlul maselor, precum și în operațiile psihologice. Pentru producerea acestor unde sonore de mare putere la frecvențe ultrajoase sunt necesare baterii de difuzoare speciale, alimentate de amplificatoare de mare putere. Până în prezent sunt foarte dificil de realizat practic, și unele și celelalte. Un astfel de echipament ar putea fi construit, relativ ușor, dar atât difuzoarele cât și amplificatoarele ridică probleme de răcire neobișnuite, care impun o nouă metodologie de abordare a proiectării și a materialelor, neîntâlnite încă în domeniul surselor sonore. În SUA și Franța, ca și în fosta URSS, au fost folosite ca generatoare de infrasunete motoare cu

reacție recuperate de la unele tipuri de avioane dezafectate, care au dat rezultate spectaculoase în crearea unor astfel de oscilații.

Ca o curiozitate menționăm că pe coperta **Revista Energia nr. 2** din februarie 1921 ce apărea la București este prezentată imaginea unui tun cu infrasunete numit tunul sonic inventat de George (Gogu) Constantinescu, inventatorul sonicității, și a cărei descriere este redată în paginile publicației respective. Principiile enunțate atunci de savantul român stau și astăzi la baza creării armelor sonice. În țările occidentale, un astfel de tun a fost construit în mai multe variante în anii '80 și era numit Tunul Bass.

Friabilizarea metalelor cu ajutorul lichidelor schimbă din punct de vedere chimic, structura moleculară a metalelor și aliajelor, slăbindu-le grav rezistența. În general transparente, agenții lichizi de friabilizare sunt cu puține reziduuri, adesea nedetectabili; ei pot fi utilizați pentru atacarea majorității metalelor și se pot aplica sub formă de spray, prin pulverizare dintr-un container sau prin pensulare, putând fi fabricați pentru un efect imediat sau întârziat. Ultima caracteristică este deosebit de importantă în cazul în care agenții lichizi de friabilizare sunt utilizați împotriva avioanelor, navelor, autovehiculelor, vagoanelor și structurilor feroviare, podurilor și structurilor de rezistență a clădirilor. Aplicațiile posibile ale agenților lichizi de friabilizare, în prezent numai intuite, acoperă o gamă foarte largă de operații speciale. În afară de deteriorările structurale, ei pot reprezenta și agenți de blocaj psihologic: este vorba de șocul resimțit de piloții care au observat efectele distructive chiar și asupra cineaștilor de la Hollywood. Date privind formulele acestor agenți sunt disponibile în laboratoarele de metalurgie ale universităților sau alte instituții similare, chiar și în țările lumii a treia.

Substanțele supercaustice sunt notate cu simbolul "C+⁺". Aceste produse caustice se pot prepara astfel încât să fie mai corozive cu câteva ordine de mărime decât acidul fluorhidric. Agenții supercaustici sunt substanțe care pot fi produse și sub formă de compuși binari, pentru a face manipularea mai sigură. Ei pot fi aplicați pe suprafețe în scopul de a se împiedica contacte umane sau mecanice cu tehnica. Astfel, există substanțe "C+⁺" care atacă anvelopele automobilelor și tălpile de la pantofi. Pot fi realizate și compoziții care să distrugă suprafețele asfaltate ale drumurilor, îmbrăcămintea acoperișurilor sau sistemelor optice (deschiderile protejate, orificiile de supraveghere). Acești agenți deosebit de agresivi se pot prezenta sub formă lichidă, gazoasă, de pulbere sau gel, pentru a putea fi împrăștiți din avioane, dispersați cu ajutorul proiectilelor de artilerie sau aplicați de soldați. Similare agenților lichizi de friabilizare a metalelor, substanțele supercaustice au posibilități multiple de utilizare împotriva unor obiective ca arme, autovehicule, construcții și echipamente.

Tehnologia de reducere a aderenței utilizează întreaga gamă de superlubrifianti. După cum sugerează și numele, această tehnologie – o adevărată "coajă de banană" lichidă – face suprafețele atât de alunecoase, încât deplasarea pe acestea devine, practic, imposibilă. Este evident că țintele acestei tehnologii sunt

pistele, drumurile, căile ferate, rampele, scările și trecerile, pentru pietoni. Utilizarea substanței pentru reducerea aderenței va fi limitată și de cantitățile mari necesare unei aplicări pe scară largă. Cu toate acestea, ele pot îngreuna deplasările.

Agenți polimerici, sau superadezivi pe bază de polimeri, pot fi aplicați direct pe arme, echipamente ori autovehicule pentru a îngreuna sau împiedica utilizarea acestora. Dacă sunt lansați, de exemplu, sub formă de aerosoli dintr-un avion sau împrăștiați din muniții aflate în zbor, agenții polimerici pot să blocheze prizele de aer ale motoarelor cu explozie sau cu reacție ori sistemele de răcire ale propulsoarelor, aparatelor de transmisiuni sau instalațiilor. Pot fi folosiți și împotriva aparatelor de transmisiuni sau instalațiilor. Pot fi folosiți și împotriva personalului, producând lipirea unor persoane de orice atinge, inclusiv de o altă persoană. Perspectivele utilizării acestor substanțe în situații impuse de controlul mulțimilor agitate sunt practic nelimitate, având ca urmare o capturare mai ușoară și mai sigură.

Tehnologii de alterare a combustiei, aceste tehnologii constau în aditivi chimici care modifică caracteristicile de vâscozitate a carburanților în scopul degradării funcționării motoarelor prin prizele cu aspirație de aer. Astfel de aditivi pot fi aspirați de motoare prin prizele de aer și amestecați cu carburatorul în faza de aspirație sau pot fi introduși direct în carburanți la punctele de distribuție. Substanțele care alterează combustia pot fi aplicate de o persoană, aruncate din avioane sau împrăștiate cu muniții de artilerie pe un aeroport, un câmp de luptă sau instalații portuare. Dacă sunt dispersate sub formă de nor sub palele elicopterelor care zboară la joasă altitudine, pot provoca oprirea aproape instantanee a motoarelor. Împrăștiate uniform pe instalațiile portuare, pot bloca aproape toate operațiile bazate pe combustie. Aceste tehnologii sunt deja disponibile. Unii dintre aditivi acționează ca și zahărul: introduși în carburanți și agitați, transformă foarte rapid soluția în gel, împiedicând curgerea și ducând la oprirea motorului. Astfel de substanțe ar putea fi utile poliției în scopul de a împiedica fuga infractorilor cu autovehiculele.

Agenți calmați, sunt sedative sau somnifere. Mulți dintre aceștia reprezintă opțiunea ideală pentru acțiunile neletale dacă au în compoziție dimetilsulfatul, care provoacă absorbirea lor direct prin piele pentru a calma rapid persoana sau persoanele atinse. Dimetilsulfatul este elementul fundamental al acestei tehnologii, deoarece introduce rapid agentul calmant în circuitul sangvin, mărinđ la aproximativ 1000 de ori rata de absorbție prin piele. În mod curent, dimetilsulfatul este utilizat de veterinari, ca alternativă la injecții, pentru a administra medicamente animalelor și este folosit și în medicina sportivă, pentru a reduce umflăturile articulațiilor. Posibilitatea de a calma indivizi, grupuri sau militari a fost urmărită pe parcursul întregii istorii: un inamic sedat este mai ușor de manipulat sau învins. În prezent, dimetilsulfatul face posibilă această aplicare. Agenții calmați pot fi utilizați cu eficiență la recuperarea ostaticilor și la controlul maselor agitate sau pentru a-i neutraliza pe cei aflați în căldură, autovehicule, buncăre, instalații etc. Această

tehnologie se poate aplica în mai multe feluri, de la lansarea din aeronave sub formă de aerosoli până la compuşii sub formă de pulbere. Agenții calmați pot fi introduși cu ușurință în edificii, autovehicule, nave sau aparate de zbor, prin intermediul instalațiilor de ventilare. Încă nu s-au făcut cercetări cu privire la depistarea prezenței agenților calmați, până acum întreaga atenție fiind concentrată asupra detectării agenților chimici letali. Agenții calmați nu au fost încă utilizați operațional – cel puțin oficial – iar până când nu vor fi percepuți ca un pericol real, se va acorda puțină atenție dezvoltării unor mecanisme de detectare.

Tehnologii de stimulare și iluzionare vizuală, această categorie cuprinde câteva tehnologii, similare "*efectului Bucha*", care utilizează lumini stereoscopice de înaltă intensitate ce clipește cu aceeași (sau valori apropiate) frecvență cu lungimea de undă a creierului uman, producând amețeli, dezorientare și greață. "*Efectul Bucha*" este un fenomen cunoscut piloților de elicoptere: lumina soarelui venită de sus este intersectată (și întreruptă) de paletele rotorului, producând un efect stereoscopic care are ca urmare amețeli și greață.

În prezent, piloții de elicoptere sunt antrenați să recunoască simptomele pentru a putea evita consecințele. Această tehnologie se poate aplica în interiorul terminalelor aeroporturilor, în punctele de control sau chiar în bărci. Se pot imagina, de asemenea, automobile ale poliției dotate cu baterii de lămpi stroboscopice puternice, ce se pot utiliza în caz de dezordine, luări de ostatici sau ridicături de baricade. Acest sistem împreună cu utilizarea infrasunetelor, ar putea constitui o parte dintr-un pachet de măsuri neletale foarte eficiente de scoatere din funcțiune. Tehnologiile de stimulare și iluzionare vizuală cuprind și tehnologia folosită în proiectarea imaginii virtuale și în "*mimetizarea activă*". Holografia poate fi utilizată, de exemplu, pentru proiectarea de iluzii optice și imagini înșelătoare în scopul controlării dezordinilor sau pentru a proiecta un "*dumnezeu mânios*" pe un nor aflat deasupra câmpului de luptă⁶. Mimetizarea activă creează un "*efect de cameleon*", adaptând dinamic obiectul ce trebuie mimetizat la coloritul și nivelul de iluminare a fondului, făcându-l astfel practic invizibil ochiului omenesc. Acțiunea este posibilă datorită unui grup de sesizoare pentru culori și lumină, care stabilesc compoziția coloristică și gradul de iluminare a fondului. Datele astfel recepționate sunt reproduse și adaptate pe o rețea de pixeli care acoperă suprafața vizibilă a obiectului - de exemplu un autovehicul - să se deplaseze practic invizibil până la o anumită distanță de observator. Acesta ar putea fi "*anul*" în cazul apropierii de un avion sechestrat pe pista unui aeroport sau de un obiectiv bine păzit.

Se mai poate obține un astfel de "*efect de cameleon*" și prin utilizarea colorării metamorfice a uniformelor și a tehnicii. Mimetizarea metamorfică poate fi proiectată astfel încât să fie sensibilă la variațiile de luminosități și/sau de temperatură, care vor induce modificarea culorilor. Este vorba de o tehnologie utilizată deja la jucării și la unele articole de îmbrăcăminte, putând fi ușor transferată la uniforme de mascare sau la vopsele pentru

autovehicule, care își vor schimba culoarea și desenul de la zi la noapte și în funcție de temperatură și de intensitatea luminoasă. Tehnologiile de stimulare și iluzionare optică precum mimetizarea, ca sistem de mascare activă, pot da aparența de invizibilitate. Există destule semnale în sensul că armele neletale perfecționate sunt deja în dotarea marilor puteri.

Conform mai multor articole apărute în presa occidentală⁷, Pentagonul intenționează să folosească o armă britanică ce poate să perturbe și/sau să neutralizeze sistemele electrice și electronice fără să provoace nici o pierdere de vieți omenești pentru a ataca depozitele de arme chimice și biologice irakiene. Bomba electronică sau “*arma de radiofrecvență*” cum mai este numită se află în curs de testare, la o bază secretă din sud-vestul Angliei. Această armă este capabilă să emită unde electromagnetice de mare intensitate și putere, care produc aceleași efecte ca impulsul electromagnetic provenit de la o expoziție termoneucleară. Unda este capabilă să pătrundă prin pereții groși ai buncărelor subterane distrugând prin scurtcircuitare aparatura electrică și electronică. Bomba electronică poate fi construită astfel încât să aibă o rază de acțiune controlabilă și să fie lansată cu ajutorul rachetelor de croazieră “*TOMAHAWK*”, bombelor de aviație, proiectilelor de mare calibru și poate fi transportată de oricare dintre vehiculele aeriene, navale sau terestre care și-au dovedit eficiența în timpul campaniei din Afghanistan desfășurată împotriva teroriștilor.

Conform surselor occidentale arma a fost concepută de Departamentul de Cercetare Tehnologică al Companiei “*Matra B. Ae. Dynamics*”; în prezent, s-a declanșat un început de “*cursă*”

pentru bomba electronică între SUA, Marea Britanie și Federația Rusă.

În memoriile sale, generalul Alexandr Korjakov, fost șef al gărzii personale a președintelui Boris Elțin⁸, relatează că în timpul puciului antidemocratic din septembrie 1991, de la Moscova, șefului statului rus i s-a propus de către doi din consilierii săi, (Filatov și Burbulis) folosirea unei arme ce consta dintr-un generator de radiații. Ofițerii din garda președintelui numeau dispozitivul Hiperboloidul inginerului Garin. Instalația funcționa pe bază de radiații laser ce trebuiau direcționate asupra mulțimilor dezlănțuite, turbulente sau militarilor rebeli. Funcționarea era posibilă, conform sursei citate, numai dacă instalația era amplasată pe o suprafață complet netedă, ca o oglindă. După instalare și declanșare, dispozitivul ar fi putut scoate “*din luptă*” prin orbire temporară, parțială sau totală pe oricine intra în raza sa de acțiune. Imposibilitatea transportării în timp util a armei la Moscova a făcut ca aceasta să nu fie folosită cu acest prilej.

Armele neletale vor intra cu siguranță în arsenalele armatelor moderne și forțelor de ordine din statele cele mai avansate tehnologic. Evoluția lor va modifica numeroase elemente de planificare, conducere și executare a acțiunilor de luptă; în anumite situații, proliferarea unor arme neletale, ca și a unor arme de nimicire în masă, ar putea amplifica forța grupărilor extremiste și teroriste sau fundamentaliste, amploarea și eficiența ripostelor de tip asimetric. Iată unul dintre motivele “*obiective*” ale necesității dialogului, cooperării și acțiunii preventive a actorilor ce formează comunitatea internațională a statelor democratice.

NOTE:

¹ *Întrebuintarea armamentului neletal în conflictele armate limitate, Zarubejnoie Voennoe Obozrenie*, Rusia, nr. 7/1996, p. 2-5.

² *Arme neletale pentru războaiele viitorului, “Rivista Italiana Difesa”*, nr. 10, oct. 1994, p. 52-55.

³ Col. Emil Străinu, Mr. Sorin Topor, *Războiul Radioelectronic – Kosovo 1999*, Editura Z 2002.

⁴ Pentru detalii vezi Emil Străinu, *Săbiile Zeului Marte*, Editura AISM, București 1995, p. 105-112.

⁵ Vezi în detaliu Aron Liviu Deac, Emil Străinu, *Războiul geoclimatic*, Editura Sophia, București, 2000.

⁶ Emil Străinu, *Războiul Magicienilor, Porunci cerești în variantă electronică*, Editura Gamian, București, 1993, p. 59-61.

⁷ “*The Daily Telegraph*”, 7 august 2002.

⁸ Col. Stan Emil, col. Emil Străinu, *War in cybersphere*, Editura Sophia, București, 2001, p. 58-190.

The Use of Non-Lethal Armament in Fighting Against Terrorism and Peace Support Operations

The changes in the world political-military environment, simultaneously with the diminution of the world-wide strain, will lead to the strengthening of the regional distortion between countries, between nations and inland. The result could be a local social-political and ethnic-religious military conflict. The peace support operation is the modality to stop this kind of conflict. Nevertheless, the experience proves that these actions are connected to high financial costs, personnel loss, massive destructions and casualties. Non-lethal armament is now the cause of the small human and material costs.

Noii aliați, securitatea și stabilitatea Europei Centrale (Republica Cehă, Polonia și Ungaria în NATO)

Alexandra SARCINSCHI

Schimbările profunde intervenite în viața socială, economică și politică, în special în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est, au născut necesitatea lărgirii înțelesului conceptului de securitate. O soluție funcțională este abordarea problematicii securității prin intermediul factorilor politici, sociali, economici, de mediu, informaționali și umanitari, precum și urmărirea tendurilor integrării, inclusiv ale integrării europene și euro-atlantice.

În consecință, într-un mediu dinamic și interconectat, nu numărul resurselor este cel relevant, ci sinergia dintre ele. De importanță crucială este de a le aduce împreună în combinație bună, la timpul potrivit, la locul potrivit și cu costurile politice și financiare optime. Fiecare stat își construiește structurile de securitate în funcție de condițiile specifice, însă, pentru o funcționare maximă a lor, este nevoie de coordonarea și colaborarea cu instituțiile de securitate internațională, precum NATO, UE, OSCE, ONU. Dintre ele, în momentul de față, cea mai mediatizată este NATO, a cărei posibilă extindere este programată pentru toamna anului acesta. Decizia va fi luată la Praga. Între cele nouă state ce aspiră la statutul de membru al Alianței se află și România (alături de Albania, Bulgaria, Estonia, Lituania, Letonia, FRI a Macedoniei, Slovenia și Slovacia), care, pentru a fi invitată să adere, trebuie să îndeplinească două criterii esențiale:

1. criteriul politico-strategic;
2. criteriul militar.

Criteriul politico-strategic se referă la consolidarea sistemului democratic și al economiei de piață, incluzând și un angajament pentru stabilitate, politică externă de cooperare și respect pentru drepturile omului (în special ale minorităților); criteriul militar are în vedere atât capacitatea militară și de apărare, de a participa la structura de forțe a NATO, cât și relațiile democratice civili-militari, mai ales, controlul civil democratic asupra forțelor

armate. În ce măsură se încadrează în standardele NATO țările candidate, se va vedea la Praga, însă, până atunci, este interesant de analizat evoluția ultimelor intrate în Alianță, astfel încât să putem învăța din experiența lor.

1. Preliminariile aderării

Republica Cehă, Polonia și Ungaria s-au alăturat Alianței pe 12 martie 1999, în cadrul primei runde de lărgire de după Războiul Rece. Primirea statutului de membru NATO determină o schimbare majoră în afilierea internațională a celor trei țări și încheie definitiv perioada de dominație istorică a Germaniei naziste, apoi a Uniunii Sovietice (1938-1989). Intrarea acestor țări în NATO, reprezintă o piatră de hotar în integrarea lor în Comunitatea Nord-Atlantică și în recunoașterea, de către „vechii” membri ai Alianței, a faptului că tranziția către democrație și economie de piață poate fi realizată cu succes.

După aproape trei ani, pot fi analizate academic consecințele interne și externe ale integrării în NATO a celor trei state. Mai mult, decizia Alianței de a continua procesul de extindere, va beneficia de concluziile rezultate din prima rundă de lărgire.

Întregul proces a început încă de la sfârșitul anului 1996, atunci când Aliații formulează, pentru prima oară, recomandările de aderare pentru statul sau statele ce urmează să fie invitate în cadrul Summit-ului de la Madrid din 1997. În prima parte a anului următor, au fost organizate întâlniri individuale cu reprezentanții celor 11 state partenere și au fost realizate analize pe baza factorilor militari relevanți în țările candidate. La 8 iulie 1997, la întâlnirea la vârf de la Madrid, liderii statelor aliate au invitat Republica Cehă, Ungaria și Polonia să inițieze negocierile de aderare și, cu această ocazie, NATO și-a reafirmat decizia de a primi și alți membri. În lunile ce au urmat (septembrie-noiembrie), au fost organizate negocieri de aderare cu fiecare dintre aceste state, iar la încheierea perioadei,

fiecare a trimis scrisori de intenție prin care confirmau angajamentele asumate în timpul negocierilor. La 16 decembrie 1997, miniștrii de Externe ai statelor membre NATO au semnat *Protocoloalele de aderare la Tratatul Atlanticului de Nord* pentru Republica Cehă, Polonia și Ungaria, iar pe parcursul anului 1998, parlamentele în drept le-au ratificat, în conformitate cu procedurile lor naționale. După finalizarea procedurilor legislative, miniștrii de Externe ai celor trei țări au depus instrumentele de aderare la *Tratatul Atlanticului de Nord* în cadrul unei ceremonii organizate în orașul Independence (Missouri, SUA), pe 12 martie 1999; patru zile mai târziu (16 martie 1999), la sediul NATO din Bruxelles, au fost înălțate drapelele Republicii Cehe, Poloniei și Ungariei. Această ceremonie a marcat intrarea lor oficială în Alianță, iar cuvintele Secretarului General al NATO, Javier Solana, au subliniat importanța momentului: „*Istoria va vedea în aderarea Republicii Cehe, a Ungariei și a Poloniei un moment hotărâtor în construirea unei Europe a cooperării și integrării, spre o Europă fără linii de demarcație.*”

Finalizarea etapei prezentate nu a însemnat altceva decât începerea uneia noi, în care fiecare dintre cele trei state a avut ocazia de a acționa ca membru al Alianței și în sprijinul acesteia.

2. Integrarea în structura NATO

În ceea ce privește Republica Cehă, ea a pornit la drum cu probleme ce sunt comune tuturor țărilor în tranziție din Europa Centrală și de Sud-Est. Istoria ei, în special după cel de-al doilea Război Mondial, a fost extrem de zbuciumată. După intrarea în sfera de influență sovietică, în anul 1968, invadarea de către trupele Tratatului de la Varșovia a pus capăt eforturilor liderilor de a liberaliza conducerea politică și de a instaura „*socialismul cu față umană*”. Au urmat, la un an, demonstrații anti-sovietice ce au grăbit intrarea într-o perioadă de dură represiune. Odată cu colapsul autorității sovietice (1989), Cehoslovacia și-a recâștigat libertatea printr-o „*revoluție de catifea*”, iar la 1 ianuarie 1993 a urmat un „*divorț de catifea*” între cele două componente naționale: Republica Cehă și Slovacia. Acum membru NATO, Republica Cehă se află în plin proces de integrare în economia de piață, evoluție ce presupune atât oportunități, cât și riscuri. Mai ales în primii doi ani de după aderare, Republica Cehă, ca și Polonia și Ungaria, a întâmpinat dificultăți, atât vis-à-vis de îndeplinirea obligațiilor față de Alianță, cât și în managementul noului statut internațional. De asemenea, cehii au avut probleme descurajante în transformarea unei armate de tip sovietic într-o organizație compatibilă cu Alianța și capabilă să acționeze în noul mediu internațional de securitate. În plus, spre deosebire de celelalte două noi membre, câteva politici externe de securitate adoptate de Cehia au părut, la vremea respectivă, că sunt în contradicție cu politica NATO, ceea ce a aruncat o umbră de îndoială asupra încrederii acordate acestei țări ca membru al

Alianței. În momentul de față, problema pare a fi ameliorată, iar populația, percepend pozitiv starea de securitate națională, este dornică să investească în modernizarea sistemului de apărare națională.

Conform studiilor de opinie realizate¹, două treimi din populație sunt de acord cu faptul că intrarea efectivă în NATO va atrage după sine realizarea unei armate eficiente, bine integrate în Alianță. Chiar dacă cehii sunt extrem de critici la adresa actualei stări a propriei armate, ei totuși își mențin un înalt nivel de încredere în ea. Pe de altă parte, sondajele de opinie au arătat o mare nesatisfacție față de prestația corpurilor politice și constituționale în rezolvarea crizei economice și de autoritate prin care trece țara. Se pare că susținerea politică pentru NATO este legată de conceptele de „*responsabilitate comună*” și „*sprijin la nevoie*” promovate de doctrina Alianței, cu care cehii sunt pe deplin de acord. Totuși, studiile au arătat că ei nu au internalizat complet sensul conceptului de „*operațiuni non-Articol 5*”. Fără o înțelegere clară a legăturii dintre operațiunile NATO de sprijin al păcii și securitatea europeană, fără dezbateri publice pe această temă, majoritatea populației a interpretat Operațiunile Forța Aliată ca pe o eventuală revenire la pattern-urile comportamentale ale Războiului Rece și, uneori, ca o „*agresiune a unei alianțe militare*” împotriva suveranității unei țări. Principala sursă a ezitărilor cehe vis-à-vis de NATO este conștientizarea nivelului scăzut de influență a publicului în procesul de luare a deciziilor referitoare la securitate.

Transformarea forțelor armate cehe într-unele complet operaționale continuă să fie prioritatea Ministerului Apărării. Acest proces va avea ca rezultat realizarea unor forțe restrânse ca număr și capabile de desfășurare oriunde și oricând. De asemenea, Ministerul Ceh al Apărării se află în plină schimbare structurală, ce include atât structurile ministeriale, cât și pe cele ale Statului Major, precum și reducerea numărului ofițerilor și creșterea numărului subofițerilor. Actuala conducere a Ministerului și-a propus ca, pe viitor, transformarea să includă sistemul de achiziții, modernizarea tuturor structurilor și îmbunătățirea politicii sociale, în special a celei ce vizează crearea și menținerea imaginii Armatei cehe în societate. Ministrul adjunct al Apărării aprecia că este necesară găsirea unor noi modalități de atragere a recruților, cum ar fi sprijinul material sub formă de alocații pentru întreținere². Este preconizat ca până în 2006, să fie creată o armată profesională, formată din aproximativ 35000 de militari și 10000 de civili și bazată pe patru concepte: tinerete, mobilitate, modernizare și număr redus.

Integrarea în NATO este reflectată în aproape toate activitățile departamentelor Apărării, iar ca proces, reprezintă un factor crucial pentru îmbunătățirea securității și apărării naționale. Republica Cehă a fost evaluată de Alianță ca având capacitatea de a întări apărarea teritorială, de a contribui la forțele de reacție rapidă

ale NATO cu o brigadă și un batalion și de a asigura liniile de comunicație necesare. După momentul 12 martie 1999, Armata cehă participa în cadrul forțelor NATO cu unități special instruite în spiritul Alianței: Forțele de Reacție Imediată, Forțele de Reacție Rapidă și Forțele Defensive Principale. Forțele Armate ale Republicii Cehe sunt pe cale de a deveni mai reduse ca număr, mult mai profesioniste, înzestrate cu echipament modern, mobile, echilibrate și instruite. Scopul transformărilor este ca mărimea, structura de forțe și alte caracteristici să răspundă cerințelor de a elimina eficient amenințările și riscurile militare și non-militare la adresa securității. În acest sens, integrarea în structurile de securitate euro-atlantice impune câteva priorități pentru Armată: dezvoltarea, pregătirea și sprijinul total pentru Forțele Aeriene, pentru forțele nominalizate pentru specializare în cadrul Alianței; crearea condițiilor pentru primirea trupelor NATO pe teritoriul național; sporirea cooperării internaționale cu scopul de a fonda o forță multinațională; implementarea programelor menite să îmbunătățească serviciile și calitatea vieții membrilor organizației militare, incluzând veteranii și militarii în retragere; desfășurarea în condiții optime a tranziției bazată pe decizie politică către forțe armate profesionale; creșterea eficienței managementului apărării și adaptarea sa la structura administrației de stat ș.a.m.d.

Participarea Republicii Cehe la operațiunile de pace internaționale conduse de NATO include atât exerciții, cât și misiunile KFOR, SFOR. Oficialii cehi declarau că 78% din efectivul de 60000 de militari sunt disponibili pentru misiunile NATO, incluzând 14% dintre aceștia care vor participa în Forțele Aliate de Reacție Imediată și Rapidă. În ciuda deficiențelor în profesionalizarea ofițerilor superiori, cehii s-au remarcă prin participarea la misiunea NATO din Kosovo, mai ales, prin pregătirea pentru apărarea față de armele de distrugere în masă (o companie de apărare nucleară-biologică-chimică este deja desemnată să participe la Forța de Reacție Imediată). În prezent, Cehia participă la misiunile din Kosovo, precum și la Forța Internațională de Asistență și Securitate. Pentru viitor, și-a propus să desfășoare până la 5000 de militari, fără rotație, în orice operațiune de răspuns la criză, pentru o perioadă de șase luni, dar și să poată utiliza mai multe trupe în cazul unui conflict la scară largă.

Planurile cehe de modernizare par a suferi din cauza lipsei de expertiză a civililor implicați la nivelul Ministerului Apărării și al Parlamentului. Această situație se reflectă în planul incoerent pentru achiziții, în special de la sfârșitul anilor '90, când deciziile au fost luate mai mult pe baza interesului politic intern și nu pe considerente strategice. Situația s-a îmbunătățit în ultimii ani și este planificat ca, până în 2006, 26% din bugetul Apărării să fie destinat achizițiilor, începând cu 225 de milioane USD în anul 2000. În acest an, prioritatea în materie de achiziții este un nou vehicul-platformă de

luptă blindat. Ministerul Apărării va face o ofertă internațională în lunile septembrie-noiembrie 2002 pentru șasiuri de vehicule 6x6 sau 8x8, ce vor include o anumită configurație: de la vehicul defensiv la vehicul blindat pentru transportul trupelor. În ceea ce privește construcția în Cehia a aeronavelor L-159 ALCA, numărul celor păstrate de către Forțele Aeriene va depinde de decizia guvernului de a procura sau nu o aeronavă supersonică multirol. Până în prima jumătate a anului 2005, Forțele Aeriene vor avea un escadron operațional, în timp ce cel puțin patru aeronave sunt solicitate să păzească spațiul aerian ceh în cadrul Sistemului Integrat de Apărare Aeriană NATO. Referitor la Forțele Terestre, modernizarea tancului de luptă CZ T-72 M4 a fost amânată din cauza constrângerilor fiscale, iar numărul acestora a fost redus de la 100-120 la 30.

Ca membru NATO cu trei ani vechime, Republica Cehă a propus creșterea specializării rolurilor în cadrul Alianței motivând, în special, prin faptul că nici un buget de apărare de aici nu poate concura cu cel american. Pentru a realiza acest scop, cehii consideră că este nevoie de o umbrelă NATO, în timp ce o nouă armată trebuie să apere interesele naționale de pretutindeni, nu numai din interiorul granițelor, și să fie capabilă să răspundă situațiilor non-Art.5. În acest sens, pe 24 și 25 septembrie 2002, s-a desfășurat la Varșovia o reuniune la nivel înalt pe tema transformării Alianței. Discuțiile au fost centrate pe problemele terorismului, capabilității operaționale a NATO, Forței de Reacție, structurii de comandă, operațiunilor și relațiilor cu Rusia.

Conform declarațiilor reprezentanților Armatei cehe, înainte de intrarea în NATO, au fost implementate 14 dintre cele 52 de obiective prioritare de aderare, majoritatea referitoare la îmbunătățirea interoperabilității, a procedurilor și a capacității țării de a găzdui trupe și echipament al aliaților. Cehii au obținut „note” bune de la experții NATO la problemele de comandă, control, comunicații, computere și servicii de informații. În ansamblu, deși reforma apărării în Republica Cehă este limitată de resursele umane și materiale, ar fi deplasat să se afirme că, nimic nu s-a îmbunătățit după aproape trei ani de când este membru al Alianței. Domeniul apărării poartă câteva poveri rămase din perioada anterioară intrării în NATO. Sistemul nu poate fi reconstruit, însă poate tranzita către o altă stare caracterizată de proceduri mult mai eficiente în domeniile structurii și investițiilor. Bazele schimbării trebuie să fie planuri și concepte ce sunt întotdeauna aplicabile și se îmbină unele cu altele, de fapt, fiind nevoie de structuri organizaționale simple și funcționale, de eliminarea stereotipurilor și de optimizarea activității personalului din sfera apărării. De asemenea, folosirea întregului potențial de apărare al Republicii Cehe rămâne, pe termen lung, principala sarcină a comandanților și managerilor de la toate nivelurile.

Odată cu Republica Cehă, NATO a primit în cadrul său și Polonia, care, în scurt timp, a devenit un factor de bază în asigurarea securității în regiune, deși resursele financiare ale noului membru erau limitate comparativ cu cele ale aliaților. Ca și celelalte state din Europa Centrală, Polonia are o istorie agitată: și-a câștigat independența în 1918, dar a fost ocupată de Germania și, apoi de Uniunea Sovietică în cel de-al doilea Război Mondial. A devenit, după război, o țară-satelit al URSS, însă una tolerantă și progresistă. Mișcările muncitorești din 1980 au condus la formarea unui sindicat independent, „*Solidaritatea*”, ce, în timp, a devenit o importantă forță politică, dominând alegerile parlamentare și prezidențiale din 1990. „*Terapia de șoc*”, ce a urmat, a permis țării să-și transforme economia într-una dintre cele mai robuste din centrul Europei, mărinț speranțele pentru acceptarea în NATO și Uniunea Europeană. În anul 1992, oficialii polonezi declară că vor coopera cu Alianța, iar principalul scop al Strategiei de Securitate Națională devine asigurarea suveranității prin alăturarea la NATO. Primul pas în acest sens este făcut cu doi ani mai târziu, când Polonia este una dintre primele țări participante la Parteneriatul pentru Pace. La 12 martie 1999, sunt încheiate procedurile de aderare și Polonia devine membru deplin al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

În ceea ce privește Forțele Armate ale Poloniei, cooperarea cu NATO s-a desfășurat și se desfășoară pe trei nivele, ce vizează: transformări organizaționale și structurale, adaptarea personalului și a tehnicii la standardele și cerințele Alianței, rezolvarea tuturor problemelor tehnice ce țin de statutul și rolul de membru NATO.

Anterior aderării, Polonia s-a confruntat cu o serie de dificultăți în materie de personal, armament, infrastructură și buget. Se preconiza ca, în decurs de 10 ani, să fie redus numărul de posturi de la aproximativ 400000 la 200000, scopul fiind acela de a ajunge la 180000 de posturi în anul 2012 (conform „*Planului de integrare în NATO, 1998-2012*”). Planul era mult prea optimist și, de aceea, reforma militară a fost reanalizată, rezultând o nouă abordare corectă: „*Programul de modernizare al Forțelor Armate Poloneze, 2001-2006*”. Acest Program prevede ca numărul militarilor să fie redus de la 270000, în 2000, la 150000, în 2003, astfel fiind făcute economii de un miliard de USD și fiind creat un nou model de armată.

La finalul anului trecut, reconversia personalului militar către meserii civile a dus la schimbarea structurii interne a corpurilor de militari profesioniști: 42% ofițeri și 58% subofițeri (până în 2003, proporția va deveni 35% ofițeri și 65% subofițeri). De asemenea, din 2000 până în 2006, efectivele unităților combatante vor trebui să scadă cu 20-30%, păstrând intactă contribuția la Forțele de Reacție NATO, iar elementele educaționale, administrative și de susținere vor fi reduse la jumătate.

Reforma în domeniul armamentului și a echipamentului preconiza înainte de 1999, reducerea acestora, dar pomind de la o idee depășită: „*Planul de integrare în NATO, 1998-2012*” considera că este necesară păstrarea unei părți semnificative a armamentului și a echipamentului ieșit din uz. Dat fiind faptul că bugetul Ministerului Apărării era caracterizat de instabilitate, iar fondurile pentru dotare lipseau cu desăvârșire, rezultatul final a fost o pierdere masivă de resurse financiare. Planul a fost revizuit, concluzia fiind că este nevoie de retragerea armamentului ieșit din uz și procurarea unuia nou, astfel încât să fie mărite capacitățile de luptă, cu prioritate pentru unitățile înalt combatante. Programul pentru achiziția de armament include: aeronave C21, vehicule blindate, elicoptere și mase de luptă.

Problema infrastructurii Apărării a fost și ea abordată voluntarist. În anii '90, politicile referitoare la cazarmare, baze aeriene și alte facilități militare erau bazate pe două principii: păstrarea cât mai multor facilități în speranța creșterii, la un moment dat, a fondurilor și aplicarea unor principii rigide cu scopul de a conserva infrastructura militară rusească rămasă pe teritoriul polonez. De fapt, fondurile alocate reconstrucției bazelor sovietice abandonate ar fi trebuit transferate autorităților locale. În prezent, se lucrează la reducerea infrastructurii cu 40% până în 2006, preconizându-se economii în valoare de 350 de milioane de dolari.

Înainte de 1999, bugetul alocat Apărării făcea față cu greu nevoilor reformei. În prezent, situația pare a se fi ameliorat, deși procentul din PIB alocat (2% în 2002) este cu mult mai mic decât standardul NATO (2,11%). Finanțarea Apărării are nevoie de o nouă abordare, bazată pe două principii adiționale: realizarea programului de dezvoltare a Forțelor Armate Poloneze trebuie asigurată prin lege și resursele financiare pentru modernizare tehnică trebuie să se regăsească, în primul rând, în cadrul bugetului Ministerului Apărării. În afară de alocările bugetare, programul de finanțare a Armatei va include și resurse nebugetare, precum proprietățile militare și privatizarea industriei de apărare (Agenția de Proprietăți Militare alocă 93% din veniturile sale acestui program, în timp ce din fondurile rezultate din privatizarea industriei de apărare, doar 25% au aceeași destinație); o altă sursă de finanțare este reprezentată de diferitele activități ale Ministerului, inclusiv, cele comerciale și împrumuturile. Neaplicarea corectă a reformei în sistemul militar ar putea determina costuri adiționale pentru compensațiile acordate personalului militar și civil redundant, pentru pensiile personalului militar retras din Forțele Armate ca urmare a implementării programului de reducere a efectivelor și pentru creșterile salariale ce vor stimula personalul existent.

Forțele Armate Poloneze se bucură de un suport substanțial în rândul populației și al clasei politice, ceea ce a influențat pozitiv procesul de integrare militară în NATO: Polonia

are cele mai bune rezultate dintre cei trei noi aliați. Nu trebuie uitată nici contribuția la operațiunile NATO. Polonia participă activ și cooperează cu membrii și cu partenerii Alianței atât la nivel bilateral, cât și în cadrul SFOR și KFOR. Deși efectivele fluctuează de la lună la lună, contingentul polonez numără în jur de 1.035 de militari, participarea fiind similară cu cea a aliaților similari. Chiar dacă țara se confruntă cu câteva probleme în modernizarea forțelor, unii analiști³ compară starea Armatei poloneze cu cea a vechilor membri NATO, și prognozează o contribuție la securitatea europeană peste medie. Totuși, reprezentanții militari sunt conștienți de deficiențele reformei și sunt dispuși să învețe din greșelile de până acum.

În cadrul unei runde de discuții polono-române⁴, partea polonă a subliniat câteva lecții învățate până la momentul respectiv: procesul de integrare este o provocare nu numai pentru Ministerul Apărării, ci pentru întreaga societate; este nevoie de o armată mai mică, dar mult mai instruită, de stabilitate financiară pe termen lung și de crearea unei structuri a cheltuielilor interne; cunoașterea limbii engleze de către personalul militar și civil este o condiție de bază a activității în cadrul Alianței; toate angajamentele internaționale trebuie să fie compatibile cu planurile naționale și cu resursele disponibile; unitățile multinaționale reprezintă o modalitate excelentă de integrare, iar toate acestea trebuie să fie realizate pe baza unei legislații clare și corespunzătoare standardelor NATO. Modernizarea Forțelor Armate cu scopul de a răspunde atât nevoilor actualului mediu de securitate, cât și cerințelor Alianței, reprezintă o provocare deosebită pentru militari și pentru restul societății, mai ales în materie de legislație, infrastructură și resurse. Este deosebit de dificilă implementarea programului de restructurare fără stabilitate financiară pe termen lung, iar evoluția dezirabilă a cheltuielilor pentru Apărare vizează creșterea investițiilor și scăderea costurilor curente și de personal. În ceea ce privește forțele, este important să se facă distincția între cele desemnate să participe la Forțele NATO și cele aflate sub comandă națională - astfel, prioritățile schimbării structurale și ale modernizării pot fi stabilite cu precizie.

Polonia nu dorește să fie numai un consumator de securitate și, de aceea, s-a orientat către dezvoltarea și creșterea eficienței sistemului de apărare. Planul de modernizare în 15 ani a Forțelor Armate Poloneze este compatibil, deocamdată, cu cerințele noului mediu de securitate și cu standardele NATO. Reforma politică a fost terminată rapid datorită atât consensului existent în cadrul sistemului politic polonez, cât și climatului favorabil din interiorul NATO și al țărilor partenere. Reforma legislativă, deși nefinalizată, nu ridică probleme majore, fiind deja creată baza pentru continuarea și încheierea sa.

În fine, reforma Apărării este abia la început, intensificarea interoperabilității Forțelor Armate Poloneze cu NATO fiind un proces complex și de lungă durată.

O a treia țară ce a devenit membru NATO în anul 1999 este Ungaria. Istoria sa recentă o surprinde ca parte a Imperiului Austro-Ungar, ce a colapsat în timpul Primului Război Mondial și ca țară comunistă, după cel de-al doilea Război Mondial. În 1956, revolta și anunțarea retragerii din Pactul de la Varșovia au fost întâmpinate de intervenția militară masivă a Moscovei, dar, în anii în care fosta Uniune Sovietică l-a avut la conducere pe Gorbaciov, Ungaria a condus mișcarea pentru desființarea acestui Pact și și-a schimbat ușor drumul spre democrația multipartită și economia de piață. Colapsul URSS din 1991 a permis dezvoltarea unor legături economice și politice profunde cu Europa Occidentală, astfel încât, în prezent, Ungaria este membru NATO și se află în fruntea cursei pentru viitoarea lărgire a Uniunii Europene.

În prezent, procesul de integrare în NATO continuă, iar problemele apărute sunt chiar mai solicitante. Oricum, invitația pentru aderare este privită ca un succes major pentru politica externă a Ungariei, ca o recunoaștere a realizărilor tinerei democrații și ca o cheie pentru securitate pe termen lung, prosperitate și parteneriat cu Vestul. Pregătirea pentru statutul de membru al Alianței a grăbit reforma instituțională, menținând un maxim de presiune asupra întregii societăți, în special, asupra politicianilor. Astfel, au fost luate la timp măsurile necesare alăturării națiunilor moderne și democratice din NATO.

Ideea integrării euro-atlantice a avut un impact considerabil asupra poporului ungar, bucurându-se de susținere în rândul acestuia. Adevăratul test a fost făcut la numai o săptămână după primirea statutului de membru NATO, prin inițierea campaniei aeriene din Kosovo. Ungaria este singura țară care a văzut direct impactul acestei campanii: locuitorii din zona graniței cu Iugoslavia, unii dintre ei cu rude acolo, au putut vedea și auzi bombardamentele. Cu toate acestea, sprijinul public pentru campanie nu a scăzut niciodată sub 50%, publicul ungar având o bună înțelegere asupra a ceea ce reprezintă NATO și asupra scopului acțiunii.

Reforma militară, principalul aspect al aderării, se derulează în sens pozitiv. Cu toate că procesul acesta este de lungă durată, este esențială întrunirea tuturor cerințelor noului mediu de securitate. Oficialii ungari⁵ consideră că, spre deosebire de actualii parteneri ai Alianței, în perioada pre-aderare, nu au dispus de instrumentele și de resursele informaționale necesare reformei, însă procesul a fost demarat și continuă. Ținta este realizarea unei armate mici, mult mai eficientă, mult mai mobilă și cu abilități sporite de comunicare, care să poată servi atât intereselor Ungariei, cât și intereselor Alianței. În acest sens, Forțele Armate Ungare sunt redimensionate și reorganizate, în sensul creării unei structuri piramidale (mai mulți subofițeri și mai puțini ofițeri, în special generali). Se lucrează aici cu elementul uman, ceea ce face ca problemele de rezolvat să fie deosebit de complexe. În acest sens,

reforma militară ungară vizează și dezvoltarea domeniului managementului resurselor umane, iar decidenții au înțeles că aceasta nu se face prin creșterea masivă a fondurilor, ci mai ales prin restructurare, reorganizare și pregătirea psihică a personalului pentru derularea procesului. Un alt aspect al modernizării armatei este cel al însușirii limbii engleze de către personalul militar și civil, ca o condiție de bază a interoperabilității dintre noii aliați și NATO. Din cauza faptului că engleza este limba oficială în cadrul Alianței, Ungaria a intensificat pregătirea ofițerilor în domeniu, cu scopul ca aceștia să fie apți pentru activitatea în unitățile multinaționale.

Modernizarea managementului resurselor umane nu a fost singura coordonată importantă a reformei. Specialiștii americani și britanici au sugerat reanalizarea și rescrierea doctrinei militare a Ungariei după modelul occidental. În iulie 1999, guvernul Orban a început revizuirea Strategiei de Apărare, formulând o serie de scopuri și planuri care, până în 2008, să transforme Forțele Armate în unele moderne și flexibile. Guvernul a stabilit cinci misiuni principale ale Armatei:

1. să contribuie la operațiuni militare pe teritoriul Ungariei, alături de aliații NATO;
2. să creeze capacități militare limitate care să poată acționa conform Articolului 5 din Tratatul de la Washington;
3. să integreze apărarea aeriană ungară în Apărarea Aeriană Integrată a NATO;
4. să participe activ la operațiuni de răspuns la crize sub auspiciile NATO, ONU, OSCE și UE;
5. să creeze forțe militare capabile să răspundă la catastrofe naturale sau industriale.

În plus, a fost stabilit și criteriul pentru restructurarea forțelor de la caracteristici funcționale la caracteristici operaționale: instruire, capacitate de desfășurare a forțelor, promptitudine și sustenabilitate. Diferența dintre vechea și noua structură de forțe, ce va fi realizată în opt ani de implementare a programului, va fi eliminată în câteva etape:

- etapa I - restructurare și reconstrucție (2000-2003): reducerea nivelului forțelor și creșterea standardelor și condițiilor de viață ale personalului Armatei;
- etapa II - reînnoire și instruire (2002-2005): creșterea capacităților și introducerea instruirii conforme cu standardele NATO;
- etapa III - sprijin și modernizare (2005-2008): modernizarea sistemelor și profesionalizarea forțelor.

Aceste etape sunt ghidate de cinci principii: reducerea forțelor, creșterea bugetului Apărării, modernizarea sistemului de comandă și control, schimbarea structurii forțelor și a operațiunilor, îmbunătățirea tehnicii și a infrastructurii.

În final, schimbarea vizează reducerea efectivelor de la 54000 de militari în 2000, la 38000 în 2003, precum și eliminarea surplusului de ofițeri superiori și mărirea corpului de subofițeri. Statul Major General a fost reorganizat după modelul Statului Major Reunit al SUA, cu șase directorate subordonate unui șef, care, la rândul său, se subordonează ministrului civil al Apărării. În timp ce Ungaria este interesată în construirea unei armate profesioniste și în eliminarea conscripției, unii analiști⁶ consideră că țara nu va avea o forță militară substanțială dacă se va baza numai pe militarii profesioniști. În plus, ei afirmă că, prin renunțarea la conscripție, va fi distrusă legătura dintre societate și armată, iar perioada de instrucție de nouă luni este mult prea scurtă pentru a antrena optim soldații.

Specialiștii străini⁷ au dat Ungariei note mari la capitolul reformă și organizare structurală, însă nivelul instruirii a fost apreciat negativ. Raportul indica faptul că recruții, care reprezintă 60% din personal, sunt adesea inactivi. Înșiși oficialii ungari au recunoscut că instruirea piloților este neadecvată, orele de zbor de antrenament fiind limitate din cauza lipsei resurselor financiare. Începând cu 1998, Ungaria a încercat să concentreze antrenamentele, astfel încât unii piloți să poată acumula 100 de ore de zbor pe an. Ca rezultat, la sfârșitul anului 2000, aproximativ 30 de piloți erau capabili să zboare în misiuni NATO.

În ceea ce privește bugetul Apărării, acesta a crescut de la 491 milioane USD, în 1997, la 805 milioane USD, în 2001, iar în termeni de procent din PIB, reprezintă 1,6% (2001). O analiză atentă a cifrelor relevă faptul că, în timp ce Republica Cehă (2,2% din PIB) și Polonia (2% din PIB) sunt aproape de media membrilor NATO, Ungaria se află sub aceasta. Totuși, bugetul Apărării a crescut concomitent cu redimensionarea efectivelor: de la 52.000 de militari, în momentul primirii statutului de membru, la 37.000, până în 2003. Această scădere a efectivelor, ca și modernizarea echipamentului militar ieși din uz, este menită să facă din Armata Ungariei o forță eficientă, mobilă, promptă și interoperabilă pentru toate desfășurările de forțe NATO. Pentru ca noii membri să se modernizeze, NATO a declarat că aceștia trebuie să se concentreze pe achiziția echipamentului militar de bază (pentru comandă, control și comunicații), rămânând ca procurarea echipamentului sofisticat să fie amânată câțiva ani.

Ca și ceilalți doi noi aliați, Ungaria cooperează la nivel bilateral atât cu țările membre NATO, cât și cu cele partenere și participă, în Balcani, la SFOR și KFOR, cu contingente de 525 de militari, în medie.

Oficialii ungari ai Apărării au admis că obiectivele de aderare sunt greu de atins și au promis să îndeplinească, până la acceptarea în martie 1999, 14 din cele 48 inițiale, dar la mijlocul anului 2000, erau îndeplinite șase și continua lucrul la alte 40.

Acum, Ungaria și-a planificat ca până în 2003 să finalizeze 23 de obiective, cu toate că resursele financiare sunt extrem de reduse.

Unii analiști⁸ plasează Ungaria pe ultimul loc între noii aliați, argumentând prin insuficiența bugetului pentru Apărare, pregătirea personalului și dezinteresul clasei politice pentru îmbunătățirea situației. Trebuie evidențiat că, în pofida procentului mic din PIB alocat Apărării, locația sa geostrategică permite Alianței să prognozeze stabilitate în această parte a Europei. În ciuda capacităților militare reduse, Ungaria a avut un rol activ în operațiunile din Kosovo (capacitatea sa de a găzdui trupele străine a facilitat desfășurarea și reînțărirea altor forțe NATO).

În ansamblu, cei trei noi aliați s-au confruntat cu aceleași probleme, mai ales, în ceea ce privește restructurarea Armatei și depășirea moștenirilor doctrinei militare a Pactului de la Varșovia. În raportul său din ianuarie 2002 către Adunarea Parlamentară a NATO, Jeffrey Simon a sintetizat șapte provocări pentru reforma militară a noilor aliați:

1. deficiențele în planificarea forțelor;
2. constrângerile bugetare;
3. restructurarea personalului militar, incluzând reducerea numărului ofițerilor și construirea corpurilor de subofițeri;
4. inadvertențele legale și constituționale, în special, cele privitoare la relația dintre miniștrii Apărării, statele majore și parlamente;
5. lipsa caracterului aplicabil al conceptelor securității și al doctinelor militare;
6. complicațiile din planificarea Apărării, inclusiv eșecul în îndeplinirea obiectivelor prioritare de aderare;
7. scăderea sprijinului public pentru militari, mai ales, în Republica Cehă.

În timp ce Forțele Armate ale celor trei țări se află sub autoritatea miniștrilor civili ai Apărării, lipsa experților civili în probleme militare minimizează nivelul controlului civil democratic asupra Armatei. Mai mult, toți cei trei aliați au nevoie să dezvolte substanțial corpurile de subofițeri și cele de ofițeri cu grade inferioare, să le cultive acestora din urmă calitățile de lideri și să se îndepărteze de la modelul impus la Varșovia (autoritate centrală, de sus în jos). De asemenea, atât Republica Cehă, Polonia și Ungaria trebuie să continue procesul de modernizare a echipamentului în sensul, nu al modernizării armamentului și al achiziționării componentelor pentru comunicare, ci mai ales al realizării interoperabilității cu sistemele NATO.

3. Concluzii

În perioada 1997-1999, NATO nu numai că a stabilit criteriile de admitere pentru noii membri, dar, în mod clar, și-a rezervat dreptul de a hotărî când o țară aspirantă a îndeplinit unul sau altul dintre criterii. Această rundă de largire a demonstrat că a decide

dacă o țară îndeplinește sau nu criteriile este un proces politic și, deși decizia ar trebui să fie bazată pe consens între toți aliații, cei mai puternici dintre ei au ultimul cuvânt. Considerațiile strategice au jucat un rol important în invitarea Republicii Cehe, a Poloniei și a Ungariei. Interesele aliaților de a asigura o tranziție de succes în Europa Centrală au fost focalizate, în mod normal, pe cele mai mari și dezvoltate țări fost-comuniste, exceptând Germania. Vecinătatea Poloniei și a Republicii Cehe cu NATO și, în special, cu Germania (un important membru al Alianței și unul dintre cei mai fervenți susținători ai largirii, alături de SUA) a influențat decizia de a invita aceste două țări să adere. Ungaria, deși nu este vecină cu nici un aliat, a jucat un rol important încă din 1995, prin sprijinul acordat NATO în operațiunile din fosta-Iugoslavie.

Mulți analiști și observatori⁹ au recunoscut că cele trei țări invitate în 1997 sunt cele mai dezvoltate dintre fostele-comuniste în ceea ce privește procesele de tranziție și reformă și au îndeplinit în cea mai mare măsură criteriile de pre-admitere. Totuși, NATO a votat în unanimitate numai pentru invitarea Poloniei, Republica Cehă și Ungaria având probleme, prima, în privința capacității de a contribui militar la NATO, iar cea de-a doua, în privința minorităților, a disputelor cu țările vecine și a potențialului discutabil de contribuție militară. Ultima decizie, de a invita toate cele trei țări, a fost influențată de factori ce nu aveau legătură cu procesul de largire, cum ar fi reorganizarea structurii de comandă a Alianței. Idiosincraziile au fost prezente și în procesul decizional în sine. Opinia publică din țările membre NATO a susținut diferit candidații. Republica Cehă și Polonia s-au bucurat de simpatie datorită istoriei lor tragice din ultimii 50 de ani. De asemenea, opinia favorabilă a fost determinată și de mișcările anticomuniste din toate cele trei țări, similaritățile culturale și existența vechilor relații dintre aliați și candidați.

Din perspectiva îmbunătățirii securității regionale și a dezvoltării democrației în țările fost-comuniste din Europa Centrală și de Est, largirea NATO a avut efectul dorit. NATO s-a consolidat. Stabilitatea euro-atlantică a căpătat un plus de conținut. Pentru noii membri pre-condițiile de aderare au reprezentat o importantă motivație pentru semnarea tratatelor bilaterale (Tratatul România-Ungaria, 1997), evoluția relațiilor civili-militari din Polonia (1996-1997) și a reformei structurale din toate cele trei țări candidate. Chiar și pentru țările care nu au fost invitate în 1997, încercarea de a îndeplini aceste pre-condiții a avut un efect benefic. Spre exemplu, România a încheiat tratate cu Ucraina și Ungaria, Slovenia s-a concentrat pe o mai mare contribuție militară la NATO, iar Slovacia, care nu îndeplinise pre-condițiile de aderare, a schimbat, la următoarele alegeri, regimul politic cu tendințe totalitariste.

La Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, intenția este de a invita cât mai multe țări din Europa Centrală și de Est

(statele baltice – Estonia, Letonia și Lituania; Slovacia și Slovenia; România și Bulgaria¹⁰). Alături de Republica Cehă, Polonia și Ungaria, acestea sunt cele mai dezvoltate dintre țările fost-comuniste.

Această lărgire, împreună cu perspectiva aderării și altor țări, reprezintă un moment definitoriu pentru arhitectura de securitate apărută după Războiul Rece și pentru relațiile pe termen lung dintre SUA și Europa. Mai mult, ceea ce s-a întâmplat pe 11

septembrie 2001 și dezvoltările ulterioare arată că amenințările la adresa Alianței pot veni de oriunde, oricând. Acum, mai mult ca niciodată, NATO trebuie să fie capabilă să desfășoare forțe armate echilibrate, flexibile și bine înzestrate în operațiuni diverse.

Într-o abordare pe termen lung, Alianța va putea maximiza contribuțiile militare ale țărilor candidate la aderare, în timp ce va furniza acestora „umbrela de securitate” dorită și va preîntâmpina disfuncționalitățile în propria organizare.

NOTE:

¹ Gabal, Ivan; Helsingsova, Lenka; Szayna, Thomas S., *The Impact of NATO Membership in the Czech Republic*, Centrul pentru Studii asupra Conflictului, martie 2002

¹ Interviu cu Ministrul adjunct ceh al Apărării, Stefan Füle, în *Jane's Defence Weekly*, 21 august 2002, pag. 32.

¹ Adunarea Parlamentară a NATO, *Committee Reports. Defence and Security Sub-Committee on Future Security and Defence Capabilities. Draft Report Military Preparations of NATO Candidate Countries*, aprilie 2002.

¹ Runda de discuții polonezo-română a fost organizată Ministerul Apărării Naționale al României (București, noiembrie 2001) cu scopul împăășirii experienței în domeniul reformei militare din cele două țări.

¹ Interviu cu Ambasadorul Ungariei la NATO, Andras Simonyi, în *NATO Review*, ediția web, vol. 49, nr. 1/2001, pp. 22-23.

¹ Congressional Budget Office, *Integrating New Allies into NATO*, oct. 2000.

¹ Idem.

¹ Congressional Budget Office, *Integrating New Allies into NATO, oct. 2000 și Adunarea Parlamentară a NATO, Committee Reports. Defence and Security Sub-Committee on Future Security and Defence Capabilities. Draft Report Military Preparations of NATO Candidate Countries*, aprilie 2002.

¹ Szayna, Thomas S., *NATO Enlargement. 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping*, 2001.

¹ Gati, Charles, *All That NATO Can Be. The Prague and Beyond*, în “The National Interest”, iunie-august 2002.

The Czech Republic, Poland and Hungary joined NATO on 12th of March 1999, in the Alliance's first round of post-Cold War enlargement. The new status represents a milestone in their integration into the North-Atlantic Community and this is the way in which the long-standing NATO members recognize that these three countries had made a successful transition in establishing democratic political systems and market economies. After almost three years, we are able to critically analyze the internal and external outcomes of the NATO member-status. Moreover, the Alliance's decision to continue the enlargement process will gain from the first round's conclusions.

Perspective ale securității europene după redefinirea relațiilor NATO – Rusia

dr. Nicolae DOLGHIN

Acțiunile teroriste din 11 septembrie 2001 au reactualizat cu brutalitate problema adecvării sistemului de securitate al ultimului deceniu la realitățile și riscurile acestui secol. Deși, din motive care țin de tentative nefericite în istorie și experiențe destul de recente, principalii actori politici nu prea o recunosc, atentatele au declanșat reacția de structurare a noii ordini mondiale. Nimic nu poate garanta că procesul se va desfășura lin.

Această reacție prefigurează și adevărata sfidare a începutului noului secol: adaptarea comportamentelor, mentalităților și instituțiilor cu o îndelungată practică în gestionarea războiului rece la lumea viitorului. Terorismul a fost cel care a dat lovitura definitivă sistemului mondial instituit după 1945. De asemenea, a relansat în relațiile internaționale dreptul la autoapărare cu mijloace militare, acceptat în Carta ONU și în dreptul internațional, dar evitat cu grijă de superputeri în ultima jumătate a secolului trecut, chiar dacă îl invocau zgomotos.

Faptul că la acest drept au recurs SUA nu exprimă decât complexitatea relațiilor de putere globale. Unica superputere, dispunând de multiple și convingătoare alte forme de reacție, luată prin surprindere, a răspuns cu cele mai clasice mijloace la o amenințare pe care a caracterizat-o drept asimetrică. Descoperim acum asimetriile, dar ele sunt vechi de când lumea și au fost întotdeauna forme de manifestare a relațiilor de putere.

Coaliția antiteroristă apărută aproape instantaneu, doar prin simple declarații unilaterale de aderare, constituie reacția lumii civilizate la agresiunea împotriva valorilor consacrate ale democrației. Cam aici, se pare, se oprește unitatea exprimată: diferă atât semnificația valorilor, cât și prioritățile lor pentru fiecare dintre membrii coaliției. Fără să fie structurată prin acorduri și tratate care să reglementeze relațiile între participanți, obiectivele și obligațiile

concrete, ea constituie mai curând umbrela ce acoperă interese individuale, membrii ei aflându-se acolo mai ales pentru a ști ce se întâmplă dedesubt. De aceea, ideal ar fi ca umbrela să rămână deschisă cât mai mult timp. Odată strânsă, ea va revela o cu totul altă lume, construită pe un fundament complex și delicat al surselor și motivațiilor. Nu avem motive să credem că va fi mai stabilă.

Interesantă a fost natura particulară a relațiilor dintre SUA și aliații lor din NATO în desfășurarea campaniei antiteroriste. Cele câteva particularități s-au dovedit a fi suficiente pentru a reaprinde discuțiile asupra rolului alianței, de data aceasta chiar în interiorul ei, deși la Bruxelles fusese invocat articolul 5 al Tratatului de la Washington, la câteva ore după atentat. După o lună, „...*Casa Albă a acceptat oferta aliaților în efective luptătoare și de sprijin, dar în cantități limitate și numai în afara lanțului de comandă de la Bruxelles*”(1). Condiționarea a fost urmarea firească a decalajului evident dintre SUA și aliați, demonstrat în operația din Iugoslavia, și care impusese atunci o anormală „diviziune a muncii” în teatru. Într-o operație militară în care nu erau necesare efective numeroase, ci echipamente performante, rapiditate, precizie și un ciclu al comenzii cât mai scurt, cum se proiecta a fi cea din Afghanistan, SUA n-aveau nevoie de complicații birocratice. Unei alianțe care cu numai trei ani în urmă își asumase misiuni noi, „out of area”, această particularitate i-a impus eforturi de adaptare nu numai politice, ci și militare.

Surprinzătoare a fost rapiditatea reacției președintelui rus, de alăturare la coaliția antiteroristă. Ea a venit în întâmpinarea căutărilor Administrației SUA care, sub șocul efectelor atacurilor teroriste, „...*își reconsidera prioritățile de politică externă, urmărind asigurarea cooperării tuturor statelor europene, iar sprijinul Moscovei era esențial*”(2). Numai că surpriza este doar

aparentă, pentru că gestul se înscrie în opțiunea mai recentă (cam din perioada aceluiași conflict din Iugoslavia) a politicii externe ruse de a nu se mai angaja în confruntări majore directe cu SUA. Oferta a fost atât de generoasă – de la informații și echipament militar pentru Alianța Nordului până la acceptarea folosirii de către forțele americane a unor baze militare din Asia Centrală, - de unilaterală și avansată, într-un moment în care SUA nu aveau alte opțiuni, încât a fost interpretată drept orientare fundamentală a politicii de securitate ruse către Vest. Era de așteptat să i se răspundă pe măsură. A fost acceptată imediat, ceea ce a declanșat o apropiere ruso – americană într-un ritm rar întâlnit în ultimii ani, insuficient totuși pentru a trage concluzii pe termen îndelungat.

La prima vedere ar părea un gest de conjunctură, realizat sub impactul emoțional al tragicelor evenimente. Acțiunile ulterioare au demonstrat însă că a fost rezultatul unor analize temeinice, din care n-a lipsit estimarea capacităților, potențialelor și resurselor, a avantajelor și dezavantajelor, a riscurilor și amenințărilor, a punctelor tari și slabe etc. Cu siguranță, concluzia a fost că, prin cooperare, ambele părți vor avea mai ales de câștigat.

Consecința a noilor relații ruso-americane a fost apropierea Rusiei de NATO. Nu sunt excluse în viitor gesturi semnificative din partea altor instituții, cum ar fi UE sau Organizația Mondială a Comerțului. Deocamdată, în primăvară, la Roma, s-a semnat documentul de constituire a Consiliului NATO – Rusia, altceva decât mai vechiul Comitet permanent. Consiliul „...va funcționa pe baza principiului consensului, permițând membrilor NATO și Rusiei să fie parteneri în domenii de interes comun, dar menținând prerogativa Alianței de a acționa independent”(3). Pe agendă au figurat și alte teme, printre care lărgirea NATO. Redefinirea relațiilor cu Rusia va avea efecte majore pentru evoluțiile mediului de securitate europeană și globală, mai consistente chiar decât cele ulterioare lărgirii robuste ce va fi decisă la Praga, deoarece „Rusia și NATO vor putea discuta liber și deschis probleme de interes comun, evitându-se situația de până atunci când Rusia aștepta în timp ce membrii alianței își defineau o poziție pe care rușii o aflau cu câteva minute înaintea opiniei publice și oricum n-o mai puteau influența”(4).

Desigur, Rusia nu va avea nici un cuvânt de spus în problemele care țin de decizie în interiorul NATO, adică nu va avea dreptul de veto. Numai că toți membrii noii structuri sunt conștienți că atunci când se va pune problema astfel, în fapt, se va hotărî

viitorul Consiliului. Ceea ce înseamnă că situațiile în care s-ar putea face uz de dreptul de veto fie vor fi evitate cu mare grijă, pentru a-i asigura funcționarea, fie vor fi abordate direct, fără subtilități diplomatice, pentru a-l desființa, ceea ce ar însemna adoptarea altor tonuri în soluționarea problemelor securității europene. Nimeni nu-și dorește, cel puțin în viitorul previzibil, o asemenea eventualitate.

Statele membre ale NATO vor discuta și decide prin consens cu un altul din afară în domenii majore ale securității, din care nu vor lipsi terorismul, controlul armamentelor, neproliferarea armelor de distrugere în masă, gestionarea crizelor, conflictele militare ș.a. În septembrie, adjunctul șefului misiunii NATO de la Moscova declara că „...nu exclude ca în cadrul unei sesiuni a Consiliului NATO – Rusia să se discute problema desfășurării unei operații militare împotriva regimului de la Bagdad”(5).

Dacă ne reamintim că temele nucleare strategice constituie domeniu exclusiv al negocierilor ruso-americane, ne putem face o imagine despre problemele în care Vestul va trata cu partenerul din Est. Oricum, nu sunt afectate prevederile și mecanismele articolului 5. Noile relații vor avea efecte stabilizatoare pe termen lung, pentru că pornesc de la o estimare completă a factorului putere. A fost necesar peste un deceniu pentru a se demonstra încă o dată că puterea nu înseamnă doar economie prosperă și bani, ci, în primul rând, gestionarea dependențelor. Se poate spera astfel în asumarea directă a responsabilităților și promovarea transparentă a intereselor, ceea ce va face politicile de securitate predictibile, în calcularea realistă a potențialelor, stimulând competiția, dar și soluțiile de compromis.

Occidentul între stereotipuri și pragmatism

Conceptul de Occident a supraviețuit războiului rece, mai ales în Europa Centrală și de Est, neeliberată încă de complexul periferiei, care „vede” toate construcțiile din centru armonioase. Occidentul n-a fost o asemenea construcție decât în momente de mare pericol, războiul rece fiind unul dintre ele. În rest, a fost o comunitate de state cu interese proprii, concentrate în jurul unor valori comune, a căror susținere nu a exclus niciodată opțiunile individuale, indiferent de convențiile geopoliticii. Raportate la Rusia, asemenea opțiuni pot fi observate din plin și astăzi. Zona geopolitică euroatlantică este dominată mai mult decât oricând de omnipotența SUA, realitate incomodă pentru ceilalți, dar care nu va genera destabilizări ale mediului de securitate, ci va stimula identificarea de noi soluții.

Faptul că președintele Bush a contribuit decisiv la constituirea Consiliului NATO – Rusia poate fi unul din argumentele în favoarea afirmației sale că războiul rece s-a sfârșit cu adevărat. Aliații europeni, obișnuiți cu „*umbrela americană*” și ocupați cu unificarea, sunt mai puțin atrași de proiecte globale. S-ar putea ca președinții SUA și Rusiei să facă uitată părerea generală că lumea trece printr-o criză a liderilor și să inițieze ei începutul unor ample reconfigurări. Directorul Institutului pentru studii politice de la Moscova, Serghei Markov, susține că „...*dacă nu ei, atunci o va face Ben Laden*”(6) (ca o personificare a structurilor teroriste mondiale). Desigur, e dificil de anticipat cum vor evolua relațiile ruso- americane în condițiile în care mulți factori trebuie luați în calcul și în primul rând sprijinul intern pentru cei doi lideri, apoi viziunile diferite asupra relațiilor Rusiei cu statele pe care SUA le consideră ca aparținând „*axei răului*”; cei doi au demonstrat că pot face gesturi spectaculoase.

Occidentul a fost întotdeauna sensibil la practica sovietică de a interveni în orice fisură apărută în relațiile transatlantice. De aceea, atitudinea europeană trebuia să reflecte atât preocuparea pentru eventualitatea unor reacții nedorite ale Moscovei, cât și afirmarea loialității față de Washington. Odată cu lansarea în 1999, la Helsinki, a Politicii Externe și de Apărare Comune în cadrul UE, mai ales după asumarea de către această organizație a unor misiuni de gestionare a situațiilor de criză - ceea ce ar putea sugera o anumită preferință pentru multipolaritatea lumii - a reapărut suspiciunea, nu chiar neîntemeiată, că și Rusia ar putea continua o practică asemănătoare, cu atât mai mult cu cât, în noile condiții, dispune de suficiente oportunități.

Astfel, probabil în urma unor analize mai vechi, imediat după constituirea noului Consiliu, Moscova a început să fie preocupată de viitorul enclavei Kaliningrad în procesul de integrare europeană. A pus astfel într-o situație delicată UE, nevoită să rezolve acum nu numai problemele propriei reforme și ale viitoarei extinderi, ci să găsească și soluția potrivită unei chestiuni de principiu: libertatea de mișcare, atât de vehement apărută de comunitate, de aceea greu de refuzat altora, cu atât mai mult cu cât în cazul rușilor este vorba de dreptul de a circula în propria țară. Cam în aceeași perioadă, tinerii ruși care doreau să studieze în SUA primeau unele facilități pentru intrarea pe teritoriul acestora. De asemenea, acceptarea în liniște de către Moscova a retragerii SUA din Tratatul ABM i-a surprins pe unii lideri europeni (obișnuiți cu

reacțiile zgomotoase de altădată ale Moscovei) în poziții critice incomode față de inițiativa aliatului lor de peste Atlantic. Oricum, liderii politici ruși și-au tras propriile concluzii din faptul că în ultimii ani au fost ținta criticilor pentru războiul din Cecenia, mai ales din partea componentei europene a Occidentului.

Desigur, toți actorii politici practică asemenea jocuri, dar faptul că probleme ale securității europene vor fi discutate de cei 19 aliați (sperăm ca în curând să ne numărăm și noi printre cei care le sporesc numărul) împreună cu Rusia va face cu siguranță discuțiile mai dificile. În final, însă, deciziile vor avea altă greutate și șanse sporite de aplicare.

O preocupare majoră a Occidentului, tot mai transparentă și importantă pentru prosperitatea sa, este cea a resurselor energetice. Se estimează că prin 2010 „*rezervele de petrol din Marea Nordului se vor epuiza, în timp ce în următorii 20 ani cererea de petrol și gaze naturale se va dubla*” (7). Pentru securitatea Occidentului este prea riscantă accentuarea dependenței de Arabia Saudită și statele din Golf, când cererea este în creștere. Rusia urmărește cu maximă atenție evoluția situației. Deocamdată petrol rusesc a fost livrat în SUA, iar cu UE au fost încheiate unele acorduri în domeniul energetic. Petrolul din Marea Caspică necesită rezolvarea pe termen lung a unor ecuații și a crede că partea rusă va fi eliminată din soluții înseamnă a aborda mult prea simplist analiza. De altfel, dincolo de toate declarațiile politice și de bunele intenții afișate de marii actori ai lumii cu orice ocazie, principalele jocuri cu bătaie îndelungată se poartă în jurul zonelor cu resurse energetice. Acestea vor constitui pilonii pe care se vor modela arhitecturile secolului XXI.

Occidentul consideră Rusia de astăzi stat democratic, cu economie de piață, și manifestă tot mai multă atenție față de interesele acesteia. Mai mult, parteneriatele SUA – Rusia, UE – Rusia, NATO – Rusia indică relații speciale politice, militare și economice în continuă dezvoltare, ceea ce confirmă acceptarea faptului că, în problemele majore ale securității europene și globale, Occidentul preferă să aibă Rusia alături decât împotriva.

Rusia între pragmatism și obsesii

Puțini ar fi crezut că Moscova va ieși atât de brusc din rezerva sa istorică față de Occident și din confruntarea de aproape un secol cu acesta. Alăturându-se coaliției antiteroriste, elita politică rusă și-a declarat spectaculos opțiunea pro-vestică, trecând peste obsesiile dintotdeauna: teama de încercuire și siguranța frontierelor. Opțiunea are suficienți opozanți chiar și acum, când începe să-și

arate roadele. Astfel, observatori ai societății ruse consideră că, popularitatea președintelui Putin „*ar fi scăzut dramatic în rândul forțelor armate, deoarece el nu a întreprins nimic pentru a împiedica lărgirea spre est a alianței și integrarea țărilor baltice*”(8). Paradoxal, au fost reactualizate doctrinele clasicilor geopoliticii. Mackinder, Haushofer, Mahen, Spykman își văd pe rând teoriile răsturnate, dar și incredibil de actuale. Asistăm oare la apariția altei geopolitici, greu de descifrat deocamdată? Gestul are efecte mult prea ample pentru a fi supus teoretizărilor imediate. Oricum, în același registru s-ar înscrie și informația apărută cu câteva săptămâni în urmă că „*forțele maritime ruse își vor transfera cele mai puternice nave de luptă din flota Mării Negre în Marea Barents*”(9). Cu alte cuvinte, Rusia și-ar reduce într-un mod atipic prezența militară într-o zonă cu o importanță strategică tot mai mare, în viziunea politicii noastre. De regulă, în asemenea zone se amplifică prezența militară directă și indirectă a puterilor interesate. Dacă informația se va adevăra, ce să însemne reducerea forțelor navale rusești din Marea Neagră?

Președintele SUA a acceptat imediat oferta necondiționată a omologului său rus, iar consistența acesteia a pus NATO într-o situație delicată. Gestul liderului de la Kremlin nu pare a fi unul spontan, provocat sub șocul emoțiilor, ci rezultatul unor calcule îndelung pregătite. Președintele a așteptat doar prilejul favorabil demonstrării convingătoare a noii sale orientări strategice. Este adevărat, o altă atitudine ar fi putut duce la izolarea sa în evoluții ulterioare, cu efecte profund destabilizatoare atât pentru situația internă a Rusiei cât și pentru mediul internațional de securitate. A intuit că fără o colaborare cu Rusia, SUA vor avea multe probleme, unele irezolvabile, în campania de reafirmare a credibilității afectate de atentate. Casa Albă a dorit să evite situația creată după declanșarea campaniei din Iugoslavia, în 1999, când Rusia a fost chemată la gestionarea unei situații în care până atunci nu investise nimic, fusese ignorată, dar în momentele delicate a devenit un fel de arbitru.

Gestul președintelui Putin reprezintă nu numai o conștientizare realistă a punctelor slabe ale statului rus, ci și a faptului că, la fel ca și în cazul SUA, „*amenințările directe la adresa sa nu mai vin din partea altor state, ci dinspre actori transnaționali*”(10). De asemenea, exprimă încrederea în consistentele avantaje pe care le oferea pentru campania antiteroristă. În loc să continue cu protestele împotriva lărgirii

NATO, a preferat să adâncească relațiile cu alianța; în loc să insiste în a considera Asia Centrală zonă exclusivă de interes, asumându-și toate responsabilitățile, a acceptat prezența militară a aliaților occidentali – stabilizatoare în definitiv – în statele ex-sovietice. Probabil vor urma și alte gesturi surprinzătoare în politica sa internă și externă, care să-i faciliteze ocuparea unui loc convenabil într-o lume tot mai integrată. Nu întâmplător, în Strategia Securității Naționale adoptată în SUA la un an de la atentatele teroriste se afirmă: „*Ei (liderii ruși) înțeleg tot mai evident că abordările Războiului Rece nu folosesc intereselor lor naționale și că interesele strategice ruse și americane se suprapun în multe domenii*”(11). Această observație este cuprinsă în capitolul consacrat dezvoltării agendei acțiunilor de cooperare cu alte centre majore ale puterii globale.

Definitivarea unor reglementări și continuarea negocierii altora cu SUA, UE, China, India, complementare pentru propria-i securitate, înlocuirea vechilor registre ale dialogului cu altele, aparținând comerțului și economiei, sugerează că și partenerii investesc în atuurile geopolitice și geostrategice pe care le oferă Rusia pentru viitoare relații globale. Progresele realizate în relațiile cu SUA, NATO și UE i-au acordat Rusiei avantajele de care avea nevoie în finalizarea unor formule de structurare a aranjamentelor de securitate regionale din spațiul ex-sovietic, unde va avea rol de lider (Tratatul de securitate colectivă, Comunitatea economică euroasiatică, CSI).

Rusia acceptă în realitate lărgirea NATO, ceea ce ar putea exprima și inapetența președintelui Putin pentru bătălii dinainte pierdute și conștientizarea faptului că Alianța nu va mai fi ceea ce-a fost. De altfel, după ce la primul val, protestele Moscovei au fost anemice, ar fi fost greu să găsească argumente împotriva următoarei extinderi. În schimb, este tot mai vizibilă tendința ei de a sensibiliza Occidentul la propriile-i probleme de securitate, inclusiv la cele legate de granițele sale de sud.

Fără a beneficia de garanțiile pe care articolul 5 al Tratatului de la Washington le oferă membrilor Alianței, Rusia dispune acum de tribuna la care să-și exprime îngrijorările, recunoscând astfel că riscurile și amenințările la adresa intereselor sale nu vin din vest, ceea ce oferă speranțe într-un mediu de securitate mult mai stabil în Europa.

Cu toate acestea, deși acționează direct pentru intensificarea colaborării cu NATO, Rusia se opune oficial lărgirii,

considerând-o eroare strategică. În timp, opoziția a fost susținută pe tonuri diferite, dar a rămas permanentă, ceea ce n-a împiedicat-o să se folosească de orice moment favorabil apropiării.

Acest specific comportamental ar putea fi considerat inconsecvență politică, dar constituie, mai curând, o cale de acțiune într-o strategie pe termen lung, al cărei obiectiv final este ocuparea unei poziții cât mai avantajoase în viitoarele relații de putere globale. Cu alte cuvinte, Moscova nu va renunța la progresele realizate în relațiile sale cu NATO, considerându-le aliniamente atinse, ci va căuta să le dezvolte. Va fi un proces complex în care fiecare din părți, dincolo de declarațiile circumstanțiale, își va etala sursele de putere. Probabil că planificatorii de la Bruxelles au întocmit o listă cu posibile reacții ale Rusiei pentru demonstrarea „*erorii strategice*”, listă din care n-ar putea lipsi:

- repunerea în discuție a Tratatului CFE adaptat al cărui principiu fundamental l-a constituit paritatea strategică între NATO și fostul Tratat de la Varșovia;
- reactualizarea demersurilor pentru construcția viitorului stat Rusia – Belarus prin care Moscova ar putea deveni putere central-europeană;
- declarații și inițiative care să sugereze intenția de readucere a armamentului nuclear tactic în enclava Kaliningrad, cu atât mai mult cu cât retragerea a fost o inițiativă unilaterală etc.
- demersuri pentru realizarea unei baze militare în Republica Moldova etc.;

Ca o ironie a sorții, n-ar fi exclus ca lista posibilelor reacții să fie pusă de acord chiar într-o reuniune a Consiliului NATO – Rusia...

Elita politică de la Moscova își consideră statul de astăzi o putere modernă, încă nerefăcută după marile schimbări din spațiul euroasiatic, cu o contribuție majoră la procesele de democratizare a lumii, dorind să ofere cât mai puține motive de a fi asimilată cu imperiul sovietic, la a cărui disoluție a contribuit decisiv, dar al cărui statut și l-ar dori în politica lumii. Deocamdată este conștientă că numai Occidentul o poate ajuta în depășirea definitivă a crizei generale în care a intrat la sfârșitul secolului XX și în intrarea consistentă a statului rus în circuitul economic mondial. Ca urmare, își stabilește prioritățile preferând să se raporteze la parteneri individualizați din Occident (SUA, Germania, Marea Britanie, de curând Italia), decât la organizații ale acestuia. De asemenea, evită

cu grijă, chiar și în spațiul ex-sovietic, angajamente care ar putea să-i restricționeze libertatea de mișcare.

România de la Vest la Est

Optând ferm pentru integrare euroatlantică și europeană ca soluție de securitate, statul român și-a orientat eforturile interne și externe în sprijinul acestui obiectiv devenit în timp tot mai apropiat. La Praga are mari șanse să fie invitat în NATO, în timp ce integrarea europeană este evident condiționată mai curând de propriile-i performanțe decât de hotărârile instanțelor de la Bruxelles. În toată această perioadă, din diferite motive, relațiile dintre România și statele ex-sovietice, inclusiv Rusia, nu au înregistrat progrese consistente. Probabil au contat și prioritățile diferite de pe agendele politice ale tuturor părților.

Întârzierea a determinat lipsa de progrese în alte domenii ale colaborării, din care țara noastră ar fi avut de câștigat. Deși capitalul rusesc pătrunde pe piața noastră ca urmare a liberalizării pieței, firmele românești sunt aproape inexistente pe piața unui virtual partener. În tot acest deceniu n-au lipsit amabilele declarații de intenție, rostite cu diferite ocazii. Este adevărat, nici Moscova n-a demonstrat că și-ar fi elaborat vreo strategie adaptată la noile realități nu numai ale foștilor aliați, dar și ale sale. S-a ajuns astfel ca, în anul 2000, deficitul comercial al României față de Rusia să depășească 1 miliard dolari, determinat îndeosebi de importurile inevitabile de resurse energetice. Exporturile românești au fost doar de 89 milioane \$(12). Importurile vor crește pe măsură ce producția industrială din România se va redresa și vor trebui plătite chiar dacă vor fi identificate alte surse. Mai mult, eventualele evoluții nefavorabile ale pieței energetice – și marile puteri industriale se pregătesc intens pentru o asemenea situație - vor reactualiza cu brutalitate, dacă va mai fi nevoie, valoarea cât se poate de materială a resurselor energetice pentru securitatea națională. Pe termen lung, în lipsa altor vectori energetici, de cei actuali depinde nu atât prosperitatea, cât supraviețuirea.

Relațiile româno-ruse își au istoria lor, nu întotdeauna favorabilă statului român, iar evoluțiile geopolitice din ultima perioadă le-au transformat într-o problemă extrem de sensibilă pentru politica românească, ce a preferat să o evite. Semnarea tratatului politic, act fundamental pentru relațiile dintre cele două părți ar constitui cu siguranță un moment ce ar oferi șanse colaborării în perspectivă a celor două state învecinate. În lipsa acestuia este greu de crezut că se vor realiza progrese. O

demonstrează realitatea ultimului deceniu. Oricum, vor fi necesare pragmatism și gesturi politice spectaculoase, asemănătoare celor la care am asistat după 11 septembrie 2001 în lume, iar pentru atingerea succesului nu apartenența României la spațiul euro-atlantic va fi obstacolul, ci frustrările și suspiciunile reciproce.

Procesele integratoare din Europa creează oportunități pentru securitatea europeană și pentru relațiile bilaterale între state, indiferent de gradul de integrare urmărit de fiecare actor participant. Relațiile româno-ruse nu fac excepție de la această tendință generală. Ele au avut întotdeauna de suferit și urmările au fost dramatice pentru România, când părțile s-au aflat în aranjamente de securitate care mai devreme ori mai târziu au intrat în conflict. Noile relații NATO - Rusia și NATO - Ucraina par să anuleze o asemenea perspectivă. De aceea, după intrarea în NATO, un obiectiv major pe termen lung al politicii de securitate a statului român ar trebui să-l constituie demonstrarea, în continuare, a faptului că apartenența la alianță nu reprezintă un act de ostilitate la adresa vecinilor săi estici, iar lărgirea spațiului euro-atlantic nu constituie decât extinderea unei zone de stabilitate ceea ce, în ultimă instanță, nu poate decât să

corespundă intereselor vitale ale Rusei. Pentru politica de securitate românească un asemenea obiectiv va fi mult mai important decât pentru cea a Spaniei, de exemplu. Cu alte cuvinte, poate într-un fel, ne va fi necesară propria „*Ostpolitik*”, promovată cu aceeași consecvență pe care a demonstrat-o politica germană față de spațiul estic în cei peste 30 ani de când cancelarul Willy Brandt a inițiat-o și care a rezistat și scandalurilor de spionaj și eurorachetelor, dar și perestroicii. Tot așteptând redeschiderea „*drumului mătăsii*”, perspectivă generoasă desigur pentru lume, dar cu finalități incerte pentru România, unele din coridoarele energetice, chiar aflate în proiect și chiar mai puțin sonore, ne ocolesc și trec pe la vecini. Poate motivul se află și în ignorarea realității că, indiferent unde va ajunge capătul dinspre Europa Occidentală al traseului, celălalt capăt, sursa, se află într-un spațiu în care Rusia are un cuvânt greu de spus. Abia după ce se va înțelege această realitate se va putea vorbi despre adevăratele avantaje geopolitice ale teritoriului României pentru Occident și despre modalitățile concrete de valorificare a acestora.

NOTE:

1. T. Valasek, *The Fight Against Terrorism: Where is NATO?* în *World Policy Journal*, volume XVIII, No. 4, Winter 2001/2002
2. T. Valasek, id.
3. www.nato.int/dan/comm/2002
4. www.russianobserver.com/stories/02/05/16/1070/15403.html
5. <http://polit.ru/singlenews/503274.html> – Microsoft Internet Explorer
6. www.russianobserver.com/stories/02/05/21/1078/15404.html
7. E. L. Morse and James Richard, *The Battle for Energy Dominance*, în *Foreign Affairs*, march/april 2002, p. 16
8. http://www.ng.ru/world/2002-09-26/5_warsaw.html
9. [http://grani.ru/Back up/Back up 2/putin_amy/m.6001.html](http://grani.ru/Back%20up/Back%20up%20putin_amy/m.6001.html)
10. Fiona Hill, *Putin and Bush in common cause?* în *The Brookings Review*, Washington, Summer 2002, p. 2
11. *The National Security Strategy of the United States of America*, september 2002, p.27
12. www.inse.ro/download/anuar_2001/asr.2001.html

The European integration processes are producing auspicious opportunities for European security and bilateral relations between states, in no connection with the integration degree had in view by every participant actor. The Romanian-Russian relations are no exception. They had always been affected when the parts were in conflict security agreements the results had been dramatic for Romania. Therefore, following integration into NATO, the major long term target of Romanian security policy should prove that the Alliance membership is not an inimical act to Eastern neighbors. The enlargement of the Euro-Atlantic space is the enlargement of a stability area that is agreeing with Russia's vital interests. In other words, we will need a personal "Ostpolitik" that will be promoted in the way that Germans promoted it to resist to the espionage scandals, the Euro missiles and the Perestroika.

NATO – problemele păcii, stabilității și securității în Europa de Sud-Est

Cristian BĂHNĂREANU

Anii 1989-1991 au marcat la nivel continental o schimbare majoră în echilibrul de putere specific epocii Războiului Rece. Prăbușirea URSS, dizolvarea Tratatului de la Varșovia și „retragerea militară” a Federației Ruse din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est au fost urmate de restructurări politico-militare zonale. Extinderea treptată a NATO și UE spre Est, tendință exprimată cu toată claritatea din 1992-1993, s-a materializat concomitent cu reorientări ale relațiilor de alianță ale fostelor state socialiste, și cu modificări pe harta geopolitică a continentului, unele efectuate prin mijloace pașnice (separarea Cehiei de Slovacia, proclamarea independenței fostelor republici sovietice), altele prin mijloace violente (cazul Iugoslaviei). Pe acest fundal, Balcanii s-au detașat, din 1990-1991, drept regiunea cea mai destabilizată a Europei, devenind, pe termen mediu, o problemă vitală a păcii și securității continentale.

1. Remodelarea NATO în epoca post-Războiul Rece

Sfârșitul Războiului Rece, dizolvarea Tratatului de la Varșovia (1991), dispariția amenințării militare împotriva Vestului și dezvoltarea proceselor de integrare europeană au determinat, în principal, remodelarea NATO.

Remodelarea s-a concentrat asupra: locului și rolului Alianței în mediul internațional de securitate și, implicit, asupra tematicii gestionării crizelor și operațiunilor de pace; redefinirii raporturilor dintre SUA și aliații europeni; extinderea Alianței; modificări la nivelurile doctrinei, strategiei, organizării forțelor armate etc. Alături de obiectivele de apărare colectivă, noile direcții de dezvoltare au permis o redimensionare a misiunilor internaționale ale NATO. Accentul s-a deplasat de la funcția strict defensivă pe care o exercitase NATO până atunci, spre un rol de combatere a unor amenințări neconvenționale, în afara teritoriului statelor membre. Noile provocări au fost identificate în războaiele interetnice, terorism și traficul de persoane, materiale nucleare, arme sau droguri. Modificările respective se regăsesc codificate în „*Noul Concept Strategic*” (cel de la Roma din 1991 și cel de la

Washington din 1999) care subliniază: importanța menținerii „*Jegăturii transatlantice*” dintre Statele Unite și Vestul Europei și a „*conservării potențialului militar al NATO*”¹.

O altă direcție de acțiune de după 1989 o reprezintă procesul de extindere al Alianței în fostul spațiu comunist. În paralel, s-au cristalizat și au luat amploare: Parteneriatul pentru Pace (inaugurat în perioada 1991-1994) și parteneriatele speciale NATO-Federația Rusă și NATO-Ucraina. Parteneriatul pentru Pace și procesul de extindere include dintre statele sud-est europene: România, Bulgaria, Slovenia, Croația, Albania și FRI a Macedoniei. Aproape toate statele balcanice se află astfel, într-o formă sau alta, într-o relație politico-militară cu NATO. Grecia și Turcia sunt membre NATO din anii '50 (în ansamblu, până la finalul Războiului Rece, flancul sudic al NATO ocupa o poziție relativ dificilă, fiind bazat pe Italia, Grecia și Turcia, componente între care singura comunicație stabilă se realiza pe apă).

Ca și în cazul ONU și UE, evenimentele ce au marcat declanșarea conflictelor din fosta RSF Iugoslavia au surprins Alianța Nord-Atlantică; din acest motiv, NATO nu a reușit – ca și UE – să elaboreze o strategie coerentă de abordare a acțiunilor de război din anii 1991-1992, dintre Croația, Serbia și Slovenia.

2. NATO și gestionarea crizelor din spațiul fostei RSF Iugoslavia

Problematica tensiunilor, rivalităților și ciocnirilor interbalcanice prezenta un grad sporit de pericolozitate și era în sine foarte complicată. Cu excepția Greciei și Turciei, bine fixate în structurile euroatlantice, celelalte țări au fost prin urmare afectate, în proporții diferite, de mutațiile de după încetarea Războiului Rece și prăbușirea comunismului. De cele mai multe ori, crizele și conflictele au avut cauze naționale, religioase, economice și politice și au fost influențate de principalii actori internaționali și europeni. Crize grave și conflicte sângeroase au izbucnit, în principal în fosta RSF Iugoslavia și, parțial, în Albania. În 1991-1992, Croația, Slovenia, Macedonia și Bosnia-Herțegovina și-au proclamat

independența. Serbia și Muntenegru au format o Iugoslavie mai restrânsă (1992), care a încercat să-și alipească zone vitale din Bosnia-Herțegovina. Poziția respectivă a determinat reacții de respingere în Croația și Albania și în alte state europene.

a) NATO și conflictul din Bosnia-Herțegovina

Intervenția NATO în războiul civil din Bosnia-Herțegovina² (dintre musulmani, croați și sârbi) a fost rezultatul incapacității diplomației „tradiționale” de a „ține sub control” criza din spațiul fostei Iugoslavii și al eșecului demersurilor de pacificare inițiate, fie de Uniunea Europeană, fie de Națiunile Unite. Din punct de vedere al scopurilor vizate, NATO a dezvoltat în Bosnia-Herțegovina, cel puțin două categorii de operațiuni: până în 1996 a încercat să contribuie la încheierea unui acord de pace; după 1996 a sprijinit implementarea Acordurilor de la Dayton (noiembrie 1995).

Imediat ce s-au declanșat luptele armate în Bosnia-Herțegovina, Consiliul Atlanticului de Nord, întrunit la Oslo (iunie 1992), la nivel de miniștri de Externe și-a anunțat disponibilitatea de a pune la punct misiuni de menținere a păcii sub egida OSCE. Navele NATO au intrat în dispozitiv de supraveghere în Adriatică (iulie 1992) și au susținut respectarea embargoului impus fostelor republici iugoslave. În octombrie 1992, avioane de cercetare AWACS au fost trimise în spațiul aerian al Bosniei-Herțegovina în vederea aplicării rezoluției ONU cu privire la interzicerea zborurilor militare în această regiune.

În decembrie 1992, Consiliul NATO a evidențiat disponibilitatea Alianței de a executa, la cererea Consiliului de Securitate ONU, misiuni de pace. La 12 aprilie 1993, NATO a declanșat operațiunea „*Deny Flight*” în care au fost implicate peste 200 de aparate militare care operau de la baze NATO din Italia sau de pe portavioanele staționate în Marea Adriatică. Alianța Nord-Atlantică a decis să coopereze cu UEO pentru a întări măsurile luate în scopul impunerii respectării embargoului.

În august 1993, NATO și ONU s-au pus de acord în privința modalităților de executare a loviturilor aeriene. La 9 februarie 1994, NATO a somat armata sârbilor bosniaci să se retragă la 20 de km de Sarajevo. Până la 17 februarie, ca efect și al intervenției Federației Ruse (care a trimis un contingent în zonă), sârbii bosniaci au dezangajat dispozitivul de încercuire de la Sarajevo. Patru aparate militare sârbe au fost doborâte în februarie de NATO, deoarece au pătruns în „*zona de interdicție*” din Bosnia-Herțegovina; aviația Alianței a efectuat câteva raiduri asupra obiectivelor sârbilor bosniaci. Alte operații de amploare nu s-au înregistrat, din cauza opoziției Federației Ruse. Abia în 1995, sub impulsul SUA, NATO a intervenit decisiv. Între 25-26 mai 1995, aviația Alianței a bombardat Pale – capitala Republicii Srpska – ca urmare a refuzului generalului Mladici de a debloca definitiv Sarajevo. La 30 august, a demarat operațiunea aeriană „*Deliberate*

Force” (în cooperare cu artileria Forței de Reacție Rapidă a ONU); sub impresia unor devastatoare lovituri aeriene, sârbii bosniaci au abandonat asediul Sarajevo-ului și au acceptat Acordurile de la Dayton și Rezoluția 1031 a Consiliului de Securitate ONU, referitoare la restabilirea păcii și instalarea unei forțe internaționale de pace în republică.

Acordurile de la Dayton prevedeau: constituirea unui stat federal alcătuit din Federația Croato-Musulmană și Republica Srbska; deplasarea unei forțe internaționale „*de implementare*” în Bosnia-Herțegovina. La constituirea IFOR (aprobată de ONU) au participat unități NATO (îndeosebi americane) și unități PfP, cu o componentă rusă; în total, în Bosnia-Herțegovina au fost dislocați 60.000 de oameni, plasați sub autoritatea Comandamentului Suprem al NATO din Europa. Până în noiembrie 1996, IFOR s-a aflat sub directă subordonare a Comandamentului Sudic al Alianței, fiind ulterior transferată în responsabilitatea Comandamentului Forțelor Terestre din Centrul Europei. IFOR, care avea dreptul de a utiliza nestingherită forța militară și puterea sa de foc, și-a îndeplinit principalele obiective. Armatele sârbă și croato-musulmană s-au repliat în interiorul teritoriilor atribuite prin acordurile de la Dayton (martie 1996). Armamentul greu a fost ori retras, ori distrus (aprilie 1996).

Mai târziu, Consiliul de Securitate ONU și Consiliul NATO au hotărât înlocuirea IFOR cu forța internațională „*de stabilizare*” – SFOR. Aceasta avea drept obiective prevenirea unui nou război civil și susținerea celorlalte organizații internaționale active în gestionarea crizei bosniace. Efectivele sale s-au redus, comparativ cu IFOR la aproximativ 23.000 de oameni. În 1998, mandatul SFOR a fost prelungit, forței internaționale revenindu-i și misiunea de a superviza acțiunea Comitetului pentru Probleme Militare, comitet care are drept obiectiv formarea unei armate comune în Bosnia-Herțegovina. Nici astăzi statul Bosnia-Herțegovina nu și-a pus în stare de funcționare administrația. Republica Srbska tinde spre o „*relație specială*” cu Serbia. Croații au stabilit „*relații speciale*” cu Zagrebul și tind să desființeze formală Federație Croato-Musulmană. De asemenea, NATO a supravegheat programele de reducere a forțelor militare sârbe și croato-musulmane și a distrus peste 10.000 de arme ușoare. SFOR a continuat supravegherea spațiului aerian bosniac până în 2001. Se estimează că Bosnia-Herțegovina va avea nevoie încă un timp de forța internațională, situația din republică fiind departe de o stabilizare reală.

b) NATO și criza din Kosovo

Intervenția NATO în Kosovo³ – provincie în Serbia, locuită majoritar de albanezi – a fost motivată, atât de principii umanitare, cât și de interese strategice: afirmarea rolului NATO de garant al securității europene; aplicarea doctrinei noi a „*dreptului la*

ingerință în treburile interne ale statelor”, în situații excepționale (abateri grave de la respectarea drepturilor omului); necesitatea stabilizării regiunii, în condițiile în care Serbia deținea încă cel mai puternic *“aparatură militară”* din Balcanii de Vest etc.

Pentru a evita repetarea unor surprize și disfuncționalități de felul celor din Bosnia-Herțegovina, Consiliul NATO a dispus, încă din 1998, elaborarea unor planuri de acțiune pentru a stopa evoluția crizei din Kosovo, unde se crease o agravare a tensiunilor dintre albanezi, minoritatea sârbă și instituțiile iugoslave de ordine. Continuarea acțiunilor represive în provincie, ordonate de Belgrad, a determinat Consiliul Nord-Atlantic să someze Belgradul (13 octombrie 1998) să înceteze acțiunile armatei federale, sub amenințarea presiunii militare internaționale. Somația energică a Alianței l-a obligat pe Slobodan Miloșevici să accepte temporar condițiile Rezoluției ONU nr. 1119 și să procedeze la retragerea unei părți a forțelor sale din provincie, concomitent, cu acceptarea prezenței în Kosovo a unei misiuni OSCE.

În ianuarie 1999, luptele dintre UCK și armata și poliția iugoslavă au reizbucnit. Demersurile diplomatice (negocierile de la Rambouillet și Paris, misiunea Richard Holbrooke) eșuând, s-au creat condițiile necesare pentru efectuarea de către forțele NATO a unei operații unilaterale de pace. Consiliul NATO, din 23 martie 1999, a trecut peste blocajul Consiliului de Securitate ONU (Federația Rusă se opunea intervenției militare) și a ordonat declanșarea campaniei aeriene *“Forța Aliată”*.

În cadrul acestei operațiuni, NATO a executat lovituri, cu forțe aeriene covârșitoare, vizând slăbirea potențialului militar al Serbiei (Iugoslaviei) și anihilarea forțelor sârbe din Kosovo. Intenția NATO era desfășurarea unei campanii care să dezorganizeze infrastructura militară și trupele sârbești, cu pierderi cât mai mici de vieți omenești din rândul populației civile. Liderii occidentali au insistat asupra faptului că operația ofensivă aeriană era îndreptată împotriva *“regimului Miloșevici”* și nu a poporului sârb. În acest scop, NATO a utilizat armament sofisticat, în principal, de proveniență americană: rachete de croazieră, bombe teleghidate sau mijloace ale războiului electronic. Bombardamentele au beneficiat de un amplu suport mediatic. Astfel, încă înainte de începerea operațiunilor militare, liderii occidentali au folosit cu succes mass-media pentru a convinge opinia publică de necesitatea intervenției împotriva Serbiei. Alianța Atlanticului de Nord a reușit să-și atragă sprijinul statelor vecine Iugoslaviei chiar și al acelor în care opinia publică se opunea acțiunilor de forță ale NATO. În interiorul NATO, Grecia a refuzat să participe la operații, iar Franța și-a exprimat unele rezerve. Pe teatrul de acțiuni militare, campania s-a etapizat în raport cu atitudinea conducerii de la Belgrad. În plus, NATO, prin vocea secretarului său general, Javier Solana, a asigurat statele vecine Iugoslaviei, că securitatea lor este garantată, în cazul

unui atac al forțelor Belgradului. În FRI a Macedoniei, NATO a desfășurat primele contingente ce urmau să facă parte din KFOR; în Albania s-au trimis elicoptere *“Apache”*, la solicitarea generalului Wesley Clark, comandant suprem NATO în Europa.

Slobodan Miloșevici a dispus ca armata să evite confruntările aeriene și navale. În schimb, apărarea antiaeriană a avut o activitate intensă cu rezultate, însă, mediocre. Abandonat de sprijinitorii săi, interni și externi, Miloșevici a trebuit să cedeze în cele din urmă, la 3 iunie 1999. La 9 iunie 1999, a fost semnat Acordul tehnic între NATO și Serbia și acțiunile aeriene au încetat.

Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU a autorizat Alianța Nord-Atlantică să conducă în continuare o misiune de menținere a păcii în Kosovo, păstrată formal în cadrul Republicii Serbia. Intitulată *“Kosovo Force”* (KFOR), gruparea de forțe de sub comanda generalului britanic, sir Michael Jackson, și-a început desfășurarea în provincie după 12 iunie, concomitent cu retragerea trupelor iugoslave. Pus sub *“autoritate internațională”*, Kosovo a fost divizat în cinci sectoare (britanic – centru și nord-est, american – est, francez – vest, italian – nord-est, german - sud). KFOR se plasa sub comanda directă a Comandamentului NATO din Europa Centrală. Federația Rusă a solicitat un sector separat, dar i s-a repartizat o zonă sub nemijlocita comandă NATO. KFOR a asigurat trecerea la starea de pace în Kosovo și a contribuit la desfășurarea fără incidente a alegerilor municipale (octombrie 2000) și la protecția celor aproape 1 milion de refugiați albanezi reînțorși din *“exilul”* impus de forțele regimului Miloșevici.

b) Prezența NATO în gestionarea crizelor din FRI a Macedoniei și Albania

După ce veto-ul Chinei în Consiliul de Securitate al ONU a pus capăt misiunii UNPREDEP, din FRI a Macedoniei, NATO a introdus, în 1999, în fosta republică iugoslavă, unități militare destinate încadrării cu forțe a KFOR. Misiunea lor era de a împiedica extinderea confruntărilor din Kosovo în FRI a Macedoniei. Skopje a beneficiat de sprijinul și de ajutorul american și al statelor occidentale pentru a face față valurilor de refugiați care se retrăgeau din provincia sârbă vecină.

Atunci când au izbucnit ciocnirile armate dintre rebelii albanezi și forțele guvernamentale macedonene (2000), NATO a adoptat o poziție fermă de stingere a conflictului. Cu aportul său, echipa de mediatori (NATO, UE, OSCE – cu participarea lui Mircea Geoană, ministru de Externe al României, președinte în exercițiu al OSCE) a reușit să aducă părțile la masa negocierilor, la Ohrid, în august 2001. Pe baza acordurilor semnate în urma acestor tratative, NATO a desfășurat în FRI a Macedoniei o forță de 4.000 de oameni. Operațiunea intitulată *“Essential Harvest”* trebuia să asigure pacificarea vestului FRI a Macedoniei și dezarmarea gherilelor albaneze (august-septembrie 2001). La încheierea

mandatului acesteia, NATO a stabilit o nouă misiune “*Amber Fox*”, cu efective reduse la 700 de oameni, destinată stabilizării regiunii și asigurării cadrului necesar implementării prevederilor acordurilor de la Ohridⁱⁱⁱ.

NATO are o prezență militară distinctă și în Albania (stat ce a aderat la PfP în 1998). În primăvara anului 1999, pe teritoriul său s-a desfășurat operațiunea “*Allied Harbour*”, destinată recepționării și controlării masei de refugiați venind din Kosovo și prevenirii extinderii luptelor peste frontiera iugoslavo-albaneză; unități terestre NATO s-au dispus în zona capitalei albaneze – Tirana. Din vara anului 1999, un comandament KFOR este plasat în Albania. Misiunea NATO din Albania se implică și în organizarea luptei împotriva criminalității transfrontaliere.

România a urmărit cu interes maxim și neliniște evoluțiile amenințătoare din fosta RSF Iugoslavia, încă din anii 1990-1991. Deși apropiată de Serbia prin vechi tradiții de amicitie – întărite de Tratatul din 1996 -, România s-a situat pe poziții constructive și a pledat pentru rezolvarea negociată a disputelor dintre Serbia, Slovenia și Croația, ca și pentru a se evita extinderea regională a crizei, ulterior conflictului. În mod concret, guvernele de la București au recunoscut deciziile ONU și OSCE și au respectat hotărârile menite să conducă spre soluționarea conflictului armat. De asemenea, România s-a alăturat deciziilor și acțiunilor NATO, din 1995-2002, participând cu forțe la operațiile de pace din Albania, Bosnia-Herțegovina, Kosovo și Macedonia.

3. Inițiative de consolidare a stabilității și de dezvoltare a cooperării regionale

Pe lângă operațiuni specifice gestionării crizelor, NATO promovează în Europa de Sud-Est inițiative și procese de stabilitate și cooperare⁵, corelate demersurilor OSCE și UE (Pactul de Stabilitate).

a) Inițiativa NATO pentru Europa de Sud-Est (SEEI)

SEEI a luat naștere în 1999. Inițiativa se bazează pe patru “*stâlpi*” (“*pillars*”): Forumul Consultativ asupra Problemelor Securității în Europa de Sud-Est - format din NATO, Albania, Bulgaria, Croația, România, FRI a Macedoniei, Slovenia și Bosnia și care activează la nivel de ambasadori, pe lângă sediul NATO din Bruxelles; Ad-Hoc Working Group (AHWG) sub auspiciile EAPC; instrumentele PfP; programe regionale de cooperare de securitate. România a coordonat, din octombrie 2000, procesul de elaborare a *Documentului Comun de Evaluare a Riscurilor și Oportunităților în Domeniul Securității în Europa de Sud-Est (SEECAP)*, aprobat de reuniunea NATO/EAPC de la Budapesta, din mai 2001 (România a avansat ideea cu prilejul Forumului Consultativ NATO – statele din Europa de Sud-Est din 2000). Documentul identifică riscurile și oportunitățile în sfera securității regionale și reprezintă un

angajament politic de bună-vecinătate în Balcani (la care au aderat, din mai 2001, Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, România, Slovenia, FRI a Macedoniei, Grecia, Ungaria, Italia, Olanda, Norvegia, Polonia, Turcia, Marea Britanie, Statele Unite, Danemarca, Franța, RF Iugoslavia). SEECAP are în vedere și contracararea terorismului în regiune.

b) SEEGROUP (Grupul Director pentru Cooperare în Domeniul Securității în Europa de Sud-Est)

SEEGROUP este o inițiativă a statelor din regiune, aflat în relații de colaborare cu NATO și cu Pactul de Stabilitate. El reprezintă un forum consultativ pe probleme de securitate în cadrul SEEI, fiind sprijinit de expertiza Secretariatului Internațional al NATO. De fapt, acesta urmărește coordonarea asistenței internaționale de securitate. Începând cu luna ianuarie 2002, România deține președinția SEEGROUP (concomitent cu aceea a Comitetului de Coordonare a Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est și a Mesei de Lucru III, pe probleme de securitate a Pactului de Stabilitate). SEEGROUP vizează: reforma sectorului militar, facilitarea coordonării cu alte inițiative și structuri de securitate din regiune. Dintre proiectele la care participă nemijlocit România se remarcă: *Studiul comparativ al Strategiilor Naționale de Securitate din Europa de Sud-Est (SEESTUDY)*, *SEEMAG*, de promovare a cooperării civili-militari în gestionarea securității naționale, *SEESTAFF*, referitoare la cooperarea în securizarea frontierelor, *Compendiul cuprinzând măsurile de Combatere a Terorismului în Sud-Estul Europei* (lansat de România în noiembrie 2001). Tot în cadrul SEECAP, România a propus realizarea unei “*Rețele Regionale de Avertizare Timpurie*”. SEEGROUP activează la nivelele: întâlniri bi-anuale ale reprezentanților regionali; contacte între șefii Misiunilor la NATO, de la Bruxelles; grupuri de lucru ad-hoc, pe proiecte.

(a) Procesul reuniunilor miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM)

Pe fondul schimbărilor din mediul european de securitate, nouă state sud-est europene (Albania, Bulgaria, Croația, FRI a Macedoniei, Grecia, Italia, România, Slovenia, Turcia) împreună cu Statele Unite au inițiat *Procesul reuniunilor miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei* cu scopul de a contribui la dezvoltarea securității, stabilității și cooperării regionale. Acest proces a adunat sub aceeași “*umbrelă*” atât state membre NATO, cât și state partenere. Ucraina a obținut recent statutul de observator la reuniunile miniștrilor Apărării.

Prima reuniune a miniștrilor Apărării s-a desfășurat la Tirana (martie 1996), însă procesul a fost propriu-zis demarat la reuniunea miniștrilor Apărării de la Sofia (3 octombrie 1997). Procesul este compus din reuniunile

miniștrilor Apărării și adjuncții acestora, șefii Statelor Majore Generale și adjuncții, ale Comitetului de Coordonare al SEDM (SEDM-CC) și Comitetului Director Politico-Militar al MPFSEE (PMSC-MPFSEE), precum și din alte reuniuni la nivel de experți din țările participante. În cadrul SEDM au fost propuse pentru dezvoltare următoarele proiecte:

- Rețeaua pentru suportul informațional al managementului crizelor (CIN);
- Grup de forțe de geniu din țările membre SEDM (ETF);
- Constituirea unei rețele de simulare în Sud-Estul Europei (SEESIMNET);
- Crearea unei rețele de interconectare a spitalelor militare (posibil și a celor civile) din statele membre SEDM (SIMIHO).

La reuniunea miniștrilor Apărării de la Antalya (20 decembrie 2001), a fost adoptat documentul “*Defence/Military Support To WMD Counter Proliferation, Border Security, and Counter Terrorism*”, referitor la sprijinul acordat Apărării în probleme de contraproliferare a armelor de distrugere în masă, securitatea granițelor și contraterorism.

(b) Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE)

Propunerea de înființare a Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est, de valoare brigadă, a fost lansată cu ocazia Reuniunii miniștrilor Apărării din sud-estul Europei (Sofia, 3 octombrie 1997), însă *Acordul de Constituire a Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est* a fost semnat la 26 septembrie 2000 (Skopje).

Destinația acestei forțe este de a executa misiuni în sprijinul păcii, sub mandat ONU și OSCE, precizate prin rezoluții ale Consiliului de Securitate, în temeiul Cartei Națiunilor Unite. State participante: Grecia, Italia și Turcia (țări membre NATO); România, Bulgaria, Albania și FRI a Macedoniei (țări partenere); Slovenia, SUA și Croația (țări cu statut de observator).

Comitetul Director Politico-Militar (PMSC) este organismul politico-militar de coordonare a activităților din cadrul MPFSEE. Comandamentul forței a fost stabilit la Plovdiv (Bulgaria), cu începere de la 1 septembrie 1999; din 2003, potrivit principiului rotației (la 4 ani), sediul

Comandamentului va fi găzduit de România la Constanța. Forța este disponibilă începând cu data de 1 mai 2001. La sfârșitul anului 2001, s-a luat în discuție participarea MPFSEE la operațiile de pace din Bosnia-Herțegovina.

În 2002, **România deține, simultan, președinția unor structuri regionale**: SEEGROUP; Masa III a Pactului de stabilitate pentru Europa de sud-est, pentru securitate, apărare, justiție și afaceri interne - în primul semestru; SEDM – până în septembrie 2003; PMSC al MPFSEE – până în septembrie 2003.

Concluzii

a) Pacea, stabilitatea și securitatea în Europa de Sud-Est sunt componente ale securității în Europa și în bazinul Mării Mediterane; în egală măsură, ele sunt probleme esențiale și pentru stabilitatea, securitatea și dezvoltarea României.

b) În raport cu degradarea mediului de securitate în Balcani, NATO – ca singura organizație internațională euroatlantică ce dispune de mijloace de apărare colectivă, de menținere și de impunere a păcii – a adoptat o atitudine explicită prin: presiuni și “*intervenții de pace*”, pentru stingerea conflictului armat; inițierea și sprijinirea proceselor de stabilitate, pace și securitate cooperativă în regiune. Extinderea NATO și UE în regiune va favoriza stabilitatea și securitatea Europei de Sud-Est. La fel, asistența internațională pentru reconstrucție și dezvoltare, va reduce factorii “*interni*” de risc (sărăcia, decalajele economice).

c) Principalii actori internaționali din spațiul euroatlantic (UE, OSCE, Marile Puteri) s-au raliat, nu fără anumite dificultăți, poziției NATO, considerând că în împrejurările date – Bosnia-Herțegovina și Kosovo - nu se contura altă modalitate de instaurare a păcii decât acțiunea armată.

Evenimentele din 1990-2002 au scos, însă, în evidență că intervenția militară nu reprezintă o soluție de fond și de durată, fiind necesară instalarea, în Europa de Sud-Est, a unor structuri regionale de bună-vecinătate, cooperare și securitate.

d) Aportul statelor din Europa de Sud-Est în edificarea securității regionale trebuie să capete un conținut realmente explicit.

e) Prin atitudinea sa, România a sprijinit inițiativele NATO – ca efecte benefice asupra demersurilor sale de aderare la Alianță – după cum susține activ și principalele eforturi de securitate ale statelor din Sud-Estul Europei.

NOTE:

¹ *NATO Handbook – 2001*, NATO Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 42-46.

² Christopher Bennett, *Sfârșitul sângeros al Iugoslaviei*, București, Editura Trei, 2002, p. 228-257; Theodor Tudoroiu, *Dimensiunea balcanică a securității europene*, București, Editura Lucrețius, 1999, p. 113-114.

³ *Ibidem*; *NATO Handbook – 2001*, p. 124-135.

⁴ www.bbc.co.uk (2000-2002); ISIS “*Balkan Regional Profile*”, 2000-2002.

⁵ Pe larg în: www.nato.int (doc. 2000-2002); www.guv.ro; www.mae.ro; www.mapn.ro.

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Peace, stability and security in South-East Europe are essential for the stability, security and development of Romania.

The years 1989-1991 represented a major change in the Cold War power balance, which conducted to the reassessment of the place and role of the Alliance in the international security environment and in crisis management and peace operations. The major geopolitical changes, following the end of the Cold War and the fall of communism, have affected most of the Balkan states, serious crisis and violent conflicts arose mainly in the former Yugoslavia and partially in Albania. The NATO mission in these territories combined the military interventions with the peace operations (through IFOR, SFOR and KFOR to prevent the extension of the confrontations and to control the mass of refugees).

In the circumstances of the deterioration of the Balkan security environment, as a result of the Warsaw Threat dissolving and the “*military retirement*” of the Russian Federation from Central, East and South-East Europe, NATO enlargement to East become a necessity. The events of 1999-2002 pointed out that the military intervention is not a true and lasting solution and local cooperation and strong security structures should be build in the area.

The NATO initiatives for South-East Europe (SEEI, SEEGROUP, SEDM, MPFSEE) are to consolidate the stability in the area and to develop the regional cooperation. Romania is actively supporting these NATO initiatives and security efforts of Balkan states.

Identitatea europeană de apărare și securitate

maior Cornel CUCU

Irina Paula CUCU

De la începutul anilor '90, viitorul securității europene a fost legat de viziunea înlocuirii vechilor structuri bipolare cu cele noi cu caracter de cooperare. Provocarea avea două aspecte. Primul viza faptul că nu era sigur dacă regimul de cooperare ar fi fost sprijinit atât la nivel euro-atlantic, cât și la nivelul Europei de Vest, de vreme ce amenințarea externă ce i-a unit pe aliați în trecut nu mai exista și sfârșitul Războiului Rece a dat naștere la îndoieli în legătură cu abilitățile lor de a continua cooperarea în condiții modificate istoric; în al doilea rând, la nivelul relațiilor Est – Vest, nu era clar dacă tradiționala confruntare a fost depășită și modul cum așa ceva poate fi dus la îndeplinire. În cadrul post-Războiului Rece, conceptul cooperării în domeniul securității a apărut ca un instrument indicat în stabilirea unei noi ordini de securitate pan-europeană. Dar trebuie subliniat că la acel moment nu era clar ce anume sugerează conceptul de cooperare de securitate sau cum ar trebui acesta implementat, deși era vehiculat din 1970. Astfel, folosirea termenului a reflectat într-o mare măsură speranțele comunității internaționale pentru o lume nouă fără granițe, unde securitatea ar fi invizibilă și mijloacele sale de protecție ar fi comune.

1. Parametrii securității europene în perioada de după Războiul Rece

În aceste condiții, nevoia de a crea o nouă arhitectură a securității a devenit după 1990 principalul obiectiv și întrebarea de bază era cum să se organizeze noul regim al securității europene. Privitor la acest aspect, Sir Michael Howard (președintele Institutului Internațional pentru Studii Strategice) a accentuat într-un articol despre atitudinile tradiționale ale Europei vis-à-vis de război, intitulat „Europa – Tărâmul păcii sau Tărâmul Războiului?”, „Deci, noi, europenii trebuie să ne înțelegem trecutul dacă nu vrem ca acesta să se repete; trebuie să înțelegem de ce am fost un tărâm al beligeranței, dacă dorim să devenim cu succes un tărâm al păcii”¹.

Era timpul pentru Europa să vizeze crearea unei noi arhitecturi de securitate într-un regim de cooperare. Termenul de „cooperare” sugerează că aceasta este mai benefică decât competiția, sub multe aspecte, dar mai ales din punctul de vedere al aspectelor care vizează securitatea. Pe această bază, s-a elaborat conceptul de „cooperarea de securitate”, care este un proces în

cadru în care țările ce împărtășesc aceleași interese împreună, urmăresc: reducerea tensiunilor și a suspiciunilor; rezolvarea sau reducerea disputelor; construirea încrederii; mărirea numărului de proiecte de dezvoltare; menținerea stabilității în regiunile lor etc.²

În acest context, a apărut nevoia de abordare a următoarelor aspecte: definirea unor noi amenințări și pericole referitoare la securitatea europeană; reconsiderarea unor instituții și organizații existente; reconsiderarea și modernizarea legăturii transatlantice pe bazele diminuării rolului SUA în problemele europene și asumarea de mai mari responsabilități de către Europa; reîncorporarea fostelor țări est-europene de către structurile europene; definirea rolului Rusiei și al Ucrainei în cadrul aspectelor care vizează securitatea europeană.

NATO a fost organizația care a răspuns așteptărilor noilor dezvoltări, prin fundamentarea Conceptului Strategic din 1990. În documentul adoptat la întrunirea Consiliului Nord-Atlantic la Roma, în perioada 7 – 8 noiembrie 1991³, există o mențiune conform căreia provocările și riscurile pe linie de securitate, sunt descrise astfel: „Provocările și riscurile de securitate pe care NATO le înfruntă sunt diferite de cele din trecut. Amenințarea unui atac simultan, din plin, pe toate fronturile europene NATO nu mai există și astfel, nu mai prezintă obiectul strategiei aliaților. În Europa Centrală, riscul unui atac surpriză s-a redus substanțial. Față de amenințarea principală din trecut, riscurile securității aliaților încă au rămas și prezintă multe aspecte, sunt omni-direcționale, ceea ce le face greu de prognozat și evaluat”.

Ca surse ale pericolului, s-au conturat atunci: a) consecințele adverse ale instabilităților care pot apărea în urma dificultăților economice, sociale și politice, inclusiv rivalitățile etnice și disputele teritoriale, cu care se confruntă multe țări din Europa Centrală și de Est; b) posibilitățile convenționale și nucleare ale Rusiei, care se pare că sunt luate în considerare pentru stabilitatea și securitatea Europei în eventualitatea unor răsturnări de situații la Moscova; c) proliferarea armelor de distrugere în masă, ruperea fluxului resurselor vitale și acțiunilor de terorism și sabotaj.

În paralel, pe timpul întrunirii Consiliului Miniștrilor UEO la Noordwijk, Olanda, la 14 noiembrie 1994, principala temă de

discuție a fost formularea unei Politici Comune de Apărare Europeană: „*Întreaga dezvoltare a politicii comune de apărare va necesita o evaluare comună și definirea cerințelor apărării europene care necesită, în primul rând, o definiție clară a provocărilor pe linie de securitate cu care se confruntă UE*”⁴.

Crizele din fosta RSF Iugoslavia au probat, însă, faptul că NATO a fost singura organizație internațională capabilă să ofere o soluție de pace negociată, de acord internațional

2. Uniunea Europei Occidentale (UEO)

Uniunea Europei Occidentale există în forma sa actuală din 1954, iar astăzi include 10 țări – Belgia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania și Anglia. Ea are un Consiliu și un secretariat, amplasate mai întâi la Londra, iar începând cu 1993 la Bruxelles și o Adunare Parlamentară, la Paris.

UEO își are originea în Tratatul de Colaborare Economică, Socială și Culturală și **Auto-Apărare Colectivă**, de la Bruxelles, din 1948, semnat de Belgia, Franța, Luxemburg, Olanda și Anglia. Tratatul a fost prima măsură formală întreprinsă de puterile europene spre întemeierea Alianței Nord-Atlantice. În urma semnării Tratatului Nord-Atlantic, în 1949, exercitarea responsabilităților militare ale Organizației Tratatului de la Bruxelles (Uniunii Occidentale) au fost transferate Alianței Nord-Atlantice, în 1951. Conform acordurilor de la Paris din 1954, Republica Federală a Germaniei și Italia au intrat în Tratatul de la Bruxelles, iar organizația a fost denumită Uniunea Europei Occidentale.

UEO a fost reactivată în 1984 în vederea dezvoltării unei identități comune de apărare europeană, prin cooperarea dintre membrii săi în domeniul securității și prin întărirea pilonului european al Alianței Nord-Atlantice. La reuniunea statelor membre UEO, care a avut loc la Maastricht, în decembrie 1991, în același timp cu reuniunea Consiliului European, a fost emisă o declarație care invită membrii viitoarei Uniuni Europene să intre în UEO sau să devină observatori și invită alți membri europeni ai NATO să devină membri asociați ai UEO.

Tratatul asupra Uniunii Europene se referă la UEO ca parte integrantă a dezvoltării U.E. și solicită UEO să elaboreze și să implementeze decizii și acțiuni ale UE, cu implicații în **domeniul apărării**.

În iunie 1992, miniștrii de Externe și ai Apărării ai statelor membre ale UEO s-au reunit lângă Bonn pentru a întări, în continuare rolul UEO și au elaborat „*Declarația Petersberg*”. Aceasta a stabilit, pe baza hotărârilor de la Maastricht, liniile directoare pentru viitoarea dezvoltare a organizației. În declarație, membrii UEO și-au afirmat sprijinul pentru eforturile de **prevenire a conflictelor și de menținere a păcii**, în cooperare cu CSCE de atunci și cu Consiliul de Securitate al ONU. Ca parte a eforturilor de

a întări rolul operațional al UEO, s-a hotărât că trebuie să înființeze o Celulă de Planificare a UEO. Membrii UEO au declarat, de asemenea, că ei sunt pregătiți să facă *disponibile unități militare* din întregul spectru al forțelor lor armate convenționale pentru **misiuni militare conduse de către UEO**. De asemenea, s-a convenit ca unitățile militare ale statelor membrilor ale UEO să poată fi folosite pentru **misiuni umanitare și de salvare, misiuni de menținere a păcii și misiuni pentru gestionarea crizelor, inclusiv pentru instaurarea păcii**⁵.

Ca parte a cooperării sale cu țările Europei Centrale și de Est, Consiliul de Miniștri al UEO a invitat pe miniștrii de Externe și ai Apărării a opt state (Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, România) să se alătore Forumului de Consultare al UEO, care s-a reunit pentru prima dată în octombrie 1992. În mai 1994, la o reuniune de la Luxemburg, Consiliul de Miniștri al UEO a emis „*Declarația de la Kirchberg*”, care acordă celor nouă țări membre Central și Est Europene ale Forumului de Consultare (inclusiv Republica Cehă și Slovacia, acum state independente), statutul de parteneri asociați, suspendând astfel acest Forum. Reuniunea de la Kirchberg a stabilit astfel patru niveluri de membru și asociat în cadrul UEO: membri, membri asociați, observatori și parteneri asociați.

3. Uniunea Europeană (UE)

Comunitatea Europeană (CE) a fost constituită pe baza Tratatului de la Roma, semnat la 25 martie 1957 de Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Olanda. În 1973 li s-au alăturat Danemarca, Irlanda și Anglia, în 1981 Grecia și în 1986, Spania și Portugalia. Uniunea Europeană a fost înființată de toți membrii CE și a intrat în vigoare în 1993. Austria, Finlanda și Suedia s-au alăturat Uniunii Europene la 1 ianuarie 1995, totalul țărilor membre fiind de 15. Negocierile de primire au fost încheiate, de asemenea, cu succes de către Norvegia, chiar dacă la referendumul național ținut în noiembrie 1994, 52,5% din votanții norvegieni s-au opus aderării la UE.

La Consiliul European de la Maastricht, din decembrie 1991, șefii de stat și de guvern ai țărilor Comunității au adoptat un Tratat privind Uniunea Politică și un Tratat privind Uniunea Economică și Monetară care, împreună formează Tratatul de la Maastricht. Tratatul a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993, în urma ratificării de către toate părțile. Odată cu ratificarea Tratatului de la Maastricht, au luat ființă noi structuri și proceduri. UE se compune din trei „*piloni*”. Primul, cunoscut ca pilonul comunitar, se bazează pe tratatele de la Paris și Roma, așa cum au fost modificate prin Actul European Unic din 1986.

Ceilalți doi piloni, nou creați prin Tratatul asupra Uniunii Europene, se ocupă, în principal, de cooperarea inter-guvernamentală, distinctă de cooperarea din cadrul pilonului

Comunitar, care este guvernat de legislația comunitară. Al doilea pilon este cel al politicii externe și **de securitate comune**, care se află în curs de dezvoltare. Al treilea pilon se referă la cooperarea din cadrul Uniunii, în sfera dreptului civil și penal și a afacerilor interne.

Tratatul privind UE prevedea o conferință inter-guvernamentală pentru 1996, pentru a evalua realizările și a discuta un raport care să evalueze progresul realizat și experiența dobândită în domeniul politicii externe și de securitate, spre a fi prezentat Consiliului European (șefii de stat și de guvern), atunci când se va întruni. În iunie 1993, Consiliul European a anunțat că țările Europei Centrale și de Est care au semnat „Acorduri Europene” cu Uniunea vor fi în cele din urmă invitate să devină membre ale UE. În principiu, 10 țări ale Europei Centrale și de Est vor fi astfel eligibile, inclusiv, cele trei țări baltice – Estonia, Letonia și Lituania – precum și Slovenia. În procesul extinderii UE, în decembrie 1994, la Essen, Consiliul European a hotărât strategia destinată pregătirii țărilor eligibile pentru primirea în Uniune.

4. Politica Comună de Apărare Europeană

La încheierea procesului de ratificare a Tratatului de la Maastricht, a luat ființă UE Tratatul de la Maastricht include acordul privind dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune, „inclusiv făurirea eventuală a unei politici comune de apărare, care să ducă, în timp, la o apărare comună”⁶ El include, de asemenea, referirea la UEO ca parte integrantă a dezvoltării UE și solicită UEO să elaboreze și să implementeze decizii și acțiuni ale UE care au implicații în domeniul Apărării.

La reuniunea la vârf de la Bruxelles, din ianuarie 1994, șefii de stat și de guvern ai N.A.T.O. au salutat intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht și lansarea Uniunii Europene, ca mijloc de întărire a pilonului european al Alianței și care îi permite să aducă o contribuție mai coerentă la securitatea aliaților.

În contextul procesului de extindere, al cooperării cu UEO, precum și al dezvoltării și adaptării structurilor și procedurilor NATO la noile sarcini, șefii de state și guvern ai NATO au aprobat conceptul de Forțe Operative Interarme Multinaționale (CJTF). Acest concept se implementează într-o manieră conformă cu principiul dezvoltării **capabilităților militare separabile, dar nu separate** pentru folosirea de către NATO sau UEO Statele membre ale UEO au afirmat că Alianța va rămâne forumul esențial de consultare între membrii săi și locul unde să se convină asupra politicilor privind angajamentele în domeniul Securității și Apărării ale Aliaților, conform tratatului de la Washington. Așa cum am arătat anterior, la reuniunea Consiliului de Miniștri al UEO de la Noordwijk, Olanda, din noiembrie 1994, au fost aprobate concluziile preliminare privind formularea unei **Politici de Apărare Europeană Comună**. Această dezvoltare a fost salutăată de miniștrii

de Externe ai NATO, când s-au întâlnit la Bruxelles, la sfârșitul anului 1994.

În mai 1995, la Noordwijk, Olanda, miniștrii de Externe ai NATO au fost de acord cu îmbunătățirea capacităților operaționale ale UEO, prin crearea de noi mecanisme și structuri de luare a hotărârilor și de planificare, precum și cu progresul realizat în definirea condițiilor în care o misiune umanitară a UEO va putea întreprinde operațiuni umanitare. Miniștrii NATO au arătat că aliații sprijină inițiativele de dezvoltare a aranjamentelor și forțelor operaționale multinaționale și a structurilor acestora care vor întări pilonul european al Alianței, permițând, în același timp aliaților europeni să-și asume o responsabilitate mai mare pentru **securitatea și apărarea comună** și, în consecință, au luat notă de inițiativa luată de Franța, Italia și Spania de a organiza o forță terestră (**EUROFOR**) și o forță maritimă (**EUROMARFOR**). Aceste forțe vor fi deschise statelor membre ale UEO, vor fi declarate „forțe dependente de UEO” și pot fi, de asemenea, în cadrul NATO.

5. Identitatea Europeană de Securitate și Apărare

La începutul anilor '90, țările europene membre NATO s-au angajat în procesul destinat sporirii contribuției lor la misiunile și activitățile Alianței și care le permite să-și asume, într-o manifestare de solidaritate transatlantică, o mai mare responsabilitate în ceea ce privește Apărarea și Securitatea Comună. Obiectivul lor era de a pune în discuție o veritabilă capacitate europeană de apărare fără dublă utilizare cu structurile de comandament, planificare logistică, și a mijloacelor și capacităților militare care există deja în interiorul NATO. Această apropiere a fost considerată ca un răspuns la îngrijorarea europenilor de a li se elabora o politică depărtată de securitate comună și trebuința de a stabili un parteneriat echilibrat între statele nord-americane și cele europene membre al Alianței⁷. Întărirea Identității Europene în domeniul Securității și Apărării, definită prin sigla **I.E.S.D.**, a devenit o parte integrantă adaptată structurilor politice și militare ale NATO. Ea constituie, în același timp, un element important al evoluției UE și UEO. Derularea celor două procese se bazează pe Tratatul Uniunii Europene de la Maastricht (1991) și de la Amsterdam (1997), declarațiile UEO și deciziile elaborate de Alianță la reuniunile sale la vârf în sesiunile succesive de la Londra (1990), Bruxelles (1994) și Madrid (1997).

La Summit-ul de la Madrid, în iulie 1997, șefii de stat și de guvern din țările membre NATO s-au felicitat pentru progresele considerabile realizate raportate la crearea IESD, din interiorul Alianței. Consiliul Atlanticului de Nord, în sesiune permanentă, a fost invitat să conducă buna desfășurare a lucrărilor în acest domeniu, în cooperare cu UEO. În continuare, la deciziile raportate despre dezvoltarea IESD din interiorul NATO, dispozițiile au fost definite, în cadrul adoptat de Alianță, în vederea acoperirii tuturor

aspectelor de susținerea NATO la o operație dirijată, prin UEO. Ea acționează, în special, pentru:

- luarea în calcul a necesităților U.E.O. în noile proceduri de planificare de apărare adoptate de NATO pentru dezvoltarea forțelor și capacităților (UEO a început din 1997 să participe la procesul de planificare a apărării din Alianță), prin aducerea unei contribuții la *Directiva ministerială*, din 1997; această directivă dă orientări pentru planuri de apărare, în general și pentru planuri de forțe, în particular. Ea se sprijină pe factorii politici, economici, tehnologici și militari care pot să afecteze evoluția forțelor și capacităților Alianțelor și ele definesc prioritățile și domeniile de preocupare ale acestora;

- introducerea procedurilor în vederea cunoașterii mijloacelor și capacităților NATO la care UEO poate să facă apel, cu acordul Consiliului Atlanticului de Nord;

- stabilește cum acționează comandamentul multinațional european din interiorul NATO, dispozițiunile care pot fi utilizate pentru pregătirea, susținerea, comanda și conducerea operațiunilor puse sub control politic și direcția strategică a UEO. În virtutea acestor dispozițiuni, adjunctului Comandamentului Suprem al forțelor aliate în Europa (SACEUR) i se va atribui un rol distinct, la fel ca în timp normal în contextul operațiunilor dirijate de UEO, în privința forțelor puse la dispoziția UEO;

- introducerea dispozițiunilor în materie de consultanță și partajul informațiilor ce asigură coordonarea, necesară tuturor operațiunilor dirijate prin UEO și întreprinse cu susținere NATO;

- elaborarea de planuri și de exerciții militare pentru misiuni ale UEO⁸.

Etapile viitoare urmăresc dezvoltarea IESD în interiorul Alianței, având în vedere acordurile pentru utilizarea de mijloace NATO și dispozițiile în materie de comandament.

Aceste măsuri vor contribui la dezvoltarea procedurilor concrete convenite pentru susținerea operațiunilor UEO și va face astfel încât această sarcină să fie bine pregătită pentru cazul unde ele vor avea efectiv loc.

IESD are la bază Summit-ul Consiliului European de la Helsinki din 10 – 11 decembrie 1999 și a răspuns, în mod prioritar, mandatului transmis de Consiliul European de la Köln, privind realizarea Politicii Europene Comune de Securitate și Apărare, amplificând acțiunile în ceea ce privește aspectele militare și nemilitare ale gestionării crizelor.

Pentru a-și putea asuma responsabilitățile referitoare la întreaga gamă a misiunilor de prevenire a conflictelor și managementul crizelor, definite de Tratatul UE, statele membre au decis să dezvolte capacitățile militare adecvate noilor misiuni și să stabilească mecanismul de conducere și pregătire a acțiunilor. În acest context, *obiectivul UE* este dezvoltarea capacității autonome de a lua decizii, când NATO ca Alianță nu este angajată și să

desfășoare operațiuni militare pentru gestionarea crizelor⁹.

Politica de Apărare Europeană se va sprijini pe o Forță de Reacție Rapidă (100000 de militari) ce urmează a fi operațională în 2003. Statele membre trebuie să fie capabile să disloce în întregime forțele într-un timp de 60 zile și să asigure, în cadrul acestora, elemente de răspuns rapid, cu un grad ridicat de disponibilitate. Ele trebuie să fie în măsură să sprijine logistic o asemenea dislocare pentru cel puțin un an.

În cadrul Consiliului Afacerilor Generale al U.E., vor fi înființate: Comitetul Politic și de Securitate (în Bruxelles) compus din reprezentanții naționali la nivel de ambasade/rang înalt; Comitetul Militar, compus din șefii Statelor Majore Generale, reprezentați de delegații lor militari; Statul Major Militar, care va asigura expertiză și sprijin pentru politica europeană comună de securitate și apărare, incluzând desfășurarea operațiunilor de management al crizelor militare conduse de UE.

Politica Europeană de Securitate și Apărare, asigurată de președinția franceză, a avut responsabilitatea de a înființa un cartier general european, definirea relațiilor dintre UE și NATO și de a lua decizii concrete în ceea ce privește operaționalizarea capacităților militare. Președinția trebuie să coopereze cu Secretarul General /Înalt Reprezentant pentru Politică Externă și Securitate Comună al UE, pentru:

- elaborarea obiectivelor privind capabilitățile militare, convenite la Summit-ul de la Helsinki;

- dezvoltarea de structuri permanente care vor conferi UE capacitatea necesară pentru a decide și acționa în situații de criză;

- definirea modalităților de includere la nivelul UE a funcțiilor UEO, necesare pentru îndeplinirea responsabilităților ce îi revin UE în conducerea operațiunilor de tip Petersberg;

- transpunerea în practică a principiilor și modalităților convenite la Summit-ul UE de la Feira pentru dezvoltarea relațiilor cu NATO și țări terțe în domeniul gestionării militare a crizelor (în acest cadru se înscrie decizia de constituire a patru grupuri de negociere UE – NATO, pe probleme privind: securitatea; stabilirea de obiective comune privind capabilitățile; modalități de permitere a accesului UE la mijloacele și capabilitățile NATO; definirea de aranjamente permanente pentru consultări UE – NATO).

În urma reuniunii speciale a Adunării Parlamentare a UE (Lisabona – 21 martie 2000) s-a decis transformarea acestui organism în Adunarea pentru Securitate și Apărare Europeană. În același context, Adunarea Parlamentară a UE a mai propus și următoarele măsuri practice pe linia implementării IESD: transferarea către UE a Institutului de Studii de Securitate al UEO; constituirea unei structuri de informații militare cu un efectiv de 30 de specialiști, care să fie inclusă în structurile militare ale UE; optimizarea activității Centrului Satelitar de la Torrejon, astfel încât

după transferarea sa către UE, în termen scurt, acesta să dispună de capacitatea de a asigura din punct de vedere informativ operațiuni de sprijin al păcii desfășurate sub egida proprie.

La sfârșitul lunii noiembrie 2000, prerogativele și atribuțiile U.E.O. au fost transferate UE, incluzând și reprezentanții statelor candidate la admiterea în UE, indiferent dacă sunt sau nu membre NATO. S-a stabilit calendarul activităților din cadrul UE atât în ceea ce privește primirea de noi membri, cât și modul de operaționalizare a viitoarei forțe europene, inclusiv, modul de

implicare a statelor în organizarea și conducerea acesteia. De asemenea, s-a convenit strategia privind materializarea proiectelor și programelor, responsabilitățile și obligațiile membrilor Uniunii și ai celor asociați precum și raporturile dintre UE și NATO.

România, ca parteneră a Uniunii Europene, va contribui la Forța de Reacție Rapidă Europeană cu 1200 de militari; parte din efective sunt operaționale din 2001, altele vor fi până în 2003 fiind puse la dispoziție gradual, funcție de decizia politică și de solicitările UE.

NOTE:

¹ www.bbc.co.uk (2000-2002); ISIS "Balkan Regional Profile", 2000-2002.

² Sir Michael Howard, „Europe – Land of Peace or Land of War?”, Aussen Politik, German Foreign Affairs Review, vol. 47 (4/96), p. 325.

³ * * *, „Cooperative Security: conflict prevention and building mutual reassurance”, Wilton Park Conference WPS 98/9 In Cooperation with Cooperative Monitoring Center, Sandia National Laboratories, Albuquerque, Monday 3 – Friday 7 August 1998.

⁴ Official Website of NATO.

⁵ Official Website of WEU.

⁶ * * *, „Manuel de l'OTAN”, Bureau de l'information et de la presse, Bruxelles, 1998, p. 81.

⁷ Cdr. (r.) Constantin ALEXANDRU (red. coord.), „NATO: Ce este. Ce va fi * Noua Europă și securitate statelor mici”, Editura R.A. Monitorul Oficial, București, 1996, p. 96.

⁸ * * *, „Manuel de l'OTAN”, Bureau de l'information et de la presse, Bruxelles, 1998, p. 79.

⁹ * * *, „Manuel de l'OTAN”, Bureau de l'information et de la presse, Bruxelles, 1998, p. 82.

¹⁰ Col. dr. Ioan COȘCODARU, „Cooperarea politico-militară și militară în sud-estul Europei”, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Revista „Impact Strategic”, nr. 3 /2002, p. 44.

Enlargement of the U.E. toward the East will ensure the expansion of the model of security community contribute to the consolidation of the European defence. The expansion of the EU security community will be a success provided Eastern countries will be offered the possibility to play an active and important part in this process. By extending towards the East, the EU will reach the Black Sea and complete the security belt around Yugoslavia, thus ensuring the democratization of the latter as well as peace in the Balkans. The strengthening of political cooperation among European states will generate the cohesion necessary for the “European consciousness”, which in its turn is so necessary to the ensurance of the continent's security. From a military perspective, the EU will be able to split among the new member states the tasks and the high costs of the implementation of peace and the ensurance of stability in various areas on the continent.

Rolul religiei în stabilitatea Zonei Mării Negre

Mihai DINU

Zona Mării Negre constituie un spațiu tradițional de interferență între marile grupări etno-culturale din Europa de Est și de Sud-Est și Orientul Apropiat și Mijlociu; de asemenea zona Mării Negre reprezintă o arie de întretăiere a unor rute comerciale cu valoare strategică ce fac legătura între Europa de Nord, bazinul Mării Mediterane, Asia Centrală și de Vest. Este unul dintre motivele pentru care, din antichitatea clasică și până în secolul XX, controlul asupra zonei Mării Negre a făcut obiectul unor nesfârșite conflicte politico-militare și competiții de putere, începând cu expedițiile grecești și persane și terminând cu desfășurările celui de-al doilea război mondial. Astăzi, problematica Mării Negre se încadrează în procesele de restructurare a societăților de după sfârșitul Războiului Rece și prăbușirea comunismului, precum și în dinamica remodelării arhitecturii euro-atlantice de securitate. În contextul evidențiat, analizele sistematice de securitate internațională acordă o atenție particulară analizării rolului factorului religios, amplificat în ultimele decenii dintr-o multitudine de cauze.

1. Analiza de securitate internațională – elemente conceptuale

Investigația de față se bazează pe metodologia analizelor de securitate “*realiste*”, care urmăresc descrierea complexelor de securitate și analizarea dinamicilor lor interne și externe. În cadrul complexelor de securitate, fiecare componentă (stat), este radiografiată în raport cu o serie de indicatori de stare, în principal, cu indicatorii de coeziune socio-politică; pe ansamblu, complexul de securitate este definit prin structura relațiilor de amicitie/inamicitate dintre componente (state), precum și prin distribuirea puterii și așa-numita acoperire (prezența unor puteri externe în zonă).

Factorul religios este luat în calcul în strânsă corelație cu cel etno-cultural, și are un rol definitoriu în configurarea unui mediu de securitate stabil sau instabil. În dinamica internă a complexului de securitate și în raporturile acestuia cu sistemul internațional, factorul religios modelează

relațiile de amicitie/inamicitate, susține o anumită configurație a distribuției puterii și favorizează sau nu acoperirea. Zona Mării Negre poate fi considerată, cu anumite rezerve, un complex de securitate, situat în imediata apropiere a complexelor de securitate din: Europa Occidentală și Est-Centrală (dominat de procesele extinderii NATO și UE); Balcani (în curs de stabilizare după crizele din 1991 – 2001, pe cale de aliniere la NATO și UE); Occidentul Apropiat și Mijlociu (relativ stabil); Asia Centrală (relativ stabil); Eurasia (stabil, racordat proceselor NATO, UE și OSCE).

2. Descrierea situației etnico-religioase

Statele incluse în mod curent în analizele de securitate cuprinse în spațiul Mării Negre sunt: Azerbaidjan, Armenia, Bulgaria, Georgia, Grecia, Moldova, România, Rusia, Turcia, Ucraina.

AZERBAIDJEAN – Etnic. Populația este alcătuită din azeri – 90%, daghestani – 3,2%, ruși 2,5%, armeni 2%, alți 2,3%. Din punctul de vedere al religiei împărțite 93,4% sunt musulmani, ortodocși ruși 2,5%, armeni ortodocși 2,3%, 1,8% alte religii.

ARMENIA – Structura etnică a populației: armeni 93%, azeri 3%, ruși 2%, alții (în majoritatea kurzi) 2% dar se pare că la sfârșitul lui 1993 majoritatea azerilor au emigrat din Armenia. Din punct de vedere religios 94% din populație sunt armeni ortodocși.

GEORGIA – Structura etnică: georgieni 70,1%, armeni 8,1%, ruși 6,3%, azeri 5,7%, oșetieni 3%, abhazi 1,8%, alții 5%. Pe religii, populația este: 65% georgieni ortodocși, 11% musulmani, ortodocși ruși 10%, armeni apostolici 8%, 6% altele.

BULGARIA – Etnic: bulgari 83%, turci 8,5%, rromi 2,6%, restul fiind macedoneni, armeni, tătari, găgăuzi, circazieni. Religie: ortodocși 83,5%, musulmani 13%, romano-catolici 1,5%, unitarieni 0,3%, evrei 0,8%, protestanți, armeni-gregorieni și alții 1%.

GRECIA – Etnic: greci 98%, 2% alții. Religios: ortodocși 98%, musulmani 1,3%, alte culte 0,7%.

MOLDOVA – Etnic: moldoveni/români 64,5%, ucraineni 13,8%, ruși 13%, bulgari 2% alții 1,7%. Religios: ortodocși 98,5%, evrei 1,5%, bapțiști.

ROMÂNIA – Etnic – români 89,5%, maghiari 7,1%, rromi 1,8%, germani 0,5%, ucraineni 0,3%, alții 0,8%. Religios: 86,8% ortodocși, 5% romano-catolici, 1% greco-catolici, 6% protestanți și neoprotestanți, evrei aprox. 10.000.

RUSIA – Etnic: ruși 81,5%, tătari 3,8%, ucraineni 3%, ciuvași 1,2%, baškiri 0,8% bieloruși 0,8%, moldoveni 0,7%, alții 8,1%. Religios: ruși ortodocși cvasimajoritate, musulmani.

TURCIA – Etnic: turci 80%, kurzi 20%. Religios: musulmani 00,8% (majoritatea sunniți), 0,2% alții (creștini și evrei)

UCRAINA – Etnic: ucraineni 73%, ruși 22%, evrei 1%, alții 4%. Religios: ortodocși (Patriarhia Moscovei, Patriarhia Kievului), ucraineni ortodocși autocefali, catolici (greco-catolici), protestanți, evrei.

3. Analiza principalelor tendințe din complexul de securitate

a). *Tendința stabilizatoare de extindere a modelelor de societate modernă (laică, stat de drept, economie de piață liberă, drepturile și libertățile civile, protecția minorităților, excluderea războiului ca mijloc de reglementare a disputelor, crizelor și conflictelor).* În statele cu religie preponderent creștină această tendință predomină, cu toate tentativele unor lideri religioși de a se implica în gestionarea problemelor politice sau de a înlocui statul laic cu dictatura fundamentalistă. Toate statele din zonă s-au aliniat la principiile democrației moderne (inclusiv Azerbaidjanul), fac parte din Consiliul Europei și OSCE din structurile PfP. În principiu, libertatea de credință este respectată în zonă, preponderent în statele racordate proceselor de integrare euro-atlantică.

b). *Tendința opusă, de reactivare a fundamentalismelor etno-religioase, a tensiunilor și conflictelor locale.*

Tensiunile etno-culturale au o veche tradiție în zonă, ca și în alte spații geografice, fiind ținute sub control în epoca bipolară și în timpul Războiului Rece. Destrămarea URSS-ului și ascensiunea fundamentalismului islamic au favorizat ieșirea la scenă deschisă a forțelor extremiste și naționaliste. Ca urmare s-au înregistrat tensiuni și conflicte, unele cu tentă religioasă în: Federația Rusă - Cecenia, unde situația rămâne incertă și tensionată (majoritate musulmană, minoritate

cecenă instruită și administrație rusă); Georgia-Abhazia și Ossetia, prima situată chiar pe culoarul de legătură cu Marea Neagră, cea de a doua controlând înălțimile munților Caucaz; Daghestan; Armenia - Azerbaidjan, ambele state disputându-și teritoriul Nagorno-Carabah, enclavă locuită de armeni creștini într-o țară predominant musulmană; tensiunile dintre Rusia și Ucraina, provocate de controlul asupra Crimeii; conflictul prelungit din Transnistria; tensiunile din Republica Moldova, dintre găgăuzii musulmani pe de o parte și creștini pe de altă parte (primii beneficiază acum de un statut de autonomie); conflictul din Turcia, în care sunt implicate autoritățile centrale și minoritatea kurdă; tensiunile tradiționale dintre Grecia și Turcia; situația tensionată din Cipru etc. Tensiuni cu elemente consistente de natură religioasă s-au manifestat după 1990 și în România (între greco-catolici și ortodocși, pentru probleme de patrimoniu); Republica Moldova (între Mitropolia Basarabiei și Bucovinei și Patriarhia rusă); Ucraina (între greco-catolici, ortodocși, afiliații patriarhatului Moscovei și Biserica autocefală ucraineană); Federația Rusă (în sudul federației între creștinii ortodocși și musulmani); între Patriarhia Moscovei și conducerile independente ortodoxe din Georgia și Armenia; Azerbaidjan (între statul laic și islamii moderați); Turcia (între statul laic și fundamentalistii islamici).

Concluzii:

1. Zona Mării Negre nu are omogenitate economică, politică și etno-religioasă. Din punct de vedere religios, zona Mării Negre este un spațiu de întâlnire/confruntare a creștinismului ortodox și islamului; din punct de vedere etnic, nordul zonei este baza etnicostatală și de civilizație pentru cele mai puternice popoare slave, rușii și ucrainenii, sudul este locuit predominant de popoare turcice musulmane, în primul rând de turci și azeri. Nici creștinii ortodocși și nici musulmanii nu au structuri de cult centralizate, cu puteri extinse pe întreaga zonă (conducerea asupra ortodocșilor se dispută între patriarhiile de Moscova și Constantinopol și între bisericile autocefale). Principalul spațiu în care se manifestă tensiuni și conflicte armate între grupuri etno-religioase se plasează în Caucaz.

2. Zona Mării Negre are o distribuție dezechilibrată a puterii. Federația Rusă are o poziție predominantă prin populație și forță militară față de celelalte componente ale complexului. Pe de altă parte, datorită acestei repartiții a puterii în cadrul complexului regional și stării de amicitie/inamicitate(rivalitate) dezechilibrate, sunt favorizate tendințele de acoperire(intruziune) din exterior: infiltrarea fundamentalismului islamic în Caucaz și Turcia și chiar în

Balcani; stabilirea de relații privilegiate politico-militare între Ucraina și Azerbaidjan, Georgia și SUA, și între Federația Rusă și Armenia. Plasarea zonei Mării Negre, îndeosebi a Caucazului pe ruta petrolului “*din Marea Caspică*”, complică situația în mediul regional de securitate (unele conflicte etnico-religioase - în Cecenia și Abhazia, de pildă- s-au desfășurat , ca și în Balcani, pe traseul unor “*rute petroliere*” strategice).

3. Factorul religios nu reprezintă deci principalul indicator de analiză de securitate în zona Mării Negre. El exprimă însă în forme specifice obiective și acțiuni vizate de factori politici, politico-militari și economici. Factorul religios are avantajul, pentru decidenții politici că poate asigura rapida coeziune și mobilizare socială, în vidul apărut în Est odată cu prăbușirea comunismului; acest factor are, însă, o relevanță deosebită pentru analiza circumstanțelor în care se declanșează și derulează conflictele interetnice, mișcărilor fundamentaliste și acțiunile terorismului internațional.

4. Stabilitatea zonei Mării Negre se poate asigura, în primul rând, la nivelul politicului prin promovarea unor

orientări de cooperare și parteneriat și prin crearea unor mecanisme de dialog și cooperare cum ar fi, de exemplu, Consiliul de Cooperare Economică la Marea Neagră. Acestea nu trebuie, în orice caz, să se substituie OSCE, dar pot să permită cristalizarea unor organisme de tipul Consiliului Nordic sau inițiativelor NATO și UE din Balcani; extinderea sistemului inițiativelor UE și NATO și în zona Mării Negre ar fi probabil mai benefică decât alte forme de cooperare ce s-au dovedit fragile și incomplete. În contextul evidențiat s-ar cuveni activate și modalitățile cooperării interconfesionale: dialogul în cadrul Ortodoxiei, dialogul ecumenic (ortodocși, catolici, protestanți), dialogul între creștini și musulmani. Însă cea mai eficientă cale de reducere a tensiunilor etno-religioase și religioase, de stabilizare internă a complexului regional de securitate al Mării Negre rămâne pe mai departe: democratizarea societăților, modernizarea economică, creșterea nivelului de trai al populației, respectarea drepturilor civile și a drepturilor minorităților.

The Role of Religion in Black Sea Area Stability

The contemporary international community is based on multiethnic and multicultural companionship and cooperation, promoting the international security patterns that attune our interests, including the ethno-religious ones. This is the trend of the foreign policy promoted by Romania in the Black Sea area.

Focare de criză în Spațiul Orientului Apropiat și Mijlociu – 2002

Alina MACOVEI

Situația din Orientul Apropiat și Mijlociu a cunoscut în ultimele luni noi evoluții, unele previzibile, altele imprevizibile, atât pe plan regional, cât și din perspectiva percepției comunității internaționale. România susține direcțiile politice ale SUA și comunității internaționale în abordarea ansamblului luptei împotriva terorismului internațional și a problematicii regiunii, cu precădere, a problemei irakiene.

1. Conflictul israeliano – palestinian

După o perioadă de latență a activității teroriste palestinieni, reluarea șirului de atentate la începutul lunii septembrie a coincis cu adoptarea Planului „Palestina 2005”. Astfel, deși Autoritatea Națională Palestiniană (ANP) aștepta o soluție concretă în privința rezolvării crizei israeliano-palestinieni, membrii *Cvartetului pentru Orientul Mijlociu* (Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Federația Rusă și Organizația Națiunilor Unite) au adoptat, la New York, în septembrie 2002, doar un calendar care prevede crearea unui stat palestinian cu frontiere definitive (și recunoscute pe plan internațional) în anul 2005.

Pe de altă parte, planul european de rezolvare a acestei probleme delicate prevede organizarea de alegeri în teritoriile palestinieni (în ianuarie 2003), dar numai după încheierea unui acord de securitate între Autoritatea Națională Palestiniană (ANP) și Israel și înaintea creării unui stat palestinian cu frontiere provizorii în anul 2003.

De asemenea, reluarea valului de atentate palestinieni a determinat o importantă contraofensivă din partea armatei israeliene ce a avut drept scop o nouă izolare a lui Yasser Arafat, obiectiv îndeplinit prin demolarea cartierului rezidențial, cu excepția clădirii în care se adăpostea liderul palestinian.

Situația grea prin care trece liderul palestinian este potențată și de demisia în bloc a Guvernului palestinian. Anterior, pe

12 august 2002, mișcarea politică a președintelui Arafat, al-Fatah, a lansat o serie de negocieri în vederea constituirii unei largi coaliții guvernamentale în perspectiva pregătirii alegerilor din anul 2003. În cadrul discuțiilor cu reprezentanții Autorității Naționale Palestiniene au participat 13 formațiuni și organizații, între care și mișcarea islamistă Hamas, precum și Djihadul Islamic Palestinian. Aceste două mișcări (considerate de majoritatea analiștilor ca fiind extremiste) au respins însă cererea Autorității Naționale Palestiniene de a înceta atacurile teroriste comise pe întreg teritoriul israelian și restrângerea razei acțiunilor doar la teritoriile palestinieni ocupate. În ansamblu, liderii politici palestinieni rămân, totuși, solidari cu Arafat.

Această situație nou apărută în încercările de împlinire a visului palestinienilor de creare a unui stat palestinian ar putea fi cuprinsă într-un nou concept, și anume: „*Intifada de catifea*”, care să cuprindă acțiuni acceptabile cu mai multă ușurință de către comunitatea internațională. Între timp, contextul evoluează contradictoriu, ca urmare a crizei guvernului israelian și crizei irakiene.

2. Criză politică în Turcia

În luna august a anului curent, ca urmare a neînțelegerilor și divergențelor din interiorul Partidului Democratic al Stângii condus de primul-minstru turc, *Bulent Ecevit* și ministrul de externe, *Ismail Cem*, acesta din urmă a anunțat crearea unui alt partid – „*Noua Turcie*”, de orientare social-democrată, la care a aderat o parte destul de importantă a membrilor partidului premierului. Astfel, pierzând majoritatea parlamentară, partidul premierului turc a fost nevoit să accepte soluția alegerilor anticipate în anul 2003. Rezultatul alegerilor împinge din nou în avanscena politică grupările islamiste moderate sau nu, pe fundalul menținerii dificultăților economice în țară.

De asemenea, în urma negocierilor privind aderarea Turciei la Uniunea Europeană, conducerea politică de la Ankara a acceptat condițiile impuse de forul european privind acordarea unor drepturi politice și sociale populației de etnie kurdă. Criza politică din Turcia - combinată cu situația încordată din Israel – pot pune predici serioase luptei împotriva terorismului în regiune.

3. Campania antiteroristă americană din Yemen

După atentatele teroriste de la 11 septembrie 2001, experți din domeniul militar apreciau că, după Afghanistan și, ulterior, Filipine (unde trupe speciale americane au luptat în ultimele luni împotriva rebelilor din gruparea Abu-Sayyaf), Statele Unite ale Americii ar putea acționa pe teritoriul Yemenului împotriva organizației al-Qaeda, ca o a doua fază a războiului global împotriva terorismului.

Aflat în sudul Peninsulei arabice, Yemenul se prezintă ca una dintre cele mai sărace dintre țările musulmane, fiind condusă de un guvern ce pare a nu fi în măsură să își afirme autoritatea asupra numeroaselor grupări tribale armate existente. O altă problemă cu care se confruntă guvernul yemenit este cea referitoare la controlul precar asupra granițelor, ceea ce face din teritoriul acestei țări un adevărat „paradis” pentru membrii unor mișcări radicale islamice din Libia, Algeria și Egipt. Două dintre principalele organizații teroriste palestinieniene – Jihadul Islamic Palestinian și Hamas au primit chiar aprobarea unor autorități locale să se refugieze și să se antreneze aici nestingherite. De asemenea, în Yemen funcționează multe școli fundamentaliste musulmane.

Este important de menționat și faptul că *Islah*, principalul partid de opoziție (cu care președintele yemenit Ali Abdullah Saleh colaborează) – este o grupare politică islamică, cu orientare fundamentalistă și ai cărei lideri sunt, în marea lor majoritate, membri ai grupărilor tribale amintite mai sus.

Este relevant și faptul că oficialii americani sunt de părere că multe dintre atentatele împotriva intereselor americane au fost sau sunt planificate pe teritoriul yemenit, cel mai cunoscut caz de acest gen fiind atentatul din portul Aden asupra distrugătorului american *USS Cole* (12 octombrie 2000). Un alt argument în favoarea prezenței trupelor SUA/NATO în zonă poate fi considerat și numărul mare de prizonieri cu cetățenie yemenită aflați în tabăra americană de la Guantanamo Bay (Cuba). Oficialii americani au dat, de altfel, undă verde acțiunilor de împiedicare a reorganizării rețelelor teroriste, Casa Albă și Pentagonul oferind autorităților de la

Sana'a asistență diplomatică, financiară și militară (mai ales în ceea ce privește logistica și instrucția militară).

4. Problema irakiană

La împlinirea unui an de la săvârșirea atentatelor teroriste asupra Turnurilor Gemene de la World Trade Center și asupra Pentagonului, Administrația americană este implicată în pregătirile pentru o nouă campanie militară împotriva Irakului.

Deși părerile privind o eventuală acțiune militară în Golful Persic sunt împărțite, Statele Unite ale Americii încearcă să convingă, pe cale diplomatică, conducerea țărilor din Uniunea Europeană, dar și Federația Rusă, China și țările arabe de necesitatea înlăturării actualului regim irakian condus de Saddam Hussein, care este acuzat de nerespectarea deciziilor Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privitoare la (printre altele) dezvoltarea neautorizată a unor proiecte și programe de construire a armelor de distrugere în masă (WMD).

În viziunea țărilor arabe, declanșarea unui război împotriva Irakului ar avea consecințe negative, putând conduce la destabilizarea zonei ca urmare a deteriorării fragilului echilibru regional existent în prezent.

Și în această situație, Uniunea Europeană face dovada absenței unei politici externe comune, Franța și Germania fiind adeptele unei soluții diplomatice pentru rezolvarea problemei irakiene și condiționând o eventuală intervenție militară de emiterea unei rezoluții din partea Consiliului de Securitate al ONU în această privință. În schimb, Marea Britanie se dovedește a fi singurul aliat din cadrul Uniunii Europene pe care SUA se pot baza, premierul britanic, Tony Blair anunțându-și poziția tranșantă de partea Americii (după întâlnirea cu G.W. Bush pe 8 septembrie la Camp David).

Potrivit unor analiști occidentali de la Institutul STRATFOR, în cazul declanșării unui război în zona Golfului Persic, Administrația americană ar urmări *șase obiective principale*, și anume:

- înlocuirea lui Saddam Hussein și a regimului său cu unul care să fie conform cu interesele SUA;
- eliminarea armelor de distrugere în masă deținute de Irak;
- distrugerea colaborării dintre Irak și rețeaua teroristă al-Qaeda;
- menținerea integrității teritoriale a Irakului, astfel încât acesta să rămână o formă de contrapondere în regiune pentru Iran, dar și

pentru a împiedica posibila deteriorare a relațiilor dintre SUA și Turcia, în cazul în care etnicii kurzi din Nordul Irakului și cei din Sudul Turciei ar acționa în sensul creării unui stat kurd independent și autonom;

- schimbarea modului de percepere a imaginii americane în lumea arabă;
- cât mai puține pierderi umane din rândul populației civile locale (deși, până la 11 septembrie 2001, acestea erau considerate de americani ca „pierderi colaterale”).

De asemenea, în opinia aceluiași analiști, pentru îndeplinirea acestor obiective, strategia americană s-ar baza, în principal, pe două elemente, și anume:

- izolarea și înlăturarea regimului condus de Saddam Hussein și
- înlocuirea conducerii țării cu un guvern credibil, ce se dorește a fi acceptat de cel puțin o parte dintre țările arabe.

Însă, potrivit directorului Institutului Francez de Relații Internaționale și Strategice (instituție neguvernamentală de analiză politică internațională), Pascal Boniface, principala miză a actualei crize din Golful Persic este *petrolul*, și nu dezarmarea Irakului, argumentele analistului francez fiind următoarele:

- faptul că în cadrul războiului împotriva terorismului, CIA a recunoscut inexistența unei legături între Irak și atentatele de la 11 septembrie 2001;
- situația din ultimele luni, caracterizată de creșterea în intensitate a divergențelor dintre SUA și Arabia Saudită;
- faptul că ecuația petrolului din Golf nu este indiferentă intereselor SUA;
- dorința blocării situației actuale în care Irakul dorește să obțină și să fabrice armament.

În ceea ce privește momentul ales pentru eventuala atacare a Irakului, părerile analiștilor occidentali sunt împărțite, cei mai mulți susținând însă scenariul unui atac ce va avea loc după Summit-ul Alianței Nord-Atlantice de la Praga (noiembrie 2002).

Referindu-se la viitorul statut al Irakului și al modului de exploatare a petrolului din această țară în eventualitatea unei acțiuni militare împotriva regimului lui Saddam Hussein, liderul Congresului Național Irakian (partid de opoziție, cu sediul la Londra) a făcut publică o propunere privitoare la înființarea unui consorțiu (ce ar urma să fie condus de americani) care să exploateze câmpurile petrolifere irakiene (multe dintre acestea fiind într-o stare

destul de precară ca urmare a celor mai mult de zece ani de sancțiuni ale Consiliului de Securitate al ONU). Deși Bagdadul încearcă să contracareze diplomatic pregătirile de război prin acceptarea întoarcerii inspectorilor ONU în Irak, Statele Unite par decise să meargă mai departe doar cu aliatul lor obișnuit, Marea Britanie, astfel că acestea continuă seria de bombardamente asupra zonei de sud a Irakului, operațiuni ce se înscriu în cadrul unui plan complex ce are ca obiectiv distrugerea primei linii de apărare antiaeriană a acestei țări.

Demararea celei de-a doua faze a războiului împotriva terorismului, în care Irakul și Saddam Hussein apar ca principalele ținte, a determinat Statele Unite să înceapă și pregătirea unora dintre bazele militare americane aflate în Golful Persic (printre acestea numărându-se baza Ali Salem din Kuweit și cea de pe Insula Masira din Oman).

Conform unor surse militare americane, tot în cadrul pregătirilor din zona Golfului, forțele speciale ale SUA au efectuat exerciții, aplicații și misiuni în Turcia, Israel, Iordania și Yemen. În ceea ce privește acțiunea din Yemen, aceasta este condusă de CIA și dispune și de sprijin din partea bazei militare franceze din Djibouti. Confruntate cu refuzul de punere la dispoziție a bazelor militare pentru lansarea unui război împotriva Irakului din partea principalului aliat în zona Golfului, Arabia Saudită, a cărei conducere a evitat astfel reacția negativă a populației, SUA s-au văzut nevoite să grăbească finalizarea bazei militare aeriene Al-Udeid (Qatar) care va fi folosită (potrivit celor declarate de generalul Tommy R. Franks, șeful actual al US Central Command, MacDill Air Force Base, Florida), ca o alternativă pentru baza Sultan Prince (Arabia Saudită).

Concluzii și aprecieri

1. *Se poate considera că această regiune rămâne și în continuare principala zonă de conflict de pe glob.*
2. *Declanșarea unui război împotriva Irakului va modifica echilibrul de forțe din acest spațiu de securitate, în direcția sporirii influenței SUA și Occidentului.*
3. *Intervenția americană în Yemen poate fi considerată ca făcând parte din șirul pregătirilor militare din zona Golfului, dat fiind faptul că această țară are graniță comună cu Arabia Saudită (în condițiile*

- refuzului inițial din partea „aliatului – cheie” în regiune al SUA).*
- 4. O acțiune în forță a SUA și aliaților lor ar putea schimba și raporturile pe piața energetică a hidrocarburilor în favoarea unor exportatori din afara OPEC. Concomitent, s-ar deschide perspective favorabile pentru includerea Irakului, Iranului și a statelor din Asia Centrală în circuitul economiei mondiale, fie și prin construirea unor conducte ce leagă bazinul Caspic de oceanul Indian.*
 - 5. În cazul unei eventuale intervenții militare americane în Irak, ce nu ar fi urmată și de impunerea unui guvern democratic credibil, se poate aprecia că este posibil ca etnicii kurzii să profite de situația creată și să acționeze în sensul înființării unui stat kurd, fapt ce ar putea conduce la*
 - 6. deteriorarea relațiilor dintre Statele Unite și Turcia.*
 - 7. O campanie victorioasă în Irak va reduce cu siguranță bazele de susținere ale terorismului fundamentalist islamic și mișcărilor fundamentaliste din Turcia, Cecenia, Palestina, Arabia Saudită, Iran, Asia Centrală și Pakistan. Combaterea fundamentalismului islamic apropie de altfel, în momentul de față SUA de Federația Rusă și chiar de R. P. Chineză.*
 - 8. concentrarea atenției SUA și a comunității internaționale asupra contracarării amenințărilor destabilizatoare în Orientul Mijlociu a prilejuit evidențierea importanței României - a statelor balcanice în general – de factori de stabilitate în Europa de Sud-Est și în bazinul Mării Negre și valoarea poziției lor geo-strategice.*

Opinii asupra locului și rolului forțelor navale ale României în noile strategii de securitate europene și euroatlantice

prof.univ. căpitan comandor dr . Dorin MARA

În contextul intrării într-o nouă etapă a istoriei omenirii, - cea globală -, și în cadrul extinderii structurilor de securitate europene și euroatlantice. România își formulează poziția și prioritățile în materie de securitate la nivel regional și global. În același timp, se înregistrează și remodelarea forțelor sale armate și a sistemului de apărare. Ca urmare, participarea forțelor navale ale României la alianțele și parteneriatele europene și euroatlantice conduce la sporirea prestigiului internațional al țării, contribuind la furnizarea stabilității necesare evoluției firești.

Dimensionarea, finanțarea și întrebuințarea forțelor navale trebuie să țină cont de punctul de plecare, precum și de evoluțiile strategiilor de securitate la care România aspiră să adere, pentru a contribui eficient și credibil la sporirea gradului general de securitate, servindu-și astfel propriile interese, în mod sincer, deschis și transparent, adaptându-se permanent modificărilor în domeniile dotării cu echipament și instruirii. Ținând cont de faptul că tehnologiile

moderne au devenit prea scumpe chiar și pentru țări mai bogate decât România, soluția evidentă de asigurare a securității este cea naturală, adaptată la noul mediu, și de asociere și participare, izolarea și autosuficiența fiind contraproductive și realizabile cu costuri prohibitive, cu impact negativ asupra nivelului de trai. România nu se mai poate limita la "ograda proprie", și trebuie să participe acolo unde interesele sale directe și indirecte sunt prezente, trăgând foloase din aceste participări, racordându-se astfel la cerințele "războiului în 4 dimensiuni" și la viziunea globală, generatoare de progres pe care nu o poate atinge de una singură. Forțele navale omânești pot participa, prin specializare, în domeniile în care structurile de securitate atlantice și europene prezintă un anumit deficit și aume, în sectoarele de suprafață mijlocii și al celor auxiliare, a forțelor speciale de genul infanteriei marine și scafandrilor de luptă, precum și al participărilor la acțiuni multinaționale sub mandat.

În momentul de față, evoluția tehnologică accentuată de la sfârșitul secolului trecut, mutațiile survenite în echilibrele centilor de putere la nivel global și experiența dobândită în ultimele conflicte au produs o serie de transformări semnificative în concepțiile de întrebuințare a forțelor navale și în proiectarea puterii maritime asupra uscatului, aceasta căpătând noi valențe și prefigurând o creștere a implicării puterilor maritime.

Contemporanii consideră că deciziile politice importante în situații de conflict pot fi impuse cu mai mare ușurință de pe mare, luându-se în considerare argumentul că 70% din populația lumii trăiește pe o fâșie de teren aflată la maximum 200 km de ieșirea la oceanul planetar; amploarea activităților economice în legătură cu marea, faptul că mai mulți competitori dispun de forțe terestre convenționale moderne, puternice și motivate, dar care pe mare lipsesc.

Realitatea că principalele puteri economice ale lumii sunt puteri maritime

PUNCTE DE VEDERE

importante, servește ipoteza că, în viitor, centrul de greutate al dezvoltării arsenalelor se va deplasa și spre îmbunătățirea capacității de acțiune de pe mare asupra forțelor terestre.

Puteri regionale, precum China, trec la programe consistente în domeniul naval, urmărind chiar dotarea cu portavioane pentru a-și lărgi simțitor zona de acțiune și a conferi o anumită greutate opțiunilor lor externe, iar puteri maritime secundare (Spania, Italia, Brazilia, Argentina) procedează la reactivarea portavioanelor pentru a contribui mai intens la acțiunile internaționale sau pentru a-și spori influența locală. Chiar noile puteri nucleare declarate (India și Pakistan) au în vedere o amplificare a prezenței pe mare, pentru a contracara noile provocări și a-și menține o prezență maritimă semnificativă, nu mai poate să susțină un efort constant, ceea ce a dus la reducerea vizibilității a rolului său pe arena internațională, rol care poate să scădea până la situații de neconceput în urmă cu 15 ani (paradoxal însă, de la un anumit nivel, programele navale stimulează dezvoltarea economică accelerată și tehnologiile de vârf).

Noile concepții de întrebuințare a forțelor navale accentuează importanța stăpânirii apelor din apropierea litoralului, în legătură cu dezvoltarea forțelor amfibii și capacitatea de a face simultan la orice fel de amenințări asupra intereselor proprii. Totodată, orientarea generală este de a evita orice confruntare directă, și deplasarea accentului, în cazul respingerii unei invazii, de la acțiunile pe mare și la litoral pe lovirea adversarului în propriile baze.

În cadrul noilor concepții își fac loc procedeele care nu le pot aplica decât cei care dețin cheia avântului tehnologic și care sunt

supuși la presiunea opiniei publice: “pierderi 0”, “destabilizarea forțelor amenințătoare”, “lovirea anticipată”, “lovirea de la mare distanță”, “rețete” verificate cu succes atât în luptă cu forțe militare regulate (Iugoslavia), cât și cu elemente teroriste (baze fundamentaliste islamice în Afghanistan și Sudan) și aplicate cu mult succes în operații mai puțin mediatizate (controlul unei rute maritime, embargo, migrația ilegală, presiuni economice, acțiuni antidrog de amploare).

Deși concepțiile de întrebuințare a forțelor navale sunt într-o continuă evoluție, asistăm deja la o cristalizare a acestora, proces care conturează principalele preocupări pe ultimii 20-25 de ani, astfel:

- accentuarea decalajului tehnologic, prin introducerea în dotare, de către marile puteri maritime, a navelor de lovire cu tehnologie “stealth”, fapt care va mări posibilitatea de a acționa în apropierea litoralului; controlului mării este acum un fapt împlinit, deci controlul uscatului devine prioritate. Această tehnologie, pretabilă la nave mijlocii și mici, unde există deficit, va fi accesibilă în final forțelor navale românești integrate în NATO. Integrarea, treptată, cuprinde o etapă de achiziție a unor nave mai vechi, modernizate, ceea ce presupune o micșorare a decalajului tehnologic actual și va permite, în final, accesul la tehnologiile cele mai moderne, intangibile, altfel:

- dezvoltarea construcției de nave modulare, care să poată îndeplini orice misiuni cu adaptarea rapidă a armamentului, forțele navale ale României pot fi implicate profund în acest domeniu, iar economia românească poate avea oportunitatea de a participa la fabricarea în cooperare a unor componente înglobând tehnologie de vârf, cu efect pozitiv asupra economiei naționale;

- menținerea portavionului funcțional, ca element principal de descurajare a unor inițiative belicoase;

- modernizarea cu prioritate a forțelor amfibii, ideale pentru misiuni de menținere a păcii și asistență umanitară;

- îmbunătățirea capacității nonnucleare, pentru a putea răspunde credibil la o paletă largă de provocări;

- menținerea la un nivel scăzut a capacităților nucleare, dar cu dezvoltarea unei noi generații;

- aplicarea de măsuri preventive preliminare, în noile zone de confruntare maritimă (Asia de Sud-Est, Oceanul Indian);

- amplificarea rolului în misiuni umanitare masive;

- dezvoltarea apărării antirachete balistice de teatru, cu baza pe mare (TMBD), inclusiv la bordul submarinelor această apărare va cuprinde “nivelul jos”, destinat protecției unor ținte mici, cum ar fi porturile și depozitele, și “nivel înalt”, cu acțiune în spațiul cosmic, prin care câteva nave asigură – amenințarea asupra centrelor populate, prin integrare, România va beneficia de umbrela antinucleară a aliaților;

- dezvoltarea de sisteme navale de rachete tactice (TACMS) pentru ținte terestre și implementarea standardizării antilitoral (SLAM);

- realizarea Capacității Combinată de Angajament (CEC), compusă din gruparea unui portavion și o grupare amfibie gata de luptă, pentru atingerea unei flexibilități maxime a grupărilor operative, cu costuri acceptabile; flexibilitatea grupărilor portavioanelor a fost de neprețuit în conflictele din Golf, din Bosnia și Iugoslavia. Grupările navale operative și grupările amfibii asigură “ermetizarea” zonei de

PUNCTE DE VEDERE

conflict, impresionează guvernele, interzic acțiuni, pentru eliminarea oricărui risc, creștere și o modernizare accentuată a averarului libertatea de mișcare, previn prioritate având **costul**; ocuparea unei țări forțelor navale care va continua într-o extinderea conflictului și realizează este costisitoare, dar armata terestră poate fi dinamică accentuată până, aproximativ, în “controlul” strict al ostilităților, limitând zona înfrântă fără invazie; participarea la forțe 2015, după care va urma o creștere lentă a unde s-a instalat haosul și moartea. navale complete pentru nevoi proprii, care noilor construcții, însă cu mărirea ritmului de Amploarea angajării forțelor navale tinde să creează probleme mai complexe, adaptare a noilor tehnologii, la nave mai devină fără precedent, fiind necesară o suprasolicitând bugetul și generează un nivel vechi, chiar dacă navele sunt mai puține, ele implicare simultană în Golf, Pacificul de vest de securitate nesatisfăcător; trebuie cu siguranță să fie mult mai bine;

(taiwan și Indonezia), supraveghere (Cuba, - *Amplificarea răspunsului* - *Creșterea rolului submarinelor* Haiti, Somalia, Marea Roșie, Coreea de *expediționar la crize* – forțele terestre doresc (tendința este de a realiza submarine să aibă elemente predesfășurate în zonele silențioase, modulare și multirol, pentru ape Caraibe, acțiuni episodice (Sudan) sau fierbinți, dar numai **marina** poate satisface costiere) asupra acțiunilor terestre prin acțiuni implicare masivă (Irak, Afghanistan – aflat la acest deziderat; **marina și infanteria** duse în apropierea litoralului, asupra 500 de mile de oceanul planetar). Pentru un **marină** reprezintă 23% din totalul forțelor litoralului sau în adâncimea operativă; control maritim eficient la un nivel rezonabil armate pe plan mondial, dar însumează 74% acestea pot face diferența într-o bătălie sunt necesare 15 grupări operative (grupare din forțele desfășurate; infanteria marină a terestră echilibrată; fiind disponibile doar 8, cu un cost estimat la României trebuie doar echipată conform - *Creșterea importanței și valorii forțelor speciale cu baza de plecare pe mare* 6-7 miliarde de dolari anual, considerat standardelor occidentale pentru a putea menținute în operativitate ridicată; acestea acceptabil în comparație cu costul participa permanent cu forțe de valoarea unei pot face diferența într-o bătălie terestră echilibrată; conflictelor pe care înfrânează; în acest sens, - *Tendința permanentă de reducere echilibrată;* apreciez că numărul țărilor care furnizează *a cheltuielilor* se va reflecta în însăși - *Creșterea importanței și valorii forțelor speciale cu baza de plecare pe mare* forțe pentru grupările operative navale reducerea tipurilor de nave, a personalului, *forțelor speciale cu baza de plecare pe mare* destinate dislocării în zone fierbinți și încetinirea ritmului construcțiilor navale (și menținute în operativitate ridicată; aceste patrulării oceanice va crește până la așa cel mai scăzut din ultimii 50 de ani), însă forțe, reduse numeric, dar foarte puternice, vor beneficia de echipament sofisticat și de satisfacerea necesităților prin participarea cu găsirea unor noi soluții; se va ajunge la sprijin total, incluzând re poziționarea unor noilor aliați, în mod progresiv, și prin “**Flota High-Tech**”, după care se va trece la sateliți, măsuri de război electronic și aviație sau submarine strategice, chiar dacă este vorba doar de o echipă de infanteriști marini; epoca lui “*descurcă-te*” a apus; infanteria marina română și scafandrii de luptă pot participa semnificativ în acest domeniu; sporirea contribuției unor țări ca Germania și modernizări dinamice; aparent nefiresc și - *Generalizarea tendinței de a ști totul permanent* și de a urmări criza încă de la primele manifestări, forțele navale românești vor beneficia, în mod evident de sistemele de Japonia, ajungându-se la **globalizarea** reducerile sunt costisitoare, pentru că informație și supraveghere ale alianței, la care acum nu are acces; grupări va avea, probabil, ca zonă de șantiere, furnizori, locuri de muncă, infrastructură. - *Instalarea solidă “pe podium” a aviației maritime,* prin creșterea responsabilitate estul Mării Mediterane și infrastructură.

Marea Neagră. Ideal ar fi ca forțele navale - O parte din cheltuieli poate fi recuperată prin vânzarea navelor mai vechi românești să poată participa cu nave mijlocii către clienți cu veleietăți maritime mai la una dintre aceste grupări, prin rotație cu cu modeste, dar care doresc totuși să mențină rolul, chiar și secundar. Tensiunile se vor beneficia, în mod evident de sistemele de grupări la o grupare navală multinațională creată în Marea acumulează, chiar dacă, pe moment, informare și supraveghere ale alianței, la care acum nu are acces; Neagră. nepregătit, deci vulnerabil, are consecințe - *Instalarea solidă “pe podium” a aviației maritime,* prin creșterea

- *Planificarea minuțioasă a fiecărei*

mai grele decât oricând, se constată totuși, o

PUNCTE DE VEDERE

semnificativă a preciziei loviturilor și a sarcini și costuri, în cadrul parteneriatelor și al alianțelor este benefică, diminuării pagubelor colaterale, după contribuției la menținerea păcii, la acțiuni deși presupune o anume renunțare la unele generalizarea introducerii avionului “super multinaționale, umanitare și apăraretribute ale suveranității, cum ar fi comanda Hornet”, care nu va fi înlocuit mai devreme colectivă. Contribuția forțelor navale națională și dreptul de a hotărî în probleme de 20 de ani; românești care va fi probabil solicitată constă politice ca dreptul de a declara război (unele

- *Introducerea pe scară largă a în 1-2 nave mijlocii (fregate), pentru fără conținut real). Transferarea unor atribute ale suveranității în alt plan, în mod flexibil, electricității și a mijloacelor de stimulare, grupările operative de control global, 1-2 nave de asigurare (dragoare), prin rotație la nu presupune și nici nu duce la pierderea destinate menținerii pregătirii cu costuri intervale regulate, 2-3 nave pentru gruparea identității naționale.*

- *Amplificarea tendințelor de operativă din Marea Neagră, infanterie Deși trăim timpuri dinamice, cu eliminare a “războiului minelor”, care marină (până la o companie), scafandri și o profunde modificări, la scara întregii lumi limitează libertatea de navigație și de acțiune; navă logistică pentru situații umanitare de lucrurile merg încet. Este greu de presupus că în următorii 20-25 de ani vor fi transformări pozitive esențiale.*

- *Support logistic pe mare, în toate urgență . de asemenea, ar putea fi solicitate Participarea se negociază întotdeauna, însă Peste tot, în lume, disputele serioase vizează un spectru larg de probleme, genurile de acțiuni (în războiul din golf, 95% nave de luptă fluviale, care lipsesc Alianței. în războiul din Iugoslavia – 97%, în ceea ce dacă România este pregătită să-și exercite cele mai importante având ca temă ieșirea la mare, platou continental, Zona Economică Dunăre, fiind aproape absent). drepturile, trebuie să fie pregătite să-și îndeplinească îndatoririle.*

Acțiunile României alături de aliații din NATO și de partenerii occidentali sunt în Locul forțelor navale românești în din NATO și de partenerii occidentali sunt în strategiiile de securitate occidentale și mod profund în interesul națiunii, în euroatlantice, deși modest, este generator de contextul globalizării, în perspectiva efectelor securitate și ne poate menține acolo unde se pe termen mediu și lung, punând-o la adăpost de oagresiune majoră la care nu poate face scrie o nouă filă de istorie. de oagresiune majoră la care nu poate face față de una singură.

Acest loc permite satisfacerea față de una singură. Cert rămâne faptul că forțele navale necesităților proprii pentru apărarea Chiar dacă România se distanțează vor fi mereu necesare, mainecesare decât intereselor României, cu osturi rezonabile, iar de unii “prieteni” de conjunctură, este până acum și ca în orice competiție, lupta prețul constă în participarea la acțiuni militare datorate să-și apere interesele fundamentale. pentru supraviețuire este nemiloasă. Puterea navală le-ar lipsi rațiunea de a exista. conforme cu articolul 5 din Tratatul În politică nu există prieteni, ci numai navală le-ar lipsi rațiunea de a exista.

Atlanticii de Nord, sau în afara acestuia. interese. Locul României este alături de În domeniul naval, în cel militar în general, totul a devenit foarte scump,

Rolul forțelor navale românești în lumea civilizată. Participarea rațională și echitabilă a artizanatul este contraproductiv, suficiența strategiiile de securitate occidentale și pentru apărarea intereselor maritime euroatlantice, este de a asigura apărarea forțelor navale românești, încadrată în constând în soluția modernă oferită de integrarea în sistemul forțelor navale unele deficiențe ale Alianței, preluarea uno conformă cu poziția României în cadrul credibile la nivel global

Mijloacele de foc antiblindate din perspectiva integrării în structurile euro-atlantice

maior Mihai ȘOMORDOLEA

Analizele realizate de specialiștii militari au dus la concluzia că, azi și mai ales în viitor, acțiunile militare capătă conținut și dimensiuni noi datorită impactului factorilor de natură conceptuală, informațională, tehnică și organizatorică; organismul militar a fost nevoit să-și adapteze înzestrarea, structura și misiunile la specificul epocii post-industriale.

În urma ultimelor conflicte militare, în care loviturile aeriene foarte precise au fost îndelung mediatizate, statele puternic industrializate consideră ca o superioritate aeriană covârșitoare, poate asigura sau influența evoluția favorabilă a situației politico-militare.

Războaiele din Golf, din Iugoslavia și ulterior cel din Afghanistan au demonstrat totuși, că armata cea mai electronizată din lume nu poate să-și atingă obiectivele militare strategice, dar mai ales cele politice, dacă nu este susținută de luptătorul din teatrul de operații, împreună cu sistemele de armament terestru.

Complexitatea și dinamismul, mobilitatea și precizia în desfășurarea

acțiunilor militare prin întrebuintarea blindatelor, îndeosebi a tancurilor, în cadrul acțiunilor integrate a tuturor genurilor de arme și categoriilor de forțe armate au căpătat, astfel, noi valențe.

Reducerea forțelor combatante a armatelor moderne a dus la modificări în concepția de întrebuintare în luptă, a

structurilor organizatorice și la înzestrarea cu noi tipuri de armamente care să acopere

spațiile mărite de acțiune care s-au creat. Câmpul de luptă modern este complex (informatizat) acțiunile se duc cu rapiditate, confruntările maselor mari de forțe vor fi înlocuite de conflicte la scară redusă, cu durate variabile de timp, dar cu intensitate sporită. Pe viitorul câmp de luptă se vor

confrunta sisteme de arme cu un înalt grad de manevrabilitate, dispersate în mici entități autonome, cu precizie sporită și probabilitate mare de lovire, mijloace performante de identificare amic-inamic, obținerea de date în timp real despre elementele câmpului de luptă respectiv.

Pe de altă parte, întrebuintarea în

contramăsurilor, materializate prin perfecționarea mijloacelor de artilerie antitanc, a rachetelor antiblindate dirijate (aceasta datorită îmbunătățirii performanțelor mijloacelor blindate- blindaje stratificate, sisteme de detectare și bruijaj a munițiilor prin infraroșu și laser, sistem de conducere a focului, muniții performante).

În Europa, în statele candidate, inclusiv în România, interoperabilitatea și integrarea în structurile euro-atlantice se realizează și prin modernizarea echipamentelor și a mijloacelor de luptă, ceea ce impune regândirea concepției de ducere a acțiunilor, ținând cont de realizările actuale și de perspectivă ale armatelor moderne.

În acest context, pentru a putea ajunge la „performanțele” luptei moderne trebuie să se reducă sau înlătura și mijloacele de foc care au caracteristici tehnico-tactice depășite, concomitent cu înzestrarea de mijloace antiblindate care să aibă o mare mobilitate și să fie deservite de mijloace de cercetare pentru mărirea gradului de transparență a inamicului.

1. Armament antitanc performant

PUNCTE DE VEDERE

Rachetele antiblindate dirijate se găsesc în înzestrarea subunităților de infanterie și artilerie antitanc specializate în lupta antiblindate, și au fost realizate în mai multe variante. Dirijate prin fir, radio, laser, iar în anii din urmă prin fibră optică și televiziune; au o bătaie cuprinsă între 500 și 5.000 m și sunt amplasate pe platforme diferite, începând cu cele purtate de operator, sau pe vehicule ușoare, mașini de luptă de infanterie, tancuri și elicoptere.

Armatele moderne, îndeosebi, cele din țările care au fost susținute economic și financiar în scopul realizării și menținerii obiectivelor strategice importante, au dezvoltat sisteme de rachete antiblindate dirijate, care sunt operaționale ziua și noaptea, capabile să perforeze cele mai moderne blindaje, cu grosimi chiar peste 100 mm, din oțel omogen.

Pentru ca un astfel de sistem de alarmă antiblindată să fie eficient trebuie să respecte anumiți parametri:

- ❖ Să nu poată fi descoperite cu ușurință de inamic, pentru a oferi o protecție operatorului și a angaja un număr cât mai mare de blindate succesive, sau chiar simultan;

- ❖ Angajarea blindatelor inamicului de la o distanță cât mai mare (chiar din raioanele de concentrare sau de dispunere ale acestora) – sisteme de rachete antiblindate dirijate heliopurtate,

- ❖ Satisfacerea exigențelor, raportate la caracteristicile mijlocului blindat deținut de inamic (tipul, grosimea și caracteristicile blindajului, viteza de deplasare), modul de ducere a acțiunilor în condiții de vizibilitate redusă – noaptea, ceață, fumizare etc.

Misiunile pe care le execută sistemele de rachete antiblindate dirijate s-au

înmulțit, astfel că pe lângă misiunea de bază, se întrebuintează împotriva elicopterelor de atac, precum și a navelor maritime mici și fluviale, prin diversificarea componentelor de luptă.

Performanțele obținute de ultimele generații de rachete antiblindate dirijate asigură: o mare probabilitate de lovire a blindatelor (peste 0,90); putere mare de penetrare a blindajelor, inclusiv a celor stratificate, de tip reactiv sau din materiale compozite; mobilitate ridicată prin diversificarea gamei platformelor de tragere antiblindate, dirijarea pe baza fasciculului laser, prin termoviziune și prin încadrarea obiectivului înainte de lansare (trage și uită) în cazul distanțelor mari.

2. NATO – opțiuni pentru artileria antitanc

La această dată mai sunt păstrate încă în serviciu tipurile mai vechi de rachete, dar numai până la modernizarea acestora sau înlocuirea modelelor vechi cu sisteme noi și performante. Cu toate că noile tipuri de rachete sunt scumpe, pentru producătorii de astfel de sisteme ce doresc să se mențină pe piață sau să cucerească piețe noi, reducerea prețurilor de cost va deveni un obiectiv important¹. Germania, Franța și Marea Britanie alocă resurse importante în vederea înlocuirii sistemelor mai vechi HOT, TOW, HILAN, SWINGFIRE cu un nou sistem din generația 2, TRIGAT, care este prevăzută a fi realizată în varianta medie și lungă². În același timp, înlocuirea rachetelor de tipul DRAGON, cu sistemul din generația 3- JAVELIN și a rachetelor TOW din înzestrarea trupelor de uscat, cu sistemul LOSAT, tot din generația 3, sunt obiective pe care SUA doresc să le realizeze. Sistemul LOSAT, având o rachetă care perforează

blindajul tancurilor cu ajutorul unui penetror extradur, dezvoltă o viteză de 1.500 m/s.

Începând cu anul 1998, în cadrul NATO s-a trecut la generația a 3-a, de rachete antitanc cu dirijare prin fir, pe baza fasciculului laser pentru distanțele medii, iar pentru distanțe mari prin termoviziune și cu încadrare înainte de lansare (trage și uită).

Opțiunile de care beneficiază noile rachete, prin utilizarea legăturilor video de transmitere date, “trage și uită” sau “trage-observă și corectează”, permit modificarea inclusiv a punctului de ochire după lansarea rachetei, așa cum o cer condițiile câmpului de luptă. Principalele caracteristici ale rachetelor și instalațiilor antiblindate din armatele moderne sunt: BILL (ghidare semiautomată, bătaie maximă 2.200 m, imunitate scăzută la contramăsuri), JAVELIN (generația 3, ghidare automată, 2.000 m, imunitate mare la contramăsuri), X5 (generația 3+ ghidare automată, 6.000 m, imunitate înaltă la contramăsuri), HELLFIRE II (bătaie sub 8.000 m, imunitate scăzută la contramăsuri), SPIKE (generația 3, ghidare automată, 2.000 m, precizie mare, imunitate foarte mare la contramăsuri) etc.

Din analiza făcută se constată că țările membre NATO, manifestă o preocupare permanentă pentru modernizarea rachetelor antiblindate dirijate, dar și dotarea acestora cu rachete din generația 3 și 3+. Racheta X-5 de tip SPIKE, care se află în dotarea armatei țării noastre în varianta heliopurtată, pe elicopterul PUMA, este unul din sistemele care are performanțe compatibile cu cele mai noi modele aflate în înzestrarea armatei S.U.A. Studiile efectuate de către specialiștii străini și români arată că instalațiile de lansare pentru rachete de tip SPIKE se pot monta și pe mijloace terestre ca

PUNCTE DE VEDERE

vehiculul de teren polivalent, transportorul amfibiu antiblindat, mașina de luptă a infanteriei, tanc.

Proiectul comun de dezvoltare a sistemului de rachete antiblindate ce urmează a fi derulat de Germania, Franța și Marea Britanie prin consorțiul EUROMISSILE DYNAMICS GROUP are ca scop modernizarea sistemului de rachete deja existente din generații mai vechi și constituirea în comun a unor sisteme din generația a 3-a.

La acest proiect au aderat și Olanda, Belgia, Grecia și Spania care sunt interesate de continuarea procesului de modernizare și de înnoirea sistemelor lor de rachete.

3. Rachetele antiblindate dirijate din Armata României

Rachetele antiblindate dirijate, care fac parte din subsistemul artileriei cu trageri prin ochire directă, la această dată, relevă o suficientă capacitate de luptă împotriva blindatelor moderne, în special, a tancurilor.

Armatele statelor membre NATO au subsistemul artileriei cu trageri prin ochire directă în organica subunităților și unităților de infanterie, tancuri, cercetare, mecanizate, primind ca misiune să ducă lupta cu blindatele inamicului din apropierea aliniamentului de contact.

Dorința de integrare și realizare a interoperabilității cu structurile euro-atlantice presupune ca mijloacele antiblindate -, respectiv rachetele antiblindate care sunt acum în structurile subunităților și unităților de artilerie antitanc - să fie modernizate și ulterior înlocuite în vederea transferării la subunitățile și unitățile de arme întrunite, fiind întrebuințate pentru nimicirea (neutralizarea) blindatelor, ce atacă limita

dinaintea a apărării îndeosebi, a tancurilor care au caracteristici de blindaj multistratificat.

Subunitățile de infanterie, parașutiști, precum și structurile de artilerie antitanc, au în compunere rachete antiblindate dirijate, care sunt destinate pentru sprijinul nemijlocit al luptei subunităților și unităților mecanizate (infanterie, tancuri, vânători de munte, infanterie marină) în lupta împotriva blindatelor în interesul general al luptei (operației) marilor unități de arme întrunite.

Analizând caracteristicile rachetelor din Armata noastră se constată că instalațiile de lansare autopropulsate aflate în dotarea subunităților antitanc au o uzură morală și fizică avansată, iar din cele 200 de instalații autopropulsate peste 40% au termenul de valabilitate expirat. La instalațiile de lansare portative, până în anul 2004, va expira termenul de valabilitate la peste 50%, urmând ca după această perioadă să poată fi utilizată numai instalațiile FAGOT. Se pot trage concluzii asemănătoare și pentru rachete – rezultă că doar 10-15% din numărul total de rachete, poate fi tras de instalațiile FAGOT, deși acestea reprezintă aproximativ 60% din numărul instalațiilor portative.

Comparând situația dotării cu rachete antiblindate dirijate din armatele țărilor membre NATO și Armata României se desprind următoarele concluzii:

- efectul rachetelor antiblindate dirijate asupra tancurilor moderne, care dispun de blindaje multistratificate, protejate cu casete explozive (blindaj suplimentar reactiv), este redus, datorită componentei de luptă neperformante, ceea ce face ca subunitățile de rachete antiblindate dirijate

să nu facă față situației de luptă în condițiile câmpului de luptă modern, fiind pe puțin interoperabile cu cele ale țărilor membre NATO;

- tancurile moderne dispunând de sisteme de bruijă infraroșu, pot să bruijeze rachetele cu dirijare în regim semiautomat cum sunt complexele MALIUTKA, FAGOT și KONKURS;

- caracteristicile inferioare ale complexului portativ ale rachetelor antiblindate dirijate, cum sunt viteza mică a rachetei, puterea mică de pătrundere, greutatea relativ mare;

- termenul de valabilitate tehnică expirat sau care va expira în următorii 6 ani pentru instalațiile de lansare.

4. Perspective pentru îmbunătățirea dotării cu rachete antiblindate dirijate

Pentru a se elabora o concepție viabilă de dotarea cu rachete antiblindate dirijate trebuie să se facă o analiză profundă a situației artileriei cu trageri prin ochire directă și în special al rachetelor antitanc dirijate, cunoscându-se faptul că situația actuală a înzestrării armatei noastre cu rachete antitanc dirijate din generația 1 și 2, care sunt neperformante – având resursa tehnică aproape de epuizare – coroborate cu tendințele și realizările actuale și de perspectivă, din armatele moderne; se impune deci studierea modului de întrebuințare a acestora în vederea elaborării noii concepții de ducere a acțiunilor de luptă, ținându-se cont de următoarele:

- diferențele evidente dintre performanțele blindatelor moderne, în special ale tancurilor care au blindaje stratificate, ceramice, reactive, sisteme de detectare și bruijă a munițiilor dirijate (cu laser și

PUNCTE DE VEDERE

- infraroșu) și sistemele de rachete compatibile cu cele ale armatelor moderne, armament, realizate de firme producătoare antiblindate dirijate neperformante din orientându-se după rachetele de generația 3+ de tehnică de luptă ale căror performanțe sunt înzestrarea armatei noastre; care dispun de opțiunea „trage și uită” și de necontestat.
- realizarea interoperabilității prin punerea „trage și observă”, acestea oferind protecție Considerăm că sistemele de rachete de acord a concepției Armatei noastre de operatorului, dar și lipsa influența factorilor antiblindate cu bătaie mare sunt mai întrebuintare a forțelor și mijloacelor anti- de bruiaj radioelectronic. avantajoase deoarece, sistemul cu două blindate cu concepțiile moderne ale Schimbarea sistemelor este un moduri de operare care are opțiunile „trage și armatelor aparținând structurilor NATO; obiectiv care considerăm că trebuie realizat, uită” și „trage și observă” este de preferat, - punerea în valoare a rachetelor prin utilizarea acestora de către toate din punct de vedere tactic, pentru că duce la o antiblindate dirijate autopropulsate prin subunitățile din forțele terestre, parașutiști, probabilitate de lovire foarte mare împotriva folosirea în principal ca forță mobilă de infanterie marină, ca și de elicopterele de forțelor adăpostite. intervenție antiblindate, în momentele atac; totodată s-ar putea realiza o logistică Cunoscându-se faptul că principale ale luptei (operației); asigurării acțiunilor mult mai viabilă. majoritatea rachetelor și instalațiilor, - necesitatea recuperării forțelor de Reducerile forțelor combatante de către care se găsesc în înzestrarea Armatei intervenție antiblindate după acțiunea pe statele moderne pentru viitoarele conflicte noastre, au termenul de valabilitate aliniamentele de intervenției (având bătaie sunt susținute de o creștere a performanțelor tehnică expirat sau expiră în următorii mare, precizie și executarea privind modul de îndeplinire a misiunilor de ani, considerăm că trebuie să se opteze misiunilor-fapt ce le fac să reprezinte un către categoriile de forțe, combinate în același pentru achiziționarea de sisteme mijloc de luptă cu valoare sporită). timp cu măsuri de introducere în înzestrare a antiblindate de la firme care oferă Uzura tehnică și mai ales cea noi categorii de armament, fapt care este posibilitatea transferului de tehnologie și morală a rachetelor antiblindate dirijate care susținut și de Armata României. care furnizează tehnică de luptă și pentru sunt în dotarea armatei noastre determină Eforturile financiare vor fi țările membre NATO, putându-se astfel schimbarea acestora cu alte sisteme, considerabile, dar acestea pot fi susținute prin realiza mult mai ușor interoperabilitatea și compatibilitatea în cadrul Alianței. asimilarea în producție a unor categorii de

NOTE:

¹ Mihail Popescu, Viorel Bută, *Acțiunile militare împotriva blindatelor*, București, Editura Militară, 1999, p. 53.

² Ibidem p. 54.

Dreptul de „ingerință armată cu caracter umanitar”

(până la criza din Kosovo, 1999)

prof. univ. colonel dr. Ion DRAGOMAN

1. Practica unilaterală și multilaterală a statelor

Doctrina contemporană a dreptului de intervenție s-a pronunțat în mod ferm asupra existenței unei obligații de intervenție în condițiile stipulate de Carta Națiunilor Unite și a dreptului internațional al drepturilor omului dar a respins, la fel de ferm, datoria unilaterală (sau multilaterală) de ingerință fără un mandat al Consiliului de Securitate. Tot teoreticienii au atras atenția asupra faptului că, în condițiile actuale, datoria ingerinței este un fenomen nou, deosebit de teoria clasică a intervenției, care derivă din răspunsul care poate fi dat la o serie de întrebări precum: poate exista datoria sau dreptul indiferenței? Se poate să nu se intervină în cazuri de violări ale drepturilor omului? Se poate lăsa o populație să fie masacrată? E licit să folosești forțele armate ca o formă coercitivă internațională? E suficient să se stabilească în adunarea Generală a ONU doar măsuri politice împotriva șefilor de state aleși în mod liber? Răspunsurile nu sunt ușor de dat în actuala stare a ordinii juridice mondiale. Intervenția armată a unor state terțe, străine de conflictul intern respectiv, pentru a se pune capăt unor certe violări grave ale drepturilor omului nu este acceptată oficial; situația este însă complicată dacă au în vedere și dreptul populației victimă de a fi asistată din punct de vedere umanitar, dreptul statelor de a acorda asistență populațiilor pe propriul teritoriu în caz de conflict intern, dreptul statelor neutre și al instituțiilor umanitare de a acorda asistență umanitară și dreptul lor la inițiativă

atunci când drepturile umane sunt încălcate sau violate.

Toate aceste chestiuni au făcut ca practica unilaterală și multilaterală contemporană a statelor să fie destul de diversă. Utilizând ca argument nu dispozițiile convenționale în vigoare ci dreptul cutumiar și respingând, pe motive de globalizare, datoria de indiferență, alături de atitudinea vizând respectarea obligației de neintervenție unilaterală, au existat numeroase practici de intervenție.

Chiar în momentul redactării acestui studiu, opinia publică ia cunoștință prin intermediul presei de anumite evenimente internaționale care înseamnă mai mult sau mai puțin intervenție: ministrul rus de Externe a calificat protestele de la Chișinău pentru limba și istoria română drept un potențial focar de tensiuni în Sud-Estul Europei, o asemenea evoluție neputând fi admisă; președintele iugoslav V. Kostunița consideră că Tribunalul Penal Internațional este o instituție anti-sârbească, practicând o justiție selectivă, motivată de teama de extremiștii și teroriștii albanezi; ca replică la acțiunile teroriste palestiniene, armata israeliană își intensifică incursiunile în teritoriile autonome palestiniene; Uniunea Europeană a dat undă verde creării Forței de Poliție Europeană care din 2003 va antrena, consilia și monitoriza poliția locală din Bosnia; Ungaria amenință că dacă nu se va aplica legea statutului maghiarilor va bloca aderarea Slovaciei la NATO etc.

În legătură cu afirmația că practica statelor ar fi instituit după 1945 o nouă regulă de drept cutumiar, legitimând intervenția

umanitară fără autorizarea Consiliului de Securitate, trebuie subliniat că această derogare de la principiul fundamental al interzicerii utilizării forței impune un consistent și puternic consens al majorității statelor¹. Astfel, pe timpul Războiului Rece, practica unilaterală și multilaterală a statelor a infirmat prezumția conform căreia dreptul de intervenție umanitară (fără autorizarea Consiliului de Securitate) ar fi devenit o parte a dreptului internațional cutumiar. Între 1945-1989 numai câteva intervenții ar putea fi considerate ca fiind cu adevărat umanitare și chiar în cazurile respective statele interveniente s-au ferit să invoce doctrina intervenției umanitare care nu avea o acceptare generală a comunității mondiale: ceea ce înseamnă că interzicerea utilizării forței proclamată de Carta ONU a fost reafirmată în perioada respectivă atât de practica statală cât și de declarațiile internaționale privind folosirea forței între state. Nici practica statelor după 1990 nu pare să fie suficient de substanțială în acceptarea ideii că dreptul de intervenție unilaterală umanitară a devenit o parte a dreptului internațional cutumiar, neexistând un sprijin general pentru un drept legal al unei astfel de intervenții deși ideea a fost împărtășită de tot mai multe guverne ca și de specialiștii în drept. Dar sfârșitul Războiului Rece a marcat la nivel geopolitic intrarea într-o nouă etapă în care amenințările la adresa securității s-a multiplicat și diversificat² intervențiile neautorizate n-au mai fost atât de vehement combătute ca odinioară și acțiunea statelor a primit sprijinul implicit al ONU, când intervenția era cu adevărat umanitară. Se

PUNCTE DE VEDERE

poate deci aprecia că practica statală a ultimilor ani a evidențiat că intervenția umanitară, chiar neautorizată de ONU, se poate bucura de o largă acceptare în cazuri extreme dacă este necesară și justificată. Este însă prematur să se concluzioneze asupra momentului când practica statelor va deveni atât de generalizată, de repetată și de uniformă încât să vorbim de un adevărat drept cutumiar de intervenție umanitară unilaterală și multilaterală.

Dincolo de aceste considerații generale, practica unilaterală a statelor s-a manifestat atât în domeniul intervențiilor armate umanitare cât și al acțiunilor umanitare (acestea din urmă neimplicând în mod necesar și o intervenție armată). Ceea ce e comun pentru ambele tipuri este faptul că ele survin în apărarea drepturilor omului. Astfel, în cadrul intervenției umanitare (din care excludem recursul la forță pentru protecția naționalilor în străinătate), sfera drepturilor omului apărate prin această acțiune a statelor tinde să se lărgească de la violarea interdicției genocidului și a dreptului la viață la violarea dreptului umanitar și nerespectarea drepturilor civile, precum dreptul la libertate și securitate, sau dreptul la libertatea de conștiință și de expresie. Condițiile exercitării unei intervenții armate unilaterale trebuie stabilite în funcție de unele criterii obiective, precum drepturile încălcate, mijloacele de intervenție utilizate, amploarea acțiunilor militare în timp și spațiu, toate acestea fiind deosebit de utile în definirea adevăratului scop al intervenției, dincolo de declarațiile de intenții care nu vor fi decât „nobile” și „umanitare” și „dezinteresate”. În afacerea „*Activități militare și paramilitare în Nicaragua și împotriva acesteia*” s-a stabilit că „*furnizarea unui ajutor strict umanitar persoanelor sau forțelor dintr-o altă țară, oricare ar fi obiectivele sau afilierea lor politice, nu va fi considerată ca o intervenție ilicită sau contrară dreptului internațional din alt punct de vedere*”; totuși, Curtea Internațională de Justiție a subliniat că folosirea forței nu poate fi metoda adecvată pentru verificarea și asigurarea protecției drepturilor omului, oricare ar fi maniera în care un stat face aprecieri asupra situației

drepturilor respective în alt stat. Iar analiza practicii statelor în domeniu arată cât de dificil este de îndeplinit criteriul scopului exclusiv umanitar al intervenției, chiar și într-o interpretare cât mai largă.

În cele mai multe cazuri, invocarea motivelor umanitare a fost doar o parte a argumentării polimorfe a statelor care au încercat să-și justifice recurgerea la forță. Astfel, în războaiele arabo-israeliene, Egiptul a susținut în fața Consiliului de Securitate că intervenția sa în Palestina a fost determinată, pe lângă legitima apărare, de voința de a pune capăt masacrelor comise de trupele israeliene, considerate crime contra umanității. Iar intervenția militară a Turciei în Cipru e considerată reprezentativă pentru o intervenție umanitară ce-și găsește fundamentul într-un tratat: conform documentelor turcești, masacrele contra etnicilor turci au început în 1963 iar guvernul cipriot n-a respectat niciodată dispozițiile constituționale astfel încât au fost comise masive violări ale drepturilor omului împotriva comunității turcești, fondatoare a statului. De aceea, în virtutea art.3 al Tratatului de garanție, guvernul turc a intervenit datorită gravității situației, pentru a pune capăt masacrelor contra comunității turce invocându-se, în același timp, și inacțiunea Consiliului de Securitate; deci izvorul juridic al intervenției n-a fost dreptul internațional general (care ar prevedea intervenția umanitară) ci Tratatul de garanție și lipsa de acțiune a Consiliului de Securitate, ceea ce trimite, în ultimă instanță la legitima apărare. Cu ocazia intervenției Turciei în 1975, nu se mai invocă violarea drepturilor elementare ale comunității turcești și ale întregii populații cipriote, guvernul turc apreciind că având în vedere că era vorba de unul din cele mai sălbatice masacre ale istoriei umanității, intervenția era profitabilă tuturor ciprioților și întregii omeniri. Putem deci conchide că motivarea umanitară unilaterală deși a existat în practica statelor, n-a fost niciodată acceptată de către Consiliul de Securitate; cea mai mare parte a statelor membre care au participat la discutarea la ONU a unor astfel de cazuri au arătat în pozițiile lor că justificarea unei intervenții

prin motive umanitare nu era decât un pretext.

Totuși, statele n-au încetat să invoce drepturile omului ca motiv de intervenție armată. Astfel, în dezbaterile din Consiliul de Securitate referitoare la conflictul din 1971 dintre India și Pakistanul Oriental (actualmente Bangladesh), reprezentantul Indiei a subliniat că guvernul său considera situația de legitimă apărare, ținând cont de nenumăratele violări ale frontierelor, bombardamente ale satelor indiene, de fluxul de refugiați ce era apreciat ca o agresiune; având în vedere și pozițiile ambigue ale statelor membre ale Consiliului de Securitate, nu s-a putut adopta decât o rezoluție prin care se cerea comunității internaționale să ofere asistență pentru alinarea suferințelor refugiaților iar secretarului general să desemneze un reprezentant însărcinat cu bune oficii în soluționarea problemelor umanitare, ceea ce înseamnă încă o dată nerecunoașterea explicită sau implicită a dreptului de intervenție armată umanitară, chiar India accentuând legitima apărare și doar timid pe dreptul său de a pune capăt violărilor drepturilor omului.

De asemenea, violarea masivă a drepturilor omului a avut un caracter subsidiar în construcția juridică a motivației intervenției vietnameze în Cambodgia din 1979, în ciuda caracterului notoriu al crimelor contra umanității comise de regimul kmerilor roșii; ar fi fost și dificil ca ceilalți membri ai Consiliului să accepte că intervenția Vietnamului era cauzată de motive umanitare, așa că rezoluția adoptată s-a limitat să sublinieze principiul neintervenției cu amendamentul făcut de URSS și R. D. Germană că existența regimului lui *Pol Pot*, susținut de China, crea o amenințare a păcii și securității internaționale. La fel, represaliile armate israeliene în Libanul de Sud, începând cu 1977 au avut loc ca motivație - pe lângă legitima apărare (remediu universal) - și protecția creștinilor din regiunea respectivă, care erau victime ale bombardamentelor; și de această dată, dezbaterile din Consiliul de Securitate au respins această argumentare și au condamnat acțiunile așa-ziselor forțe

armate creștine, considerate ca o piedică esențială în instaurarea păcii în Liban.

Toate cazurile prezentate demonstrează cât de departe suntem de acceptarea ca legitimă a intervenției armate umanitare unilaterale a statelor; chiar dacă dispune de legitimitate, ea nu are legalitate pozitivă, adică o intervenție de acest tip poate avea o puternică justificare morală dar rămâne lipsit de bază juridică. Pentru a trece de la etică la morală trebuie parcurs drumul de la dezirabil la posibil, ceea ce e greu și în dreptul intern, cu atât mai mult în dreptul și relațiile internaționale. Dacă în ultimii ani au marcat și evoluții promițătoare în justificarea necesității asistării victimelor în situații de urgență care ar antrena un risc umanitar grav, Consiliul de Securitate și-a păstrat pentru sine dreptul de intervenție armată umanitară, uneori autorizând o coaliție de state să execute mandatul conferit.

În ce privește protecția unilaterală a statelor în domeniul *asistenței umanitare* internaționale, aceasta nu este privită ca o imixtiune ilegală, existând totuși un anumit consens că ea nu poate fi formulată fără consimțământul autorităților competente ale statului primitor. Practica a arătat că acest consimțământ este cerut pentru a face posibilă livrarea asistenței în caz de dezastre, adoptată în 1991 la Santiago de Chile, cu prilejul celei de-a 21-a sesiuni a Adunării Generale a Organizației Statelor Americane. Chiar aceia care cred că asistența umanitară este un drept al omului, nu admit că acestui drept îi corespunde o obligație corelativă a statelor terțe de a comite o ingerință pentru asigurarea respectării dreptului respectiv. Totuși, dacă refuzul unui stat de a-și da consimțământul la primirea asistenței umanitare este nejustificat, statul care a oferit asistență ca și alte state pot aplica măsuri și contramăsuri compatibile cu dreptul internațional, adică fără folosirea forței; justificarea adoptării acestora constă în faptul că prin refuzarea primirii ajutorului umanitar se încalcă teritoriul respectiv, atât pe timpul conflictelor armate cât și în situații de urgență, art. 14 din Protocolul adițional II la Convențiile de la Geneva interzicând utilizarea înfometării civililor ca metodă de

luptă. În sprijinul acestei afirmații vine Rezoluția nr. 45/170 din 1990 a Adunării Generale a ONU care a condamnat Irakul pentru că a refuzat să trimită ajutorul umanitar oferit Kuwait-ului ocupat de guvernul kuveitian în exil. În concluzie, ceea ce nu poate orice stat să facă în nici o împrejurare este să folosească forța împotriva statului care refuză asistență umanitară. Și aceasta pentru motivul că „atunci când acțiunea internațională umanitară impune constrângere, decizia de a recurge la aceasta poate fi luată numai de un organism autorizat de dreptul internațional; în împrejurările actuale și în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, un astfel de organism nu poate fi decât Consiliul de Securitate³. Numai el poate determina dacă nu există alternativă la uzul de forță și dacă prevederile interne necesare au fost parcurse.

2. Practica organizațiilor internaționale

Este un fapt de necontestat ca în cazuri de agresiuni, de crime împotriva umanității și de genocid, comunitatea internațională n-a mai invocat neutralitatea și nu s-a mulțumit doar cu o abordare exclusiv umanitară, dar cine a putut acționa în numele comunității internaționale pentru ca asistența umanitară să-și merite numele, depunând eforturi paralele pentru respectarea drepturilor omului și pentru a îndeplini cerințele justiției? Evident, organizațiile internaționale, din moment ce statele n-au un drept de intervenție umanitară; dar care organizații internaționale? cele care cuprind organizațiile regionale și organizația mondială, care au atribuții în domeniul menținerii păcii și securității internaționale.

În ceea ce privește *organizațiile regionale*, prohibiția intervenției unilaterale este extinsă și la grupurile de state, chiar dacă sunt asociate într-o comunitate regională și chiar în cazul în care sunt invocate motive umanitare. Actele constitutive ale organizațiilor regionale interzic astfel de intervenții umanitare⁴ iar rezoluțiile ONU sunt categorice în afirmația că nici un stat sau grup de state nu au dreptul să intervină.

Totuși, acțiunile întreprinse de organizațiile regionale ale statelor în favoarea drepturilor omului nu sunt privite ca o violare

a principiului neingerinței, ci în întregime legitime deoarece ele pot adopta în conformitate cu actul lor constitutiv măsuri sau sancțiuni politice, economice sau diplomatice împotriva statului responsabil de violarea drepturilor omului. Astfel, în cadrul OSCE, în Declarația de la Helsinki din 1992 se arată: „7. *Reafirmăm viabilitatea principiilor directoare și valorilor comune ale Actului Final de la Helsinki și ale Cartei de la Paris, întruchipând responsabilitățile statelor unul față de celălalt și ale guvernelor față de popoarele lor. Aceasta este conștiința colectivă a comunității noastre. Evidențiem drepturile democratice ale cetățenilor de a cere guvernelor respectarea acestor valori și standarde.* 8. *Subliniem că „angajamentele asumate în domeniul dimensiunii umane a OSCE constituie subiecte de preocupare directă și legitimă a tuturor statelor participante și nu aparțin exclusiv afacerilor interne ale statului respectiv. Protejarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și întărirea instituțiilor democratice continuă să fie baza vitală a securității noastre atotcuprinzătoare”.* Deși organizațiile regionale pot avea o datorie de a oferi asistență umanitară în sensul specificat mai sus, dacă e vorba de o intervenție armată, aceasta poate fi inițiată și desfășurată numai în conformitate cu art. 53 al Cartei ONU care prevede atribuțiile unei astfel de organizații în domeniul menținerii păcii și securității internaționale, susceptibile de a fi îndeplinite la nivel regional, dar numai sub autorizarea și controlul Consiliului de Securitate.

Practica organizațiilor regionale de a interveni cu forța armată fără autorizarea Consiliului de Securitate a creat precedente; așa este, spre exemplu, cazul intervenției făcute în numele OSA în Republica Dominicană în 1965, care a provocat o veritabilă criză în organizația panamericană ce a putut fi depășită numai după mulți ani. Argumentul că utilizarea forței de către organizația regională este cauzat de „paralizia” Consiliului de Securitate provocată de utilizarea sau chiar de abuzul de utilizare al dreptului de veto al membrilor permanenți, nu este deloc convingător: dacă

PUNCTE DE VEDERE

există astfel de situații extreme, mai legitim ar fi să se recurgă la obținerea unui vot favorabil al Adunării Generale care ar putea autoriza folosirea forței, așa cum s-a întâmplat în 1950 prin rezoluția 377 (V) „*Uniți pentru Pace*” când s-a putut interveni în războiul din Coreea.

De altfel, chiar Carta ONU prevede că organizațiile regionale pot fi utilizate de către Consiliul de Securitate pentru acțiunile de menținere a păcii și securității internaționale; așa se face că în ultimii ani s-a realizat o relație de cooperare strânsă în situațiile în care drepturile umane fundamentale au fost violate. Pe această bază s-au desfășurat acțiunile comune ale Consiliului de Securitate cu Uniunea Europeană în criza iugoslavă, cu Organizația Unității Africane în crizele din Somalia, Liberia și Ruanda, cu Organizația Statelor Americane în criza din Haiti, practică ce demonstrează importanța cooperării în contextul prevăzut de capitolul al VIII-lea al Cartei ONU.

În ceea ce privește *organizația mondială*, dreptul de ingerință armată cu caracter umanitar este prevăzut în contextul capitolului al VII-lea al Cartei Națiunilor Unite dar n-a fost aplicat în practică de către Consiliul de Securitate în 1990. Pentru a elibera Kuweitul s-a recurs la sistemul de securitate colectivă adoptat în 1945), Rezoluția 688 din 5 aprilie 1991 a Consiliului de Securitate reprezintă prima manifestare a dreptului acestui for internațional de tipul intervenției armate umanitare; ea a fost motivată de îngrijorarea Consiliului față de reprimarea populației civile irakiene din nordul și sudul Irakului, inclusiv în zonele locuite de kurzi, situație care a fost calificată drept o amenințare la adresa păcii și securității internaționale, creând perspectiva ca și în viitor să se poată recurge la astfel de soluții în situații similare. De fapt, originea dreptului de intervenție armată organizată al Consiliului de Securitate este anterior anului 1991. Spre deosebire de textul rigid al Cartei ONU care dă întâietate suveranității statelor față de protecția drepturilor omului, practica internațională progresează rapid în acest domeniu încercând să se adapteze realităților

scenei internaționale. Aceste evoluții sunt evidente în cel puțin trei domenii și anume: proliferarea instrumentelor juridice ale drepturilor omului, dezvoltarea jurisdicției penale internaționale⁵ și intensificarea acțiunilor de prevenire a violărilor masive ale drepturilor omului sau de prevenire a catastrofelor umanitare provocate de dezastruri naturale ori de alte situații de urgență⁶ (inclusiv conflicte armate interne și internaționale).

Reamintim că la originea practicii intervenției umanitare a organizației mondiale s-a aflat recunoașterea faptului că populația aflată în pericol de a fi înfometată, masacrată, exterminată, deportată pe scară largă sau supusă la diverse forme de opresiune gravă și ireversibilă are dreptul să primească asistență umanitară; acest principiu a fost stabilit de Rezoluția 43/131 din 1988 a Adunării Generale referitoare la asistența umanitară a victimelor dezastrurilor naturale și altor situații similare de urgență în care se statuează că „*abandonarea victimelor fără asistență umanitară constituie o amenințare a vieții omenești și o ofensă a demnității umane*”.

Principiul respectiv a fost reafirmat și prin Rezoluția 45/100 din 1990 a Adunării Generale în care se cere stabilirea de „*coridoare umanitare*” pentru distribuirea ajutorului de urgență oferit de state și de organizațiile inter și neguvernamentale; el a fost confirmat de numeroase rezoluții ulterioare ale Consiliului de Securitate, aplicabile unor cazuri concrete. Astfel încât dreptul la asistență al populațiilor aflate în pericol poate fi astăzi considerat ca o parte integrantă a dreptului internațional public.

Pe această bază și în împrejurările permise la cooperare internațională, Consiliul de Securitate a mers mai departe și a decis ca această asistență umanitară internațională să poată fi acordată inclusiv pe baza capitolului al VII-lea al Cartei, adică prin utilizarea măsurilor de constrângere cu folosirea forței armate instituindu-se astfel dreptul de intervenție umanitară; evoluția de la dreptul la asistență al populațiilor aflate în pericol la dreptul de intervenție umanitară al

Consiliului de Securitate a fost gradual, pe măsura evoluției practicii acestui organism.

Astfel, Rezoluția 688, sus menționată este apreciată de specialiști ca fiind ambiguă în ceea ce privește faptul dacă amenințarea păcii a fost provocată de situația internă din Irak (cum sugerează paragraful 1) sau de consecințele valului masiv de refugiați către țările vecine (cum se arată în preambul); chestiunea e importantă pentru a ști dacă situația internă dintr-un stat poate fi calificată drept o amenințare la adresa păcii și securității internaționale deși răspunsul fusese dat cu ani în urmă când în art. 2 al Cartei s-a prevăzut că suveranitatea statului asupra problemelor sale interne nu împiedică recurgerea la prevederile capitolului VII sau când apartheidul din Africa de Sud fusese deja calificat ca fiind o astfel de amenințare. Deși Rezoluția 688 nu autoriza măsuri coercitive, alianța antiirakiană a utilizat-o pentru a impune Bagdadului enclavă umanitare nelimitate în vederea declanșării operației de asistență umanitară „*Provide Comfort*” iar imediat după aceea s-a transferat Națiunilor Unite managementul acestor enclavă umanitare, menținându-se blocada aeriană (zone de excludere) asupra părții de sud și de nord a Irakului, ceea ce a constituit motivul unor bombardamente ulterioare repetate efectuate de anglo-americani.

Practica Consiliului de Securitate în domeniul intervenției armate umanitare s-a reflectat și în Rezoluția 770 din 1992 privind situația din Bosnia-Herțegovina, care a fost calificată expres drept o amenințare la adresa păcii și securității internaționale (Preambul), fapt pentru care s-ar putea folosi forța pentru facilitarea acordării asistenței umanitare bosniacilor aflați în stare de război; recursul expres la forță în acest scop în Bosnia se va face prin Rezoluția 816 din 1993. De fapt, prima autorizare dată de Consiliul de Securitate unei misiuni militare de sprijinire a unei intervenții umanitare a fost făcută la 3 decembrie 1992 în Rezoluția 794 asupra Somaliei, când se reconfirmă că o situație internă poate fi o amenințare la adresa păcii și securității internaționale (Preambul), autorizându-se statele membre ale ONU „*să folosească toate mijloacele necesare pentru a*

PUNCTE DE VEDERE

realiza cât mai curând posibil, un mediu sigur operațiunilor de asistență umanitară” (par. 10); rezoluția respectivă a constituit baza operațiunii „Restore Hope” desfășurate de o coaliție internațională condusă de SUA, fiind în final, din păcate, un eșec.

Dar începutul fusese făcut și logica Rezoluției 794 autorizând operațiuni militare umanitare, mandatate de Consiliul de Securitate dar desfășurate de coaliții internaționale ad-hoc (de „bunăvoință”), s-a repetat în anii următori în Rezoluția 929 din 1994 care a stat la baza „Operațiunii Turquoise” condusă de Franța, de salvare a refugiaților ruandezi; în Rezoluția 940 din 1994 care a permis SUA să organizeze o forță multinațională pentru a repune în drepturi guvernul legitim din Haiti; în Rezoluția 1101 din 1997 prin care sub conducerea Italiei s-a desfășurat sub protecție militară operațiunea „Alba” de ajutoare umanitară a albanezilor. În Haiti și Albania, operațiunile n-au avut numai componente militară și umanitară ci și „reconstrucție post conflictuală a păcii”, ceea ce le încadrează în tipul de operațiuni „polivalente”, la fel ca în

acțiunile desfășurate pe baza Rezoluției 1031 din 1995 asupra Bosniei (IFOR și apoi SFOR) și pe baza Rezoluției 1244 asupra situației din Kosovo (KFOR); și asta pentru că „reconstrucția post conflictuală a păcii” desfășurată în conformitate cu Agenda pentru Pace pare a fi în epoca noastră tot mai necesară din punct de vedere politic în unele situații de dezintegrare a statelor. În concluzie, dreptul internațional - în epoca mondializării - tinde să considere licite, intervențiile militare având caracter umanitar.

Această practică a Consiliului de Securitate de a autoriza intervenția umanitară desfășurată de un stat sau o coaliție de state nu poate însemna că același drept îl au și statele sau asocierile de state ori chiar organizațiile regionale; majoritatea covârșitoare a juriștilor internaționali consideră că un astfel de drept ar duce la încălcarea Cartei ONU care prevede obligația de neintervenție și interzicerea folosirii forței, chiar și în cazurile de violări ale drepturilor internațional umanitar (pe care statele trebuie să-l respecte și să facă să fie respectat în toate împrejurările) sau de violări masive grave și

sistematice ale drepturilor omului. Unii cred că asta creează dacă nu o ambiguitate măcar o anume ipocrizie a dreptului internațional, atât timp cât din dreptul victimelor la asistență umanitară nu decurge și un drept al statelor de a acorda această asistență prin toate mijloacele, inclusiv prin forță militară; dar, dacă s-ar merge pe această logică s-ar ajunge ușor de la dreptul de intervenție umanitară la o datorie de intervenție umanitară ceea ce nu este prevăzut în nici un instrument internațional.

În contextul internațional actual se poate considera cel mult că statele au o obligație morală atât în ceea ce privește acordarea de asistență umanitară cât și în primirea și facilitarea sprijinului pentru victimele unui dezastru umanitar. Oricum, practica organizației mondiale demonstrează natura dinamică a dreptului internațional și e mai mult decât sigur că evoluțiile în domeniul dreptului de intervenție umanitară prin folosirea forței armate nu se vor opri în acest stadiu, așa cum o confirmă și ceea ce s-a întâmplat în Kosovo în anul 1999 și după aceea.

NOTE:

¹ Arturo Marcheggiano, *Brațul înarmat al ONU*, RRDU nr. 27/1999, p. 19-23. Autorul argumentează inacceptabilitatea intervenției prin următoarele motive: intervenția ar contribui la crearea unei mari și grave nesiguranțe a relațiilor internaționale; o asemenea intervenție ar putea dăuna oricărui sistem de securitate internațională, bazat pe Carta ONU; s-ar crea premise și riscuri evidente ale unor posibile abuzuri; violările drepturilor omului ar putea constitui un pretext pentru o intervenție armată având o finalitate complet contrară scopului.

² Mihail E. Ionescu, *Componenta militară a strategiei României pentru aderarea la NATO*, în volumul *România NATO, parteneriat și cooperare*, Editura Militară, București, 1999, p. 43. Autorul subliniază și faptul că în perioada actuală mediul internațional de securitate prezintă o fluidizare accentuată în contextul unor evoluții contradictorii, ceea ce implică proiectarea și promovarea unor măsuri de securitate adecvate, având la bază principiul și aranjamente care să răspundă eficient noilor riscuri și amenințări.

³ Jovan Patnogie, *New Issues for international humanitarian law regarding humanitarian law regarding humanitarian assistance*, International Institute of Humanitarian Law, Milan, 2000, p. 16.17.

⁴ Exemple în acest sens sunt art. 18 din Carta OSA, art. 3 din Carta OUA, art. 8 din Pactul Ligii Arabe. În Europa, Declarația și Deciziile de la Helsinki din 1992 nu mai vorbesc de principiul neintervenției ci de consultări și acțiuni concertate pentru securitatea tuturor statelor europene.

⁵ Dreptul internațional al drepturilor omului s-a constituit atât în jurul ONU (Declarația Universală din 1948, Pactul internațional privind drepturile civile și politice din 1966, Convenția împotriva torturii din 1984, etc.) cât și al organizațiilor regionale (Convenția europeană a drepturilor omului din 1950, Convenția americană din 1969, Carta africană a drepturilor omului și popoarelor din 1981, etc.). Principiile acestor texte sunt obligații erga omnes, pe care statele trebuie să le respecte în toate împrejurările, fără nici o excepție, contractuală ori prin solicitare de reciprocitate. Suveranitatea statelor s-a diminuat astfel prin declararea drepturilor omului ca subiect al interesului direct și legitim al comunității internaționale, fără a aparține exclusiv problemelor interne ale vreunui stat.

⁶ După confirmarea principiilor și sentințelor Tribunalului de la Nurnberg printr-o rezoluție din 1946 a Adunării Generale a ONU, în 1993 s-a creat Tribunalul de la Haga pentru fosta Iugoslavie, în 1994 cel de la Arusha pentru Ruanda iar în 1998 s-a semnat Convenția de la Roma privind Statutul Curții Penale Internaționale cu caracter permanent. Toate aceste forme de jurisdicție penală internațională demonstrează acest lucru: instituirea urmăririi penale împotriva fostului lider chilian Augusto Pinochet de către un procuror spaniol și apoi de alte autorități britanice și chiliene; decizia din 1999 a unui tribunal francez de a cerceta penal un căpitan din forțele armate ale Mauritaniei în baza Convenției internaționale contra torturii din 1984; emiterea unui mandat de arestare belgian în anul 2000 pentru urmărirea penală a unui oficial congolez care nici măcar nu se afla pe teritoriul Belgiei; instituirea după anul 2000 în Sierra Leone, Timorul de Est și Cambodgia a unor jurisdicții mixte-internaționale și naționale, pentru reprimarea violărilor masive și sistematice ale drepturilor omului; vezi pe larg în acest sens, Claudia Militaru, *Justiție fără frontiere*, în RRDU nr. 23/2001, p. 36.

The contemporary international community is based on multiethnic and multicultural companionship and cooperation, promoting the international security patterns that attune our interests, including the ethno-religious ones. This is the trend of the foreign policy promoted by Romania in the Black Sea area.

O nouă gestionare a resurselor de securitate: Autoritatea Națională a Resurselor de Securitate

dr. Francisc TOBĂ,
președinte-director general ROMAERO S.A.

Caracteristicile mediului de raporturilor de eficiență costuri – rezultate) se traduce în direcții de acțiune națională. Combaterea birocrăției excesive a securitate internațional actual, coroborate cu opțiunile naționale politico-militare, ar trebui să determine guvernul României să *reconsidere problematica gestionării resurselor de securitate, din perspectiva necesităților și capacităților naționale.*

Calitatea de invitat (implicit, cea de membru cu drepturi depline) la structurile colective de securitate ale NATO, presupune ca *România să dispună de un sistem coerent de gestionare a resurselor de securitate.*

Prin resurse de securitate (RS) se înțelege atât totalitatea capacităților naționale de cercetare, proiectare, realizare, valorificare, consultanță în domeniul intelectual și material, reclamate de implementarea Strategiei Naționale de Securitate, cât și resursele atrase ca efect al apartenenței României la diferite structuri colective de securitate.

Resursele de securitate sunt coerent fundamentate în Strategia de Securitate Națională a României.

Valorificarea lor eficientă (pe baza

Resursele umane ocupă un loc central, societatea fiind în ansamblul ei **resursă esențială, instrument și beneficiară** a stării de securitate națională. Astfel, **regimul democratic** se constituie într-o **resursă de referință.**

Întregul sistem politic se va perfecționa, pentru a se deschide către cetățean și pentru a completa democrația reprezentativă cu virtuțile democrației participative; prin urmare, exercitarea puterii politice va asigura participarea și controlul cetățeanului asupra instituțiilor și procesului de luare a deciziilor, prin respectarea normelor și regulilor democratice, în concordanță cu prevederile Constituției.

Instituțiile statului de drept trebuie, la rândul lor, să contribuie la corecta identificare, clasificare și gestionare a **resurselor societății**, atât a celor umane, cât și a celor materiale. De aceea, se impun: asigurarea corectitudinii actului administrativ și de justiție, stabilitate legislativă și simplificarea cadrului juridic, afirmarea justiției ca instituție a cinstei și profesionalismul.

Corupției, a economiei subterane, a tuturor categoriilor de evaționism, a traficului ilegal de idei și oameni, se detașează ca priorități în gestionarea resurselor naționale. După cum, asigurarea unui cadru favorabil de afaceri, descentralizarea politico-administrativă, stimularea inventivității și inițiativei individuale contribuie în mod direct la redimensionarea, în sens pozitiv, a bazei de resurse ale țării. În acest context, iese în evidență și mai pregnant, faptul că principala resursă a statelor avansate rămâne, practic, tot omul, încadrat în sisteme sociale axate pe eficiența acțiunii.

Resursele economice, la rândul lor, includ atât componente materiale, cât și structuri de organizare a activităților specifice. În sfera analizată, se impun: consolidarea stabilității macroeconomice, adoptarea unor politici fiscale coerente, reforma impozitelor, reducerea cheltuielilor interne și restructurarea marilor companii și societăți ale statului, o politică monetară și a

cursului de schimb adecvată; stimularea, prin reglementări eficiente și sub diferite forme, a întreprinderilor mici și mijlocii; definitivarea privatizării și modernizării, cu accent pe dinamizarea domeniilor industriale și productive care au potențial – în condițiile programelor sectoriale de aderare la UE ori convenite cu organismele financiare internaționale; promovarea unor politici industriale funcționale, corespunzătoare nevoilor sociale și adaptabile cerințelor pieței; dezvoltarea cooperării economice internaționale, prin forme noi, mai active și stimulative de comerț exterior; consolidarea sectorului bancar și de asigurări; relansarea agriculturii și dezvoltarea silviculturii; amenajarea teritoriului și reabilitarea infrastructurii de transport; promovarea noilor tehnologii eficiente și trecerea efectivă la realizarea funcționalităților unei societăți informaționale; orientarea spre atragerea de investiții străine, îndeosebi din spațiul european și euroatlantic, ca sursă a motivației pentru includerea României în sistemele de securitate respective; garantarea unui sistem concurențial liber și onest.

Securitatea socială trebuie avută constant în atenție. Ea reprezintă o resursă vitală a securității naționale și în formula **coeziunii social-economice**, un indicator de primă mărime al stării de securitate internă.

Problemele securității sociale se referă, între altele, la starea de insecuritate individuală, la declinul demografic și fragilizarea stării de sănătate a populației, la emigrația tineretului instruit și superdotat, la insuficienta consacrare, pe toate componentele, a societății civile și la absența unei clase de mijloc puternice. Politica în domeniul securității sociale vizează toate aceste aspecte, cu accent pe combaterea sărăciei, consolidarea dialogului și a solidarității sociale și alinierea la normele europene în domeniul ocupării forței de

muncă. Principalele fenomene sociale care alterează coeziunea societății românești și accentuează vulnerabilitatea acesteia la crize și macroeconomic și la incoerența cadrului legislativ.

Factorii politici își propun să: consolideze coeziunea social-economică prin promovarea dialogului și coeziunii sociale prin implicarea statului ca factor de echilibru, în contracararea efectelor negative ale procesului de tranziție și evoluțiilor economiei de piață; reforma sistemului de securitate socială și diminuarea deficitului de finanțare a protecției sociale; elaborarea, în cooperare cu partenerii sociali, a Planului național de acțiune în domeniul ocupării forței de muncă, ce va asigura coerența acțiunilor pe piața muncii; descentralizarea deciziei administrative în domeniul raporturilor de muncă; ocuparea forței de muncă în concordanță cu orientările UE, diminuarea șomajului și asigurarea unei protecții sociale reale a șomerilor, inclusiv prin atragerea și implicarea acestora în activități de utilitate publică, desfășurate în perioada disponibilizării; realizarea reformei pensiilor, în scopul diversificării resurselor de asigurare, eliminării inechităților și creșterii în termeni reali a pensiilor; perfecționarea sistemului de asistență socială; îmbunătățirea stării de sănătate a populației, încurajarea și reglementarea producției interne a medicamentelor de bază; asigurarea protecției copilului – ca prioritate națională – și reglementarea sistemului de adopții, în conformitate cu Strategia de aplicare a Convenției ONU; sprijinirea și întărirea familiei, entitate socială fundamentală; dezvoltarea civismului, a solidarității sociale și a dialogului intercultural.

În poca acutală – dominată de tendințe de modificarea a mediului internațional de securitate, de globalizare și ciocniri între grupări civilizaționale –

resursele de identitate etno-culturală au o însemnătate remarcabilă. Problemele de fond ale acestui domeniu – care ar putea fi numite ale unei securități culturale, în sens larg – sunt în mod direct legate de nevoia afirmării unor mentalități și atitudini noi, care să contribuie la configurarea dimensiunii culturale și civilizatorii a reformelor, cerută, în mod implicit, de procesul integrării europene și euro-atlantice. Spiritul comunitar, solidaritatea națională, cultura comunicațională, atitudinea față de performanță, respectul pentru elite și promovarea lor se află încă în stadii insuficiente de dezvoltare. De aceea, punerea în valoare și dezvoltarea potențialului cultural, științific și uman de care dispune România constituie o componentă și o resursă esențială a securității naționale și a modernizării societății românești.

În vederea asigurării resurselor de securitate culturală sunt necesare: promovarea societății educaționale în cooperare cu societatea civilă și în conformitate cu Carta Albă a Educației și Formării, elaborată de Uniunea Europeană; continuarea reformei sistemului de învățământ, ca fundament al politicilor în domeniul resurselor umane; asigurarea educației de bază, creșterea calității învățământului preuniversitar; racordarea învățământului superior la cerințele sociale și economice; promovarea, în sistemul educațional, a cerințelor societății informaționale; îmbunătățirea cadrului legislativ și instituțional pentru cercetare-dezvoltare; dezvoltarea și promovarea tehnologiei informației și creșterea numărului de specialiști în acest domeniu; protejarea, conservarea și restaurarea patrimoniului național și promovarea sa ca parte a patrimoniului cultural universitar; promovarea, ca fundament al dezvoltării durabile a națiunii ca nucleu al identității naționale;

EVENIMENT STRATEGIC

protejarea diversității culturale și religioase, promovarea multiculturalismului și multiconfesionalismului, a dialogului cu reprezentanții vieții religioase; pregătirea populației pentru impactul cultural al integrării europene și euro-atlantice.

Resursele de siguranță națională și ordine publică se plasează la confluența apărării intereselor statului și ale cetățeanului; acest domeniu reprezintă o componentă importantă a politicii de securitate a României. Acțiunile specifice în domeniul menținerii ordinii publice și siguranței naționale vor viza prevenirea și combaterea fenomenului infracțional, protejarea cetățenilor, a proprietății private și a celei publice și a infrastructurii de interes strategic.

Apărarea națională, la rândul ei, beneficiază de un autentic complex de resurse interne, și prin aderarea la NATO va avea acces la patrimoniul comun de resurse de apărare și securitate al Alianței. O bună gestionare a **resurselor** apărării naționale reclamă: adâncirea și finalizarea reformei militare; îndeplinirea obiectivelor asumate prim Programul Național Anual pentru Integrare în NATO și asigurarea interoperabilității cu forțele Alianței; participarea susținută la Parteneriatul pentru Pace și dezvoltarea cooperării militare bi și multilaterale, în vederea realizării obiectivelor de parteneriat asumate de România; constituirea și consolidarea capacităților necesare pentru îndeplinirea performantă a obligațiilor asumate de România, de a participa în cadrul unor operațiuni de menținere a păcii, de salvare, de răspuns la crize, de combatere a terorismului și de asistență umanitară la nivel subregional și regional; adaptarea la condițiile contemporane a sistemului de mobilizare și planificare integrată a apărării și asigurarea concordanței dintre obiectivele propuse și resursele alocate; operaționalizarea forțelor

destinate participării la misiuni ale Uniunii Europene, în cadrul politicii europene de securitate și apărare, ca și ale NATO, ONU și ale forumurilor/inițiativelor subregionale; managementul eficient al resurselor umane și restructurarea forțelor, concomitent cu creșterea gradului de profesionalizare a personalului armatei și modernizarea învățământului militar; asigurarea stocurilor de echipamente, tehnică de luptă, muniții și materiale; îmbunătățirea colaborării între serviciile de specialitate, pe linia schimbului operativ de informații, vizând factori de risc la adresa securității și stabilității interne etc.

În fine, **politica externă** a României constituie principalul mijloc de promovare a valorilor și intereselor naționale în plan internațional. Aderarea la NATO și integrarea în UE sunt direcțiile prioritare de acțiune ale României în plan internațional.

Pentru realizarea obiectivelor vizate este absolut obligatorie valorificarea resurselor specifice, având drept finalitate: promovarea candidaturii României pentru aderarea la Alianța Nord-Atlantică și crearea condițiilor necesare pentru aceasta; intensificarea negocierilor și accelerarea pregătirii pentru integrarea în Uniunea Europeană, inclusiv implicarea în procesul de realizare a Politicii Europene de Securitate și Apărare; aprofundarea Parteneriatului Strategic Intensificat cu SUA, dezvoltarea relațiilor bilaterale privilegiate cu țările NATO și UE; consolidarea relațiilor cu statele membre ale Uniunii Europene – în plan bi și multilateral – cu țările vecine și cu statele cu care România are relații tradiționale; dezvoltarea cooperării cu statele din regiune, inclusiv prin participarea la proiecte de cooperare regională, sub-regională, transfrontalieră și în cadrul euroregiunilor; dezvoltarea, pe baze pragmatice, a relațiilor privilegiate cu Republica Moldova; consolidarea rolului

OSCE și ONU; respectarea strictă a angajamentelor internaționale în domeniul neproliferării și controlului armamentelor, exporturilor de produse strategice și de tehnologie cu dublă utilizare, precum și participarea activă la dezbaterile, din diverse foruri, pe această temă; promovarea unei politici în plan bilateral sau într-un cadru internațional pentru asigurarea securității și stabilității în Europa de Sud-Est, ca și în Caucazul de Sud și întreaga regiune a Dunării și Mării Negre; sprijinirea comunităților românești din afara granițelor pentru păstrarea identității naționale, culturale și spirituale și identificarea potențialului de suport al acestora pentru realizarea obiectivelor diplomației românești etc.

Potențialul intelectual al poporului român, nivelul de pregătire și educație în tradiție europeană, dorința de însușire a ceea ce este performant la nivel mondial constituie cele mai importante garanții pentru succesul eforturilor de modernizare a societății românești.

Resursele politice și suportul social sunt oferite de însușirea unanimă de către toate forțele politice și instituțiile publice din România a opțiunii pentru integrarea europeană și euroatlantică, de sprijinul larg acordat de societatea românească eforturilor de modernizare și integrare europeană.

Pentru atingerea obiectivelor de securitate națională vor fi alocate **resurse financiare** corespunzătoare, atenția fiind concentrată asupra utilizării acestora cu eficiență.

Strategia Națională a României prevede măsuri pentru identificarea și gestionarea ansamblului resurselor țării, umane și materiale, interne și externe; în același timp sunt proiectate direcții de eficientizare a gestionării resurselor, prin: aplicarea managementului resurselor pe

EVENIMENT STRATEGIC

bază de programe integrate pentru toate instituțiile angrenate în activități în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale; asigurarea unei mai bune coordonări a instituțiilor implicate în asigurarea resurselor, precum și exercitarea mai eficientă a controlului parlamentar; creșterea transparenței utilizării fondurilor publice și a responsabilității față de contribuabil. În scopul realizării acestui deziderat, s-ar conveni să se înființeze structura guvernamentală denumită **AUTORITATEA NAȚIONALĂ A RESURSELOR DE SECURITATE (ANRS)**, condusă de un director cu rang de secretar de stat, cu statut de invitat permanent al CSAȚ, subordonată direct Primului Ministru.

Obiectivul principal al acestei instituții îl constituie identificarea, dimensionarea, planificarea, asigurarea, evaluarea și optimizarea alocării resurselor de securitate. ANRS va **coordona** entitățile publice și private în următoarele domenii:

- ◆ elaborarea politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune în domeniul RS, din perspectiva procesului de implementare a Strategiei Naționale de Securitate, precum și elaborarea cadrului legislativ care să permită gestionarea unitară, coerentă și integrată a domeniului de competență;

- ◆ generarea RS în unitățile de

cercetare și dezvoltare, producție și consultanță (know-how);

- ◆ relațiile internaționale din sfera comerțului, acordarea licențelor și coordonarea exportului, organizarea și participarea la târguri și expoziții interne și internaționale în domeniu;

- ◆ gestionarea alocării RS pe timp de pace, criză și război;

- ◆ gestionarea activității interministeriale și a relațiilor cu organisme internaționale în domeniul de competență. ANRS, prin structura și atribuțiile sale, va putea asigura realizarea următoarelor

obiective:

- ◆ flexibilitatea și adaptabilitatea sistemului național de asigurare a RS;

- ◆ optimizarea alocării RS necesare acțiunilor structurilor sistemului național de apărare pe timp de pace, criză, dezastre, calamități și la război;

- ◆ interoperabilitatea și integrarea în sistemele similare ale structurilor colective de securitate la care România a aderat și la care își propune să adere;

- ◆ planificarea RS determinată de planurile de politicile, strategiile și planurile de acțiune ale structurilor specifice ale statului;

- ◆ realizare interfaței comerciale între diferitele entități publice și private, controlul

și promovarea exportului, evaluarea excedentului și deficitului de resurse,

valorificarea produselor noi în domeniu;

- ◆ armonizarea juridică cu normele internaționale în domeniu;

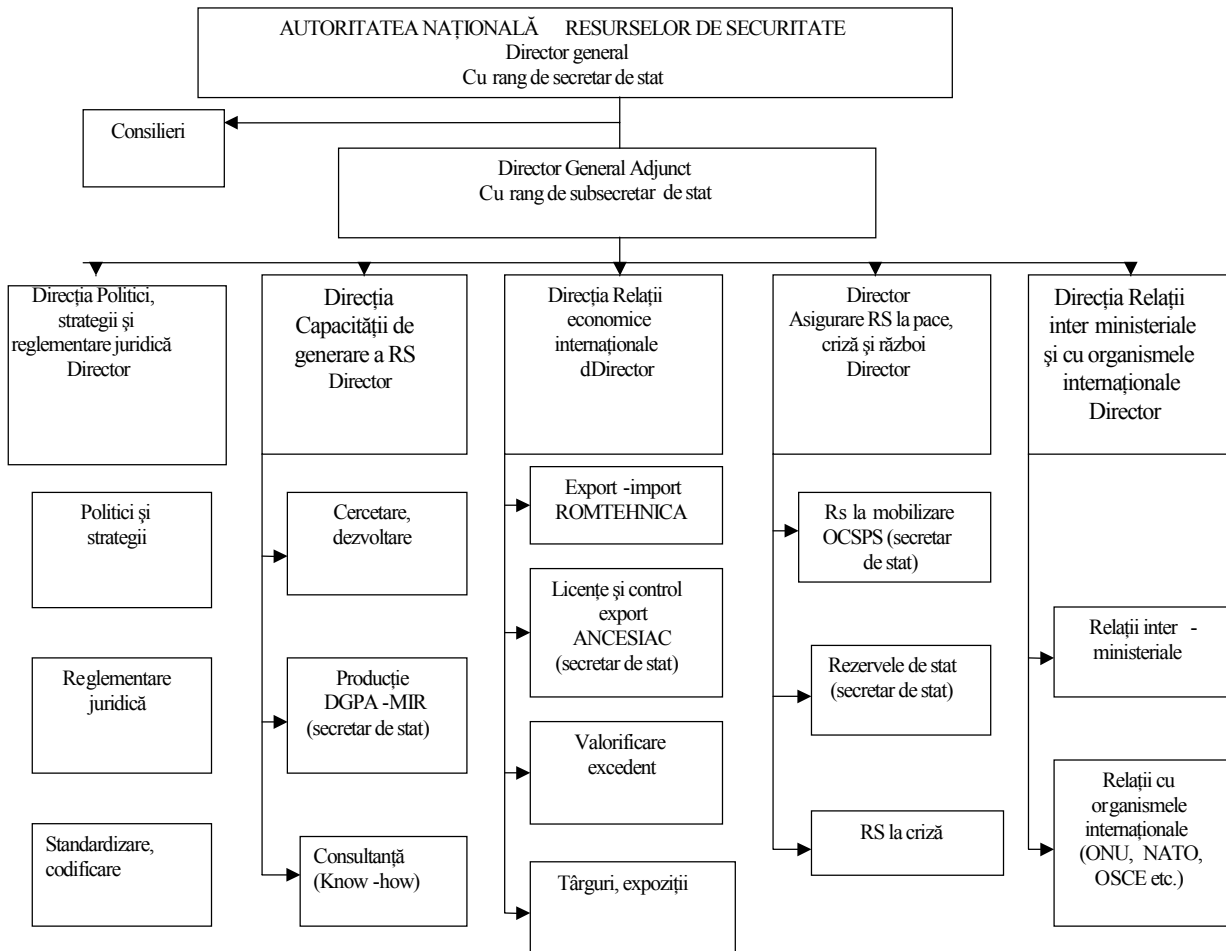
- ◆ coordonarea asigurării cu RS a sistemelor logistice proprii diferitelor componente ale statului cu atribuții în domeniu, în caz de pace, criză și război.

Calitatea de membru al guvernului și statutul de invitat permanent al CSAȚ ar conferi directorului ANRS posibilitatea de a susține **performant** deciziile la nivelul cel mai înalt în domeniul securității naționale.

Prin înființarea ANRS guvernul va dispune de o **structură guvernamentală specializată, modernă și eficientă, fără alocarea unor resurse umane și financiare noi**; după un interval de timp rezonabil, prin reconsiderarea unor componente, în prezent generatoare de paralelisme, se vor realiza **economii substanțiale** la buget, concomitent cu creșterea performanței instituționale.

Astfel, ANRS ar oferi CSAȚ și primului-ministru o structură guvernamentală unitară, omogenă concepțional și acțional, profesionistă, permițând decidenților politici majori să elaboreze și să implementeze strategii naționale coerente, eficiente, fundamentate și argumentate, în sfera resurselor de securitate.

EVENIMENT STRATEGIC

Dosar Irak

Redacția

A. Țara, populația și istoria recentă

Irakul și-a cucerit independența la sfârșitul primului război mondial (anterior a făcut parte din Imperiul Otoman). La o populație de 23.331.985 locuitori (arabi 75-80%, kurzi 15-20%, armeni, turcomani, „asirieni”), revine o suprafață de 437.072 kmp; teren înalt și accidentat în nord și nord-est, fertil în văile fluviilor Eufrat și Tigru cu o ieșire „strâmtă” la Golful Persic.

Religie: 60-69% din populație sunt musulmani șiiți, 30-37% musulmani sunniți, creștini și alții 3% etc.

Resurse naturale: petrol, gaze naturale, sulf, fosfați etc.

Poziție geopolitică, geoeconomică și geostrategică deosebită: pe direcțiile: Europa Centrală și de Sud-Est – Asia Anterioară – Golful Persic – Oceanul Indian; China de Vest – Asia Centrală – Iran – Marea Mediterană, Caucaz – Turcia – Golful Persic – Oceanul Indian, Africa de Nord – Peninsula Sinai – Asia Centrală, Peninsula Arabică – Irak – Turcia – Asia Centrală sau Caucaz.

Economie dominată de exploatarea resurselor de hidrocarburi (95% din exporturi). Războaiele cu Iranul (1980-1988; a doua „putere petrolieră” a Golfului, după Arabia Saudită în 1988 - 1990) și din Golf (1991) au subminat economia Irakului. În 1990-1991, țara a fost supusă embargoului internațional. Din 1996-1999, ONU a permis vânzări controlate de petrol, din „motive umanitare”. Parteneri comerciali: Federația Rusă, Franța, China, Elveția etc. (exporturi de 21,8 miliarde dolari în 2000). Datorie externă de 139 miliarde dolari (în 2000).

Regim politic: republică; președinte Saddam Hussein (din 1979), regim de dictatură, partid unic (Baas Arab Socialist), parlament, legislație laică și islamică. Din 1991, Irakul este supus controlului internațional asupra armelor strategice (de nimicire în masă) și spațiului aerian asupra zonelor din nordul țării (zona kurdă) și de la sud de Paralela 33° (populație șită).

Putere militară: 6 structuri de forțe și mijloace (Garda Republicană, Armata Regulată, Garda Specială Republicană – de securitate, Garda Specială – tribală de securitate, Fedainii lui Saddam – miliția populară. a clanului Hussein, Armata Ierusalimului – miliție populară).

În total, există: 6 divizii ale Gărzii Republicane și 17 ale armatei regulate (500.000 oameni), cu: 2.200 tancuri, 2.000 mașini de luptă pentru infanterie, 2.000 transportoare blindate, 200 tunuri autopropulsate, 1.500 tunuri tractate, 300 aparate MIG-21, MIG-23,

lansatoare rachete sol-aer, 1.000 rachete portabile sol-aer, 6.000 tunuri a.a., rachete cu rază scurtă de acțiune aer-sol, 20 rachete SCUD etc. (până la 1,3 milioane oameni efective).

Istorie recentă

1920 – sub mandat britanic

1930 – monarhie hashemită, stat independent, aliat al Marii Britanii.

14 iulie 1958 – Regele Feisal II este înlăturat de la putere de către generalul Kassem, sprijinit de Nasser, președintele naționalist al Egiptului. Înlăturarea monarhiei „hashemite” prooccidentale (ce conducea și Iordania) și proclamarea Republicii.

1963 - „Aripa irakiană” a Partidului Baas Arab Socialist (cu bazele în Egipt și Siria) preia puterea în stat; alte partide și grupări politice sunt interzise. Se constituie Consiliul Național al Comandamentului Revoluției, ca organ suprem al conducerii Irakului. Regim socialist arab (reforma agrară, industrializare, naționalizarea petrolului, 1972), tratate de prietenie și cooperare cu URSS (1969, 1972).

1979 – Saddam Hussein, îi succede la conducere, vărului său, mareșalul Ahmad Hassan Al-Bakhr (clanul Hussein deținea puterea absolută).

23 septembrie 1980 (război 1980-1988) – Irakul declanșează războiul împotriva Iranului cu scopul de a obține controlul asupra fluviului Chat el-Arab, la Golful Persic (1,2 milioane morți, folosirea armamentului chimic; pacea din 1991 reconfirmă frontierele din 1975).

1988 – Represiunea armatei irakiene împotriva kurzilor acuzați de colaborare cu Iranul.

1988-1990 - Irakul ajunge cel de-al doilea exportator mondial de petrol (3,7 milioane barili pe zi producție).

2 august 1990 – Trupele irakiene invadează Kuweitul; anexarea acestui stat ar fi transformat Irakul în prima mare putere petrolieră a lumii. Rezoluția Consiliului de Securitate ONU nr. 600 cere retragerea imediată și necondiționată a armatei irakiene din Kuweit. Rezoluția nr. 661 impune embargoul internațional total (financiar, economic, militar).

10 august 1990 – Cairo – Statele Ligii Arabe nu ajung la un punct de vedere comun asupra Crizei din Golf. Egiptul, Siria și Marocul se alătură Coaliției internaționale

AGENDA NATO

antiirakiene, organizată sub egida SUA, cu acordul Consiliului de Securitate.

17 ianuarie 1991 – Declanșarea Operației „*Furtună în Deșert*”, condusă de generalul SUA, Norman Schwarzkopf de eliberare a Kuweitului. Irakul lansează atacuri cu rachete asupra Israelului.

5 martie 1991 – Revoltă kurdă în nordul Irakului reprimată dur de Saddam Hussein. Totuși, PDK controlează nordul zonei kurde, iar UPK, sudul.

3 aprilie 1991 – Consiliul de Securitate fixează încetarea focului și eliminarea armelor irakiene de distrugere în masă, sub control ONU (UNSCOM, din 1999, UNMOVIC).

26 ianuarie 2001 – Irakul refuză să coopereze cu UNMOVIC.

B. Criza internă

Irakul modern a cunoscut o istorie agitată, marcată de conflictele dintre naționaliștii arabi și kurzi, și recent, dintre minoritățile musulmană sunnită – aflată la putere – și majoritatea șiiită (acuzată că se află sub influența Iranului).

a). Kurzii – minoritate supusă discriminărilor etnice și politice și represiei militare. Revolte armate sângeroase ale kurzilor în 1961-1966 și 1969-1975. În momentul de față, kurzii sunt expulzați sistematic din 3 districte din nord (Dahuk, Arbil, Sulaimaniyah – bogate în petrol). **Partide:** Partidul Democratic din Kurdistan (PDK), condus de familia Barzani, controlează zona de la frontiera cu Turcia; relații bune cu SUA și Turcia, menține dialogul cu Bagdadul; Uniunea Patriotică din Kurdistan, din sudul regiunii autonome kurde (la nord de Paralela de 36°), condus de familia Talabani; în 1996 a fost atacat de milițiile PDK și de armata irakiană și a pierdut zona Erbil, capitala Kurdistanului irakian; Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), al lui Abdullah Ocalan, acționează în Turcia și în zona Bothan – Badhnan, din Irak; în 2002 și-a luat denumirea de KADEK (Partidul Kurd al Libertății și Democrației); Partidul Democratic din Kurdistanul Iranian (PDKI), condus de Abdullah Hassanzadeh, activează în ilegalitate. Fiecare partid, structurat pe clanuri, dispune de miliții de 5-15.000 oameni. Provincia autonomă kurdă, de 42.000 km, din nordul Irakului este protejată „indirect” aerian de aviația SUA și a Marii Britanii. Kurzii moderați vizează crearea unui stat irakian, federal și democratic; ultranaționaliștii plănuiesc constituirea unui Mare Kurdistan (cu teritorii din Siria, Turcia, Irak, Iran).

b). Șiiții – arabi sunt considerați „cetățeni de categoria a-II-a”, încă din 1922. Porturile cheie în administrație și armată aparțin musulmanilor sunniți. În 1991,

șiiții din sud s-a răsculat fără succes; în 1999, serviciile secrete din Bagdad au instrumentat asasinarea liderului lor, Mohammad Sadek al-Sadr. Șiiții urmăresc instaurarea unui regim democratic, constituțional și autonomie administrativă (Programul „Mișcării șiiite”).

c). Turkomanii – turkmenii: minoritate din nordul Irakului (300.000 oameni) din zona petroliferă Mossul, cedată în 1926 de Turcia, autorităților britanice care exercitau protectoratul asupra Irakului (în schimbul a 10% din veniturile rezultate din extracția petrolului local, timp de 25 de ani). Turkmenii solicită autonomia, în zona Kirkuk.

d). Opoziția irakiană (politico-militară): în exil – militari, politicieni, membri ai familiei regale Hashemite, comuniști și socialiști prosirieni etc. (inclusiv, generalii Nizar al Khazraji, fost șef al statului Major și Wafik al-Samarrai, fost șef al serviciilor secrete). Reuniunea opoziției în exil, din iunie 2002, de la Londra nu a reușit să creeze încă un „front unit” împotriva regimului Saddam Hussein.

C. Criza externă

S-a acutizat în vara anului 2002.

5 iulie 2002 – „*New York Times*” dezvăluie existența unui plan SUA de atacare a Irakului, în eventualitatea nerespectării de către acesta a rezoluțiilor ONU.

3 septembrie 2002 – Premierul britanic Tony Blair anunță publicarea unor dovezi cu privire la reînarmarea Irakului. Franța, Germania, F. Rusă, Japonia se opun unui „atac preventiv” al SUA și aliaților lor asupra regimului Saddam Hussein. Dovezile – publicate la 24 septembrie – atestă că Bagdadul poate realiza arma nucleară într-un an sau doi și că poate folosi armamentul chimic și biologic în 45 de minute.

8 septembrie 2002 – Acord între partide kurde PDK, UPK și deschiderea Parlamentului kurd.

12 septembrie 2002 – Discursul președintelui SUA, G. W. Bush, în fața Adunării Generale a ONU. Dacă Irakul nu va îndeplini cererile comunității internaționale, o acțiune militară SUA, cu sau fără acordul ONU va fi inevitabilă. Ulterior, la 23 septembrie, SUA a solicitat o rezoluție fermă a ONU în „problema irakiană”.

30 septembrie 2002 – Viena – Delegațiile irakiană și ONU încep convorbirile oficiale pentru reluarea inspecțiilor internaționale asupra arsenalului militar al regimului de la Bagdad.

Inceputul lunii noiembrie - Rezoluție a Consiliului de Securitate ONU cu privire la reluarea inspecțiilor internaționale.

Cecenia în spațiul de securitate al Caucazului

Redacția

Atentatul de la Moscova de la sfârșitul lunii octombrie 2002, a readus în atenția opiniei publice internaționale, starea de securitate a Caucazului. De aceea considerăm necesară realizarea unei sumare **schite de securitate** a Caucazului și spațiilor adiacente.

Federația Rusă : populația – 145.470.197

Este cea mai întinsă țară din lume iar locația este nefavorabilă în ceea ce privește culoarele maritime importante internaționale. După 2000, guvernul depune eforturi pentru avansarea reformelor structurale, dar Rusia rămâne încă dependentă de exporturi, în special cele de petrol și gaze și metode, acestea acoperind 80% din exporturi. O problemă pentru Rusia este tendința micșorării populației, rata scăzută a nașterilor și deteriorarea situației de sănătate. Acestora li se adaugă răspândirea corupției. În Caucaz, Federația Rusă înglobează republicile autonome: Karachai – Cerkesă, Adyghe, Kabardino – Balkariatan, Cecenia. Osetii sunt divizați între Osetia de Nord, din cadrul F. Ruse și Osetia de Sud. În Daghestan, masa populației turcice (noghai și kumiks) se află în relații tensionate cu avarii și laksii; în nordul Daghestanului – provincie strategică la frontierele Ceceniei și Azerbaidjanului – s-a autoproclamat Republica din Lezghistan. Cerkesii au fost divizați, sub regimul sovietic, în trei grupuri, cu trei autonomii: adygheanii, cerkesii, kabardinii. Din grupul unitar etno-cultural karachai – balkari, s-au creat alte două entități administrative autonome. Majoritatea populațiilor din republicile caucaziene ale F. Ruse este musulmană sunită. Pe de altă parte, în estul F. Ruse, între Volga, Urali și Marea Caspică se află mai multe zone, mai mult sau mai puțin autonome cu importante populații musulmane: Kalmîkia, Astrakhan, Bashkortostan, Tatarstan, Mordvinia, Chiuvasia, Udmurtia etc.

Azerbaidjan (face parte din CSI)

Populația de 7,7 milioane locuitori, este alcătuită din azeri – 90%, daghestani – 3,2%, ruși 2,5%, armeni 2%, alții 2,3%. Din punctul de vedere al religiei împărțite 93,4% sunt musulmani șiiți, ortodocși ruși 2,5%, armeni ortodocși 2,3%, 1,8% alte religii. Resurse energetice importante (petrol,

gaze naturale, aluminiu, metale neferoase etc.). A încheiat 19 acorduri cu marile companii petroliere internaționale. Ieșire la Marea Caspică.

Independent din 1991, Azerbaidajnul se află în dispută cu Armenia asupra enclavei Nagorno-Karabah (cu populație majoritar armeană); guvernul din Baku a pierdut aproape 20% din teritoriu trebuind să susțină totodată și aproximativ 750.000 de refugiați. Relațiile comerciale se dezvoltă în ultima perioadă cu Turcia, Iran, și - cu statele europene.

Armenia (face parte din CSI)

3,3 milioane locuitori: armeni 93%, azeri 3%, ruși 2%, dar se pare că la sfârșitul lui 1993 majoritatea azerilor au emigrat din Armenia. Din punct de vedere religios, 94% din populație sunt armeni ortodocși.

Resurse slabe de aur, cupru, molibden, zinc, aluminiu. Nu are ieșire la mare. Deține o industrie relativ modernă (cu centrale atomo-electrice), dar depinde de importurile de energie, materii prime și alimente. Beneficiază de asistență FMI.

Armenia a fost alipită Rusiei în 1828 și URSS-ului în 1920. Ca și în Azerbaidjan, principala preocupare politică este asociată rezolvării conflictului cauzat de enclava Nagorno-Karabah. Aliată cu F. Rusă și apropiată de Iran, în contrapondere la „axa” Ankara-Baku. Din mai 1994 când s-a căzut de acord asupra încetării focului, forțele armene dețin atât Nagorno-Karabah, dar și o parte semnificativă a proprietăților azere. În aceeași perioadă guvernul Armeniei a lansat, cu sprijinul FMI un ambițios program de reforme economice ce a avut ca rezultat creșteri economice în perioada 1995-2000 și privatizarea întreprinderilor mici și mijlocii.

Georgia (face parte din CSI)

4,9 milioane locuitori: georgieni 70,1%, armeni 8,1%, 6,3% ruși, 5,7% azeri, osetieni 3%, abhazi 1,8%, alții 1,5%. Pe religii, populația este: georgieni ortodocși 65%, musulmani 11%, ortodocși ruși 10%, armeni apostolici 8%, altele 6%.

Resurse de: magneziu, argint, cupru și slabe, de petrol; zona de la Marea Neagră permite un turism eficient. Sector industrial de amploare sub medie. Este dependentă de importurile de energie. Beneficiază, din 1995, de asistență FMI și a Băncii Mondiale. Ieșire la Marea Neagră.

După 1991, au rămas trupe ruse în câteva baze militare, ca trupe de menținere a păcii în Abhazia și Osetia de Sud. În ciuda conflictelor etnice, țara continuă drumul către o economie de piață reală și integrare în instituțiile occidentale. Speranțele Georgiei pe termen lung, sunt legate de apropierea de NATO, UE, SUA; dezvoltarea coridorului internațional de transport prin porturile Batumi și Poti de la Marea Neagră.

Interesele directe ale marilor actori internaționali în Caucaz

Federația Rusă este de departe puterea „covârșitoare” a regiunii din punct de vedere economic și militar. După dezmembrarea URSS, Moscova a considerat Caucazul ca un spațiu al „vecinătății sale apropiate”, drept care s-a străduit să-și exercite controlul direct și indirect. Din motive economice, atenția F. Ruse s-a îndreptat spre Azerbaidjan, Daghestan și Cecenia, zone petrolifere cu importanță strategică la Marea de Azov (de aici preocuparea pentru valorificarea conductelor de pe traseul Azerbaidjan – Daghestan – Cecenia – Sudul F. Ruse). Din punct de vedere politico-militar, Moscova a depus eforturi pentru consolidarea pozițiilor din Armenia, Abhazia, Osetia de Sud, Daghestan și Cecenia. În același timp, Moscova s-a preocupat de contracararea tendințelor separatiste din Cecenia și Daghestan, de reducerea „sfidărilor” Georgiei* și de combaterea mișcărilor islamiste religioase din Caucazul de Nord; naționalismul extremist și fundamentalismul islamic reprezintă astăzi adversari reductabili care ar putea produce, pe termen lung, bulversarea tuturor republicilor autonome din Caucazul de Nord și activarea unei zone largi de război și insecuritate la frontierele sudice ale Federației Ruse și în interiorul ei, între Volga și Urali.

Deși se pare că nu dispune, nici de aliați de bază (cu excepția posibilă a Armeniei) și nici de resursele economico-militare necesare pentru a controla ferm situația în Caucaz, F. Rusă privește cu neîncredere tentativele unor puteri (SUA, Turcia) și organizații internaționale (OSCE, NATO) de a se implica în regiune. Pe de altă parte, în raport cu interesele sale prioritare, de putere tutelară, F. Rusă își structurează și „alianțele”: cu Iranul pentru a „balansa” ascensiunea unui Azerbaidjan șit și extinderea influenței sale în Caucazul de Nord; cu Armenia, în „spatele” Georgiei și în „flancul” Azerbaidjanului; cu Armenia, Iranul, Siria și Grecia, în vederea destabilizării GUUAM-ului (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan și Moldova).

Pe plan regional, stabilitatea Caucazului depinde într-o măsură majoră de controlul asupra Georgiei. În timpul

din urmă, F. Rusă pare înclinată să agreeze o anumită prezență a SUA în Caucaz, cu scopul de a contribui la „temperarea” unor inițiative regionale angajate de Turcia și Azerbaidjan și de a concura la stabilizarea unor zone amenințate de fundamentalismul islamic și de terorismul internațional. Sprijinul SUA și UE poate susține și lansarea unor proiecte energetice regionale.

SUA. Guvernele de la Washington au început să elaboreze o nouă strategie și o politică coerentă pentru Caucaz**, la cumpăna secolelor XX și XXI. În 1998, președintele W. Clinton a fundamentat-o astfel: SUA vor contribui la întărirea democrației și a independenței în noile state și la dezvoltarea lor economică; de asemenea, vor sprijini cooperarea regională, liberul acces la zăcămintele petroliere din bazinul Mării Caspice și sporirea investițiilor internaționale în zonă. Asistența SUA pentru statele din Caucaz s-a cifrat la aproape 3 miliarde dolari în 1992-2001.

Pe plan economic, atenția Washingtonului s-a concentrat asupra construirii unei conducte din Azerbaidjan, în Georgia și de aici pe țărmul turcesc al Mării Negre (Ceyhan), cu intenția de a eluda monopolul F. Ruse asupra transporturilor de petrol și gaze spre Occident. Pe plan politico-militar, SUA au încurajat crearea GUUAM-ului și au acordat asistență militară Azerbaidjanului și Georgiei. NATO, prin PfP are o prezență în curs de consolidare în regiune. De asemenea, SUA au contat pe o soluție negociată pentru conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan, provocat de disputa asupra provinciei Nagorno-Karabah. Situația SUA pe „poziții de echilibru” între cele două state a nemulțumit guvernul de la Erevan; din acest motiv – la care se adaugă și relațiile speciale dintre SUA și Turcia – Erevanul a privit cu scepticism inițiativele nord-americane de securitate regională, având mai multă încredere în alianța cu F. Rusă. Activarea fundamentalismului islamic și a terorismului internațional în Caucaz scot în evidență posibilitatea unor convergente obiective ale SUA și F. Ruse în problemele majore ale regiunii, cu toate că unele dezacorduri – subzistă încă. În problema cecenă, de exemplu, Occidentul a recunoscut – în pofida criticilor din anii 1994-1996 și 1999-2000 – dreptul F. Ruse de a gestiona criza locală, fără implicarea „masivă” a ONU, OSCE și NATO. Și marile interese economice, asociate valorificării resurselor petroliere de la Marea Caspică, pledează (pe termen scurt și mediu) pentru armonizarea pozițiilor Washingtonului și Moscovei în Caucaz și Asia Centrală.

Turcia. Imediat după destrămarea URSS, Turcia s-a implicat activ în susținerea comunităților musulmane (cele mai multe alcătuite din populația turcică) din Caucaz și Asia Centrală, precum și în sprijinirea noilor state independente. Președintele Türgüt Özal a promovat chiar un fel de orientare „pan-turcică”, atât în Caucaz și în Asia Centrală, cât și în

Balcani. Primul președinte azer, Abulfaz Elchibei s-a aliat politicii lui Türgüt Özal, declarând cu Turcia și Azerbaidjanul formează o „națiune cu două state”, după ce regimul din Baku a optat pentru modelul musulman democratic, în detrimentul fundamentalismului islamic iranian. După preluarea puterii de către președintele Aliev (1993), a urmat o răcire vremelnică a relațiilor dintre Ankara și Baku, pentru ca în prezent cele două capitale să acționeze în cadrul unui cuprinzător „parteneriat energetic”. Pe plan mai larg, Turcia sprijină economic și prin asistență militară Azerbaidjanului și Georgia; în 2000, volumul schimburilor comerciale turco-georgiene l-a depășit pe cel al schimburilor similare ruso-georgiene. În același timp, Turcia a salutat GUUAM-ul și a favorizat demersurile Georgiei și Azerbaidjanului pentru constituirea unui Pact de Stabilitate în Caucaz, cu participarea statelor din regiune și al altor importanți actori internaționali. În 1992, Ankara a inițiat organizația pentru Cooperare Economică în Marea Neagră.

Concomitent, relațiile Turciei cu Armenia au rămas tensionate, ca și cele cu Iranul. Dezacorduri s-au manifestat și între Turcia și F. Rusă pe tema războaielor din Cecenia, drepturilor musulmanilor din F. Rusă și a atitudinii Moscovei în problema kurdă.

Iranul. După 1990-1991, Teheranul și-a dezvoltat legăturile cu populațiile musulmane din fostul „spațiu sovietic”, contrapunând civilizației ruse în curs de occidentalizare și modelului musulman modern (democratic), fundamentalismul islamic șiit. Interesul economic al Iranului s-a concentrat, îndeosebi, asupra câmpurilor petroliere de la Marea Caspică, spațiu în care se manifestă o serioasă rivalitate între Iran, Azerbaidjan, F. Rusă, Kazakhstan și Turkmenistan. Rivalitatea cu Azerbaidjanul este „stimulată” și de prezența compactă importante minorități azeri în nord-vestul Iranului, cu certe veleități autonomiste. În pofida contradicțiilor tradiționale ruso-iraniene, în ultimii ani se remarcă o apropiere rapidă între cele două state, pe fundalul permanentizării prezenței politico-militare și economice occidentale (preponderent nord-americane) în Asia Centrală. În acest context, Iranul și-a amplificat raporturile cu Armenia și se intenționează construirea în comun a unei conducte petroliere cu punctul – terminal în Marea Neagră (tranzitând Georgia). Pe fundalul legăturilor solide dintre Turcia și Azerbaidjan, sunt diplomați care apreciază o „axă” Teheran – Erevan – Moscova ar „echilibra” raporturile de putere în Caucaz. Condiția esențială a realizării acestui „echilibru” o reprezintă poziția favorabilă sau nefavorabilă a Georgiei, țara în care se înregistrează și o tacită „măsurare de forțe” între interesele regionale ale Moscovei și Occidentului.

Uniunea Europeană. Depinde de F. Rusă ca „furnizor strategic” de petrol și gaze naturale și în consecință a preferat să se implice mai puțin în problemele Caucazului.

Totuși, marile companii – de felul B. P. „Shell”, „Elf” etc. – au investit sume considerabile în exploatarea petroliere din bazinul Mării Caspice. Trei programe ale UE vizează Asia Centrală și Caucazul: TACIS (Technical Assistance to IS); TRACECA (Transport Corridor Europe Caucasus Central Asia); INOGATE (Interstate Oil and Gas Transport to Europe). Statele din Caucaz fac parte din Consiliul Europei (Georgia, în 1999, Armenia și Azerbaidjan, în 2000) și din PfP (din 1994).

Organizația GUUAM

Scopul declarat al constituirii GUUAM a fost gestionarea și utilizarea coridorului de transport transcaucazian spre Europa. În viziunea președintelui georgian E. Șevardnadze, expusă în 1994, se impunea integrarea statelor din Asia Centrală și Caucaz în sistemul economic mondial prin promovarea colaborării acestor state în cadru regional, în OSCE și în raporturile cu structurile europene și euroatlantice.

Constituirea grupului GUUAM s-a realizat, la 10 octombrie 1997 când a fost publicată **Declarația de la Strasbourg** a președinților Georgiei, Ucrainei, Azerbaidjanului și R. Moldova în care se prezenta importanța dezvoltării colaborării economice, se invocau imperativele securității europene și regionale precum și necesitatea colaborării în combaterea intoleranței etnice, separatismului și extremismului religios. Cu ocazia reuniunii de la Washington, din 1999, consacrată marcării a 50 de ani de la crearea NATO, președinții Georgiei, Ucrainei, Uzbekistanului, Azerbaidjanului și R. Moldova au anunțat printr-o declarație comună largirea organizației prin alăturarea Uzbekistanului.

Încă de la început, statele GUUAM, al căror lider este Ucraina, au declarat că pe termen scurt nu au în vedere o ieșire formală din CSI. De asemenea, cei cinci președinți au afirmat că, în cadrul organizației, colaborarea nu este îndreptată împotriva unei țări sau a unui grup de țări. Estonia, Letonia și Lituania au primit statut de observatori. Odată cu concentrarea atenției comunității internaționale asupra Caucazului și Asiei Centrale, atât SUA cât și UE s-au oferit să sprijine GUUAM.

La început, Rusia a perceput GUUAM ca o mișcare disidentă în cadrul CSI, dar nu i-a acordat o atenție prea mare, considerând-o neviabilă. După ce statele din CSI, membre ale GUUAM, au refuzat să semneze prelungirea valabilității Acordului de securitate colectivă (Pactul de la Tașkent), Kremlinul a început să manifeste o evidentă preocupare pentru noua organizație. Evenimentele recente din Ucraina și Moldova, precum și alte semnale politice, indică revenirea Moscovei la o ofensivă diplomatică într-un spațiu geopolitic de interes tradițional.

Conflicte armate în Caucaz

Contradițiile, tensiunile, crizele și conflictele din Caucaz formează un adevărat „*complex de insecuritate*”, la frontiera sudică a Federației Ruse și la confluența Europei de Est cu Asia Centrală și de Est. La baza acestei stări stau cauze etnice, politice, religioase, economice, culturale care se includ în „*sistemul regional*” de securitate (cu efect al unor acumulări istorice și al unor evenimente recente); lor li se adaugă acțiunile unor „*tendințe*” și ale unor actori internaționali majori, în contextul mutațiilor geopolitice și geoeconomice produse la încheierea Războiului Rece și în cursul integrării Caucazului în circuitul economiei mondiale. Specificul regiunii de spațiu al afirmării unor vechi și noi entități etno-politice, pune în lumină mai accentuat decât în Balcani, componenta religioasă a conflictelor din Caucaz, spațiu tradițional de „*ciocnire frontală*” între creștinism și islamism.

a. Nagorno-Karabah

Provincia este locuită în proporție de 80% de armeni creștini (monofiziți), restul locuitorilor fiind azeri musulmani; Nagorno-Karabah făcea parte, până în 1990, din Azerbaidjan, cu statut de autonomie locală (în țară, atitudinea față de Nagorno-Karabah a devenit reperul esențial al aprecierii oamenilor politici armeni). În 1988, s-a declanșat mișcarea pentru independența provinciei, prin manifestații de stradă la Erevan, în Armenia. În 1991, Armenia și-a proclamat independența, iar în 1992-1993 s-au desfășurat ciocniri armate între „*milițiile*” armenice și azere din Nagorno-Karabah și Armenia. F. Rusă a acordat asistență militară armenilor, Azerbaidjanul, Turcia și grupările fundamentaliste islamice, azerilor. Din 1994, Moscova asigură „*protecția militară*” externă a Armeniei și paza frontierelor sale. La intervenția OSCE, s-a ajuns la Acordul secret, din iulie 1997, dintre Armenia și Azerbaidjan. Dezacordul dintre Armenia și Azerbaidjan rămâne, totuși, profund, după cum reiese și din eșecul medierii SUA, din aprilie 2001. Armenia nu admite nici o concesie majoră din cauza extremei presiuni populare ce se exercită asupra liderilor săi. Președintele Ter-Petrosian, adept al unei soluții negociate a pierdut puterea în 1998, în fața șefului „*Partidului războiului*”, Robert Kočecarian; în octombrie 1998, un grup terorist a atacat Parlamentul din Erevan cu scopul de a face imposibil compromisul cu azerii.

b. Conflictul din Cecenia

Antagonismele ruso-cecene își au originea încă din secolul al XVIII-lea. Cecenia (150 clanuri – teips). Odată cu dezmembrarea URSS, Cecenia preponderent musulmană și-a proclamat independența. Puterea a fost preluată de generalul sovietic Djohar Dudaev, considerat de Moscova „*naționalist – extremist*”. Conducerea lui Dudaev era contestată de mai multe grupări interne, favorizate de structurarea societății pe clanuri (democrație militară, cu tendințe egalitariste, lipsită de aristocrație).

În 1993 și 1994 armata rusă a trecut frontierele Ceceniei (Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a suspendat F. Rusă ca urmare a agresiunii armate și exceselor asupra populației, dar Georgia și Armenia – creștine – au aprobat intervenția militară). Cecenii au primit asistență militară din Azerbaidjan, Afganistan, Pașistan, Sudan, Arabia Saudită etc. Acordul de pace din 1996 (Khasav – Yurt) prevedea retragerea armatei ruse și autoadministrarea Ceceniei; F. Rusă se angaja să plătească 100 miliarde dolari compensații de război și 100 dolari pe tona de petrol tranzitată prin Cecenia. Noul președinte, Aslan Makahadov, ales în 1997 și-a propus să refacă și să modernizeze țara. Liderul Samil Basaiev, fost prim-ministru, a organizat, însă, în 1998, „*opoziția extraparlamentară*”. Între timp, F. Rusă a refuzat să-și respecte angajamentele din 1996 și Cecenia a intrat într-o gravă criză economică. Numeroși foști „*lorzi ai războiului*” din 1994-1996 s-au reprofilat pe activități din categoria „*criminalității internaționale*” și au acceptat să propovăduiască wahhabismul, (din Arabia Saudită) într-o țară dominată de sufism (islamism cu puternice reminiscențe „*păgâne*”); o incursiune cecenă în Daghestan, a provocat noua intervenție militară a F. Ruse și declanșarea „*Djihadului wahhabit*”, în Cecenia.

Conflictul armat a fost reluat în septembrie 1999 (odată cu încetarea campaniei NATO împotriva Iugoslaviei). Deși au instalat o administrație locală (în 2000), trupele ruse se confruntă în continuare cu gherilele cecene (în rândul lor luptă talibani, membri Al-Qaida, fundamentalistii comandantului saudit Hattah, iranieni, palestinian etc.). La finele anului 2001, liderii separatiști ceceni (Aslan Mashadov) l-au solicitat pe Eduard Șevardnadze să medieze un acord cu Moscova (care controlează ferm numai nordul Ceceniei).

Recent, începutul lunii septembrie 2002, Moscova a amenințat cu o intervenție armată în Georgia pentru capturarea gherilelor cecene. SUA s-au opus, însă, oricărei acțiuni militare în zonă. Realitatea este ca numeroși luptători ceceni s-au refugiat în Georgia, în special, în Valea Pankisi.

c. Crizele din Georgia

Georgia și-a recâștigat independența în 1991. Problemele minorităților (armeni, ceceni, osetini, abhazi, daghestani etc.) și vecinătatea cu Osetia de Nord, Iugușetia, Cecenia, Republica Karachai-Cerchessia, Kabardino-Balkania și Daghestanul agravează la maximum situația guvernului din Tbilisi, aflat oricum în relații tensionate cu F. Rusă. Zonele de instabilitate etnico-religioasă sunt: Abhazia, Osetia de Sud, Javakheti etc.

Abhazia – zona în estul Georgiei, ce controlează accesul la Marea Neagră. Populația ibero – caucaziană aparține religiei musulmane. În 1992, Abhazia și-a proclamat independența și milițiile musulmane au început să atace

trupele georgiene. F. Rusă a protejat Abhazia și a permis, inclusiv, unor efective cecene să acționeze împotriva Georgiei. În prezent domnește un calm relativ în Abhazia. Presat de F. Rusă, regimul din Tbilisi a acceptat prelungirea prezenței militare ruse în Georgia. Consilierii SUA oferă asistență de „*instrucție antiteroristă*” guvernului georgian, amenințat de infiltrările grupurilor islamiste cecene și de luptătorii pentru independență din Osetia de Sud (inclusiv în Georgia) sau de autonomiștii armeni din Samtskhe-Javakheti.

Summit-ul CSI de la sfârșitul anului 2001, de la Moscova nu a reușit să armonizeze punctele de vedere divergente ale F. Rusă și Georgiei cu privire la Abhazia, Osetia de Sud și în problema gherilelor cecene refugiate în zonele montane de la frontiera dintre Georgia și Cecenia. Luptele au luat amploare în Abhazia (zona Gali), în decembrie 2001, cu prilejul atacurilor executate de grupuri de „*miliții*” georgiene și de gherile cecene (Ruslan Ghelaev).

Manifestații populare s-au desfășurat la Tbilisi și Zugdidi, solicitând guvernului georgian să trimită armata împotriva autorităților „*separatiste*” din Abhazia. Parlamentul din Tbilisi a votat o hotărâre de retragere a trupelor ruse din Abhazia și a amenințat cu ieșirea Georgiei din CSI. Unități ale armatei și „*voluntari*” georgieni sau

concentrat în Valea Kodori (unde acționează elicoptere ruse de la baza din Gudauta și forțele abhaze).

În principiu, Moscova condiționează o mediere între Georgia și Abhazia de încetarea tolerării gherilelor cecene în Georgia de Nord.

d. Tensiunile din Daghestan

Republica (autonomă) Daghestan face parte din F. Rusă și ocupă o poziție strategică între Georgia, Cecenia, Azerbaidjan și Marea Caspică. Populația de aproximativ 1,9 milioane locuitori este alcătuită din aproximativ 30 de clanuri de musulmani sufiți. Autoritatea reală aparține clanurilor și potențailor, ultimii întreținând mici armate personale. Sunt localități unde legile statului au fost înlocuite cu **Sharia** islamică. Pe teritoriul republicii trece o parte din „*conducta strategică*”. Baku-Groznii-Novorossiisk. Cecenii – care sunt reprezentați și printre clanurile dintre frontierele Daghestanului – au urmărit să anexeze republica, în ciuda opoziției lakilor și avarilor și să constituie un „*front islamic*” la Marea de Azov, împreună cu Azerbaidjanul, Iranul și Turkmenistanul (posibil). Localnicii au primit cu relativă ostilitate incursiunea cecenă din august-septembrie 1999; în anii din urmă abuzurile administrației centrale și locale, criza economică și acțiunile gherilelor cecene au creat teren favorabil pentru răspândirea whahabismului.

NOTE:

* Alături de Azerbaidjan, Georgia promovează cea mai independentă politică externă din regiune.

** Zeino Baran, *Ten Years after Independence*, Washington Quarterly”, winter 2002, p. 222.

Semnificația “*Momentului Praga – 2002*” pentru România

dr. Vladimir ZODIAN

Summit-ul 2002, se anunță drept un “*prag*” în evoluția evenimentelor internaționale, în special, în derulările politico-strategice din arealul euro-atlantic. Raportat la anii 1990-1991, “*momentul Praga – 2002*” va încheia practic un ciclu inaugurat odată cu prăbușirea regimurilor comuniste în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est, destrămarea Pactului de la Varșovia și a URSS. Mai concret, în 10-12 ani, statele din întreg spațiul de dincoace de “*Cortina de Fier*” – inclusiv în România -, anexat de Moscova după înfrângerea celui de-al treilea Reich, în aprilie-mai 1945, au “*revenit în Europa*”, în sensul că au adoptat valorile de bază ale civilizației occidentale: economie liberă, de piață, regim politic democratic, recunoașterea drepturilor la proprietate privată, de asociere, de gândire și exprimare liberă de credință etc. La Praga se va consuma, să sperăm, ultimul act oficial al ștergerii definitive din istorie a nedreptei “*Cortine de Fier*”, prin extinderea frontierelor democrației, prosperității, securității și stabilității asupra fostelor “*state captive*”, din așa-numitul “*tampon-strategic*” dintre Est și Vest. Mai mult, valorile “*lumii libere*” vor iradia mai puternic în afara parametrului NATO și UE, la Kiev, Moscova, în Caucaz și Asia Centrală etc., conturând o evoluție favorabilă extinderii viitoare a comunității statelor democratice spre Urali și la est de linia geografică de demarcație dintre Europa și Asia.

În acest nou mediu internațional de securitate, politica externă a României nu poate avea decât trei repere fundamentale: aderarea la NATO, integrarea în UE și relația specială de parteneriat strategic intensificat cu SUA. Astăzi, în preliminarile Summit-ului de la Praga se poate analiza succint traseul parcurs de România în direcția integrării euro-atlantice, cu accent pe dimensiunile ei politico-militare; astfel se va detașa mai pregnant semnificația „*momentului Praga – 2002*”, în evoluția post decembristă a țării și sistemului ei militar.

1. România, NATO – de la alinierea politico-militară la comunitatea de valori

Extinderea NATO a fost precedată, în anii 1990-1992, de reformularea strategiilor și planificării Alianței și de o dezbatere serioasă asupra rostului ei în noul mediu de securitate de după falimentul comunismului european.

Inițial, în 1990, liderii SUA și NATO au preconizat crearea unui sistem de parteneriat între NATO și Tratatul de la Varșovia și implementarea unui sistem de control a armamentelor, plafonare a puterii militare la nivel continental și de generalizare a relațiilor de bună vecinătate. Criza iugoslavă, destrămarea Tratatului de la Varșovia și a URSS au pus Washigtonul și Bruxelles-ul în fața unor noi “provocări” europene. Imediat, însă, s-a stabilit un cadru de “parteneriat pentru pace” cu fostele state socialiste și, concomitent, s-a fixat un mecanism de consultări și cooperări între SUA, NATO și Federația Rusă, - în OSCE și în afara organizației - pentru prevenirea confruntărilor politico-militare și gestionarea crizelor. Pe acest fundal, după eșecurile ONU de gestionare a conflictului din Iugoslavia, NATO a fost obligat să se implice direct în rezolvarea celei mai grave crize europene de după 1989, în general, în gestionarea problemelor de securitate din Balcani. Conclucrarea tot mai strânsă dintre SUA și F. Rusă ca și cooperarea NATO - F. Rusă au permis limitarea și ținerea “sub control” a crizei din vestul Balcanilor ca și stoparea unor periculoase evoluții conflictuale în Transnistria, Crimeea, țările baltice.

România – în pofida situației complicate și tensionate ce a urmat Revoluției din decembrie 1989 – a reușit să depășească repede izolarea din ultimii ani ai dictaturii lui Nicolae Ceaușescu și să stabilească raporturi de apropiere de Occident. Astfel, în 1990-1991, Bucureștiul a aderat la orientarea SUA și occidentală în Războiul din Golf; pe de altă parte, încă din august 1991, ministrul

de Externe, Adrian Năstase, a vizitat sediul NATO de la Bruxelles, chiar în timpul crizei “puçului” din Moscova. Președintele Ion Iliescu, la rândul lui, a avut un rol important în realizarea documentelor Parteneriatului pentru Pace, în 1993-1994 și în elaborarea Declarației de la Snagov, din 1994 – document prin care principalele politice se angajau să ralieze România la Occident și să integreze în procesele euro-atlantice fundamentale: extinderea NATO și UE în centrul, estul, sud-estul continentului. Concomitent, Bucureștiul a susținut pozițiile occidentale în rezolvarea crizei din Bosnia-Herțegovina, în cadrul ONU și OSCE și a participat cu trupe la operațiile de pace de după Acordurile de la Dayton, din 1995.

Anii 1995-1999 au adus importante deschideri la Washington și Bruxelles în privința remodelării NATO. Liderii organizației au stabilit necesitatea unei reforme interne, în sensul constituirii unui autentic, “pilon european” – pe scheletul UEO și apoi al UE (din 1999-2000) -, al extinderii Alianței și diversificării misiunilor și structurilor sale organizatorice. “Pilonul european” se zbate încă în “chinurile” cristalizării, în ciuda prognozei realizate în direcția constituirii unei structuri politico-administrative integrate și a promovării unei coerente Politici Comune de Securitate și Apărare. Extinderea, însă, a înregistrat succese, în 1997-1998, fiind urmată de un interval de consolidare a structurilor nou create și de acomodare a Cehiei, Ungariei și Poloniei la regulile și obligațiile NATO. Diversificarea misiunilor, aplicată în teren în cursul crizei din Kosovo, din 1999, a evidențiat atât eficiența NATO ca instrument de gestionare a unei crize politico-militare, cât și limitele momentului din punct de vedere al planificării, conducerii, executării și eficienței acțiunii armate.

Summit-ul NATO de la Washington, din 1999, a marcat intrarea într-o nouă etapă în evoluția Alianței, de la un bloc politico-militar întemeiat, aproape în exclusivitate pe doctrina “apărării colective”, la o structură axată pe principiile securității internaționale, prevăzută deci cu organisme și instrumente decizionale și acționale de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor; în această direcție, Summit-ul a elaborat și principiile acțiunilor NATO în spațiul de responsabilitate din Europa și zonele adiacente. În același timp, liderii NATO au hotărât să imprime un caracter mai metodic procesului de extindere a Alianței, prin crearea unui sistem de pregătire a aderării noilor membrii (MAP), coordonat și consiliat de Bruxelles. Summit-ul de la Washington, din 1999, a reconfirmat adâncirea cooperării dintre NATO și F. Rusă, opțiune tradusă în fapt în anii 2001-2002, dincolo de dezacordurile apărute între cele două părți în cursul crizelor din Kosovo sau Cecenia. Anul 1999 are, însă, și o altă semnificație: decizia fermă a UE de extindere și elaborare a instrumentelor de negociere și evaluare absolut necesară realizării unei Europe Unite. Evoluția UE spre „suprastat”, cu o administrație, o conducere și o forță armată distincte va impune, în mod cert, remodelarea pe mai departe, - probabil la Praga, în noiembrie 2002 – a raporturilor în interiorul Alianței.

România a reușit să demonstreze, în anii 1995-1999, că aspirația sa de a adera la NATO, justificată din rațiuni de securitate, poate fi susținută prin argumente concrete, în primul rând, prin solidaritatea de Alianță și implementarea **valorilor de Alianță**. **Solidaritatea** de Alianță deosebește, într-o mare măsură, partenerii PjP, care și-au exprimat voința de a intra în NATO, de cei care nu și-au manifestat încă această opțiune.

Testul **solidarității de Alianță** a fost trecut de România, îndeosebi în timpul crizei din Kosovo și ulterior, după 11 septembrie 2001, dată ce semnifică declanșarea războiului împotriva terorismului internațional, demers politico-militar condus de SUA în care România înțelege să se comporte ca un membru NATO „de facto”. Angajamentul politico-diplomatic al României alături de NATO, prestația excelentă a structurii sale militare, atât în derularea reformei, cât și în misiunile de pace reprezintă atitudini ale țării noastre în preliminarile Summit-ului de la Praga, din 2002.

Implementarea valorilor NATO – democrație, stat de drept, economie funcțională de piață, respectarea drepturilor omului, controlul civil democratic asupra Armatei etc. – presupune un travaliu mai îndelungat decât adoptarea unor decizii de aliniere la principiile de securitate afișate de NATO sau de deplasare a unor unități de pace în zonele de tensiune și conflict. **Implementarea valorilor NATO**, aproape identice cu cele UE, reprezintă un proces în curs de finalizare, - care are componente politice, economice, sociale, instituționale, militare, culturale etc. – exprimat prin realizările din anii 1990-2002: crearea instituțiilor statului de drept; separarea puterilor în stat; democrație funcțională, alternanța la putere; pluralism politic; alegeri libere; drepturi cetățenești și ale omului; cristalizarea economiei libere de piață; reglementarea relațiilor cu statele din Europa Centrală de Est și de Sud-Est pe baza principiilor independenței, buneii vecinătăți, reglementarea diferendelor prin dialog și negocieri etc. Statul de drept și democrația funcțională au devenit realitate incontestabilă, între 1992-1996. În anii din urmă s-au amplificat procesul de privatizare și reforma militară, s-a intensificat lupta împotriva corupției și a criminalității interne și transfrontaliere. Incluziunea României în NATO și UE, în acest deceniu va echivala, de altfel, într-o primă ordine de idei, cu aderarea deplină la o **comunitate internațională**, fondată pe **integrare**, cooperare, transfer de suveranitate și **identitatea valorilor social-politice de referință**. Este deosebirea esențială între alianțele anterioare în care România a fost parte – caracterizate drept simple coaliții de interese – și aderarea la NATO.

2. SUA - România, un parteneriat strategic pentru securitatea Europei de Sud-Est

SUA este astăzi prima putere a planetei (ca și în 1945). Statele Unite au avut inițiativa organizării NATO, au protejat cristalizarea proceselor de integrare europeană și au condus comunitatea democratică în Războiul Rece, competiție-conflict soldată cu prăbușirea URSS și a comunismului european și euro-asiatic. În același timp, SUA nu au încetat și după 1990-1991 să-și

afirme rolul de primă putere economico-financiară, tehnologică, militară și democratică în mediul european de securitate și de vector esențial al mondializării. Sub impulsul Washingtonului, s-au remodelat structurile NATO în Europa, au luat naștere Parteneriatul pentru Pace și Consiliul NATO – Rusia, s-au identificat modalități de soluționare a crizelor din fosta Iugoslavie și de dezvoltare a democrației și cooperării în Balcani. Concomitent, Washingtonul a insistat în sensul consolidării independenței statelor din fostul spațiu sovietic, din Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală, și în favoarea creării unor cadre de dialog, negocieri și cooperare în spațiul Asia – Pacific și în Asia de Sud – Est. Din 2001, SUA s-au angajat în lupta de durată împotriva terorismului internațional, derulată în întreaga lume, dar cu un principal „teatru de confruntare” în Orientul Apropiat și Mijlociu și în Asia Centrală, arii geografice cu resurse energetice vitale pentru economia și stabilitatea mondială.

În Europa de Est și de Sud-Est, SUA au promovat orientări de încurajare și sprijinire a proceselor de democratizare a societății, de reformă economică și militară, de integrare în NATO și UE. Cu precădere, după Summit-ul de la Madrid, din 1997, o atenție particulară s-a acordat problemelor Europei de Sud-Est, considerându-se că acest spațiu trebuie să se transforme dintr-un focar continental de insecuritate și competiție internațională într-o regiune de stabilitate și cooperare, strâns racordată la Occident. Direcția politicii externe nord-americane pentru Europa de Sud-Est, Caucaz, Orientul Apropiat și Mijlociu a fost prompt sesizată la București și interpretată ca o **șansă excepțională** acordată viitorului României, țară menținută după 1989, într-un fel de „margină” a Occidentului, în afara „Grupului de la Vișegrad”, sau a listei priorităților extinderii UE (în pofida dimensiunilor sale respectabile și a tradițiilor moderne de apartenență la toate principalele aranjamente politico-militare și economice occidentale).

Rapid, în numai câțiva ani, România și-a demonstrat seriozitatea opțiunilor euro-atlantice, adoptând o diplomatie flexibilă și schimbări structurale în interior, axate pe privatizarea economică, reformă militară, democratizarea societății. Vizita președintelui Bill Clinton, la București, în 1997 a stimulat demersurile românești, exprimate, îndeosebi, în susținerea proiectelor SUA și NATO din cursul crizei din Kosovo. **Un parteneriat strategic cu SUA** devenea un fel de garanție implicită de securitate și un îndemn pentru diversificarea cooperării bilaterale.

În 2001, un alt președinte SUA, George W. Bush deschidea un nou orizont politicii noastre externe, lansând proiectul extinderii robuste” NATO, de la Baltica la Marea Neagră. Pe de altă parte, SUA s-au manifestat direct în susținerea internațională a României și în asistarea proiectelor noastre de reformă, cu precădere, în domeniile combaterii crimei transfrontaliere, traficului de droguri și material biologic, chimic și nuclear, reformei militare (asistență de specialitate, formare de cadre, consilieri în

managementul deciziei și profesiei militare, adaptare de tehnică modernă etc.). asistență occidentală pentru reforma militară, și nu numai, a fost oferită, însă, și de Marea Britanie, Italia, Spania, Franța, Germania, Olanda etc.; lor li se adaugă tradiționalele relații de cooperare militară româno-elene și româno-turce.

Aportul Washingtonului a atârnat „greu” și în hotărârea NATO de a constitui un puternic „pilon” în Europa de Sud-Est, prin activarea cooperării politico-militare dintre România, Bulgaria, Grecia și Turcia și includerea României și Bulgariei pe lista de candidați pentru Summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie 2002. Această orientare de structurare a unui patruleter NATO (SUA) în Balcani (România, Bulgaria, Grecia, Turcia) se corelează cu alte demersuri nord-americane cu ținte politico-militare: Inițiativa pentru Europa de Sud-Est, Brigada sud-est europeană de pace, gruparea Marea Neagră etc.; la acestea se adaugă liniile de cooperare antiteroristă dintre Turcia, Georgia și Azerbaidjan, precum și asocierea Turciei, Bulgariei și României, uneori și a Ucrainei, la securitatea Mării Negre și Caucazului, menită între altele să contribuie la securitatea unor conducte alternative petroliere și de gaze naturale ce vor lega Asia Centrală și Caspică de bazinul Mediteranei. Referindu-se la situația actuală, de după lansarea proiectului extinderii robuste a NATO și a luptei împotriva terorismului internațional, renumitul publicist și analist, Robert Kaplan, arăta că România și Bulgaria „au un avantaj strategic, au un impact care n-a existat până acum”. „Pentru Statele Unite este esențial să aibă prieteni în Europa de Sud-Est”, în orice eventualitate: pasivitatea UE în lupta împotriva terorismului; o schimbare de politică la Moscova; complicarea situației în Orientul Apropiat și Mijlociu. „Deoarece Orientul Apropiat și Mijlociu era o regiune cu mari rezerve de petrol – adaugă Robert Kaplan – dictatori în vârstă, rată ridicată a șomajului în rândurile tineretului (...) problemele pe care Occidentul le-a avut cu Saddam Hussein ar putea fi indiciul altor urgențe în zonă, în secolul XXI. România, aflată la hotarul de nord-vest al Orientului Apropiat, este o bază reală de perspectivă – mai ales o dată ce puterea conferită de resursele de petrol s-a transferat la nord de Peninsula Arabică, spre Marea Caspică, iar puterea politică a Turciei, aflată în imediata ei vecinătate, a crescut”.

Același Robert Kaplan, expertul cunoscut de președintele George W. Bush, scoate în relief aportul deosebit de important al Armatei României în procesul de asimilare a valorilor NATO și în stabilirea relațiilor de cooperare cu SUA: „Într-o democrație stabilă, pe care România se străduia din răspuțeri să o construiască, politica de securitate națională este fundamental legată de opinia publică (...). Românii – atât civili, cât și militari erau de partea americanilor cu aceeași înflăcărare pe care o arătau englezii și francezii după Ziua Victoriei, din Europa, în mai 1945. (...) Dacă România nu avea să devină o bază de perspectivă a Occidentului, armata se temea (în 1998 - n.n.) că țara se va prăbuși în abis”. În pledoaria sa în favoarea recunoașterii modernității Armatei române Robert Kaplan citează și opiniile unui serios expert militar britanic:

AGENDA NATO

„Românii sunt înaintea altor armate din regiune în termeni de eficiență (...). Dorința armatei române de a nu se implica în politică este mai sinceră decât în Grecia, sau, cu siguranță în Turcia. Ofițerii români nu au voie să facă parte din partidele politice”. „Armata română are și o bună reputație de luptă”, *adaugă în continuare Robert Kaplan în La răsărit, spre Tartaria, lucrarea recent editată și la București. La sfârșitul lunii octombrie, The New York Times*” *evidenția că* „oficialii americani văd în România – un stat cu o populație de aproape 22 de milioane de locuitori și cel mai mare din punct de vedere teritorial în instabila regiune a Balcanilor – un aliat de încredere în sud-estul Europei, așa cum este Polonia, în Nord”.

*

* *

Schițată în 1993-1999, relația de parteneriat strategic dintre SUA și România, vitală pentru viitorul țării noastre, a fost pe deplin consolidată în anii 2000-2002, inclusiv, pe câmpul de luptă, la mii de kilometri distanță de țară. Parteneriatul strategic SUA-

România are și o dimensiune regională, consolidând vizibil stabilitatea în nordul Balcanilor, la Gurile Dunării și în Marea Neagră, spații vitale pentru siguranța circulației de bunuri și persoane între Occident și Orient.

*Summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie 2002 va remodela planificarea și structurile Alianței și va sancționa, cu siguranță, cea mai amplă lărgire spațială a ei, de după sfârșitul Războiului Rece; de fapt, atunci când frontiera NATO, - a democrației și stabilității – se va fixa „robust” între Marea Baltică și Marea Neagră, se va încheia cu adevărat Războiul Rece pentru numeroase popoare din Europa de Est și de Sud-Est. Va fi o revenire la **normalitate europeană**, sfărâmată de ascensiunea fascismului, nazismului și comunismului, și refăcută cu obstinație la finele secolului XX, prin efortul marilor democrații occidentale, în primul rând al SUA și al popoarelor est-europene. Așa ar trebui să se deslușească, nu numai de la București, autentică semnificație a momentului Praga, de care ne despart doar câteva ore!...*

„Praga 2002 – provocări și schimbări pentru Alianța Nord-Atlantică

Conferință internațională organizat de NATO și Centrul Transatlantic

al Fundației Germane „George C. Marshall” din SUA,

Bruxelles, 3 octombrie 2002

Redacția

Organizată în perspectiva deciziilor ce stau în fața NATO, în contextul evoluțiilor mediului de securitate internațional, conferința s-a bucurat de participarea unor importanți reprezentanți ai statelor membre și factori de decizie politică și militară din structurile Alianței. Conform remarcilor introductive ale directorului Centrului Transatlantic, Bill Droziak, Summit-ul de la Praga din noiembrie 2002, reprezintă un moment cu o particulară semnificație pentru Alianța NATO, date fiind evoluțiile și problematicile cu care se confruntă Alianța, în prezent. Cele mai importante „item-uri” de pe agenda Alianței sunt: problematicile capabilităților de apărare; decalajul tehnologic dintre aliații europeni și Statele Unite; noilor amenințări din afara ariilor tradiționale de interes ale NATO de după 11 septembrie 2001; amenințarea teroristă și a proliferării armelor de distrugere în masă.

Dincolo de previziunile sumbre ale unei părți a analiștilor și experților asupra viitorului NATO, un sondaj de opinie realizat în rândul opiniei publice din statele europene membre NATO și din Statele Unite a relevat o remarcabilă convergență a atitudinilor și preocupărilor unei majorități a populației de pe ambele maluri ale Atlanticului în domenii cheie precum problematica terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă și a amenințării reprezentate de Irak la adresa mediului de securitate internațional. Totodată, 61% dintre americani și 63% dintre europeni socotesc NATO o instituție esențială pentru securitatea regiunii euro-atlantice, în condițiile în care este necesară o reformare a acestei Alianțe.

De o susținere asemănătoare se bucură și largirea NATO cu 7 state la Summit-ul de la Praga: mai mult, 60% dintre europeni și 68% dintre americani sunt de acord cu o eventuală aderarea Rusiei la Alianță. Discursul secretarului general al NATO, **lordul George Robertson**, a trasat liniile principale ale preocupărilor din cadrul Alianței Nord-Atlantice față de evoluțiile viitoare ale

mediului de securitate internațional și de influențele exercitate de acestea asupra proceselor de reformare și restructurare din cadrul NATO.

Potrivit lordului Robertson, mediul internațional de securitate va fi caracterizat de:

O amplificare a instabilității și impredictibilității evoluțiilor mediului internațional de securitate;

O răspândire rapidă și de amploare a efectelor și consecințelor evoluției negative a situației din zonele de confruntare și conflict prin intermediul migrației legale și ilegale, proliferării criminalității transnaționale, amplificării contrabandei cu arme, droguri, persoane etc.

Amplificarea amenințării teroriste o dată cu 11 septembrie a depășit granița dintre terorismul ce caută să propage și să susțină o cauză ori o ideologie și cel care urmărește anihilarea fizică a unor mari mase de oameni și distrugerii materiale importante în zonele țintă.

Creșterea instabilității interne a factorilor de risc de natură să conducă la prăbușirea structurilor puterii de stat; asociat cu aceste evoluții se remarcă creșterea probabilității unor evoluții în direcția creșterii numărului de state, deci a sporirii numerice a focarelor de instabilitate și conflict.

În contextul acestor evoluții vom asista, la proliferarea la scară largă a armelor de distrugere în masă, proliferare ce va defini și potența provocările la adresa mediului de securitate al noului secol.

Neliniștitor și impredictibil, noul mediu de securitate necesită o abordare concretă și determinată a noilor amenințări și riscuri la adresa securității statelor Alianței Nord-Atlantice, totuși, în pofida acestor date, secretarul general al NATO se arată încrezător în capacitatea NATO de

a rezista noilor provocări, subliniind că aliații „*au capacitatea de a modela evenimentele și nu a deveni victimele acestora*”.

Răspunzând provocărilor noului mediu internațional de securitate, NATO are în vedere demararea unui amplu proces de restructurare și reformă, vizând susținerea și dezvoltarea capacităților militare considerate ca fiind esențiale pentru conservarea și amplificarea credibilității politice a Alianței și a rolului pe care aceasta este chemată să-l joace, în noul sistem al relațiilor internaționale în curs de definire. Aceste demersuri se traduc în crearea unor capacități militare mai flexibile, adaptate noii game de misiuni rezultând din configurația specifică a riscurilor și amenințărilor la adresa securității statelor membre și a mediului de securitate global. În acest context, promovarea unei informatizări accentuate, accentul pus pe armele inteligente și dimensiunile reduse ale forțelor de intervenție, în conjuncție cu pregătirea, susținerea logistică și protecția NBC superioare, reprezintă răspunsul NATO la aceste noi evoluții, regionale și mondiale.

Totodată, adaptarea NATO la noul mediu de securitate se traduce în îmbunătățirea și amplificarea la toate nivelurile a legăturii transatlantice și a cooperării și colaborării cu Rusia și cu alte state ale lumii, care sunt interesate și împărtășesc o viziune comună cu statele Alianței în ceea ce privește amenințările și riscurile la adresa mediului de securitate global și evoluțiilor acestuia. Promovarea și amplificarea unor relații de cooperare instituțională cu alte organisme internaționale de securitate – OSCE, ONU, UE – este și ea de natură să contribuie la exercitarea rolului ce revine NATO.

„Este greu de precizat importanța Summit-ului de la Praga – a arătat secretarul general al NATO. Cu această ocazie vor fi făcute noi invitații de aderare, punându-se capăt definitiv divizării europene a Războiului Rece și va fi trasat cadrul de finanțare al NATO în continuare”. Totodată, Praga „va da o direcție în NATO, în combaterea terorismului și în structurarea răspunsului față de sfidarea proliferării armelor de distrugere în masă”. Summit-ului „va răspunde necesității îmbunătățirii capacităților de apărare NATO cu noi angajamente, obiective și noi îmbunătățiri concrete. Toate aceste decizii vor reafirma relația transatlantică ca pilonul central al securității internaționale. (...) Ele vor reafirma relevanța nediminuată a NATO în ceea ce privește siguranța și securitatea noastră”.

Un alt punct important de pe ordinea de zi a reuniunii l-a constituit alocuțiunea ministrului Apărării din Norvegia, **Kristin Krohn Devold**, structurată în jurul temei „*Ce dorește Europa de la NATO?*”. Vorbitorul, continuând afirmațiile secretarului general NATO a ținut să sublinieze, de la bun început importanța crucială a Summit-ului de la Praga pentru viitorul Alianței. Dincolo de diferențele de

abordare politică a unor probleme specifice, dincolo de diferențele existente între capacitățile militare europene și americane, ori de aprecierile divergente asupra unora sau altora dintre obiectivele și rolurile Alianței, NATO rămâne pentru europeni ca și pentru americani, un spațiu de convergență. ***Funcțiile sale de bază sunt aceleași pentru toți și rămân aceleași de la apariția sa acum mai bine de cinci decenii – menținerea păcii și stabilității, protejarea instituțiilor și valorilor democratice și a drepturilor cetățenilor statelor aparținând arealul euro-atlantic.***

Evenimentele din septembrie 2001 au demonstrat cât de importante sunt aceste valori comune și cât de mare este amenințarea la adresa lor, provenind din noile evoluții ale riscurilor la adresa securității naționale și mediului de securitate internațional – cu un accent deosebit pe importanța pe care a căpătat-o, în acest context, terorismul ca factor de risc la adresa mediului de securitate global.

Rezolvarea acestei ecuații complexe presupune crearea unor noi instrumente și capacități, a unor noi concepte operaționale și a unor noi structuri de cooperare. Relevanța NATO ca factor esențial al efortului de asigurare a securității statelor spațiului euro-atlantic nu trebuie luată ca fiind stabilită o dată pentru totdeauna, eficacitatea sa ca instituție de securitate depinzând de răspunsurile pe care membrii săi le dau noilor provocări ale mediului de securitate actual. Fără o susținere militară adecvată relevanța politică a Alianței este cu mult diminuată iar capacitatea sa de a-și îndeplini sarcinile și obiectivele ce-i revin este considerabil redusă. Este evidentă, în acest context nevoia de reformare instituțională și conceptuală a Alianței Nord-Atlantice.

Prima direcție de acțiune este aceea a creșterii capacităților militare și de modernizare a structurii de forțe și de comandă. Sunt, în această ordine de idei, mai mult decât necesare, capacitățile pe care le-ar aduce crearea Forței de Reacție Rapidă a NATO propusă a fi creată în cadrul Alianței cu prilejul Summit-ului de la Varșovia, din septembrie a.c., de către secretarul de stat al Apărării american, Donald Rumsfeld. În acest context, este importantă încadrarea unor astfel de forțe în structurile multinaționale ale Alianței.

Structurile și capacitățile militare în discuție nu sunt însă ele singure de ajuns. Este necesar să ne asigurăm că aceste forțe pot fi susținute și desfășurate oriunde este nevoie de ele. În acest context, capacitățile de transport strategic, de alimentare în zbor și cele logistice constituie un element cheie. Ele trebuie, de asemenea, să beneficieze de capacități de combatere și protecție NBC.

O astfel de concepere a evoluției viitoare a capacităților militare NATO presupune un efort comun, pe ambele maluri ale Atlanticului. Parte a acestui proces mai larg, procesul de modernizare militară europeană nu poate să fie eficient în afara unei disponibilități americane de

împărțire a informațiilor, tehnologiei și conceptelor experimentale ce fac, în prezent, diferența esențială dintre forțele armate americane și cele ale aliaților.

Pe de altă parte, sunt două domenii esențiale în care Europa poate să-și aducă o mai puternică contribuție la asigurarea nevoilor Alianței. Prima ar fi cea a creșterii bugetelor apărării și a contribuției europene la cheltuielile pentru asigurarea apărării comune, toate acestea în contextul redimensionării cheltuielilor militare și redirecționării resurselor disponibile de la structurile moștenite din era Războiului Rece către investiții în modernizarea și transformarea forțelor armate europene. De asemenea, trebuie luată în considerare creșterea eficienței cu care sunt cheltuiți acești bani prin dezvoltarea cooperării multilaterale și finanțarea comună a unor proiecte.

Bugetele statelor europene, cheltuielile alocate departamentelor apărării sunt, date fiind situația economică și dimensiunile fizice ale acestor state, limitate. În aceste condiții, aceste state, incapabile să participe, în mod normal, într-un mod semnificativ la asigurarea apărării și securității comune, ar putea, dincolo de capacitățile lor militare de bază să dezvolte capacități specializate, extrem de performante destinate integrării lor în structuri multinaționale mai largi.

Sporirea integrării, crearea unor structuri de reacție rapidă, specializarea, eforturile pentru acoperirea distanței tehnice și tehnologice dintre aliații europeni și americani sunt căile de asigurare a menținerii Alianței ca un actor colectiv militar la nivel internațional. Alternativa ar fi regionalizarea politicilor de apărare și forțelor militare și reducerea capacității NATO de a acționa ca un factor de decizie și autoritate semnificativă în mediul de securitate internațional. Cererea Europei de a fi acceptată și tratată ca un partener egal și credibil pentru Statele Unite în domeniul securității nu poate fi percepută ca reală decât în acest context, în contextul unei împărțiri echitabile a rolurilor, riscurilor și responsabilităților în cadrul Alianței. Ea depinde de modul în care nevoile de modernizare și lărgire a capacităților sale militare, de creare a condițiilor de interoperabilitate a acestora cu cele americane vor fi îndeplinite.

Aceste procese ce țin de reafirmarea și consolidarea rolului NATO de actor proeminent în asigurarea stabilității și coerenței mediului de securitate internațional sunt susținute de amplificarea cooperării și colaborării în cadrele structurilor Parteneriatului Euro-Atlantic, Dialogului mediteranean, a unei relații tot mai strânse de colaborare și consultare cu Federația Rusă și Ucraina. Toate acestea cu atât mai mult cu cât abordarea problemelor de securitate aparținând spațiului euro-atlantic nu se mai poate face într-o optică regională, locală limitată. „Niciodată nu mai poate fi asigurat un nivel suficient de securitate în Europa și America

de Nord - a subliniat ministrul norvegian – *fără existența unui nivel suficient de securitate și stabilitate în Orientul Mijlociu, Asia Centrală, Africa și Orientul Îndepărtat*”. **Dat fiind caracterul global al securității și date fiind interdependențele și inter-relaționările existente, abordarea problematicii de securitate presupune din partea NATO capacitatea de a-și aduce contribuția la edificarea păcii și securității internaționale și la restabilirea acestora în caz de nevoie oriunde în lume.**

Perspectiva americană asupra sarcinilor și noilor sfidări ce stau astăzi în fața NATO a fost prezentată de către consilierul adjunct pe probleme de securitate națională din cadrul Administrației SUA, **Stephen Hadley**. Concentrându-se asupra câtorva opțiuni importante ce stau în fața NATO, ca instrument esențial de asigurare al securității comune, vorbitorul a subliniat: sporirea riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale a aliaților, impredictibilitatea unor procese și evoluții, inadecvarea forțelor și mijloacelor la dispoziție pentru contracararea efectelor acestor etc. Răspunsul SUA la noile provocări internaționale este evidențiat în Strategia de securitate națională adoptată de către Administrația Bush. Conform acestuia, strategia ca pilon: „*Vom apăra pacea opunându-ne și prevenind acțiunile violente ale terorismului și regimurilor ce nu acceptă ordinea mondială actuală, vom prezerva pacea prin inaugurarea unei ere de bune relații între marile puteri ale lumii și vom extinde pacea încercând să extindem beneficiile libertății și prosperității în toată lumea*”. Această nouă strategie nu elimină și nici nu face din NATO un instrument învechit ori inutil, ci, dimpotrivă, face din Alianță un vehicul cu un rol de maximă importanță în atingerea acestor obiective.

Problemele esențiale ce stau în fața statelor NATO, în perspectiva Summit-ului de la Praga, sunt legate de fundamentarea noilor baze de funcționare a sa. Misiunea sa de bază – apărarea colectivă și consultarea cu privire la amenințările la adresa păcii și securității aliaților – a rămas neschimbată. Ceea ce s-a schimbat este sursa amenințărilor la adresa securității aliaților și modul de ființare și manifestare a acestora. În consecință – arată și deciziile Summit-ului de la Reykjavik – este necesară o reevaluare, redimensionare și restructurare a capacităților Alianței pentru ca aceasta să fie în continuare în măsură să asigure îndeplinirea sarcinilor sale fundamentale. Cu prilejul summit-ului amintit, a luat sfârșit și o mai veche dezbateră în cadrul Alianței Nord-Atlantice – cea referitoare la operațiunile *out – sau in – of area, fiind recunoscută necesitatea combaterii amenințărilor la adresa securității euro-atlantice oriunde în lume al apărarea acestora.*

O a doua problemă ce va sta în atenția factorilor de decizie va fi aceea a instrumentelor necesare pentru funcționarea și îndeplinirea în continuare a obiectivelor și sarcinilor fundamentale ale NATO. În opinia Administrației

de la Washington, cele mai importante capacități necesare în interiorul Alianței sunt cele legate de combaterea noilor amenințări la adresa securității aliaților noi și mai bune capacități în domeniul protecției împotriva armelor nucleare, chimice și biologice și în detecția acestora. Se adaugă: sporirea interoperabilității într-o serie întreagă de arii funcționale, de la comunicații la supravegherea la sol, capacitatea de transport aerian ca și mai bune capacități anti-teroriste. *„Puține națiuni vor poseda aceste capacități, dar fiecare națiune trebuie să fie pregătită pentru a dezvolta câteva dintre ele”.*

Pe fundalul evidențiat, propunerea americană de constituire a unei Forțe de Reacție Rapidă a NATO răspunde nevoii de constituire a unei noi structuri de forțe a capacității în interiorul Alianței, care să-i confere capacitatea de a contracara noile amenințări și riscuri la adresa securității statelor membre, cu misiunile derivând din această necesitate. Întreaga structură de comandă trebuie, la rândul său, restructurată pentru a corespunde acestor mutații. Totodată, asigurarea securității statelor membre și a stabilității mediului internațional de securitate, contracararea noilor factori de risc la adresa acestuia, presupun și dezvoltarea relațiilor de colaborare cu organisme și instituții internaționale cu atribuții în domeniu – OSCE, ONU, UE și constituirea și dezvoltarea unor relații de cooperare cu Federația Rusă.

O întrebare esențială pe adresa Summit-ului de la Praga este: Ce este în momentul de față Alianța Nord-Atlantică? NATO, dincolo de ceea ce înseamnă asigurarea sarcinilor și obiectivelor sale statuate în Tratatul de la Washington în Conceptul Strategic, reprezintă în Europa, un **vector al democratizării și modernizării, al stabilității; toate acestea asigurate prin demararea și continuarea procesului de lărgire. De asemenea, lărgirea înseamnă și întărirea NATO, fiind necesară o reconsiderare a proiecției manifestată la nivelul primului val de aderare conform căreia, primirea de noi membri înseamnă o sporire a cheltuielilor și sarcinilor de apărare. Fiecare nou stat membru este capabil să asigure, pe calea specializării, propria contribuție la asigurarea securității și apărării comune.** Exemplele invocate în acest sens de către vorbitor sunt cele ale României – cu contribuția semnificativă la operațiile Coaliției Internaționale în Afganistan, Sloveniei – cu o posibilă specializare în trupele munte - , Republicii Cehe – protecție anti-biologică și anti-chimică, Poloniei - forțe speciale etc.

Din această perspectivă, NATO reprezintă un instrument critic prin intermediul căruia Europa va deveni întreagă, liberă și în pace, pentru prima oară în istoria sa iar Rusia își va găsi un loc confortabil în concertul european pentru prima oară după multe generații. Acest obiectiv este

realizabil, în noul context, Uniunea Europeană având un rol cheie. *„Împreună avem oportunitatea de a termina edificarea a ceea ce președintele Bush numea Casa Libertății și, odată ce vom fi terminat acest proces să continuăm să privim dincolo de frontierele Europei pregătiți să ne confruntăm cu provocările de mâine ale mediului de securitate internațional”.*

O altă intervenție importantă în cadrul lucrărilor reuniunii aparține Comandantului Suprem al SACEUR, generalul **Joseph Ralston**, structurată în jurul noilor evoluții, în condițiile restructurării și reformei Alianței, la nivelul forțelor armate ale acesteia.

La ora actuală, relevă generalul Joseph Ralston, principala problemă cu care se confruntă NATO este aceea a dimensionării capacităților sale militare pentru a putea răspunde noilor provocări ale mediului internațional de securitate și necesitatea regândirii semnificative a modului în care este concepută utilizarea forței militare. NATO continuă să-și mențină rolul crucial pe care l-a avut în timpul Războiului Rece. Mediul de securitate nu mai are certitudinile și caracteristicile acestei perioade, având drept principale coordonate impredictibilitatea amenințărilor și utilizarea pe scară largă a strategiilor asimetrice. *„Nu știm care ar putea fi inamicul nostru, și știm foarte puține despre unde ne vom confrunța cu el, fiind evident că, pe viitor, NATO va desfășura tot mai multe operațiuni out-of-area”.*

De aceea metodele ce iau în considerare balanța de forțe pentru determinarea strategiilor militare și nivelurilor de forțe nu mai sunt adecvate noilor coordonate ale mediului de securitate. *„În prezent, se impune ca să gândim în termeni de atingere a efectelor dorite. (...) Din ce în ce mai mult, operațiunile militare nu mai au la bază variabila teren ci cea temporală. Nu mai este suficient să fii capabil să aperi lungimea unei frontiere – trebuie să fii capabil să intervii rapid cu forțe adecvate oriunde este necesar”.*

Una dintre cele mai importante probleme ce se ridică în fașa factorilor de decizie ai Alianței este aceea a disparităților de nivele tehnologice și tehnice dintre forțele armate europene și americane care, au implicații asupra capacității aliaților de a opera în comun. Aliații europeni sunt aproape complet dependenți în sectoare cheie de SUA: nord-americanii asigură 100% din capacitățile de bruiaj. 90% din cele de supraveghere și recunoaștere aeriană, 80% din capacitatea de alimentare în aer, aproximativ 90% din capacitatea de transport strategic etc.

O altă problemă este aceea a căilor de evoluție divergente urmate de statele Alianței în ultimii ani. Ca rezultat a unor astfel de evoluții, forțele NATO s-ar putea găsi în situația de a nu mai putea lucra împreună în viitoare operații combinate. Dacă la nivel tactic – experiența operațiilor din Balcani o dovedește - , lucrurile ar putea fi

AGENDA NATO

armonizate, la nivel operativ și strategic, disparitatea crescândă între capabilitățile militare limitează opțiunile autorităților politice.

Lansată cu ocazia Summit-ului de la Washington, din 1999, Inițiativa asupra Capabilităților de Apărare identifica și urmărea să prevină astfel de evoluții. Ea și-a propus atingerea celor 58 de obiective, care ar fi asigurat crearea unor forțe capabile să acționeze în operații comune. Aliații au decis în primăvara anului 2001 concentrarea eforturilor lor în acest cadru de patru probleme cheie: crearea unor capabilități anti-NBC, asigurarea superiorității de comandă, comunicații și informații, îmbunătățirea interoperabilității forțelor comune și în domenii cheie ale pregătirii de luptă și asigurarea unei capacități de desfășurare rapidă cu susținerea logistică a forțelor combatante. Forța de Reacție Rapidă NATO, propusă de către secretarul de stat al Apărării corespunde acestor obiective. Ea se definește nu prin

efectivele sale – 20.000 oameni – ci prin capabilitățile și susținerea logistică de care beneficiază, prin gama de misiuni pe care le poate îndeplini.

Dincolo de aceste considerente, limitarea capabilităților la cei 20.000 de oameni ai Forței de Reacție Rapidă, întârzierea sau stoparea procesului de creare a unor noi structuri și capabilități pentru a răspunde noilor riscuri și amenințări la adresa securității comune a aliaților ar putea conduce la incapacitatea Alianței de a mai juca un rol semnificativ în gestionarea mediului de securitate internațional. Pentru a se evita o asemenea perspectivă, sunt necesare: creșterea semnificativă a cheltuielilor militare, gestionarea inteligentă a fondurilor destinate apărării; o corectă investiție în cercetare și dezvoltare; o atentă luare în considerare a căilor de îndeplinire a unei specializări în cadrul forțelor destinate apărării comune etc.

Revoluția în domeniul militar – trecut, prezent și viitor

Revoluția în domeniul militar (Revolution in Military Affairs - RMA) este un concept care, deși urmărește întreaga evoluție militară a umanității, se cristalizează ca atare abia în ultimele decenii. Încă din anii '70-'80, Statele Unite ale Americii se confruntă cu o metamorfoză complexă, de natură organizațională, comercială și tehnologică, determinând, astfel, reanalizarea și redefinirea raporturilor dintre două subsisteme de bază ale societății: statul și societatea civilă. La baza schimbării se află o revoluție triplă – în electronică, în informații și în telecomunicații – ce a cuprins toate sferele vieții sociale, în special pe cea militară.

În cadrul relației de colaborare dintre *Centrul de Studii Strategice de Securitate* și *Centrul de Resurse Informaționale* al Ambasadei Statelor Unite ale Americii la București, am avut deosebitul privilegiu de a ni se permite accesul la o serie de surse științifice importante. Dintre acestea, ne-am oprit la cele referitoare la *Revoluția în Domeniul Militar*, pe care le vom prezenta în continuare, alături de alte studii cu același subiect.

Revoluția în domeniul militar nu se referă nicidecum la definiția clasică propusă de politologie a *revoluției*¹. Un aspect al RMA este de a identifica principalele tendințe ale războiului viitorului, examinând modalitățile în care sfera militară a societății își însușește schimbările din mediul înconjurător. Conform Directorului Adjunct pentru Știință și Tehnologie al Biroului pentru Evaluarea Rețelelor - Departamentul pentru Apărare al SUA, Thomas J. Welch², în ultimii ani, acest Birou și-a concentrat studiile asupra trei domenii majore afectate de schimbare:

- proliferarea armamentului modern, a organizațiilor militare și conceptelor operaționale asociate, precum și ceea ce înseamnă toate acestea pentru viitoarea putere a SUA;
- viitorul mediu de securitate – evoluția în următorii 10-30 de ani a domeniilor: economic, social, politic și militar;
- înțelegerea faptului că putem intra într-o perioadă de schimbări revoluționare în modul de ducere a războiului.

Cu toate că Welch este conștient că analiza sa nu poate prezice care vor fi superputerile deceniilor viitoare, afirmă că poate răspunde la întrebări referitoare la natura probabilă a războiului viitorului, poate evalua viitorul mediu de securitate și poate oferi liderilor politici și militari cele mai bune soluții: *“cine crede că este posibil să intrăm într-o perioadă de schimbări dramatice ale războiului va lua decizii extrem de diferite față de cei sceptici. Putem face anumite preziceri despre ceea ce se va întâmpla. Istoria dovedește că, la anumite perioade de timp, inovațiile tehnologice determină apariția unor noi organizații militare, ce folosesc noi*

concepte operaționale. Trebuie să studiem aceste perioade. Schimbările operaționale și organizaționale trecute au dat naștere unor capacități militare mult mai eficiente. Specialiștii le-au numit revoluții în domeniul militar, însă schimbarea se produce și în alte domenii”. Definițiile date fenomenului RMA sunt diverse. Pornind de la identificarea câtorva cazuri istorice de către omul de știință american, Michael Vickers, Welch sintetizează principalele caracteristici ale RMA. Conform lui Vickers, începând cu tranziția de la Epoca Bronzului la Epoca Fierului, acum 32 de secole, pot fi semnalate cazuri de revoluții de acest gen, din care reiese că:

- națiunile care au înțeles importanța evoluției tehnologice și au adoptat-o atât la nivel operațional, cât și organizațional, au dobândit mari avantaje, în timp ce celelalte națiuni au încercat rapid să le *“prindă din urmă”*. Un exemplu este *blitzkrieg-ul* german și încercarea Aliaților de a aplica această nouă abordare războiului armat;
- noile măsuri ce cresc eficiența armatelor sunt adoptate rapid în detrimentul celor anterioare;
- importanța unor anumite resurse, organizații și concepte operaționale scade (sisteme în decădere), în timp ce, tot acum, crește importanța altora (sisteme în dezvoltare). Națiunile care doresc să fie învingătoare se orientează către schimbare și o aplică;
- națiunile care sunt învinse își planifică viitorul pe baza organizațiilor și practicilor existente și nu încearcă schimbarea radicală a acestora, așa-zisele inovații fiind doar de formă și nu de substanță.

Pe baza observațiilor de mai sus, Welch definește *revoluția în domeniul militar*: *“RMA apare atunci când schimbarea tehnologică face posibilă introducerea unei noi logistici militare care, combinată cu schimbarea organizațională și operațională, determină modificarea radicală a modului de ducere a războiului. Este importantă magnitudinea schimbării, nu viteza cu care se desfășoară”*. RMA este un *“eveniment culminant”*, o bătălie care angajează sisteme, concepte operaționale și organizații noi și care determină schimbarea majoră a caracteristicilor războiului. Exemple sunt: Franța în anul 1940, bătălia de la Midway sau Războiul din Golf.

În 1992, Andrew Krepinevich a sintetizat atât studiile rusești asupra RMA, cât și cele ale experților din alte țări, concluzionând:

- există trei sfere ale tehnologiei ce furnizează bazele declanșării revoluției în domeniul militar: revoluția informațională, armele ghidate cu bătaie lungă și simularea computerizată;

– în perioada telegrafului, a căilor ferate și a carabinelor, majoritatea tehnicii era la îndemâna sistemului civil. De aceea, trebuie acordată importanță nu atât tehnologiei viitoarelor decade, cât posibilității ca, în lipsa inovațiilor de această natură, să fie întârziată și dezvoltarea organizațională;

– începutul anilor '90 a reprezentat perioada de inițiere a RMA, deoarece nu au fost semnificate schimbări fundamentale în organizare și concepte operaționale;

– ca și în perioadele trecute marcate, de schimbări majore, vor exista și acum învingători și învinși sau organizații și practici operaționale a căror importanță va scădea, pe măsură ce altele se vor dezvolta;

– de asemenea, vor exista persoane care vor supraestima noile capacități și persoane care le vor ridiculiza.

Deși analiștii dețin unele informații despre organizațiile, conceptele operaționale și capacitățile militare care pot evolua, totuși, conceptul de *Revoluție în Domeniul Militar* nu este pe deplin definit.

Laurent Murawiec scria în anul 1998, în studiul *La révolution dans les affaires militaires aux États-Unis: puissance de l'innovation (Revoluția în afacerile militare ale SUA: forța inovației)* că, "din punct de vedere istoric, revoluțiile militare pot fi definite ca reprezentând salturi calitative în ceea ce privește armamentul, organizarea și doctrina operațională care, modificând modul de ducere a războiului, creează o prăpastie între puterea care inovează și rivalii ei"³. Este realizată o distincție clară între revoluțiile militare minore și majore. În timp ce primele sunt caracterizate de o singură inovație importantă, celelalte concentrează o multitudine de inovații ce se amplifică reciproc. În cursul istoriei militare, a existat un mare număr de inovații de acest gen (de exemplu: introducerea artileriei, a forțelor aeriene, a submarinelor sau a bombei atomice) ce nu au fost legate strict de domeniul militar, dezvoltările tehnologice ale diverselor sectoare civile impunând o nouă generație de tehnică. Apariția calculatoarelor a perturbat întreaga viață socială, la fel cum a făcut și Internet-ul. Schimbarea a afectat nu numai telecomunicațiile, economia, învățământul, ci și sfera militară: Alvin și Heidi Toffler considerau că omenirea se află într-un *al treilea val* al evoluției sale, bazat pe informația⁴ ce a depășit stadiul de multiplicator de forță, având un statut fundamental de dimensiune a războiului și a activității umane, în ansamblu.

Afirmația toffler-iană conform căreia umanitatea merge la război la fel cum creează valori economice prezice o tranziție de la războiul bazat pe forță materială la cel bazat pe cunoaștere și naște o discuție aprinsă asupra viitorului conflictelor armate. În prima jumătate a anilor '80, soții Toffler sunt invitați la ședințele Comandamentului pentru Instrucție și Doctrină al SUA (TRADOC); concluziile se regăsesc în *Război și anti-război* (publicată pentru prima dată în 1993). În opinia lui Toffler, introducerea noilor sisteme de arme, precum aeronavele sau submarinele, nu reprezintă o revoluție militară, afirmație ce

contrazice opiniile altor teoreticieni ai războiului (Laurent Murawiec, de exemplu). În schimb, societatea și economia vor fi schimbate fundamental de către tehnologiile informaționale al căror impact va fi asemănător cu cel al agriculturii și industriei. Militarii le vor simți efectele la toate nivelurile - tehnologie, organizare, strategie, tactică, instrucție, doctrină, logistică – născându-se, astfel, o *Revoluție Militară*. Este interesant de observat că, deși nu este folosit conceptul de RMA, multe dintre ideile și observațiile din această carte se regăsesc în prezent în conceptele promovate de Pentagon. De exemplu, *The Joint Vision 2010 (Viziune Întrunită 2010)*, document doctrinar al SUA, inițiat de generalul John Shalikashvili, se bazează pe principiul că, în viitor, ordinele de luptă vor fi date la un nivel întrunit, la care cele trei tipuri de forțe armate vor fi integrate instituțional, organizațional, intelectual și tehnologic. Deplina dominație asupra întregii game de operațiuni militare ale inamicilor potențiali va fi realizată prin intermediul a patru concepte operaționale: *manevră hotărâtoare, angajare precisă, protecție multidimensională și logistică concentrată*. Prin folosirea preponderentă a tehnologiilor de vârf și mai puțin a armamentului, se poate ajunge mult mai rapid și mai ușor la efectele dorite, deși nu trebuie ignorat faptul că prezența fizică a trupelor și a armamentului constituie o condiție necesară a succesului militar.

Totuși, procesul de implementare efectivă a acestor patru concepte va fi lung, iar *The Joint Vision 2010* este văzută ca un model. Analistul american Michael O'Hanlon⁵ consideră că această doctrină acceptă și urmează patru premise specifice:

- perfecționarea calculatoarelor și a electronicii va crea avantaje majore în domeniul armamentului și războiului;
- senzorii vor deveni mult mai sensibili și eficienți, efectul fiind un câmp de luptă "transparent";
- vehiculele de teren, navele, rachetele și avioanele vor deveni mult mai ușoare, mai rapide, vor consuma mai puțin combustibil și vor fi din ce în ce mai greu detectabile, ceea ce va duce la desfășurarea rapidă a forțelor și la sporirea caracterului letal al acțiunilor acestora;
- noile tipuri de arme, precum cele biologice și laserele, vor fi dezvoltate și răspândite pe suprafețe mari.

De aici se desprind două concluzii cuprinzătoare: pe de o parte, dacă sunt exploatate adecvat și integrate în organizațiile, tacticile și conceptele militare, aceste tendințe tehnice pot constitui o *Revoluție în Domeniul Militar*; pe de altă parte, adversarii SUA, chiar dacă nu sunt atât de bogați sau dezvoltați din punct de vedere tehnologic, vor beneficia și ei de o revoluție modernă de acest gen.

Contrar afirmațiilor lui Alvin Toffler, O'Hanlon consideră că RMA poate proveni dintr-o singură inovație tehnologică⁶. Astfel, el identifică "cel puțin trei tipuri de RMA fundamental diferite. RMA-urile anterioare uneori au rezultat direct din dezvoltarea unei singure tehnologii, precum arbaleta, praful de pușcă sau arma nucleară; altelei dintr-o schimbare fundamentală a modalității în care statul gestionează resursele în vederea realizării securității, ca în epoca napoleoniană; și altelei din schimbări în care tehnologiile

militare erau interconectate, ca în cazul afirmării doctrinei blitzkrieg-ului.” O’Hanlon observă că “*așa-numita RMA*” este un concept complex, definit în multe feluri și cu un mare număr de posibile implicații pentru planificarea și securitatea Forțelor Armate ale SUA. Ar fi inoportun să se ia în considerare numai teoria clausewitz-iană și să se afirme că trebuie să existe “un vâl asupra războiului” și că încercările de modernizare a tehnicii vor eșua întotdeauna. O astfel de atitudine i-ar fi putut descuraja pe germani în încercarea de a crea sofisticatele tactici de blitzkrieg, pe britanici în proiectarea apărării aeriene prin radar, iar pe americani în dezvoltarea capabilităților de atac precis la mare distanță esențiale în Operațiunea Furtună în Deșert.

O’Hanlon sintetizează patru tendințe principale în definirea transformărilor de conținut în domeniul militar. Una dintre ele ar putea fi numită “*RMA la limita minimă*” – susținătorii ei afirmă că dezvoltarea senzorilor, a muniției, a comunicațiilor și a computerelor este îndeajuns de rapidă astfel încât mijloacele mai puțin costisitoare să poată fi folosite în următorul proces de inovații militare, permițând o abordare mult mai relaxată a progresului tehnologic. O a doua tendință se concentrează pe puterea aeriană, extrapolând pe baza experienței Operațiunii Furtună în Deșert, în timp ce alți teoreticieni militari susțin modernizarea rapidă a unei largi game de sisteme de luptă. În fine, ce-a de-a patra tendință enumerată de O’Hanlon consideră necesară identificarea potențialelor amenințări la adresa Statelor Unite, amenințări formulate de alte state pe baza vulnerabilităților pe care americanii le-au evidențiat în aceeași Operațiune Furtună în Deșert.

Revenind la studiul *Technological Change and the Future of Warfare: Understanding the Revolution in Military Affairs (Schimbarea tehnologică și viitorul războiului: a înțelege revoluția în domeniul militar)*, se poate observa că O’Hanlon este adeptul unei modernizări tehnologice cu fonduri financiare semnificative, care să permită menținerea supremației strategice. El demonstrează că achiziția de armament ar trebui să se axeze pe tehnologiile “sistem de sisteme”, în care computerele, senzorii, munițiile moderne, aeronavele fără pilot și alte capabilități de acest gen să fie miniaturizate și dezvoltate la maxim din punct de vedere electronic. În acest sens, americanul susține cercetarea științifică în domeniul militar cu scopul reducerii vulnerabilităților Apărării Statelor Unite.

Două concluzii esențiale formulează O’Hanlon în finalul lucrării sale. Prima se referă la faptul că dintre aceste realități și trend-uri tehnologice militare, pentru a putea fi efectiv aplicate, ar trebui să fie dezvoltate numai cele esențiale. A doua concluzie afirmă că actualii sau potențialii inamici ai unui stat, cum ar fi SUA, vor încerca întotdeauna să îi depășească puterea militară și să îi exploateze vulnerabilitățile pe baza noilor tehnologii ce permit evitarea confruntărilor armate față-în-față.

Așadar, RMA se referă la doctrină, educație, instrucție, organizare și sisteme militare, iar mecanismul său de declanșare este format din doi factori cruciali: aspectul tehnologic și doctrina. Posibilitățile operaționale ale unei noi tehnologii pot fi traduse în

capabilități militare de către mijloacele unei noi doctrine. Teoreticianul Burkhard Theile⁷ observă că, de exemplu, schimbarea conceptului de *stare de război* a fost făcută odată cu apariția artileriei. Doctrina a dat naștere conceptelor operaționale și formelor de organizare. Procesul *tehnologie – doctrină – concept operațional – organizare* este îndelungat și poate fi inclus în categoria proceselor evolutive al căror rezultat este “*revoluționar*”. În momentul de față, tehnologia informațională este catalizatorul tehnologic al RMA. Nu există o competiție mai dură decât cea existentă într-un conflict militar, iar superioritatea informațională oferă avantaje competitive. “*Conflictele vor consta în lupta pentru informație, cu informație și împotriva sistemelor informaționale ostile, în timp ce propriile noastre sisteme sunt protejate.*” Războiul informațional sau operațiunile informaționale au devenit un element crucial al conflictelor militare și non-militare. Theile remarcă faptul că procesele și procedurile acoperite de conceptul de război informațional folosit de Forțele Armate ale SUA reprezintă o combinație de metode tradiționale și metode de ultimă oră. Lupta pentru superioritate informațională este la fel de acerbă ca și lupta pentru resurse, precum hrană și materii prime. Cele patru caracteristici esențiale ale informației fac din aceasta o resursă importantă: accesul la mari cantități de informații din bazele de date; imediata includere a rezultatului unei acțiuni în procesul ulterior (feedback); baze de date constituite din rețele de senzori, sisteme de arme și informații; schimb de informații în rețele în timp real. Resursele au o influență puternică asupra capabilităților tehnice și sistemelor: de exemplu, metalele ușoare și compușii din fibre au produs o revoluție în construcția aeronavelor. Folosirea tehnologiilor informaționale permite utilizarea eficientă a echipamentelor existente și favorizează luarea deciziilor corecte (accesul la o vastă bază de date este un avantaj pentru oricare legiuitor) și, de aceea, legarea în rețea a sistemelor simple și a celor complexe reprezintă elementul tehnologic principal al RMA. Senzorii, tehnologia informațională, infrastructura de comunicații, navigația în spațiu ș.a.m.d. fac posibilă revoluția în domeniul militar. Capabilitățile militare sunt dezvoltate pe baza acestor tehnologii: atacuri foarte precise la distanțe extrem de mari, operațiuni informaționale, rețele de sisteme (sisteme de sisteme), logistică concentrată, medii virtuale de instrucție și alte modele complexe.

La începutul secolului XXI, RMA nu a pierdut din importanță, dezbaterile continuând cu aceeași intensitate. Michèle Floumoy⁸ consideră că transformarea este cea mai importantă problemă asupra căreia trebuie să se axeze actuala comunitate de apărare: „*Consider că există multe motive pentru care transformarea Armatei Statelor Unite ale Americii ar trebui să fie o prioritate. Unul se referă la faptul că războaiele viitoare nu pot fi asemănătoare cu cele de azi. Principala lecție învățată din Războiul din Golf de potențialii inamici a fost că nu trebuie să provoace confruntări cu puterea militară a SUA. Ei trebuie să exploateze slăbiciunile, să caute mijloace de subminare și modalități de atac asimetric. O astfel de modalitate ar putea fi interzicerea accesului*

trupelor americane în regiune, prin folosirea strategiilor anti-acces. Scenariile la care se lucrează acum în America nu reflectă pe deplin asemenea posibilități. Ele nu iau în considerare unele dintre cele mai posibile provocări ale viitorului."

Flournoy consideră că „viitorul vine mai repede decât ne așteptăm”, în sensul că proiecția forțelor nu trebuie făcută pentru douăzeci de ani de acum înainte. Lumea nu va aștepta până în 2025 pentru a naște un competitor-pereche pentru SUA – proliferarea tehnologiilor și capabilităților cheie înseamnă că și alte state, puteri regionale, vor dispune de acestea în scurt timp.

Un alt motiv pentru transformarea Forțelor Armate americane este constituit de oportunitățile ce se vor naște din proces. Noile tehnologii oferă noi posibilități pentru a atinge eficiența în cadrul războiului viitorului. Exemplele includ tehnologiile informaționale, biotehnologiile, energia ș.a.m.d.

În fine, analistul este conștient că schimbarea, în sine, cere timp și, de aceea, dacă SUA doresc să fie pe deplin pregătite pentru provocările viitorului, procesul trebuie să înceapă acum. Obiectivele sunt asigurarea continuității superiorității militare a SUA și capacitatea de a promova și apăra interesul național în fața amenințărilor emergente.

În cadrul dezbaterii asupra RMA, *What Do You Mean by "Transformation"?* (Ce înțelegem prin "transformare", 2001), alături de Flournoy au participat Cindy Williams și Davis Mosher. Ei au fost de acord cu opiniile exprimate de Flournoy: într-adevăr, Departamentul Apărării și Armata americană au nevoie de o schimbare rapidă, atât pentru a putea face față provocărilor viitoare, cât și pentru a beneficia de noile tehnologii. Spre deosebire de colegii săi, Williams preferă conceptului de *transformare* pe acelea de *inovație* și *schimbare*⁹. *Transformarea* implică soluții specifice, cum ar fi armele ghidate sau transformarea actualului Plan al Apărării. Conceptul este asociat adesea cu acea viziune asupra schimbării militare ce începe cu tehnologia și, apoi, caută problemele pe care aceasta să le rezolve – abordare greșită. În plus, transformarea are un caracter adesea persuasiv, iar o schimbare fundamentală în fiecare aspect al domeniului militar este greu de realizat într-o instituție conservatoare prin natura sa. Din aceste motive, Williams îndeamnă militarii să rezolve problemele specifice ce pot apărea în viitor și să răspundă nevoilor concrete prin inovație sau schimbare, nu printr-o listă de noi tehnologii și modalități de folosire a acestora, așa cum presupune procesul de transformare în accepțiunea curentă.

David Mosher, în schimb, oferă soluții mult mai pragmatice: „Apărarea antirachetă este viitorul nostru (al SUA – n.t.). Nu trebuie să ne întrebăm dacă așa trebuie, ci când și cum. Ceea ce ne conduce către transformare – conservarea libertății de acțiune, preocuparea pentru amenințările asimetrice – constituie motivul pentru care avem nevoie de apărarea antirachetă, apărarea națională antirachetă și, mai nou, <apărarea aliată antirachetă>”¹⁰ Acest tip de apărare pare a constitui miezul transformării: dacă o națiune s-ar putea proteja cu ușurință ea însăși

de orice atac cu rachete balistice sau de croazieră, eficiența strategiilor asimetrice ar putea fi redusă semnificativ. Pe de o parte, dificultatea realizării apărării antirachetă trebuie să grăbească transformarea, însă, pe de altă parte, capacitatea limitată de a estima costul, capabilitățile și termenele unui asemenea proces întârzie toate eforturile. Așadar, Mosher consideră că cele două concepte de *transformare* și *apărare antirachetă* nu sunt incompatibile din punct de vedere științific sau politic, ci din punct de vedere „bugetar”. Revoluția în Domeniul Militar va avea de suferit dacă acest aspect va fi privit cu superficialitate și dacă analiștii nu vor estima realist costurile și provocările implicate de acest proces.

Mosher nu este singurul analist care consideră că America are nevoie de o evaluare atentă și continuă a capabilităților și limitelor sale. În studiul *America and the West. War and Strategy in the 21st Century*¹¹ (America și Vestul. Război și strategie în secolul XXI), profesorul de istorie Jeremy Black observă că dezbaterile actuale asupra locului și rolului în lume ale Statelor Unite ale Americii pendulează periculos între sfera militară și cea diplomatică, deși o astfel de delimitare este inoportună. Evenimentele secolului XXI vor testa limitele puterii militare a SUA, nu fundamentele sale. Toate aceste teste vor sublinia imposibilitatea tehnologiei de a depăși orice provocare sau risc. Black furnizează un punct de plecare paradoxal pentru identificarea limitelor puterii americane și anume prejudecata conform căreia SUA este la ora actuală singura superputere: „Conform opiniei generale, așa-numita revoluție în domeniul militar, bazată pe capabilitățile războiului informațional și pe alți factori, va permite puterilor dezvoltate din punct de vedere tehnologic, în special Statelor Unite, să depășească limitele de timp și de rezistență pentru a consolida o victorie cu un minim de pierderi de vieți omenești. În multe privințe, aceasta este o altă viziune asupra mecanizării imaginației militare, ce a fost extrem de activă încă de la apariția aeroplanului și a tancului. Este foarte important să folosim și să dezvoltăm orice avantaj al noului armament, dar este greșit să credem că superioritatea tehnologică garantează victoria cu costuri scăzute”. Avantajele pe care le are în vedere americanul sunt importante în conflictele simetrice, în care forțele rivale acționează în aceeași manieră, însă, în conflictele asimetrice, avantajele oferite de armamentul avansat sunt cu mult diminuate. De exemplu, este interesant de analizat aspectul psihologic al războiului asimetric din Vietnam, în care soldații americani s-au simțit deosebit de frustrați, cu succesul israelian din Războiul de Șase Zile. În concluzie, în ambele tipuri de conflict, avantajul tehnologic a dus la dezvoltarea contramăsurilor privind armele, tacticile sau strategiile. Astfel, impactul puterii aeriene a fost redus prin dezvoltarea armamentului antiaerian, al cărui raport cost-beneficii este imens în comparație cu cel al bombardierelor. Black consideră că nu există nici un motiv de îngrijorare: transformarea domeniului militar nu se va sfârși.

Prin urmare, proiecția forțelor va avea întotdeauna limite, iar procesul de elaborare a politicilor de apărare va continua să necesite o înțelegere completă a capabilităților și a limitelor.

Așadar, dezvoltarea tehnicii și tehnologiilor militare, pe care RMA este bazată, s-a accelerat în ultimii zece ani și pare că va continua până în 2025-2030. Această revoluție emergentă este strâns legată de transformările sociale generale, în special de cele informaționale și tehnologice. Capabilitățile militare se transformă datorită principalelor tendințe de evoluție ale diverselor domenii de activitate: conștientizare și conectivitate, acoperire și rezistență, precizie și miniaturizare, viteză și nedetectabilitate, automatizare și simulare. Tranziția spre războiul viitorului se va baza pe patru opoziții strategice: dintre capabilitățile anti-acces sau interdicționale și noile forme de proiectare a forțelor; dintre procedeele de mascare și cele de detectare; dintre capabilitățile de atac invizibil cu rachete și apărarea antiaeriană; dintre atacul informațional și biologic și apărare.

Pe baza actualelor tendințe ale capabilităților militare, pot fi făcute câteva aprecieri:

- amenințarea strategiei anti-acces va crește puternic în următorii douăzeci de ani;
- capacitatea de a identifica forțele inamice se va dezvolta, ceea ce va conduce la apariția unor noi procedee de mascare;
- capabilitățile războiului informațional vor deveni deosebit de valoroase datorită sporirii importanței infrastructurilor informaționale;
- progresul în biologia moleculară va favoriza ofensiva, nu defensiva.

Perspectivile actuale asupra Revoluției în Domeniul Militar urmăresc cursul și scopul schimbării modului de ducere a războiului.

Analizând studiile de specialitate, reiese că aceste perspective acoperă toată gama de opinii: de la negarea că o asemenea revoluție ar exista până la afirmarea faptului că trăim într-o perioadă de transformări revoluționare continue. Iată, pe scurt, câteva dintre opiniile formulate de oamenii de știință:

- *Revoluția nu există.* Cei care susțin acest punct de vedere, printre care se numără și câțiva ofițeri americani activi și în retragere, consideră că actualele transformări sunt evoluționare, nu revoluționare, și că capabilitățile militare existente se vor putea schimba numai după 20-30 de ani. Totodată, ei argumentează că există o posibilitate redusă de a se produce o schimbare radicală, din cauza fondurilor modeste alocate Apărării și absenței unei rivalități strategice semnificative în interiorul sistemului internațional.

- *Revoluția a început.* Susținătorii acestei idei, asociați de obicei cu “*teroriștii radicali ai aerului*”, afirmă că revoluția este reprezentată de dominația puterii aeriene, ce e privită ca o consecință a creșterii dramatice a puterii de lovire (datorită preciziei) și a capacităților de penetrare (prin incapacitatea inamicului de a detecta aeronavele) a avioanelor moderne. Impactul revoluționar al puterii aeriene a devenit evident în timpul Războiului din Golf (1991).

- *Revoluția se apropie.* Există două variante ale acestei abordări. Una se referă la faptul că Războiul din Golf doar a prevestit dominația puterii aeriene, iar revoluția se va realiza numai după ce

vor fi utilizate aparatele de luptă B-2, F-22 și armamentul de mare precizie și cu largă acoperire. A doua variantă consideră că revoluția va începe în următorii cinci sau zece ani, având la bază tehnica deja existentă în structura actuală a forțelor SUA. RMA reiese clar din Strategia de Apărare a SUA pe termen scurt.

- *O revoluție după alta.* Revoluția militară derivă din actuala revoluție în biotehnologie. Efectele potențiale ale acestei revoluții nu sunt limitate de sfera convențională și nu sunt considerate doar ca “*gemenele*” revoluției informaționale, ci sunt privite ca mijloace dominante ale războaielor epocii.

- *Revoluția continuă.* Acest punct de vedere derivă din credința că revoluția informațională susținută va determina producerea unei serii de revoluții militare din ce în ce mai dese. În acest context, afirmația că un regim militar poate fi relativ stabil este falsă.

- *Revoluția fără suferință.* Cei care propun o asemenea idee cred într-o revoluție care va determina creșterea eficienței operațiunilor militare. Conform ofițerilor cu grade medii din toate categoriile de forțe, războiul pe uscat va fi centrat pe mecanizarea forțelor terestre, în ciuda digitalizării, războiul naval va rămâne centrat pe transportoarele de trupe și forțele amfibii, iar războiul aerian – pe superioritatea aeronavelor de luptă și a atacului aerian.

- *Revoluția ascunsă.* Conceptul, susținut de amiralul în retragere William Owens, accentuează lupta întrunită, importanța preciziei loviturii de la mare distanță, precum și supremația informațională. Această viziune asupra RMA este limitată de impactul pe care îl are în lupta terestră, în timp ce în bătăliile aeriene și navale, latura informațională va domina.

- *Revoluția multidimensională.* RMA va transforma nu numai operațiunile terestre, ci și cele navale și aeriene, adăugând războiului două noi dimensiuni: spațiul și spectrul informațional. Vor emerge atât războiul spațial, ca un domeniu distinct, prin operațiuni “*contra-spațiu*” și atac din spațiul cosmic, cât și războiul informațional independent și integrat.

- *Microrevoluția.* Susținătorii acestui curent susțin că proliferarea microarmelor și a microsenzorilor, ale căror costuri vor fi reduse, va determina ieșirea din uz a platformelor și modalităților de luptă existente.

Mai presus de toate aceste curente de gândire, evaluarea

NOTE DE LECTURĂ

mediului de securitate actual relevă faptul că problemele politice, cum ar fi atacurile teroriste din 2001 și planurile de luptă împotriva Irakului, sunt stimulate de masiva creștere a bugetului Apărării Statelor Unite ale Americii. Așa cum afirma și Peter van Ham¹², situația curentă va accelera derularea revoluției în domeniul militar, ceea ce va determina adâncirea prăpastiei dintre strategiile și capacitățile militare americane și cele europene.

Van Ham consideră că revoluția americană în domeniul militar influențează profund evoluția NATO, creând dificultăți în cooperarea militară dintre America și Europa. Este evident faptul că vechiul concept de “împărțire a poverilor” în materie de securitate capătă noi înțelesuri: SUA vor impune pacea, în timp ce Europa se

va specializa în operațiuni de menținere a păcii și reconstrucția post-conflict¹³. Totuși, există posibilitatea ca și Europa să inițieze sau să preia procesul de transformare la nivel militar, dar numai dacă și-ar concentra eforturile și ar investi nu numai resurse financiare, ci și umane în acest sens.

Cum va afecta această revoluție restul statelor care încă nu fac parte din NATO, din Uniunea Europeană sau din nici una dintre aceste organizații, vom înțelege în viitor; un lucru este cert, însă, RMA există și are implicații deosebite atât pentru mediul de securitate național, cât și pentru cel internațional.

A.S. și C.B.

NOTE:

¹ Teoriile politologice și sociologice definesc *revoluția drept criză consecutivă cu o schimbare rapidă și violentă a ordinii sociale și politice a unei societăți*, ce urmărește mai mult decât simpla înnoire a elitei conducătoare. (*Dicționar de sociologie Larousee*, coord.: Raymond Boudon, Philippe Besnard, Mohamed Chekaoui, Bernard-Pierre Lécuyer, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 228)

¹ Welch, Thomas J., *Revolution in Military Affairs: One Perspective?*, în „Strength Through Cooperation: Military Forces in the Asia-Pacific Region”, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, SUA, 2000.

¹ Murawiec, Laurent, *La révolution dans les affaires militaires aux États-Unis*, în “Défense Nationale”, anul 54, nr. 7/iulie 1998, pp. 62-77, Franța – prezentat de Constantin Garvasuc cu titlul *Revoluția în afacerile militare ale SUA: forța inovației* în “C.I.D.-M.Ap.N. Buletin de Informare și Documentare” nr. 2/99, pp. 25-36.

¹ Toffler, Alvin, *Al treilea val*, Ed. Politică, București, 1983.

Toffler, Alvin și Heidi, *Război și anti-război*, Ed. Antet, București, 1995.

¹ O'Hanlon, Michael, *Technological Change and the Future of Warfare: Understanding the Revolution in Military Affairs*, Brookings Institution Press, 2000.

¹ O'Hanlon, Michael, *Beware the “RMA'nia!”*, lucrare prezentată la Universitatea Națională de Apărare, SUA, 1998 (<http://www.brook.edu/scholars/mohanlon.htm>).

¹ Theile, Burkhard, *RMA – Revolution in Military Affairs*, Departamentul pentru Dezvoltare Strategică și Tehnologie al Rheinmetall De Tec AG, <http://www.stn-atlas.de/sal/englisch/future/eFuture4druck.htm>.

¹ Ross, Andrew L.; Flournoy, Michèle A.; Williams, Cindy; Mosher, David, *What Do You Mean by “Transformation”?*, în „Naval War College Review”, iarna 2002, vol. LV, nr. 1, Naval War College Press (<http://www.nwc.navy.mil/press/Review/2002/winter/art2-w02.htm>).

¹ Idem.

¹ Idem.

¹ Black, Jeremy, *America and the West. War and Strategy in the 21st Century*, Foreign Policy Research Institute, 2002.

¹ van Ham, Peter, *Europe and the Transatlantic Relationship in the Shadow of Tomorrow*, în “Western Unity and Transatlantic Security Challenge”, coord.: Peter van Ham și Richard L. Kugler, The Marshall Center papers, nr. 4/2002, pp. 1-36.

¹ Idem, pag. 23.

Activități ale Centrului de Studii Strategice de Securitate – 2002

- În ziua de 20 mai 2002, s-a desfășurat seminarul cu tema **România înaintea Summit-ului NATO de la Praga, din noiembrie 2002**, organizat de Centrul de Studii Strategice de Securitate, cu participarea Academiei de Înalte Studii Militare, Fundației EURISC, Academiei Forțelor Terestre etc. Lucrările seminarului s-au desfășurat sub egida generalului dr. Mihail Popescu, șeful Statului Major General. Lucrările seminarului au permis formularea unor pertinente concluzii:

- ✓ faptul că, opțiunea României pentru integrarea în Alianța Nord-Atlantică este la fel de clară și imperturbabilă ca la început;

- ✓ din 1990 și până în prezent, țara și Armata ei au depus eforturi susținute pentru îndeplinirea criteriilor și exigențelor de integrare și s-au constituit într-un partener eficient și loial al Alianței, participând, într-o formă sau alta, la toate acțiunile importante, îndeosebi, la exerciții comune și la misiuni umanitare și de menținere a păcii;

- ✓ reforma, mai ales în instituția militară, s-a continuat cu toate *“motoarele în plin”*, armata țării bucurându-se de aprecieri pozitive din partea partenerilor și oficialilor NATO;

- ✓ prin efortul depus, România are acum o șansă pentru integrarea în Alianță. Așteptările sunt mari, pe măsura eforturilor, realizărilor și speranțelor;

- ✓ după Summit-ul de la Praga, Armata României va continua efortul de înzestrare, instruire și evaluare la standardele NATO și de realizare a deplinei interoperabilități cu structurile Alianței.

- În iulie 2002 a văzut lumina tiparului lucrarea **România-NATO. 1990-2002** (ediție în limbile română și engleză), elaborată sub coordonarea și cu participarea nemijlocită a Centrului de Studii Strategice de Securitate. Noua apariție editorială – ce include contribuții de specialitate ale unor personalități și experți militari și civili, în frunte cu generalul dr. Mihail Popescu, șef al Statului Major General - prezintă o radiografie a stadiului reformei militare și a demersurilor României de integrare euro-atlantică, în preliminariile Summit-ului NATO, de la Praga din noiembrie 2002.

- în cursul anului 2002, Centrul de Studii Strategice de Securitate, a organizat - în colaborare cu mai multe structuri

- de învățământ militar și de comandament din teritoriu - 12 mese rotunde pe tematica de actualitate a raporturilor dintre integrarea euro-atlantică și securitatea națională a României.

Dezbateri transparente și bogate în conținut au avut loc la Brașov, Sibiu, Târgu Jiu, Pitești, Câmpulung Muscel, Craiova, Bistrița, Iași, Botoșani, Piatra Neamț, Bacău, Buzău; activitățile respective s-au bucurat de participarea unor reprezentanți ai administrației publice locale, principalelor partide politice, mediilor universitare și de afaceri, structurilor Ministerului de Interne și Serviciului Român de Informații, societății civile etc.

Mesele de lucru din fiecare gamizoană, prin calitatea deosebită a participanților la dezbateri, prin modul elevat de desfășurare, prin tematica abordată și opiniile exprimate au permis realizarea unui dialog deschis și sincer. Cu acest prilej s-au susținut, cu argumente logice și persuasiune, o serie de idei, printre care se impun a fi menționate:

- ◆ mediul de securitate zonal, regional și global, ante și post Praga (2002), se caracterizează și va continua să se caracterizeze printr-o evoluție dinamică, care motivează atât extinderea N.A.T.O., cât și aderarea României la Alianța Nord-Atlantică;

- ◆ la Summit-ul de la Praga România va fi invitată, probabil, să adere la N.A.T.O. ca stat, și nu doar armata sa. De aceea este absolut necesar ca, după acest eveniment și până în momentul în care parlamentele statelor membre ale Alianței nord-atlantice vor ratifica aderarea României la N.A.T.O., întreaga societate să acționeze pentru implementarea măsurilor adecvate ce se impun;

- ◆ integrarea României în N.A.T.O. constituie atât un obiectiv strategic important al Guvernului la a cărui îndeplinire contribuie întreaga societate, prin asumarea conștientă și voluntară a noilor responsabilități specifice;

- ◆ efectele și costurile sociale, economice, politice, militare, psihosociale etc. ale integrării țării noastre în structurile euro-atlantice se cer studiate cu atenție de către specialiștii în domeniu, și cunoscute de către întreaga societate românească.

Cele mai semnificative opinii și puncte de vedere sunt prezentate în *“Colocviu strategic”*, publicație periodică a Centrului de Studii Strategice de Securitate.A.S. – C. B.